

HARVARDIANA
ET
VE
RI
TAS
ACADEMIA · IN · NOV · ANG
CHRISTO ECCLESIAE

JÓKAI MÓR

ÖSSZES MŰVEI

NEMZETI KIADÁS

XCII. KÖTET

ŐSZI FÉNY

BUDAPEST

RÉVAI TESTVÉREK KIADÁSA

1898

ŐSZI FÉNY

UJABB ELBESZÉLÉSEK

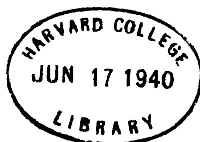
IRTA

JÓKAI MÓR

BUDAPEST

RÉVAI TESTVÉREK TULAJDONA

1898

HARVARD COLLEGE
JUN 17 1940
LIBRARY

KÉTSZER KETTŐ — NÉGY.

I. A JUDÁS-PÉNZ.

Ki ne hallotta volna a bielistoki uradalomnak a hirét? Ott vannak azok a lankás ősrengetegek, a melyekben még a bölény otthon van, ez a marhák őse: az ökrök között a herczeg; — másutt mind kipusztították már egész Európából. Ezek most az orosz czár vadjai, s azokra csak a Romanowok s az ő meghivott magas vendégeik vadásznak.

De még hiresebb Bielistok arról a meseszép kastélyról, melynek méltán adták azt a nevet, hogy a «lengyel Versailles». Olasz renaissance-stylban épült, feldiszítve kivül-belül a legelső mesterek szoborműveivel és festményeivel, bronzokkal és mozaikokkal; körülvéve a világ legszebb díszkertjei által, melyekben az exotikus fákat télire egész nagy faházakkal takarják be; nyáron ott virítanak a gránátalmák és czitromfák a szabadban. Gyakran kijön a medve az erdőből, letépi a czitromot, s aztán ordít tőle, mikor megette.

A hirhedett kastély nincs «egy» családnévhez kötve. Minden emberöltőn más családczímer került a homlokzatára. Volt a Moszkowszkyaké, a Potoczkyaké, a Braniczkyaké, a Csernuszkyaké. Az azokelőttit már csak úgy jelzi a néphagyomány, hogy «Cserveny sztaroszt» (veres főispán).

Pedig se eladva, se elkobozva nem lett a birtok soha;

hanem az történt vele, hogy a birtokos főur családjában soha sem volt fiivadék; folyvást leányágon szállt a vő kezére.

Ezt a néphagyomány a következő mondával világositja fel:

Már a Cserveny sztaroszt idejében nagyon elhatalmasodtak a zsidók a grodnoi kerületben; de hát azok nélkül lengyelt nem is lehet képzelni. Bielistok volt a főtanyájuk: ott volt a zsinagógájuk is. A sztaroszták hagyták őket gyarapodni, gazdagodni, mint a hogy praktikus gazda engedi a méheket egész nyáron át gyüjteni, őszszel aztán nem tettek úgy a méhekkel, a hogy háládatlan és oktalan méhészek szoktak tenni, a kik a szorgalmas bogarakat kénnel kifüstölik; hanem azt tették, a mit már az ujabbkori méhes gazdák gyakorolnak, hogy elszedték tőlük a mézet, annyit meghagytak nékik, a mennyin kitelelhessenek, aztán a kiürített sejteket megint visszarakták a kasba, hogy hadd szedjék megint tele a méhek.

S ezt a methódust maguk a méhek is egészen normális állapotnak tartják; mert külömben otthagynák a kast s elmennének az erdőbe, faodukba telepedni. De ott meg a medve enné meg őket. Mégis csak jobb a méhesben.

Egy izben a Cserveny sztaroszt (épen harmadszor készült házasodni, sok pénz kellett a lakodalomhoz) azt a módját találta ki az önkéntes megadóztatásnak, hogy a zsinagógájukban lepte meg a zsidókat egy nagy ünnep alkalmával. Fizetni kellett mindenkinek busásan. A templomban sok drágaság volt elrejtve: azt is mind elő kellett adni. A zsidók jajgattak, fizettek, de még nem átkozódtak.

Hanem a szentségtartó ládának egy rejtekfiókjában volt «egy» darab ezüstpénz: mikor ezt a fiókot is felnyittatta a sztaroszta, a rabbinus, Jitzchak Ben Menáchim, hirtelen kezébe kapta azt a pénzt és a szájába dugta. Onnan csak úgy tudták elvenni, hogy a fogait szétfeszitették: egy csatlós fogta azalatt a torkát, hogy le ne nyelhesse.

No hát érdemes volt így megszenvedni egy darab ezüstpénzért?

Az egész nem nagyobb egy ezűst máriásnál, a miben nincs több öt polturánál; az egyik oldalán van egy fügefa, ezzel a héber körirattal: «Szent Jerusoloim», a fügefa alatt egy égő oltár; alatta e szók: «Sékel Izráel», a másik oldalán egy koronás fő, e körirattal: «Melach Herodes».

Mikor ezt az ezüstpénzt elvették a rabbitól, akkor az egész zsidóság elkezdte a köntösét meghasogatni s hamut hintett a fejére; majd lehuzták a sztarosztát, úgy könyörögtek előtte, hogy adja vissza nekik azt az egy ezüst pénzt: igértek neki kétszer annyi, hétszer annyi pénzt, mint a mennyit épen elharácsolt tőlük. Ezzel árulták el, hogy az rájuk nézve nagyértékű pénzdarab lehet.

— Miért oly becses reátok nézve ez az ezüstpénz? kérdezé a sztaroszta.

Erre valamennyi zsidó úgy befogta a száját, hogy egy sóhajtást nem lehetett hallani.

— No ha ti meg nem mondjátok, majd kivallatom én azt a ti rabbitokkal!

A Cserveny sztaroszt börtönre vetteté a rabbit s ott azt hét napig a modern torturaeszközök mindegyikével kipróbálták. De rabbi Jitzchak Ben Menáchim állhatatos maradt; belőle se tüzzel, se vizzel, se spanyol csizmával nem lehetett kivenni az ezüstpénz titkát.

A rabbinak volt egy nagy legényfia: Jaikef (Jakab). A hetedik napon nem birta tovább kiállani, hogy az apját ott kinozzák előtte; odament a sztarosztához s azt mondta neki:

— Bocsásd szabadon az apámat: én elmondom neked az ezüstpénz titkát.

Akkor aztán a Jaikef elmondá a történetet, a melynek az elejét mindnyájan ismerjük.

Volt egyszer egy Judas Iskarioth nevü ember, a ki a jeruzsálemi papoknak elárulta az «embernek fiát» — a «názáretbeli királyt», a kinek a feje fölé a keresztfára ez

az irás van felszegezve: I. N. R. I. (Jesus Nazarenus Rex Judaeorum). Ezért kapott vérdíjul harmincz ezüst pénzeket. Mikor aztán a «mestert» a Golgothán keresztre feszítették, megbánta a mit cselekedett, visszavitte a harmincz pénzt a papokhoz. Azok nem fogadták el. Akkor behajította a pénzt a templomajtón s elment magát fölakasztani egy juharfára. A papok aztán a visszadobott pénzt arra szánták, hogy vesznek a fazekasoktól egy darab földet rajta. A telekvétellel megbizták Krasznoi-Csita Anselm alkuszt. Ez az élelmes férfiú lealkudta a vételárt huszonkilencz ezüstpénzre. A harminczadikat megtartotta magának. Ettől örökölte azt a «Náthán», a Náthántól a «Salamon», míg végre a «Joiszef Zedek», a zsidók kiüzetésekor Palesztinából, elhozta azt magával. És ez az egy Judás-pénz adja a hatalmat és gazdagságot a zsidók kezébe. Ez az ő varázskincsük: ez az ő reménységük. Igy adta azt elő a Jaikef.

— Akkor hát nagyon jó, hogy az én kezembe került, mondá a Cserveny sztaroszta; s minthogy megigérte, szabadon bocsátá a rabbit, tudtára adva, hogy miután az ezüstpénznek a titkát megtudta, most már a világ minden kincseért sem adja azt vissza a zsidóknak.

Erre a rabbi Jitzchak Ben Menáchim legelőször is megátkozta a saját fiát:

— «Ha te nem tudtad a szádat befogni: ne tudd kinyitni többet!»

S megfogant rajta az átokmondás. Szegény Jaikef e naptól fogva minden zsidó küszöbétől el lett űzve, azoktól nem kapott eledelt, a keresztyének eteléből pedig nem volt szabad ennie a Talmud tilalma szerint. Meghalt éhen.

A Cserveny sztarosztára pedig azt az átkot mondá a rabbi Jitzchak Ben Menáchim:

— «Ne szülessék a te családodban soha fiugyermek».

És ez az átok is megfogamzott.

Soha azon túl fiuörökös születésére nem dördültek el a mozsarak a bielistoki várpalota teraceán.

Leány, az lett elég.

De hát mit ér a leány egy ősnemes lithvánnak?

Az tizesztendős koráig kecskefogaton nyargalászik, akkor bedugják a kolostorba: ott megtanulja az arany-. ezüsthimzést; mikor férjhez menendő lesz, haza hozzák: egyébről sem lehet vele beszélni, mint a szentekről, meg az angyalokról.

Mennyivel más a fiugyermek! Azt az apja tanítja minden derék dologra. Elhordja vadászni, medvére, vadkanra, bölényre. Nem tanul az sokat a barátoktól «a martyrok életéből», hanem annál többet a paraszt vadászaitól az ősi lithván istenekről. A «Bagán» a barmok védője, az teszi termékenynyé a teheneket; a «Belún» (a fehér isten) adja a bő termést a földnek; a «Vasztruha» istennő adja a szerencsét a szerelemben, míg csatában, nagy veszedelemben azt kell kiáltani: «segíts Dedka apó!» — Nagy ivásnál a «Kolyada» védelmez a lerészegedéstől s a jó álmokat meghozza a «Lado» isten.

Leány nem érti ezt meg: — hát még az ősök történetét?

Aztán a leány nem viszi át az apja nevét a gyermekeire. Ha az unoka a nagyapa nevét hallja, azt kérdi, ki volt az?

És ekként teljesedett be a rabbi Jitzchak Ben Menáchim átka a bielistoki várurakon. Minden nagy temetésnél, mikor a családfőt kivitték, megfordítva akasztották fel a czímeres paizsát a sir fülkéje elé. Egy család bevégezte a történetét.

S ez igy ment másfél századon keresztül. Hanem azért a kastély urai a Judás-pénzt még sem adták ki a kezükből.

Igértek azért nekik a gradnói gazdag zsidók milliókat: mind hasztalan. A talizmánt nem adták oda érte.

Az utolsó főuri birtokos volt Moszkowszky-herczeg. Mikor ennek a neje jó reménységben volt, fogadást tett, hogy ha fia fog születni, a Judás-pénzt a Boldogságos Szűznek fogja ajándékozni.

S csakugyan fia született.

A herczeg, fogadásához hiven, oda ajándékozta a Judáspénzt a Boldogságos Szűzről nevezett szupraszeli kolostornak.

Ekkor aztán a bielistoki rabbi: utódja a Jitzchak Ben Menáchimnak, az ősapjától kimondott átok elévülése után, ezt az új átkot zúditá a herczeg fejére:

«Legyen a te fiad és legyenek a te unokáid a legutolsó parasztok nagy Oroszországban!

Ez még rettenetesebb átok egy lithván főnemesre, mint az előbbi volt.

II. VACCINATIO SPIRITUALIS.

Moszkowszky sztaroszta hitt az átkozódásokban. A hazátlan népnek ez az egyetlen fegyvere.

És több fia nem született annál az egynél. Maga is özvegyen maradt.

Ha lett volna öt-hat fia: fittyet vetett volna az egész babonának. Mind valamennyin csak nem teljesülhet be az átok. De mikor csak az az egy van. Azon könnyen hatalmaskodhatik a végzet.

Ez fogja örökölni a roppant bielistoki uradalmat; a fényes kastélyt, a kincseket. És mindez nem fogja őt megóvni attól, hogy végre is paraszt legyen belőle és az ivadékaiból.

A sztaroszta úgy őrizte ezt a fiút suhanczkoráig, hogy még csak ne is lásson parasztot: tudomása se legyen róla, hogy ilyenek is vannak a világon. A cselédjeit is mind schlachcziczokból válogatta. A schlachczicz még a bérköntösben is nemes ember.

Még sem tudott megszabadulni a félelemtől.

Elment a püspökhöz tanácsot kérni.

A püspök azt mondta neki, hogy nevelje a fiát papnak, akkor lehetetlen neki paraszttá lenni.

Ez a megoldás nem tetszett a sztarosztának. Ámbár ez

lett volna a legbiztosabb letromfolása az átoknak. Mivelhogy ha az egyetlen fiuból püspök lesz, akkor annak nem lehetnek fiai és így a sztaroszta unokáiból nem lehetnek parasztok.

De ő azt akarta, hogy a Moszkowszky-családfa ágai tovább nőjenek az égbe.

Akkor egy másik tekintélyhez fordult: a krakkói főkincstárnokhoz. Mihez fogjon, hogy az ő fián és unokáin be ne teljen az átok, hogy utolsó parasztok legyenek az országban?

A kincstárnok azt a tanácsot adta nęki, hogy tegyen le a londoni banknál egy millió tallért a fia nevére: onnan azt semmi hatalmasság el nem veszi. Ezzel biztosítja a fiát is, az unokáit is minden olyan esély ellen, mely valakit abba a kényszerbe hozhat, hogy parasztmunkával keresse a kenyerét.

A sztarosztnak ez sem volt jó. Az egy milliót ugyan elő tudta volna teremteni, hanem a londoni bankhoz nem volt bizodalma. Csak nem rég történt, hogy egy összeesküvö banda ki akarta rabolni a londoni bankot. Egy hajszálon mult, hogy a merénylet nem sikerült. S még az is élénk emlékezetben volt, midőn a trónkövetelő Stuart betörése alkalmával egyszerre úgy megrohanta a publikum a londoni bankot, hogy az a visszafizetéseket csupa shillingekben és sixpencekben látta jónak teljesíteni. — Ha valaki ma megborotválkozik s odamegy a londoni bankhoz egy milliót felvenni és azt neki csupa garasokban és petákokban számlálják le a markába, mire visszakerül, az övébe dughatja a szakállát.

Volt egy lelkész a sztaroszta uradalmában; ott lakott épen a székvárosában: tiszteletes Klausner Gottlieb uram. Ő volt a lutheránus hitközség lelkipásztora. A hivei többnyire kézművesek, iparosok voltak, a kik Brandenburgból származtak ide.

A lutheránus papról csak annyit tudott a sztaroszta, hogy az soha sem alkalmatlankodott nála semmiféle kére-

lemmel. A hiveivel együtt ő is igen csendes ember. Ezek nem mutogatják a külső viseletükön, hogy ők miféle valláshoz tartoznak; nem imádkoznak az utczán; még csak nem is harangoznak: tornyuk sincsen.

Egy nap mégis fölkereste a lelkész a sztarosztát fejedelmi fényü palotájában.

A sztaroszta szivesen fogadta a tisztes urat.

Klausner Gottlieb mindenekelőtt bocsánatot kért az alkalmatlankodásért, azután pedig engedelmet az előadandó nagy kérelemhez, a melylyel serenissime szine elé járulni bátorkodik.

Akkora feneket keritett a dolognak, hogy a sztaroszta azt hitte, legalább is egy tornyot kér a temploma számára, tele harangokkal.

Pedig az utóljára is nem kért tőle egyebet, mint engedelmet a fia számára, hogy a külföldre kimehessen tanulmányait folytatni. Az engedelemokmányt is készen hozta, szépen lekalligrafiázva, csak a nevét kellett a főúrnak aláksnyarítani s a pecsétjét ráütni.

Ezt ugyan hamar megtehette.

Azonban teljesen kivánt értesülni.

— Mi a keresztneve a fiadnak, atyus?

— Henrik.

— Mennyi idős?

— Tizenhat.

— Épen annyi, mint az én fiam. Hát te, szent atya, hány éves vagy?

— Isten kegyelméből negyvenhét.

— Épen annyi, mint én. Még tán egy napon is születtünk.

— Az én világrajövetelem Aranyszáju szent János napjára esik.

— Az enyém is. Ez nagyon derék. Hát mért akarod a fiadat kiküldeni külföldre? De még olyan messze? A párisi Sorbonneba.

— Azért, hogy a tudományokban tökéletesítse magát.

— S miért kell neki a tudományokban tökéletesiteni magát?

— Azért, hogy ne legyen paraszt.

Ez a szó a szivét ütötte meg a sztarosztának.

— Hát ha tudós lesz, akkor nem lehet paraszt?

— Nem. A tudós mindenkor és mindenütt nemes.

— Hallottad talán, szent atyám, minő átokkal fenyegetett meg engem egy rabbinus?

— Mindenki tudja azt.

— S lehetőnek tartod, hogy az beteljesüljön?

— Ezen a világon minden lehető.

— De a te okoskodásod szerint: a ki tudós, az nem lesz paraszt soha.

— Fentartom az állításomat. A nagy uradalmakat visszakobozhatja az, a ki adományozta; a fényes czímereket összetörheti az a kéz, a mely fölékesíté; de a tudományt, a mi a fejünkben és a szivünkben él, nincs az a császár és király, a ki elvehesse tőlünk s ha a fiainknak tudományt hagyunk örökségül: azokból nem csinál parasztot a világ semmi hatalmassága. Bocsáss meg, hogy ilyen vakmerő beszédre emeltem szavamat.

— Engemet emeltél föl vele, testvérem az Urban! Most gyult már az agyamban igaz világosság. Én is tudóssá fogom nevelni a fiamat. Esze van hozzá, akarata is. Eddig én tartottam vissza a könyvbujástól. Hadd menjen ki ő is együtt a fiaddal külföldre. Legyen a te Henriked az ő felügyelője, bajtársa. Így jó kezekben fogom őt tudni. És azután mind a kettőnek a költségeit én fogom viselni. Lakjanak egy szobában, egyenek egy kenyérből. Az én fiamnak se legyen külömb dolga, mint a tiednek. Szokja meg mindazt, a mit egy ifjunak meg kell szokni, a ki az esze után akar nemes ember lenni. Beleegyezel brúder?

Klausner Gottlieb elérzékenyülten nyujtá kezét a sztarosztának. Az hátrakapta a magáét: azt hitte, kezet akar csókolni. Ne féljen attól! A lutheránus pap nem csókol

kezet senkinek, a ki vele egy nemen van. Hanem azután magához ölelte a papot.

— Jól van! Bruder! Áll az egyességünk. Hanem egy föltételt kötök hozzá. Egy szolgálatot a te Henriked részéről. Ez abból fog állni, hogy miután Franczia- és Németországból hetenkint kétszer jön hozzánk a posta: a te Henriked minden postával irjon te neked levelet, magáról és az én fiamról: hogy vannak, minő előmenetelt tettek?

— Ezt az én fiam egyszer sem fogja elmulasztani.

— Hozd őt ide hozzám, hadd ismerkedtessem meg őt a fiammal.

— Még ma el fogom őt vezetni.

— És már most Bruder, te is öreg vagy, én is; eddig a születésünk napját kiki a magunk egyetlen fia társaságában ülte volt meg. Ezentul magunk maradunk. Üljük meg együtt a közös születésnapot ezentul.

De nem csak a közös születésnapot ülték meg az öregek együtt, hanem, a mint a két ifju eltávozott a tudományszerző közös utra, ezentul minden héten kétszer feljött a palotába az egyszerü lelkész, a fiától kapott levéllel a sztarosztához, hogy azt felolvassa előtte. S a sztaroszta mindig ott marasztá őt ebéden. Akármilyen fényes vendégsereg volt is nála, Klausner Gottlieb, a maga egyszerü fekete reverendájában mindig ott ült a sztaroszta jobbján. Változás csak akkor történt, ha saját vallásabeli főpap vendége volt: ilyenkor Klausner a baloldalon kapott helyet; de ott is nagy tiszteletben részesült. S még a poculatió elkezdése előtt felolvasá az egész társaság előtt a Henriktől kapott legujabb keletü epistolát, közgyönyörüségre.

Henrik levelei valóban élvezetesek valának. Semmi hamis áradozások, olcsó pennalismus, diákok szokása. Hanem annál több őszinte bizalmasság. Elmondta biz ő a tréfás kalandokat is, a mik nélkül a diákélet soha sem szükölködött; a kapott és osztott ütlegek sem lettek eltit-

kolva: hanem aztán mellé fel lettek sorolva a kitüntetések is, melyekben a két ifju a Sorbonne elöljáróitól részesült.

A vendégek közül senkinek sem jutott eszébe megkérdezni a tiszteletestől, hogy miért küldte a fiát a Sorbonneba, és nem Heidelbergába, a hol lutheránusok tanítanak.

Hanem, a mint egyszer az iskolai bizonyítványok kézről-kézre jártak a vendégsereg között: egy tudákos vendég azt a megjegyzést tevé rá, hogy ime az ifju Moszkowszky testimóniumában ezek a tudományok: «mathesis», «geometria», «chemia», «minerologia» mind «eminens» kalkulussal vannak jegyezve. Ugyan mi szüksége van ezekkel rontani a termetét egy Moszkowszky-prinpcznek? Talán csak nem akar bányász lenni?

A lelkész azt mondá erre bölcs megnyugvással s prófétai ihlettel:

— Ember nem tudhatja, hogy mely tudományának mikor veszi hasznát.

Ez volt a vaccinatio spiritualis. A védhimlőbeojtás a szellembe a parasztság ragyaverő nyavalyája ellen.

III. A SZEMKÖZT ÜLÉS.

Hét esztendőt töltött a két ifju a külföldi egyetemeken. Együtt tanultak és együtt tivornyáztak; verekedtek egymásért és irtak dissertatiókat egymás helyett; mikor elfogyott a pénzük, koplaltak verset; s a melyikük egy-két tallért kipumpolhatott ilyenkor, azt a másikkal hiven megosztá; ha pedig nagyon szorongatták őket a filiszteusok, együtt szöktek odább egy várossal.

A legutolsó levelét Henrik Utrechtből irta az atyjához.

Ott mind a ketten elnyerték a promotiót. Kázmér a filozofiai baccalaureust hozta el, Henrik az orvostudorit.

Tiszteletes Klausner uram elmondá a sztarosztának,

hogy az ő Henrikje most még azt az új tudományt is elsajátította, melynek rendszere mellett az orvosok nem itatják többé a betegeket keserü medicinák pintjeivel dosztig, hanem kölesmag aprósägu fehér galacsinokat hordanak maguk a zsebükben, s csodakúrákat mívelnek, «similia similibus».

A sztaroszta tréfálkozva jegyzé meg erre:

— No ezzel a te fiad az én fiamnak a keresetét teszi tönkre. Mert én azt hiszem, a testimoniumok után itélve, hogy ha a te fiadból medikus, az én fiamból meg patikárius lesz.

Klausner Gottlieb az az ember volt, a ki maga soha sem tréfált, s másnak a tréfáján soha nem nevetett. Megmagyarázta komolyan a sztarosztának, hogy a filosofia s a vele rokon tudományok minő fontossággal birnak az életben, még olyan nagy uraknál is, a kik nem kénytelenek a fejüket törni a megélhetés miatt.

Erre aztán a sztaroszta is be akarta bizonyítani, hogy ő is tud komolyabb eszmékkel foglalkozni.

— No hát ördögadtát is! Ha már a te Henrik fiad anynyira vitte, hogy doktorrá lett: hát én felfogadom őt udvari orvosomnak, kétezer tallér fizetés mellett. De azzal a kikötéssel, hogy én rajtam minden hold első fertályában eret vágjon: egyébként pedig ne kuruzsoljon; mert én elébb feltaláltam a homöopathiát, mint Hahnemann uram; ha a sok bortól szédeleg a fejem, iszom rá még több bort. Ez a similia similibus. Ird meg ezt a fiadnak.

Klausner Gottlieb azonnal pennát fogott s tudtul adá a fiának, hogy milyen fényes alkalmazás támadt a számára mingyárt a pályája kezdetén. A mint hazajön, elfoglalhatja a helyét. Kétezer tallér szép sallárium. A mellett hintóban járni, a szakácsnak rendeleteket adni, minden ételt és italt elébb megkóstolni, mielőtt a sztarosztának feladják: fejedelmi szokás szerint, nehogy megmérgezze az étekfogó vagy a pohárnok. Hány ember irigyelné az ilyen hivatalt!

A két végzett fiatal ember ezzel hazahivatott Lithvániába.

Egész a bielistoki határdombig paraszt szekéren jöttek. Itt azonban már lovas bandérium várt reájuk, a sztaroszta major domusával, a ki maga is lóháton ülve, kommandérozta a többit.

Azon aranyos hintó jött az érkező ifjakért, melyet a sztaroszta csak a legnagyobb ünnepélyeknél szokott befogatni: a négy legmegbizhatóbb dikhencz volt a hintó elé fogva, melyek értették a parádés lépésben járást; a bakon nemzeti viseletü kocsis ült, s hátul két hajdu kapaszkodott a szíjakba.

A major domusnak valami üdvözletet kellett volna mondani: de ahoz nem jutott hozzá, mert a két ifju, a mint a szekérből kiugrált, a lovas schlachcziczok azonnal nagy zsivajjal fogták őket körül, s ki melyiket elfoghatta, azt ölelte, csókolta; az ifjakon kívül pedig még egy nagy szelindek is ugrott le a szekérről, a ki az egyetemi tudósok elmaradhatlan attributuma: annak meg a major domus tetszett meg nagyon. Felugrált hozzá hatalmas szökésekkel. A nemes urnak medvebőr kaczagány volt a vállán: a nemes állat minden módon azt iparkodott lehuzni a nyakából. E közben a szép oráczió kárbaveszett.

Igazán szép két legény volt a megérkezett: daliás alak mind a kettő, ámbár egymástól feltünően különbözők.

Kázmér sötét arczszinü, parázsfekete szemü; göndör haja szerteszét állt a fején, a homloka közepén hatalmas üstökkel: olyan tömött vastag hajzat volt az, hogy a kardvágást eltompította; sürü szemöldöke mint két kigyó közeledett egymáshoz bozontos fejével: talán egymásba is kaptak volna, ha szét nem választja őket az a hatalmas parancsoló orr, a mely a Moszkowszkyaknak családi jellege, a milyenhez hasonló sasorrt az egész sarmata fajnál nem találni; hozzá illett az a duzzadó piros száj, s a kétfelé osztott előre nyomuló áll. Egész apja fia! sőt még feljebb. Tökéletes élő mása annak az arczképnek, a melyen a hi-

res Kupeczky megörökité Kázmér urfi szép apját: Moszkowszky Szaniszlót.

Henrik ellenben egészen a német faj férfi-szépségének volt az eszményképe. Sürü oroszlánrőt haja göndör csimbókokban verte a vállait. Arcza piros volt, a homloka fehér, finom keskeny orra, táguló czimpákkal, nagy világos kék szemei, a mik fölé a vékony egyenes szemöldök mintha úgy lett volna odafestve. Szája nagy volt, de ajkai szép metszésüek, s egy nagy barna lencse az ajk szegletében különös kifejezést adott a szájának.

Nem lehetett őket összetéveszteni.

De a kutya is derék kutya volt. Abból a fajtájából a szelindeknek, melyet a magyarhoni Corpus Juris «sinkorán»-nak nevez, külön törvényczikkben tiltva el azoknak tartását.

Mikor aztán az üdvözölt urfiak megszabadultak az ifju lovagok csókjaitól, a major domus szintén a sinkorán üdvharapásaitól: következett, hogy mindannyian felüljenek a díszhintóba.

A nemes ifjak vállaikon vivék a hintóig Kázmért s beültették őt a hátulsó ülésbe. Szintén úgy vivék vállravéve Henriket is (de már nem a lovagok, hanem a hajduk) a hintóig, s ott elhelyezték őt az első ülésbe, Kázmérral szemközt.

— Mért nem lehet én nekem a barátom mellett ülnöm? kérdezé Henrik.

— Furcsa kérdés! mondá a major domus; nyolcz iskolát jártál, annyit tanultál s ezt nem tudod? A princz mellett nem ülhet az ő alattvalója; hanem mikor egy hintón utaznak: az első ülésben annak a helye.

Ez már csak rendes dolog.

Minthogy azonban a hátsó ülésben Kázmér mellett üres maradt a hely, felugrott a hintóba a nagy szelindek, s az foglalta el az ura mellett a disz-ülést.

— Hát a kutyának szabad a főúr mellett ülni?

— Igen: mert a sinkorán nemes állat.

Azzal megindult a diszmenet, nagy pisztolydurrogatás mellett a város felé.

A város kapujában zöld ágakból rakott diadaliv várt az érkezőkre, s a körül voltak csoportosulva a város notabilitásai; fehérbe öltöztetett leánykák és diszruhás parasztok.

Mire a város kapujáig értek, Henriknek nem az arcza volt már piros, hanem a homloka, s a szemeit inkább zöldnek lehetett mondani, mint kéknek.

Meglátta az atyját a deputáczió között. Könnyen megláthatta: a csillogó, ragyogó lengyel díszjelmezek között azt az egy fekete talárt.

Nem várt, míg a hintó megállt! kiugrott belőle s oda rohant az öregéhez, nagy ostentátióval össze-vissza ölelve csókolva egész világ láttára. A lelkész nem mutatott semmi elérzékenyülést.

Mikor vége szakadt az üdvözlő szónoklatoknak, a major domus odakiáltá Henriknek.

— No hát! Doktor! Felülni!

— Én az atyámmal fogok menni.

— De én gyalog jöttem ide, monda a lelkész.

— Akkor gyalog megyek veled.

Nem unszolták tovább. Minden embernek másra volt a gondja. Az asszonyok magasztalták az ifju földesurat: de szép legény; a leányok virágokat dobáltak a kocsijába. A hintó olyan lassan haladt, hogy a gyalogosak lépést tartottak vele.

Az apa és fiu egymás mellett ballagott a gyalogsorban.

Az öreg latin nyelven beszélt a fiához: hogy a populé ne értse.

— Édes fiam: emlékezhetel rá, hogy én semmit sem tartok olyan nagy bünnek, mint a hazugságot, a tettetést. Neked pedig erre gyerek korod óta nagy hajlandóságod volt. Tudod, mennyi mogyorófavesszőt elnyüttem rajtad e rút hajlandóság kiirtása czéljából. De úgy látom, hogy te még most sem gyógyultál ki belőle. Ime, a mint meglátod a te szegény atyádat az urak- csoportjában, egyszerre ki-

ugrasz az aranyos hintóból, hozzám futsz, megölelsz, carissime paternek titulálsz, s aztán velem jösz, a taláromba fogózva gyalog. Azt hiszed, hogy engem ezzel a képmutatással majd megcsalsz. Holott te ezt a nagy fiui szeretetet most csak azért ostentálod, mert sérti a büszkeségedet, hogy neked a díszhintóban a bajtársaddal szemközt kell helyet foglalnod és nem az oldalánál. Ezért esett meg egyszerre olyan nagyon a szived az apádon. Nézz a szemembe, és úgy felelj.

— Igaz.

— Tehát a büszkeséged van megsértve. A büszkeséget már nem számítom a hét fő bünök közé, a hogy Petrus Lombardus dogmává emelte, mert mi protestánsok a halálos bűn meghatározását csupán János evangelistától fogadjuk el, a ki azt mondja: «minden hamisság halálos bün»; a büszkeség pedig nem hamisság; mert az az embernek igazi képe. Magam is benne lélekzem. Ámde azt tudnod kellett, mint filozofusnak, hogy a ki magának urat fogadott, annak a dolga engedelmeskedés. Ime, egy ezredes kapitány nagy úr, de ha a generális szól, akkor ő hallgatni tartozik, s ha azt mondja neki a generális: rohanj a tüzbe, rohanj a vizbe, annak engedelmeskednie kell. Ha egy ember, a ki szegénynek született, dúskálkodni akar és vigan élni: annak a büszkeségről le kell mondania. Ime, előtted állt a válaszut, midőn pályát akartál keresni. Szabad akaratodra biztam. Előtted volt az a sor, a mi nekem rendeltetett, a lelkészi pálya. Igaz, hogy nálunk vizzel főznek s nem dobják el a kenyér haját, s ha megkopott az öltöny, megfordítják a viszáját s úgy viselik: hanem aztán a lelkipásztor ott ül mindig az első ülésben; és senki fiával nem ül hátulsónak szemközt, mint egyedül az Isten fiával. Te neked azonban nem tetszett ez a büszke szegénység; azt mondád: «dat Galenus opes, dat Justinianus honores».* Kerested: megkaptad. A gazdag-

* Kincseket ád Gálén, míg Justinián becsülést ád.

ság, kényelmes élet, kezedben van. Galenus adta. A ki czifra kalapot akar viselni, annak sokat kell azzal jobbra, balra, felfelé és lefelé köszöngetni: én az én capellumomat nem veszem le ember előtt soha. Mit ingadozol, mint egy órapendulum? A ki férfi, annak meg kell állapodni. Ha fáj a megalázkodás: fordulj vissza, menj Göttingába, tanuld végig a theologiát; aztán jer ide hozzám káplánnak, szolgálj tiz esztendeig, mig valahol egy fárát kapsz. De ha fényben és jóllétben akarsz élni: akkor ülj vissza a hintóba, a földes uraddal szemközti lóczára: mert az a te helyed.

Henrik pironkodva ment vissza a lassan gördülő hintóhoz, s ismét elfoglalta a helyét, ifjukori pajtásával szemben. Igy haladtak végig a városon, egész a kastélyig.

IV. A MACSKAASZTAL ÉS A LEHUZOTT KEZTYÜK.

Kázmér urfi hazaérkeztét nagy ünnepségekkel fogadták a sztaroszta palotájában. Mozsárdurrogás, dobpergés, trombitarecsegés hirdeté a zsibongó népnek a pillanatot, midőn a diszhintó végig döczögött a bástyahidon; a kapu előtt glédába állítva tisztelgett az összes hajduság, a várkapitány vezénylete alatt. Maga a sztaroszta a tornáczajtóig eléje jött a fiának.

Kázmér, ősi szokás szerint, féltérdet hajtva üdvözlé az atyját, megcsókolva annak a felső karját: mire az öreg úr, hatalmas tenyerét a fia dús hajzatába merítve, annálfogva egyenesre emelte őt maga előtt s a másik tenyerével az orczáját gyöngéden megpofozgatva, mondá: «ejh, de hatalmas üstököt neveltél, a mióta nem láttalak!» Hanem azután megcsókolta jobbról-balról az orczáját. S a csók a pofont eltörli.

Henrik nem kapott belőle: se a pofonból, se a csókból; őt egyszerüen nem vették emberszámba.

Száz vendég volt a nagy tornáczban: mind előkelő nemes urak és papok. Azok sorban mind összeölelgették a

fiatal főnemest: Henriknek azonban csak a vállára veregettek, s míg a földes úr fiának mindenki azt mondá «Vitám Pána!» a lelkész fiát csak azzal köszönték, hogy «Badz zdrow».

Az első ismerkedés után rögtön az udvari szabó vette a két ifjut gondjai alá. Uj öltözeteket kellett rájuk adni, méltóságuknak megfelelőt: a studiosus jelmez nem illette meg őket többé. Henrik ujdonat fekete bársony wammszot kapott, puffogós ujjakkal, keményitett bodorgallért, fekete atlasz pulidert, selyem trikót, ezüst csattos czipőket; kiegészítette jelmezét a tarsolyos öv, a mellét körítő széles ezüst láncz, nagy medaillonjával, s a vállára kötött fekete virágos tafota palást: mely csipőig ért. Mikor körülnézte magát a tükörben, egészen büszke volt az öltözetére. Azt hitte, hogy ezzel valami kitüntetést kapott.

Pedig nem volt az kitüntetés, csak megkülömböztetés.

Mikor átjött a nagy czímerterembe, elvakítá a nagy pompa, a terem falait a bielistoki főurak arczképei ékesíték; közben a czímeres pajzsok, minden szögletben pánczélos vasemberek, a magas csúcsives ablakok megannyi lengyel őslegendának a megörökítői üvegfestészeti remekekben; a hosszú asztal megrakva remekművű tálakkal és billikomokkal, vert ezüstből és aranyból a nagy csemegetartók, elefánt és teveparducz alakra mimelve; középen a nagy szökőkút, melyből az illatos levendulát zománczos delphinek lövellik fel a magasba; — s a varázsló kábulatot csak növelte a vendégsereg öltözetének és fegyverzetének pompája. Alig ismert rá a maga kedves barátjára, Kázmérra. Az is oly fényes öltözetben pompázott, a minőt csak a koronázási ünnepélyek alatt szoktak viselni a lengyel főnemesek. Ennyi bársony és czobolyprém közepett Henrik úgy találta magát az egyszerű fekete doktori gálában, mint egy idegen világ lakója. A míg Kázmér körül tolongott a vendégsereg, hogy kiki egyet ölelhessen rajta: őt, ha oldalba ütötte valaki könyökkel, vagy a lábára taposott, azt sem mondta: «wymow mie Pán!» (Bocsánat).

Pedig nagy volt a sürgés-forgás a teremben: minden vendég kereste a maga helyét. Arra könnyű volt rátalálni. Minden vendégnek, a ki valaha a bielistoki palotában lakomázott, volt egy saját serlege, melyre a neve volt felvésve: a hányszor visszajött, azt mindannyiszor előhozták a kincstárból. A kést, villát és kanalat minden úr magával hozta a lakomához. Ezt a nemesi büszkeség így kivánja: «abból a pohárból, a melyből én ittam, ne igyék más; azt a kést, villát, kanalat, a mi az én szájamhoz ért, ne nyalogassa más: — én sem a másét.»

Henrik is szerette volna tudni, hogy hát ő hol fog ülni?

Szerény ember volt. Legalul kezdte.

Az asztalfő elé egy magas támlányú faragott czímeres karszék volt állítva: az nyilván a sztaroszta helye, a mellett kétfelől két kisebb karos szék. A többi széknek nem volt karja. Ez gátòlja az embert, mikor a billikomot körömpróbáig ki kell inni. Az asztalfővel átellenes végén a hosszú táblának volt a kisebbik úr helye. Annak a serlege keresztelői ajándék volt: arany talapzaton köszörült hegykristály kehely.

Henrik azt hitte, hogy a bajtársa mellett fogja megtalálni a helyét. Ott azonban más névvel ellátott billikomot talált.

Elébbre kellett neki kerülni. Székről-székre keresgélte az ő nevével jegyzett ezüst poharat: a jobboldali sorban nem találta. Talán a baloldalon lesz? Bizonyosan ott lesz.

Megint alul kezdte. Aztán ment fölfelé. Nem talált a nevére.

Már a legfelső karos széknél volt. Nem hihette: csak a kiváncsiság vette rá, hogy ott is megnézze a tányér elé helyezett ezüst serleget. Nagyot dobbant rá a szive. Ezen a serlegen olvasá a nevet: «Klausner». De csak egy perczig tartott a csalódása. A keresztnév nem «Henrik» volt, hanem «Gottlieb.» Ez a díszhely a sztaroszta baloldalán a lutheránus tiszteletesé; átellenben vele a katholikus püspök.

Lám, azt az egyszerű lelkipásztort felmagasztalják, a fiát, a doktort pedig még vendégszámba sem veszik.

Neheztelve fordult a major domushoz.

— Hát én nem vagyok hivatalos a mai lakomához?

— Hogyne volnál te hivatalos, doktorkám? Te vagy itt az első személy! Nálad nélkül meg sem kezdhetnék a lakomát.

— De hát hol fogok én ülni!

— Mindjárt meglátod. Csak hadd üljön le elébb minden vendég. Együtt van már minden uraság: csak épen a nagytiszteletű úrra várunk, a te édes atyádra.

— Hiszen együtt érkezett meg velünk.

— Az ám. Csakhogy a nemes urak kocsiban, vagy lóháton jöttek: azoknak a sárga és zöld sarúik nem lettek sárosak az útban; de a te édes atyád gyalog jött idáig, annak még elébb ki kell a czipőit suviczkoltatni.

Itt volt bizony már a tiszteletes; hanem ő elébb a sztarosztához ment tisztelegni s azzal együtt jelent meg az étkező teremben, mikor a hajdúk a nagy szárnyajtókat felnyitották. Olyan nagy ajtók voltak azok, hogy három ember egyszerre jöhetett ki: közepett a házi úr, jobbról a püspök, balról a lelkész.

A sztaroszta megjelenésére a trombitások tust fújtak, s minden vendég oda állt az asztal mellé a maga helyére.

A püspök ekkor egy hosszú asztaláldást mondott el diákul, melynek a végszavait mindenki utána dörmögte, kivéve tiszteletes Klausner uramat, a ki más hiten volt s a latin ima után a maga nyelvén eneklé el az asztaláldást: «Der Herr segne euch, und sättige euch!»

Arra aztán következett az előretolt székek zörgése: kiki elfoglalta a helyét.

Henrik csak nézte, hogy hát ő vele mi lesz?

De nem soká kellett várnia. Két hajdú sietve hozott egy kis háromlábú asztalt, drága sávolyos abroszszal leterítve, azt odaállítá a sztaroszta karszéke mögé. Széket is állitottak mellé, s ezüst tányért, billikomot, étszereket

raktak fel rá. Kés, villa, kanál még drágább volt, mint a többi vendégeknél. A major domus mutatta az elefántcsont botjával a doktornak, hogy az az ő helye: az udvari orvos rendesen a sztaroszta mögött ül; az ő feladata lévén diætetikai és gastronomiai felügyeletet gyakorolni a főúr asztalánál.

S hogy asztaltársa is legyen, oda jött a Caro, a nagy sinkorán, s Henrik lévén a legjobb ismerőse, feltette a fejét az asztalra; nagy kutya volt, épen elérte. Legalább neki is volt vis-a-vis-ja.

Henrik egész méltósággal igyekezett ennek a furcsa hivatalnak megfelelni.

A felhozott ételt elébb az ő asztalára tették le; neki kellett azt mindenkinél elébb megizlelni.

Hát ez elég nagy auctoritás! Bizonyára így kellene minden főúri asztal rendét megállapítani; hogy a háziorvos mondaná meg minden ételnél: «ebből szabad a méltóságos gyomrodat megterhelned, ezt pedig csak hagyd a tekintetes és a hallják-kentek gyomroknak!»

Henrik még azonfölül Hahnemann követője volt.

Annálfogva már a levesnél, a mint belekóstolt, difficultálta az egész kotyvalékot.

— Kegyelmes úr! Ebből ne egyél, ez méreg! A hogy a vers mondja: «Gyömbér és sáfrány, szerecsendió, szegfűszeg és bors Véred sűrítik, gyomrodnak okoznak elégést».

Az egész asztaltársaság kaczagott ezen, de nagyot. «Pompás vers!» Hanem azért csak felkanalazták a levest.

A következő étek volt vadkanfej megtöltve szarvasgombás vagdalékkal s körítve hideg kocsonyával.

Ez ellen már egész litániát tudott felsorolni Henrik, a mint a feltálaló mester egy leszelt darabot odatett az ezüst tálczájára.

«Tiltva van minden állatnak a feje, a vadkan pedig egész a körme hegyéig; a szarvasgomba föld alatt születik, föld alá visz, a zeller rosz hevülésekre ingerel; a kocsonya

neutralizálja a gastricus nedveket; ez nem emberi eledelnek való!»

Ezen még nagyobbat nevetett a sztaroszta.

— De hidd el, kegyelmes uram, erősködék Henrik. Én a halhatatlan tudós, Hahnemann elvei szerint ítélek. Ez az étel te rád nézve méreg.

— Ha méreg, nagyon lassú méreg; ötven esztendeje ölöm már vele magamat, mégis itt vagyok! Mondá a sztaroszta.

— Igen; de ez okozza a köszvényt a térdeidben, a csikarást a beleidben; a zsábát a derekadban; a fülzúgást meg az álmatlanságot, a gyomorégést, az orbánczot, meg a vidatánczot. Én, a te udvari orvosod, azt ajánlom, hogy vitesd el ezt a halálélesztő étket az asztalodról; mert az indigestiot az apoplexiától csak az imádság választja el.

A sztaroszta kezdett meghökkenni. A doktor közel volt hozzá, hogy hivatalos állásának érvényt szerezzen, s ez által a «macskaasztalt» valódi dignitásra emelje.

Hanem a Kázmér mindent elrontott a közbeszólásával. Az asztal tulsó végéről kiálta oda a Kamerádjának jó fenhangon.

— Ugyan pajtás, csak nem akarod itt eljátszani doktor Pedro Recio, Daguero Die Tiertafuera szerepét Sancho Panza kormányzói lakomájánál! Ezek az urak olvasták ám Cervantes Don Quixoteját.

Ezzel aztán kirántotta a barátja alól az egész doktori kathedrát. Az egész vendégsereg kaczagott rajta. Maga a tiszteletes úr is tréfás citatummal apostrofálá meg a fiát.

«Descende Philippe: non sunt hic ollæ».*

— Hát akkor mi czélból vagyok én erre a helyre desig-

* Az egyszeri legátus ünnepi prédikáczióhoz készülve, hogy a publikum látását megszokja: fazekakat rakott maga elé, azok előtt szépen el is mondta a szónoklatát. De a gyülekezet előtt belesült. Erre mondá neki a pap: «Szállj le Fülöp: nem fazekak ezek itten.»

nálva? — kérdezé méltatlankodva Henrik a major domustól.

— Hát mi czélból? A czélból, hogy kóstolj meg minden ételt, hogy nincs-e benne halálos méreg, a mitől az ember rögtön meggebed?

— Hát erre a hivatalra a Cáró kutyám is elég jó lesz.

S azontúl minden ételből, a mit eléje hoztak megkóstolás végett, a leszelt darabot a nagy sinkoránnak dobta Henrik. Az meg bekapta rögtön s egészen meg volt elégedve ezzel a hivatallal.

Így aztán maga a doktor épenséggel éhen maradt a dús lakoma alatt; mert a tálat nem hozták hozzá többé vissza; hanem a maradékot kivitték a mellékterembe, a hol abrosz nélküli asztalnál ültek az alsóbb rendű vendégek: a kolduló barátok, az uraságok iródiákjai és uti marschalljai, meg az udvari poéták. Ezeket ugyan udvari bolondoknak is szokták nevezni, ha nagyon elmések voltak; de ezt a magasabb czímet nem mindenik poéta érdemelte meg; mert voltak közöttük unalmasak is, s ezek maradtak csak poétáknak.

Valamennyi között legkedveltebb volt a házi úr bolondja, a Lupko; a ki be is hívatott az urak étkező termébe, s ott űzött mindenféle allotriákat: gúnyverseket szavalt, utánozta a kutya-macska-serenádot, a megölt sertés vonitását: egy kalapból huszonötféle kalapot csinált, klarinétozott egy palaczkon, s trombitált a markából s kiitta a pohár bort, ugy hogy a mellett a páva hangját utánozta: «paón!»

Ezt persze Henrik mind nem tudta utána csinálni.

Lupkót traktálta is minden vendég borral. A doktornak pedig azt sem mondták: «Mit iszol? Hozass!»

Még Kázmér is pajtáskodott a bohóczczal. Sőt nyilván ő biztatta azt fel alattomban, hogy menjen oda a doktorhoz és ingerkedjék vele.

Diákok szeretnek egymással kötődni; kivált ha az egyik közülök a borozó asztalnál fancsali pofákat csinál.

A bolond odatánczolt a doktorhoz.

— Servus humillimus kollega! Hát bizony kollegák vagyunk. Doktorok. Csakhogy a te fejeden barét van, az enyimen pedig nyulfüles süveg. Evoe Bacche!

S azzal vállára ütött Henriknek.

Henrik is megharagudott ezért nagyon; de még jobban megneheztelt a sinkorán, a mint azt látta, hogy egy pupos hátu ficzkó az ő gazdájának a vállára üt. Egyszerre ott termett annak a nyakán, s lekapta a fejéről a prémes süveget, mely ékesítve volt két szétálló nyúlfüllel.

A bolond visszaakarta venni a süvegét; de a kutya nem adta oda, ebből nagy huzakodás támadt a kutya és a bolond között. A doktor kis asztalát is feldöntötték; utoljára is a süveg ketté szakadt, fele a bolond kezében, fele a szelindek szájában maradt.

— Kusti innen, lélekadták! kiálta a sztaroszta. Nem hallgattok, mikor a tiszteletes ur beszélni készül? S azzal a széke mellé támasztott spanyolnáddal egyet a kutyára huzott, másikat a bolond hátára, s eként rendet csinált közöttük.

A tiszteletes ur pedig már akkor állt az asztal mellett, a poharat kenetteljes mozdulattal emelve magasra. S mondott egy szép latin felköszöntőt, ékes tropusokban: a sztarosztára és az ő fiára, s leendő családjára, minden késői ivadékaival együtt.

Az áldomást nagy összecsördülése követte a billikomoknak. Minden vendég a körömpróbáig üríté ki a serlegét.

A vivátozás és trombitaharsogás elcsillapultával a sztaroszta szólalt meg az asztalfőről.

— Deo gratias! Köszönöm a sok szép kivánságot. Ime, hogy bebizonyuljon, milyen nagy becsülete van az én tiszteletes szomszédomnak oda fenn a mennyországban: alig hogy elzengte azt a kegyes óhajtását, hogy az én családom a jövendő időkre is felvirágozzék, már meg is érkezett rá a kedvező válasz. Most kapom a dicsőséges Bécs városából

a levelét az én kedves barátomnak, a hatalmas Sonnenburg Maximilián herczegnek, melyben arról tudósít, hogy mind a serenissiménék, mind a serenissimának: Tannenfelsi és Bunteviczi Rattenburg Ludmilla herczegnőnek legforróbb óhajtása találkozik az enyimmel, a midőn egyetlen leányukat, Sonnenburg-Rattenburg Ingola herczegkisasszonyt az én fiammal Kázmérral eljegyzik.

Ezt a diadalhirt már igazán falrengető vivátozás követte. Minden vendég sietett Kázmérnak gratulálni.

De ő maga oda kiáltott az asztal tulsó végéről az apjának.

— De szép-e hát az a kisasszony?

— Itt van az arczképe nálam. Az is megküldetett a levéllel.

Azzal elővette az oldalzsebéből a kis miniature arczképet, mely gyémántos keretbe volt foglalva,

Azt természetesen mindenki szerette volna látni.

De a sztaroszta nem adta ki a kezéből.

— Hohó! Csak pomále! Ezt nem szabad még másnak meglátni, csak a vőlegénynek!

Azzal hátra fordult, tudva, hogy Henrik ott van.

— Nesze fiam, doktor. Te vidd oda Kázmérhoz ezt a képet. De csak neki mutasd meg, senki másnak. Te magad megnézheted, mert te doktor vagy. Értesz a fizonomiához. Meg tudod mondani a képből, hogy vajjon sangvinicus, avagy phlegmaticus, sőt cholericus, vagy ne-adj-Isten melancholikus temperamentuma van-e a herczegkisasszonynak?

No hát ez mégis kitüntetés volt Henrikre nézve. Ő vitte oda az arczképet Kázmérhoz. Ő mutatta azt meg legelőször a vőlegénynek.

Mythologiai szépség volt az eljegyzett mátka. Úgy volt lefestve, mint Sappho: görög chlamysban, vállára omló aranyszőke fürtökkel: a félkarja vállig mezítelen. Elefántcsontra volt festve a kép, remekművű aquarellben.

Kázmér nem birta titkolni elragadtatását arájának szépsége fölött: «Istennő ez!»

— Valóban imádásra méltó, erősíté Henrik.

Másnak nem engedték azt megnézni: csak kettőjüknek volt szabad.

De a bohócz odafurakodott alulról az asztal alul s kidugta kettőjük között a fejét, hogy bele sandíthasson a képbe.

Henrik fricskát adott neki az orrára, s eltakarta előle a képet.

— Ejh. Ez nem bolondnak való!

Nem jó pedig egy poétának fricskát adni az orrára; mert az azt nem szivesen veszi és boszut áll a fricskáért.

A bohócz a széttépett füles sapkája helyett elővette a sok alakuvá idomítható kalapját s azt tette fel a fejére. Ezuttal azonban olyanforma capellumot gyurt belőle, a minőt tiszteletes Klausner uram viselt. S egyuttal egy ágymennyezet függönyét kerítve a nyakába, azzal utánzá a tiszteletes ur ránczos tógáját. Eképen állt oda az asztal mellé és poharat emelt.

A vendégek csörömpöltek a serlegeikkel, hogy Lupko szóhoz juthasson. Végre csendesség lett, hogy megszólalhatott a bohócz.

Hangjában és előadásában vakmerően tudta utánozni a tiszteletest. Épen oly ünnepélyesen bocsátá a szavakat az orrán keresztül, a mondatok végén megnyujtva a szótagot.

— Érdemes gyülekezet! Én is egy örömhirt bocsátok el magamtól, mely ma érkezett hozzám kutyapostával Siberiából. A hatalmas Siberiának dicső fővárosából Irkuczkból. Iramszarvasbőrre tunguziai hieroglyphákkal irva kaptam a levelet, a melyben tudósít a hatalmas samojéd herczeg pán Subagalléros, a maga és herczegasszonya pána Csoroszlya részéről, miszerint tizenkilencz leányuk közül az egyetlent, panicza Kaczamajkát a mai napon az én egyetlen fiammal, Henrikkel eljegyezték.

A vendégsereg nagy hahotában tört ki e bohókás paródiára; a trombitások fertelmes nagy tust fujtak: mindenki

röhögött: még maga a jámbor tiszteletes is csendesen mosolygott a bolondságon.

Hiszen bolondság volt. Talán maga Henrik épen olyan jót nevetett volna rajta, ha ő is végig itta volna a társasággal az egész lakomát. De hát ő egészen étlen és szomjan maradt. S az nagy veszedelem! Egy beborozott társaságban egy józan ember.

Kázmér is kaczagott a bolond szavain. Goromba tréfa volt: de hát bolondtól ki veheti rossz néven a bolondságot?

Henrik pedig csak hallgatott, elsápadt; az ajkait harapdálta véresre.

— No pajtás, hát mit morfondérozol? Csak nem haragszol tán? kiálta rá Kázmér.

— Dehogy haragszom. Csak kalkulálok. Te, meg én: az kettő. Ingola és Kaczamajka, az is kettő. — Kétszer kettő négy. Akár így, akár amúgy: kétszer kettő mindig négy. Erre emlékezzél vissza!

— No ezt ugyan nem lehet elfelejteni.

Hogy kétszer kettő négy!

Akár igy, akár amugy?

De mi az az «amugy?»

A nagy lakomát nem rekeszté be, csak félbe szakítá a táncz. A jelt megadta a sztaroszta az által, hogy rágyujtott a nagy tajtékpipájára, a mit látva, az uraságok is követték a példát s a fekete kávé mellett hozzá kezdtek a kedélyes füstöléshez. Erre a muzsikusok elhagyták az étkező termet s miután ők is falatozának, egy kis idő mulva, ujból megzendült a muzsika a vendégek feje fölött, a palota emeletén, a hová az étkezőből is fel lehetett jutni csigalépcsőn.

A mint aztán odafenn a mazurka lelkesítő hangjai felharsantak, a tüzlelkü fiatalság kirugdalta a székeket maga alól, s nem várva a biztatást, futott fel a lépcsőn a tánczterembe. Az idősebb urak közül is ment velük, a kinek birta a lába (ebéd után) a garádicsjárást.

Az emeleten volt a viaszkgyertyákkal fényesen kivilágitott tánczterem; a hol már akkor össze volt gyülve a lithván főváros ifju szépeinek és deli matronáinak diszes koszoruja, kik az ellenkező csarnok lépcsőin jöttek fel ide.

Henrik is sutba dobta a duzzogást, még az éhkoppot is elfeledte, s ő is sietett a tánczterembe, mely már tele volt hölgyekkel.

A szép leányok álltak, az éltesebb hölgyek ültek, a hogy szokás.

Henrik is megtalálta a leányok között a szive bálványát. Hét év előtt még serdülő leányka volt: ma már viruló hajadon. Akkor nagyon szerették egymást s esküvel fogadták, hogy egymáséi lesznek.

Ott állt a bájos szép Tatjána a mamája előtt. Orosz nemzeti öltönyt viselt, gyöngyökkel himzett elővel, drágaköves pártával. Orosz csinovniknak a leánya volt, a kinek az atyját Szentpétervárról küldték ide a lengyeleket rendben tartani.

Hét év multán csodamódon megnőtt a szép leány: ő volt a legmagasabb a kisasszonyok között, megjelenését még emelte a magas orosz párta.

Több pár tánczolta már a mazurkát.

Henrik is odalejtett gyermekkori ideálja elé s elébb meghajtva magát annak az édes anyja előtt, daliás tempóval kérte a kezét a kisasszonynak a tánczra. Hét év után első viszontlátás volt ez.

A délczeg hajadon erre elkezdte a hosszú, hímzett keztyüjét lehuzni a kezéről.

Henrik elbámult. De furcsa uj szokás ez! Hogy a tánczosnő lehuzza a keztyüt a kezéről, mikor tánczra hivják!

A kisasszony odanyujtá Henrik elé a kezét: de olyan különös mozdulattal.

— Tatjána kisasszony? rebegé Henrik.

— Nos? Doctor! Azt hiszem, hogy ön a pulzusomat akarja megtapintani.

Henrik le volt forrázva. Kigunyolják! ő csak doktor, nem levente! Még az van hátra, hogy a nyelvét is megmutassa neki a kisasszony: a hogy a doktornak szokás.

Mozdulni sem tudott, csak ott állt, mint a bálvány. No de hirtelen segített rajta valaki, elmozdította az utjából. Kázmér volt. Ez csak egy leventés lábtoppantással jelezte, hogy tánczra kéri a kisasszonyt, s ennek az mindjárt a derekát nyujtá; Kázmér átkarolta azt a karcsu derekat s röpítette a leányt magával a tánczba.

Henrik kábultan tekinte utánuk. Az ő hajdani kedvese s az ő jó barátja! Hogy ragyog a leány szeme, mikor tánczosa szemébe néz! Mintha szemeikkel tartanák egymást fogva. Ez a mazurkának a varázsa. A levente megáll középen, karjait összefonva, tánczosnéját elbocsátja magától, a ki őt körben körüllejti. De az alatt is folyvást leventéje szemébe néz a leány, s e szem varázsával visszahagyja magát vonni hozzá. S akkor úgy tesznek, mintha suttognának egymással.

Mikor szünete volt a táncznak, Kázmér odavezette tánczosnéját a kredenczhez s frissítőt nyujtott neki. Ott ácsorgott Tatjána kisasszonynak a papája is, a jó Eskimoff Nikoláj. A leány átölelte az apját, megcsókolta orczáját és a fülébe sugott valamit. Aztán repült vissza megint lovagja karján a colonneba. A mazurkának sok figurája van: azt Henrik mind végig nézhette egy ablakmélyedésből.

Mikor vége volt a táncznak, Kázmér visszavezette a kisasszonyt a mamájához s térdhajtás és kézcsók mellett bucsút vett tőle; Henrik oda ment a barátjához s szemrehányást tett neki.

— Elkaptad előlem az én szeretőmet.

Kázmér elébb csodálkozva tekinte rá, aztán a szeme közé nevetett.

— De bolond fiu vagy te! Hát az csak természetes, hogy az első tánczot a szép Tatjánával nekem kell eljárnom a mi házunknál. Ez a világi rend.

— Miért volna ez a világi rend?

— Miért? Te úgy látszik, hogy még nem is tudod, hogy az alatt a hét esztendő alatt, a míg te velem együtt odajártál a világban, nemcsak a kis leány nőtt meg ilyen nagyra, hanem a papája is. Az a kis csinovnik, a kinek te hét év előtt aktákat másolni segítél, manapság grodnoi kormányzó: excellentiás ur, a ki a várban lakik, s még az én apámnak, a sztarosztának is parancsol. Úgy bizony fiacskám. A kis Tatjána nagyranőtt, a mióta nem láttad, nőjj te is nagyobbra, ha el akarod érni. No ne csinálj ilyen eccehomo képet: eredj inkább tisztelegj te is a kormányzó urnak. Az most igen nagy barom!

V. MINDEN UT SZENTPÉTERVÁRRA VEZET, DE HÁT AZTÁN HOVÁ?

Most világosodott fel már Henrik fejében, miért ültették az asztalnál Tatjána papáját Eskimoff Nikoláját mingyárt a püspök mellé. Hisz az most nagy potentát!

Valami messzelátó gondolat járt Henrik lelkében. Odament a frissítőszereket osztogató kredenczhez, a hol a kormányzó ur gyönyörködött a szép leányok tánczában s a közben szürcsölgette a jeges sorbetet.

Mélyen meghajtotta magát előtte s oroszul üdvözlé. «Zdravtwujtye excellentia!»

A kormányzó a vállára veregetett a doktornak.

— No hát te is hazakerültél? Már hivatalt is kaptál?

— De nem akarom azt megtartani.

— Hát mit akarsz? kérdé Eskimoff, a poháron keresztül vizsgálva az ifjut.

— A mi szélesebb pályát nyit előttem. Itt Bielistokban a doktornak nincs kelete: különösen a homöopathának. Itt a ki megbetegszik, azt kivánja, hogy nagy fityegős palaczkokban itassa velük a doktor a medicinát s nem is recept neki, ha egy árkus papirost végig nem ír. Az érvágások, kataplazmák sem maradhatnak el. Az uj orvosi tudomány pedig mindezt elvetette már. De hát azt itt nem

értik meg. A lengyel a traditiókban él. Szentpétervárra akarok menni. Ott nyilik tér egy vállalkozó orvos előtt. Szentpétervár az uj Róma! Minden ut oda vezet. Esedezem előtted, kegyelmes uram, adj nekem ajánló leveleket a császárvárosba a te ismerőseidhez, hogy protekczió utján boldogulhassak.

— No azt szeretem, ha innen elkotródol. S majd adok ajánló leveleket. Mikor mégy? Holnap mingyárt? Annál jobb. Hanem elébb megállj fiacskám. Ingyen nem adunk semmit, cserében mindent. Te jó pajtása vagy ennek a Kázmér urfinak, ugy-e?

— A hogy veszszük.

— De én láttam, hogy a mint Kázmér urfi elvégezte a tánczot a leányommal, rögtön te veled eredt bizalmas suttogásba. Hát legelébb is felelj nekem arra a kérdésemre, hogy ha a lengyel valakinek a szavát adja, meg szokta az azt tartani?

— Bizonyára azt mondhatom, kegyelmes ur, hogy ha a lengyel szavát adja a jó barátjának, hát tüzbe, vizbe megy érte; ha szavát adja az ellenségének, hát visszatér hozzá a fogságába, ha szavát adja zsarnokának, hát türi a nyakára tett jármot: — hanem ha szép leánynak adta a szavát, akkor elfelejti azt, a mint a sarkán megfordult.

— Ezt az utolsót nem csak a lengyelek teszik úgy. Hát még egyet kérdezek tőled. De a hogy igazat felelsz rá, a szerint taksálom a hozzád való jó indulatomat. Te hallottad a sztaroszta felköszöntőjét, a melyben elmondta Kázmér urfi eljegyeztetését egy bécsi herczegkisasszonynyal: te láttad is annak az arczképét, mert a sztaroszta felszabadított rá. Hát mondd meg nekem igazán, becsületedre, melyik szebb a kettő közül: az én Tatjánám, vagy az a bécsi herczegkisasszony?

— Excellentiás uram! Párisnak nem eshetett olyan nehezére az itéletmondás, midőn három istenasszony közül kellett egynek odaitélnie az aranyalmát, mint nekem választ adni arra a kérdésre, hogy a két hölgy közül melyik

szebb az «én» szemem előtt. Hanem egyet mondhatok neked. Azon a képen a háttérbe van odafestve két fenséges lovagvár. Azok a hozzájuk tartozó uradalmakkal együtt a menyasszony hozományát képezik. S ezek a várak nagyon szépek.

— Jól van. Mindent tudok. Holnap, ebéd után jőjj fel hozzám a várba, az ajánlóleveleidért.

Henrik aztán eltünt a tánczteremből: visszavonult a szobájába a jövendő fondor terveit kikoholni.

Minden rossz indulat fel volt már ébresztve szivében: az irigység, a megszégyenülés, a boszú, a megcsalt szerelem. Ez a négy szörnyeteg, a kinek soha nincs lehunyva a szeme: ébren alszik.

Virradóra hivatták a sztarosztához. Ott ült az öreg a karszékében, veresre ivott ábrázattal és fujt erősen.

— Mit csinálsz kegyelmes uram?

— Várom a gutát, a ki megüssön, vagy a kirurgust, a ki eret vágjon rajtam: felelt kedélyesen a sztaroszta. Az a kérdés, hogy melyik jön hamarább?

— Én jöttem.

Aztán elvégezte a sebészi műtétet a sztarosztán, a mit már annak megkivánt a természete minden nagy lakomázás után.

— Jól van fiacskám. Érted a mesterségedet. Kár, hogy nem maradsz itt az udvaromban.

— Hogyan? Kegyelmes uram.

— A kormányzó beszélt velem. Elmondá, hogy Szentpétervárra kivánkozol. Igazad van. Azonban engemet is rábeszélt, hogy én is küldjem a Kázmér fiamat az orosz fővárosba: fel a czári udvarhoz. Ott nagy kelete van az ilyen daliás ficzkónak, a ki még olvasott is, s filozofálni is tud. A muszkák szeretik a filozofiát. No nálunk ugyan keveset adhat el belőle. Mi azt teszszük, a mi a szivünk hevében eszünkbe jut s nem tanakodunk rajta sokat. Hát menjetek megint együtt. Én utánnad küldöm a fizetésedet, a mit az udvaromnál levő hivatalodért igértem s azt kivá-

nom, hogy egyedül a fiamra vigyázz érte. Valami bajba ne ártsa magát.

Henrik kezet csókolt a jóltevőjének. Értette az összefüggést.

Ez az ismert jelszó. Valakit előmozditanak, hogy elmozdítsák.

A kormányzó észrevette azt, hogy Kázmér balkézen vezette vissza a tánczból a leányát az anyjához. — Csak menjen az urfi Szentpétervárra.

Ebéd után felment a várba Henrik a kormányzóhoz. Az átadta neki az ajánló leveleket és — két utlevelet: a maga és Kázmér számára.

— Kázmér urfi is veled fog menni. Aztán a lelkedre kötöm fiacskám, hogy engem mindenről idejekorán tudósíts, a mit jó barátod tesz, vesz és tenni szándékozik. Értesz engem?

— Jól értelek, kegyelmes uram.

Alig mult el egy esztendő, hogy a két jó barát elment Szentpétervárra, a midőn egy éjjel hazaérkezének együtt a bielistoki várkastélyba.

Sötét éjjel jöttek meg: akkor is a vadas kert kapuján kerültek be s a náluk levő kulcsok segélyével, a cselédség tudta nélkül jutának be a kastélyba. Felkeresték a sztarosztát.

Egyesegyedül ült az öreg a hálószobájában, a nagy karszékében. Három asztal volt a közelében: egy előtte, kettő a két oldalán. Az előtte levő asztalon volt egy nagy pergamentlevelű könyv: abban volt szép kezdőbetűkkel megirva Lithvánországnak a története, a legelső pogány fejedelmektől kezdve; a másik két asztalon pedig valának elhelyezve a mindenféle alaku kegyes palaczkok: úgy mint a chartreuseök és benedictinerek s más aféle dicséretre méltó életelixirok. A sztaroszta, felváltva, olvasott hol az egyikből, hol a másikból.

Nagyot bámult, mikor a két ifjut megjelenni látta.

— Hát titeket a griffmadár hozott-e ide?

— Valóban a griffmadár hozott, monda neki Kázmér urfi, az a griff, a ki a világ hatalmasait a körmébe ragadja s a Kaf hegyig viszi.

Aztán elmondá az apjának, hogy minő világalakító terv szülemlett meg a nagy Oroszország fővárosában, Szentpétervárott. Nem kevesebb az, mint a minden népek felszabadítása a zsarnoki uralom alól. Egy hatalmas szövetség keletkezett, élén Constantin herczeggel, a zsarnoki önkény megbuktatására. Részesei e szövetségnek az orosz birodalom minden nemzetei, az ötödik ezek között a lengyel. A hatodik és hetedik, a mely még most nem tartozik az orosz világbirodalomba, az oláh és a magyar; de majd ezek is csatlakozni fognak. Ennek a jelvényeül visel minden tagja e szent szövetségnek egy réz gyürüt, melynek hét czikke van: a hét nemzet kezdőbetűivel.

Az öreg Moszkowszky nagy gyönyörűséggel vette be ezt a tervet.

Minden megérett már a kitörésre. A hadsereg meg van nyerve a forradalom részére, a tartományokban meg vannak alakítva a felkelő bizottságok, a szerepek ki vannak osztva.

Volhyniának a felkelő bizottsága Moszkowszky Kázmérra van bizva.

Szentpétervárról várják a jeladást.

A mint ott kitört és tért foglalt a forradalom, azzal egyidejüleg minden fővárosban: a déloroszok Kievjében, a tatárok Kazánjában, a krimiek Bakcsiszerájában, a finnek Helszingförsében, a lengyelek Varsójában egyszerre felüti a fejét a forradalom. S nem késik támogatni a közös kitörést Bielistok, Perm, Odessa, egész fel a szibériai Tobolsk városáig.

A sztaroszta el volt ragadtatva e kiáltástól.

— Hát a kormányzóval mi történik akkor?

— Az Eszkimoff Nikolájt elfogjuk a citadellájában az őrségével együtt.

— És akkor söpörni fogja ő az udvart a bielistoki kas-

télyban? ujjongott a sztaroszta. Az a dölyfös leánya, a Tatjána pedig mosogatni fogja a czintányérokat a pitvarban!

— Hanem ezt mind titokban kell tartani mind addig, a mig a jeladás meg nem érkezik Szentpétervárról az általános felkelésre.

Csak egyért neheztelt egy kissé az öreg sztaroszta. Ha már a szent szövetség Volhyniát is felvette a tagjai közé, miért nem bizta annak a vezetését a legjogosultabbra: ő reá, az apára? miért a fiára?

— Látod, te már nagyon öreg vagy és sokat iszol.

Az öreg aztán csak beletörte magát az uj világrendbe. Hisz így is visszahárul rá majd a dicsőség, ha a fia lesz Volhynia vezetője.

A két fiatal ember tehát e naptól fogva elrejtve maradt a várkastélyban, senki sem tudott az ottlétükről semmit. Úgy volt, hogy galambpostával fognak izenetet kapni Szentpétervárról.

Egy napon aztán megérkezett a várt postagalamb a várkastélyba.

Megtalálták a farkatollára huzott hártyalevelet, melynek titkos irásához Henrik birta a kulcsot.

Henrik átvette a titkos levelet s lehüvelyezte annak a tartalmát.

— Rossz hír! A legrosszabb! Szentpéterváron kitört a forradalom, de azonnal leveretett. A szövetség vezérei mind valamennyien elfogattak. Meneküljön, a ki még tud.

— Itt van ni! mondá a sztaroszta. Én vén vagyok és sokat iszom. De ha valamit tenni akarok, azt nem vitatom meg senki mással, mint saját magammal. Ti bölcsek vagytok és fiatalok; fecsegők és tehetetlenek.

— Most már csak a futásban az üdv. Mondá Henrik. Nekünk meghozta a vészhírt a postagalamb ma: a kormányzó még nem tud róla semmit. Ő hozzá a hivatalos jemsik utján csak holnapután érkezik el az utasítás. Kétnapi egérutunk van előtte. Nekünk menekülnünk kell azonnal.

— Hová? kérdezé a sztaroszta.

— Világos az utunk. Ausztria ott van közelben. Bécs nem szolgáltatja ki a politikai menekülteket. Ott van Kázmérnak leendő apósa, a nagy befolyásu államférfi. Neki az ő szárnyai alá kell menekülni. Csak az első furia elmuljon a fejünk fölül: a többit aztán a nagykövetek majd eldiplomatizálják.

Tehát a két ifjunak együtt kellett futni az osztrák határ felé. Ittlétükről és futásukról az orosz kormányzóságnak nem lehetett tudni semmit.

Hét nap mulva kapott a sztaroszta egy Henrik által irott levelet, melyben tudatják vele, hogy a két ifju szerencsésen átjutott a határon, megérkezett a császárvárosba: azonnal a herczegi családhoz mentek, a hol nagy szivességgel lettek fogadva. Nincs semmi baj. A forradalomban való részvétet egyszerűen eltagadják. A nagykövetségek majd eligazítják a többit.

Ez örvendetes hirt Moszkowszky tiszteletes Klausner urammal is sietett közölni, a ki ezentúl ismét mindennapos látogatója lett a sztarosztának.

Még nagyobb megnyugtatására szolgált Moszkowszkynak az is, hogy a mikor már az ujságok is tele voltak a szentpétervári lázadás hirével s annak minden részleteit is közölték (s még abban az időben az ujságiróknak hazudni vagy nem volt szabad, vagy muszáj volt: de tetszésükre épen nem volt bizva) ugyanakkor több izben találkozott Eskimoff kormányzóval és az folyvást igen nyájasan viselkedék iránta, soha sem kérdezősködött a fia után és egyáltalában nem példálózott a szentpétervári összeesküvésről, mintha az ő rájuk kettőjükre legkevésbé sem tartoznék. Természetesen, ő maga sem hozta azt elő soha.

Nagyon kevés idő vártatással érkezett egy levél a sztarosztához Sonnenburg herczegtől, melyben örvendetes szavakkal tudatja a «nászurával» hogy a mai alul megirt napon egyetlen leánya Ingola az oltár előtt lett örök frigy-

gyel egybekötve Kázmér urfival, a sztaroszta fiával. Ezzel egyidejűleg irt Henrik is az apjának, nagy körülményesen vázolva a főuri menyegző változatos pompáját, mely után a boldog pár kivonult azonnal az ősi várba: Sonnenburgba. Onnan majd Olaszországba mennek nászutra, a hová őt is magukkal viszik: — az orvost.

Erre az örömhirre az öreg Moszkowszky csendes misét szolgáltatott.

Még nem mult el egy ujabb év, a midőn maga Kázmér urfi tudatá levélben apjával az örvendetes családi eseményt. Fiucska született, anya és fiu a legjobb egészségnek örvendenek: az utóbbi anyai nagyapja nevére Maximiliannak kereszteltetett.

— Itt van ni! Dicsekedék Moszkowszky Klausnernek. Egy unoka! A kinek a neve Maximilian! Osztrák herczegnek az unokája. Ez már csak nem lesz paraszt soha. Volt már valaha egy Maximilian nevü paraszt a világon? Soha! Fittyet vetünk már a zsidó prófétának!

Sürün következtek ezután a meny levelei. Gyöngéd finom kézzel, vékony tollal irott sorok. A mívelt lelkű hölgy rajzolja ezekben a végtelen nagy idylli boldogságot, melyben Kázmérral osztoznak.

Azután jön egy örvendetes tudósítás a császári udvari kanczellár által aláirva, melyben hivatalosan tudatják a sztarosztával, hogy fia Kázmér a császári hadsereg első uhlánus-ezredénél őrnagyi ranggal lett alkalmazva.

Megint ujabb év után ismétlődik az örvendetes családi ünnep. Itt a második! «Szaniszló» lett a neve. Ennek már egy lengyel ős nevét adták!

— Hej be szeretném őket látni! sóhajta fel az öreg sztaroszta.

De hát már az ő csontjai nem kivánják a szekéren utazást. Bécs városa vajmi messze van Bielistokhoz!

Ámde a mit meg nem látni szinről-szinre, betelik a kivánsága képmásban. A szerető meny lefesti a két apró ivadékot, a mint egymást ölelve tartják, fejecskéikkel

összebujva. A sztarosztának a könyei omlanak, mikor ezt a képet nézi.

— Ezek csak nem lesznek parasztok soha!

Ujabb ajándékok jönnek.

Megküldik Bécsből a Moszkowszky-Sonnenburg familiák összeállított kettős családfáját egy képen egyesítve. Rézmetszetben van elkészítve, remek rajzokkal. Egy hibát nem találni benne.

Az öreg sztaroszta maga is ir levelet gyermekeinek; fiának és menyének. Ugy szólítja meg őket a levélben, hogy «gyermekeim». Biztatja őket, hogy eljön az ideje, a mikor őt majd meglátogathatják itt az ősi kastélyban Bielistokban. A czár amnestiát fog adni azoknak, a kik 1824-ben compromittálva lettek, s a külföldre menekültek. Reméli, hogy még azt az időt meg hagyja neki érni a mindenható. A Henriket is köszönteti, a ki hűségesen ott van Kázmér mellett.

Derék fiu. Azt megbecsüljék!

Bizony derék fiu; minden héten ir az apjának levelet s hébe-hóba egy kis pénzt is küld neki haza. Ámbár nagyon lassan megy a keresete.

Majd megint ujból kap egy megtisztelő levelet Bécsből a sztaroszta, melyben lekötelező módon tudósítja a főudvarmesteri hivatal, hogy ő felsége a császár és király Moszkowszky Kázmért alezredessé léptette elő s a kamarási arany kulcscsal ékesítette fel.

— Az én fiam alezredes! A hatalmas császári hadseregben! Hajh, de szeretném őt látni, abban a piros prémes egyenruhában. A kamaráskulcsot vajjon hová akasztja? Az övére, vagy a vitézkötésére? Csak legalább az arczképét megláthatnám! Édes tiszteletesem, ha még egyszer irsz a Henrikednek: kösd a lelkére, hogy szóljon a fiamnak, festesse le magát a számomra; de egész ember nagyságában. Lóháton ülve. A hogy az ezredét kommandérozza s azt küldje el nekem. Az lesz nekem a legkedvesebb karácsonyfia.

Klausner Gottlieb uram megirta a fiának ezt a kegyes atyai kivánságot s kapott is rá választ.

De ez a válasz nagyon boszantá mind a két öreg urat. «Kázmér nem engedi magát lefestetni: az a babonás hit bántja, hogy a kit ifju korában lefestenek, az ifjan hal meg».

— No, látott már valaki ilyen bolondot? förmedt fel a sztaroszta. Az én fiamnak babonája van! Olyan babonája, a milyennek még én sem hallottam hirét soha. Hát azért tanulta a filozófiát, metafizikát, meg a chémiát? Én nem kaptam Utrechtben diplomát, még sem hiszek ily bolondokat. Látszik, hogy Bécsbe került: ottan ragadt rá az ilyen morfondérozás!

— Én tudnék ezen segíteni, mondá Klausner Gottlieb. Ismerek Bécsben egy hires festőt, a kinek az a különös talentum adatott, hogy ha valakit egyszer jól megnéz, odahaza élethiven le tudja festeni az arczképét, a nélkül, hogy a lefestett tudna felőle valamit. Ezt meg lehetne bizni ezzel a feladattal.

— Ugyan kérlek, tedd meg a kedvemért. Ezer tallért küldök neki előre foglalóul; s ha megjön a kép s a fiamra ismerek benne, annyit fizetek neki érte a mennyit kiván.

Néhány hónap mulva megkapta a festőtől a választ Klausner. A kép utban van, jól becsomagolva, rámástul: négylovas társzekér szállítja Bécstől Bielistokig, csak a vámon vigyázzanak vele a határnál, hogy meg ne sértsék.

Valóságos diadalmenettel hozták haza a képet. Roppant nagy faládába volt bepakolva, s a felnyitásához három mesterember kellett, a ki a sok pántokat és sarkakat leszedje róla.

Ugyanazon a napon, a melyen az arczkép megérkezett, oda izent a kormányzó a sztarosztához, hogy meginvitálja magát ebédre hozzá.

— Soha jobbkor! mondá a sztaroszta. Legyen ő is jelen, mikor a képet behozzák. Ne szóljunk neki felőle semmit. Hadd legyen rá nézve nagy a meglepetés. Majd

hogy fog elbámulni a csinovnik, mikor meglátja a Kázmért a császári egyenruhában! Ráfestette a piktor az arany kulcsot is, ugy-e ?

— Azt nem festhette oda, monda Klausner; mert azt hátul viselik a kamarás urak.

— Hátul viselik a kitüntetést? No még ilyet sem hallott az ember soha!

Eskimoff ur pontosan megjelent az ebédre. Csak hárman valának az asztalnál: a sztaroszta, a lelkész, meg a kormányzó. Kedélyesen elmorzsolgatának egy nehány palaczk tokajit. Mikor aztán a pipákat hozták, hogy befejezzék vele az ebédet, azt mondá a kormányzó:

— No már most, nemes uram, beszélhetünk valami komoly dologról. Nem akartam az ebéd alatt a lelkedet indulatba hozni vele. A «szegény» fiadról akarok neked beszélni.

— Óh, az nem hoz engemet indulatba. Ámbár nem tudom, hogy miért nevezed őt «szegénynek». Én nem találom olyan szomorunak a fiam sorsát.

— No hát az igen szép tőled, hogy ennyire megnyugszol a czár legmagasabb intézkedéseiben s a fiad sorsát nem találod olyan rettenetesnek; a miről egyéb iránt megnyugtatlak, hogy az a sors már véget ért: a czár általános amnestiát adott az 1824-iki lázadásban részt vett vezetőknek.

Moszkowszky vállat vont.

— Az én fiam nem vitt vezérszerepet semmiféle lázadásban.

— No már, édes sztarosztám, ezt nekem ne mondd. Én ismerem az egész felségárulási proczessust; tudom, hogy Kázmérnak mennyi része volt benne. Elég munkámba került oda vinni a dolgát, hogy a halálos itélete életfogytig tartó számüzetésre szelidíttessék: Szibériába.

— Az én fiam Szibériába?

— Igen. Onnan szabadítá őt nem rég haza a czári kegyelem.

— Barátom! Te neked megártott ez a kis tokaji. Nagyon apró poharakból ittad. Töltsd nagyobba s gyógyítsd ki magadat vele. Az én fiam sohasem volt Szibériában.

— Ejnye, hisz én magam szállíttattam oda. Meg van nálam a tobolszki kormányzónak a levele, a ki átvette tőlem ezelőtt hat esztendővel.

— De én nekem meg itt van a bécsi főudvarmesternek a gratuláló levele, a melyben a fiam kineveztetését dzsidás őrnagygyá tudtomra hozza.

— A te fiad dzsidás őrnagy? A bizony raskolnik!

— Raskolnik? Hát egy raskolnikhoz adják feleségül a Sonnenburg herczegkisasszonyt ugy-e?

— Sonnenburg herczegkisasszonyt a te fiadhoz? Ne bolondozz már! Hiszen én fogattam el, mikor a határon át akart szökni. Nem tagadhatta el a forradalomban részvételét, mert megtalálták nála a comiténak meghatalmazását. Az volt a szerencséje, hogy a diplomája is vele volt s abban ki volt téve, hogy chémiát és bányászatot tanult. Az ilyen deliquenseknek, a kik bányászathoz értenek, az a kivételes kedvezmény jut, hogy nem kapnak kancsukát, s nem vernek rájuk bilincset; hanem azért a tudományukat az uráli aranybányákban kell nekik értékesíteni.

— Az én fiam az uráli aranybányákban? félrebeszélsz te, komám!

— No de csak eleinte: 1825 kezdetén volt ez.

— Mit 1825 kezdetén? Akkor az én fiam Olaszországban töltötte a mézes heteit a feleségével együtt. Onnan irtak nekem, a Vezuvius tetejéről! Ő és a felesége.

Most már hahotával kaczagott a kormányzó.

— A fiad felesége irt neked? A szamojéd főnök leánya irt levelet a Vezuviusról.

— Dühbe ne hozz, atyámfia! Tán csak nem a Kaczamajkát érted, a kit a bolond Vulko mondott.

— Én nem tudom, kinek híják a feleségét, csak azt tudom, hogy egy szamojéd főnöknek a leánya. Nekem a sibériai kormányzók mindegyike rendes tudósitást küldött

évről-évre a Kázmér fiadról. Különösen felkértem rá őket. Egy esztendőt töltött a fiad az uráli aranybányában: akkor a jó magaviseletéért, meg az atyja iránt való tekintetből megengedték neki, hogy földmíveléshez kezdjen a Jeniszei mellett. Ott összekerült valami szamojéd törzszsel. Jó, becsületes, vendégszerető nép ám az. A főnöknek a leánya belészeretett: hozzá adták. Kázmér ott jurtát épített magának; iramszarvasokat tenyésztett: felszántott egy darab földet, s azt bevetette szibériai rozszsal; s ez idő alatt született neki két fia.

— Tudom! Nagyon jól tudom! mondá a sztaroszta, a ki már majd megpukkadt a visszatartott nevetéstől; megküldte az anyjuk az arczképeiket.

— Az anyjuk? Az arczképeiket?

— Gyönyörű két szőke poronty!

— Szőkék! Még szőkék is hozzá!

— Az egyiket az anyai nagyapja nevére Maximiliánnak keresztelték, a másikat Szaniszlónak.

— Soha sem tudtam, hogy a szamojédek között Maximilián és Szaniszló nevű ősapák is vannak.

De most már aztán komolyan megharagudott a sztaroszta. Mérgesen csapott az öklével az asztalra.

— Szent Prokop ucscse! Most már elég volt ebből a szibériai tréfából, meg a szamojéd princzekből. Velem ne tréfáljon kend! Hallja kend!

— De szent Miklósra mondom! Ha én kend, kend is kend! Nem is tréfálok kenddel, hanem kend tréfál én velem: a mi nagyon helyén és idején kivül van. Hallja kend!

— No hát mindjárt hozom a bécsi főudvarmesternek a levelét s azokkal verem ki a szemeidet: — kendnek!

— Én meg előállok a tobolszki, irkuczki és jeniszeiszki kormányzók leveleivel s azokat törölöm az orrodhoz: — kendnek.

Már közel volt a két tekintélyes ur, hogy ökölre menjen egymással; szerencsére ott volt közöttük a tiszteletes, a ki mindig józan maradt.

— Csillapuljatok le, kegyelmes uraim! szólt közéjük állva Klausner Gottlieb. Minek ez a meddő feleselés? Hiszen íme itt hozzák már amaz arczképet, melyet a kegyelmes sztaroszta megbizásából festett egy kitünő bécsi művész. Kázmér urfinak, az osztrák császár és király dzsidás alezredesének arczképe. Az a kép majd legjobban megmondja, hogy kinek a részén van az igazság?

Két hajdu hozta már a szobába a nagy, nehéz bronzrámába foglalt arczképet.

Odatámasztották azt a fal mellé.

S a mint ezt az arczképet meglátták, mind a hárman, (pedig erős szivű férfiak voltak) megrettenve tántorodának vissza, mintha kísértet jelent volna meg előttük.

«Uram Jézus irgalmazz!»

.... Pedig nagyon szép arczkép volt. Remekül megfestve s élethiven eltalálva. Dzsidás tiszt, délczeg tekintettel: oroszlánrőt haja két vállára omlik; arcza piros, szemei kékek, szemöldökei egyenesek, mosolygó szája szegletén egy kis lencse szeplő.

— Ez az én fiam! hörgé a lelkész s ájultan rogyott össze.

VI. A CSERE.

Hát ez a világ sorja! Mondá magában Klausner Henrik, mikor amaz emlékezetes tánczmulatságból magányos szobájába bezárkózott. Én senki sem vagyok: — meg nem látott, észre nem vett alak vagyok; — üres levegő, a kin keresztülnéznek: — társaságban a cseléddel egyenlő vagyok: — egy asztalnál ülök a nagy kutyával: — az udvari bolondnak játékbábja vagyok: — ha megemlítenek, akkor kikaczagnak: — nekem szánják a szamojéd herczeg leányát; s a szép leány a nyelvét mutatja, ha tánczra hivom! — Miért? — Mert a nevem csak Klausner Henrik, s a czimem csak doktor! — «Téged» pedig mindenki ölelget, csókolgat, magasztal: — te rád poha-

rakat köszöntenek; — te viszed az ország zászlóját; — te rád vár a sztarosztai hivatal; — te kezded a tánczot. Neked minden szabad. Téged imádnak a hölgyek. Jobb kézzel elviszed a bécsi herczegkisasszonyt, bal kézzel meg az én szeretőmet. — Miért? — Mert tégedet Moszkowszky Kázmérnak hínak s a neved előtt van egy nemesi czím. — Hátha cserélnénk? — Aztán mennél te a szamojéd princzesszhez s vennéd azt feleségül! A «Kaczamajkát».

Akkor főzte ki ezt a dæmoni tervet.

Legelőször is kiravaszkodta, hogy a sztaroszta küldje el a fiát Szentpétervárra. A külföldi egyetemeken gyakran érintkezett azokkal a democrata orosz ifjakkal, a kik a nagy ligához tartoztak, melynek terve volt, Sándor czárt a trónról letenni, s helyébe Constantin nagyherczeget ültetni, s aztán Oroszország tartományaiból, és Lengyel, Magyar és Oláhországból, egy confœderált alkotmányos birodalmat alakítani. E tervnek oszlopai voltak az orosz főnemesség legelőkelőbb tagjai.

Henrik bizonyosra vette, hogy ha Kázmér Szentpétervárra felkerül, ő is bele hagyja magát sodortatni ebbe a szövetségbe. Minden szabad és nemes eszméért hevülő lelke nem fog ellenállni a csábításnak, mely annál erősebb, mert a legtermészetesebb forrásból ered: a szabadságért rajongó lengyelnek a hazája iránti szerelméből: a neki szánt szerep betölti nagyravágyását. Ő lesz a felszabadított Volhynia vajdája. Az ő kezében lesz a zászló, melyen a grodnói bölényes czímer lobog. Születése, rangja, gazdagsága kinálják meg a vezéri szereppel. Lehetetlen, hogy el ne fogadja.

Mikor aztán az összeesküvés annyira megérett, hogy a kitörés napja is ki lett tüzve: a forradalmi bizottság Kázmért felhatalmazá a felkelés szervezésére a volhyniai tartományokban. Kázmér és Henrik e czélból utaztak haza Bielistokba.

A szentpétervári fölkelés azonban első fellobbanásában elfojtatott. Hasztalan hitették el az orosz katonákkal, hogy

«Constitutio» annyit jelent, mint Constantin nagyherczegnek a felesége: — a czár még is csak kedvesebb maradt előttük, mint az asszonyság.

Most azután mind azoknak, a kik a tartományokban szervezték az általános felkelést, menekülni kellett, a míg nyitva a határ.

Ekkor Henrik elárulta a barátját Eskimoffnak, a grodnói kormányzónak.

A határon utólérték őket az üldöző kozákok.

Ezeknek azonban csak Kázmér elfogására volt parancsuk. A doktort engedték tovább futni.

Kázmér azzal az elővigyázattal élt, hogy minden iratot Henrikre bizott: azokat is, a melyek őt vádolhaták, a comité meghatalmazásait, a forradalmi szervezést, de az ajánló leveleit is atyjától a bécsi főurakhoz, Sonnenburg herczeghez. Ő nála nem találtak semmit.

A compromittáló iratokat azonban Henrik a legelső postaállomásról megküldte Eskimoffnak. Egyuttal a Kázmér tudori oklevelét is.

Ő maga pedig folytatta az utját Bécs felé akadálytalanul. A császári metropolisba megérkezve, mindenütt, a hová Kázmér ajánló levelei szóltak, úgy mutatta be magát, mint Moszkowszky Kázmér grófot. Finom, előkelő megjelenése, mívelt társalgása, nagy ismeretei lehetővé tették az alakoskodást. A sztarosztával és annak egész környezetével, de különösen Kázmérral való ismeretsége birtokába helyezé őt a legbensőbb családi titkoknak, a mik ámító szerepét igazolták. A herczegkisasszony szívét is teljesen meghódítá lovagias odaadásával: a messze kézből kötött házasság valódi szerelmi viszonynyá vált közöttük. A mellett az udvari körök pártfogását is kiérdemelte. Részt vett a Carousselekben. Pénze volt hozzá elég, hogy rangjához illő pompával léphessen föl. A lovagjátékokban szerzett érdemek sikeresebbek, mint a miket a hadjáratban szereznek. Gyorsan lépett a rangfokozat lépcsőjén. Bőkezű volt: (a sztaroszta pénztára győzte). Rövid

időn a császárváros legünnepeltebb, legirigyeltebb alakja lett az ál-Moszkowszky gróf.

Semmitől sem lehetett tartani. — Ebben az egész országban senki sem ismerte Klausner Henriket. Ki az? Egy semmi! üres levegő. A ki látta, sem látta meg. A csalásnak nem lehet kiderülni. A vén sztaroszta Bécsbe le nem jön Bielistokból semmi vágy miatt; mert azt a potroha és a köszvénye nem ereszti. Ő maga feleségestől nem mehet Oroszország határán keresztül az apja látogatására, mert összeesküvő volt, számkivetésben él s még ha amnesztiát kapna is: a lengyel menekültnek jól áll, ha az oroszt gyülöli s tájékára sem megy.

És maga az igazi Moszkowszky Kázmér! No annak jó okai vannak Bécsbe nem jönni. Az, ha a rámért kancsukaütések alatt meg nem halt, élethosszig számüzve van a szibériai bányákba, vagy a végtelen hómezőkbe, s a míg a jó barátja a fényes császárvárosban ugratja a paripáját a lovagjátékok köröndjén, vezeti menuettet tánczolni a grófnőket a bálban, fogadja az üdvözlő küldöttségeket s üríti a vadpoharat a czimborákkal a nevenapján, éli a paradicsom napjait a világ legszebb hölgyének karjaiban, válogat az aristocraticus nevek között az uj szülöttei számára: az alatt a «névtelen ember» a kitől elvették a családi nevét, adtak neki egy számot, a mit a kosokjának a hátára festettek: 13579. No hát a 13579-ik roskolniknak van oka miért nem jönni Bécsbe! Nagy darab szikla az, a mit keresztül kell vágni az arany telér után. S ha onnan kibocsátják, elviszik még nagyobb Szibériába, a vadászok koloniájába; ott sok nyestet, nyusztot kell neki összelőni, a mig kiérdemli, hogy megengedjék neki valahol letelepedni a folyamok mentén, a hol szántson-vessen s törje a tenyerét egészséges munkában: télen timárolja az irhabőrt, faragjon emberformára tengerikutya-fogakat a samojédek számára balitának. Talán feleséget is kap a sátorozó nomád törzsek szép fajából: kurtaczombu, széleslépü, fókaszáju szépséget; majdan családi örömöket is

élvez. Keres az uj princzek számára nevet: de — nem a kalendáriumban, nem a góthai almanachban. A roskolnik meg a szamojéd nő porontyait nem mártja a pap a medenczébe: azok csak nevet kapnak az apjuktól: «dobrocz», — «miloszcz» (jóság, szeretet) ha leányok; «pomszta» — «váda» (boszú, vád) ha fiuk.

Az igazi Moszkowszky Kázmér jól el van téve!

De hátha egyszer a fehér czárt megszállja valami szelid hangulat, s amnestiát ád a Szibériába deportált összeesküvőknek?

Még e miatt sem lehetett aggódni. A ki kegyelmet kap a visszatérésre Szibériából Oroszországba: annak egyuttal meg is jelölik a várost, a hol tartózkodnia kell, jó messze mind a fővárostól, mind a saját szülő hazájától. S azt a várost elhagynia nem lehet; — külföldre pedig épen nem szabad neki mennie.

A sztaroszta sem él örökké. Egyszer csak megüti a guta.

Mindenki felől biztosnak érezte magát Henrik. Csak egy ember felől nem: a saját édes apja felől nem lehetett biztos.

A lelkésznek jöhet egyszer az a gondolatja, hogy egy bécsi utazásra vállalkozik: a saját fiát meglátogatni.

Erre az eshetőségre folyvást tartott az ál-Moszkowszky egy kis szerény szállást a külvárosban, szegényes bútorzattal, a hol nonputárem esetén a jámbor öreget, mint szigoru körülmények között élő medicus fogadhatja. Volt e szerephez való jelmeze is tartalékban.

S ha netalán (a mi nagyon valószinü) Klausner Gottlieb meg akarná látogatni az ő kegyes patronusának a fiát a sonnenburgi kastélyában: az ellen is talált ki Henrik antidotumot. Az atyjához irott későbbi leveleiben elhitette az öreggel, hogy ő maga haragban van egykori jó barátjával Kázmérral: annyira összezördültek, hogy ő annak a küszöbét soha át nem lépheti. Ha pedig egyedül találna odamenni a feleségéhez a tiszteletes: a herczegnő nem fogja őt maga elé bocsátani. Férje eléggé felvilágositá őt

a felől, hogy Klausner Henrik volt az árulója, kinek hűtlensége okozta a számkivetését; ennélfogva bizonyos, hogy a herczegnő az áruló bajtárs apját a cselédeivel fogja kidobatni az ajtón.

A közben pedig a sztarosztának is folyton irt leveleket, Kázmér irását a legügyesebben utánozva: azokban is panaszkodott Henrikre.

Olyan ravaszul körülfonta magát a hazugság pókhálóival, hogy az igazi alakját nem lehetett megsejteni alatta.

Csak egyre nem gondolt. Arra, hogy tudta nélkül lefestetik az arczképét a sztaroszta számára.

S ez a gondolat épen az atyjától eredt.

VII. KÉTSZER KETTŐ «UGY IS» NÉGY.

A sonnenburgi kastélyban nagy ünnepségeket tartottak. A kis Maximilian herczegnek a hatodik születésnapja volt.

A fiucska épen egy súlyos betegségből gyógyult fel. Olyan járványból, mely a gyermekekre nézve a legveszélyesebb.

Henrik, fiának e betegsége alatt, gyakran közel volt hozzá, hogy elárulja magát.

Három doktor járt a kastélyba; de mind a háromnak sem volt annyi tudománya, mint ő neki: az uj kor adeptusának.

Csak hallgatta a disputáikat a consilium szobájában; kedve lett volna közbe kiáltani: charlatánok vagytok mind a hárman. Méregkeverők! Ignoransok. Én tudom a diagnosist, nem ti!

El kellett temetnie a tudományát.

Egy-két kicsiny labdacs, a mit hasonszenvi dobozkájában hordott, rögtön elenyésztette volna a gyermek baját.

Nem adhatta be neki. Nem volt szabad a gyermekét megmentenie. El kellett néznie, hogy pancsolják, hogy gyötrik a gyermekét — a kollégái. Nem volt szabad elá-

rulnia, hogy ő orvos. Hol a diplomád? Az Klausner Henrik nevére szól.

És erősebb volt nála az önszeretet, mint az atyai szeretet. Hallgatott. S nézte hidegvérrel a fiának a kínlódását.

Elvégre is a természet és az anya imádsága fordított a súlyos nyavalyán. A kis Maximilian, daczára a háromféle gyógykezelésnek, felgyógyult. Épen a születésnapja volt, a midőn meg lett neki engedve, hogy kimehessen a szabadba.

Ezt a napot családi ünnepül ülték meg a kastélyban. A lakomára eljöttek a nagyszülők, Sonnenburg herczeg a nejével együtt. A lakoma egész ünnepélyes csendben folyott le végig. Idegen vendégek nem voltak hivatalosak.

A lakoma vége felé, midőn épen a boldogságtól ragyogó arczu apa felállt, és pezsgőtől habzó poharát felemelé, hogy elsőszülöttének egészségére áldomást igyék: az udvarmester bejött az előteremből s valamit sugott az ifju herczegnő fülébe.

Ingola az első pillanatban haragosan huzta össze a szemöldeit. Hanem aztán ismét jóságos mosolyra derült ki az arcza.

— Nem! Ma nem gyülölök senkit. A mai napon a halálos ellenségemnek is megbocsátok. Hadd jöjjön be . . .

De a mint a bejelentett látogató belépett az ajtón: annak a láttára a férjnek kiesett a kezéből a felemelt áldomáspohár; ő maga lerogyott a székébe.

Klausner Gottlieb volt a látogató; ő jelent meg a lakoma termében a maga egyszerü fekete talárjában.

Odament egyenesen a fiához s annak a vállára téve izmos kezét, felrázta azt zsibbatag kábultságából.

Az öreg Sonnenburg herczeg rákiálta a papra:

— Mit akar ön Moszkowszky Kázmér gróffal?

A lelkész száraz, szomoru hangon válaszolt.

— Ez az ember itt nem Moszkowszky Kázmér gróf; hanem az én fiam: Klausner Henrik: — áruló, — csaló, — tolvaj . . .

Aztán halkan mormogta a fiához.

— Állj fel és kövess!

Henrik gépiesen fölállt az asztal mellől, s engedé a kezét megragadtatni az apjától.

Ingola herczegnő rémülten sikolta fel:

— A férjem! Mit akar ön a férjemmel?

A lelkész hátrafordult, s kinyujtott hosszú, száraz karjával odamutatott a vele jött másik látogatóra, a ki addig, a míg be nem lőn jelentve, csak úgy támaszkodott az ajtófélfához.

— Önnek a férje, Sonnenburg herczegnő, ott áll! Az a Moszkowszky Kázmér gróf, a kinek ön hitvestársa.

Az ajtóban álló alak a Szibériából hazatért számüzött volt. Nyomortól, szenvedésektől megtört alak, sürü haja és hosszu szakálla korán megszürkülve; arcza sovány és fakószinü, idő előtti redőkkel vénítve; termete meggörnyedt, kezei fagytól veresek, nehéz munkától kérgesek. Így, így néz ki a délczeg sztarosztafiu, hét esztendei szibériai iskola után . . .

E rémalak láttára Henrik gyorsan felkapott egy kést az asztalról; de az apja még gyorsabban észrevette azt, s kicsavarta a kezéből, mielőtt Henrik a saját torkát elvághatta volna vele.

— Ohó! fiam! Ezt nem rójuk le olyan könnyen. Nektek vissza kell cserélnetek. A roskolnik fegyenczgubája emberére vár! A te neved 13579. Könnyen megtarthatod: páratlan számok egyenes sorban. Elődöd hét évig viselte.

— — — — — — — — — — — —

S a csere valóban megtörtént.

Mind az osztrák, mind az orosz kormányok megegyeztek abban, hogy a világ előtt ezt a botrányos csalást el kell titkolni, mely kettőt a két ország legelőkelőbb családjai közül tönkre tett volna.

Maguknak az érdekelt családoknak is kényszerüleg bele kellett a keserü reparaturába egyezni.

Kázmérnak az alatt a föltétel alatt lett visszaadva a

birtoka, hogy Ingola herczegnőt elismeri hitvesének; a herczegnő is kénytelen volt őt férjeül fogadni, hogy a fiai számára az ős családi nevet s a törvényes öröklési jogot megmentse. Együtt mentek el Bielistokba. S éltek aztán, a hogy tudtak, örömtelenül, kerülve a világot s elzárkózva mindenki elől. A férjet és a nőt nem látta soha senki együtt.

Henriket pedig elvitték a Jeniszei mellé: bedugták abba a jurtába, a melyet a 13579-ik roskolnik épített magának és a pereputyjának s neki adták az elődje szántóvető szerszámait, szánkóját és iramjait — és a szamojéd feleséget.

Hát így is kétszer kettő négy!

És az öreg sztaroszta még azután hosszu ideig élt. Meg kellett érnie, hogy a Moszkowszky nevet viselő gyermekek elhaltak; a Maximilian, és a Szaniszló is: a családnév elmult. — Új ivadék nem következett utánuk.

Hanem a «Pomszta» meg a «Váda»; — azok megmaradtak. Az igazi testéből és véréből származott unokák! Azoknak az ivadékai most is népesítik a Jeniszei rónáit s igen szorgalmas parasztok váltak belőlük.

A NŐI HONVÉDHADNAGY.

Mindnyájan emlékezni fogunk az alakjára, a kik az 1848/49-iki szabadságharcz emlékeinek kiállítását meglátogattuk. A pénztárnál egy 48-as honvéd főhadnagy ült, egyenruhában, mellén a koszorus vitézségi renddel, fején a trikolor-rózsás csákó; napbarnitott arczán se bajusz, se szakáll.

Én ez alakot az 1849-iki májusi napokban láttam, akkor még nyalka «legény» volt, huszár dolmányban, sarkantyus csizmában. Irtam is róla valami költeményt. Hanem hát mind annál, a mit költői fantázia kitalál, sokkal érdekesebb ennek a rendkívüli alaknak az igaz története, a melyhez a hiteles adatokat ő maga bocsátá kezemre. Ez a két év egy nő életéből «sok» volna egy regénynek.

«Lebstück Mária» (ez volt a családi neve) Zágrábban született, horvát szülőktől 1830-ban, a hol az atyja jómódu kereskedő volt. Kora fiatalságában Bécsbe került, a hol szülőinek gazdag rokonai laktak. A mint 1848-ban a márcziusi mozgalom megindult, a szabadság mámora a 18 éves leány lelkét is elragadta: miután márczius 13-án és 14-én az ifju harczosok számára koszorukat füzött, márczius 15-én már nagyobb tettre szánta el magát. Felcserélte a női öltönyt az aulista egyenruhával, s puskát ragadva maga is beállt a Giron György vezénylete alatt alakult «német légióba», később a jogász-zászlóaljba, melynek főparancsnoka Colloredo gróf, alparancsnoka Koller volt.

Ettől fogva férfinak tekintette mindenki, Károly volt a neve. Részt vett a vérengző torlaszharczokban, az utczai ütközetekben, egész a döntő ostromig, melyben Windischgraecz seregei a bécsi forradalmat leverték.

Ekkor azzal szabadult meg az üldözés elől, hogy ismét felölté a női ruháit, s szépen kisétált Bécsből gyalog, letörölve arczáról a puskaporfüstöt. Eljutott szerencsésen Wienpassingig. A folyamon átvezető hid le volt hordva. Az innenső parton nem is volt semmi őrség. Csak a hidkorlát volt meghagyva és egy gerendaszál. Ezen az egy szál gerendán tornászta át magát a menekülő a tulsó partra.

Ott azonban két magyar nemzetőrre bukkant, a kik vasrudakkal voltak felfegyverkezve: azok elfogták, mint kémet s bevitték egy faluba s ott áristomba tették. A biró azonban szabadon bocsájtotta s a leány folytatta azután az utját feltartóztatlanul Vasváron keresztül Sopronig. Győrbe igyekezett eljutni, a hol férjnél levő nénje lakott.

Este későn érkezett meg Sopronba s ott a Magyar Király czimü vendéglőbe szállt meg. Sopronból azonban senkinek sem volt szabad utlevél nélkül kimenni. Ekkor Görgeynek egy hadosztálya cseltámadást intézett az osztrák csapatok ellen s a fegyverzajban a menekülő leány, a-ki nem félt már az apró golyók fütyölésétől, se az öregek búgásától, könnyü szerrel kijutott a városból.

Czenkig folyvást gyalog menekült, itt utólérte egy könnyü cséza, melyen két uri ember ült, azok megszánták a leányt és felvették a kocsijukra. — Ők is Sopronból menekültek s Győrbe igyekeztek. Ámde nem volt köszönet a barátságukban, mert Csornán túl, a mint a befagyott Kis-Rábán át akartak hajtatni, leszakadt a jég a szekér alatt. Jó szerencse, hogy közel voltak a honvéd előőrsök, azok kihuzgálták őket a vizből. A leánynak az öltözete azonban facsaró viz lett s azonnal jéggé fagyott a tagjain. Egy derék honvédkáplárnak aztán megesett rajta a szive, odavitte az őrtüzhöz, ráadta a saját köpönyegét, hogy

annak az oltalma alatt vesse le az öltönyeit s takarózzék bele, a míg az őrtüznél megszáradnak a szoknyái s ismét fölveheti. A pálinkás kulacsával is megkinálta, hogy felmelegedjék. E jégfürdő után azzal kerülte ki a halálos betegséget, hogy a mint ruháit ujra fölvehette, nekiindult gyalog az utnak, a sebes mozgás ismét fölhevíté. Másnap eljutott Győrbe.

Testvérnénje házánál fájdalommal párosult örömmel fogadták, s ott elmaradhatott volna a rossz napok végéig. Ezt a kis kalandot elfeledte volna neki a világ.

Ámde ő nem kalandnak tekinté, a mi addig történt vele: teljes lelkét betölté a szabadságért való rajongás. Midőn harmadnap megtudá, hogy egykori parancsnoka, Giron őrnagy szintén Győrben van a bécsi német légióval, odasietett hozzá: az a «fehér hajó» vendéglőben lakott. Az őrnagy rögtön ráismert a női ruhában a vitéz katonájára: «hozott Isten öcsécském! üdvözlé s hozatott számára aulista egyenruhát, adott neki puskát, kardot. Máriából ismét Károly lett. — Még az nap délben letette az esküt a háromszinü zászló alatt a «fehér hajó» előtti téren a német légióval együtt s már két órakor silbakra volt küldve Görgey főhadiszállása elé a püspöki palotához. Ez volt első szolgálattétele magyar zászló alatt.

Deczember 26-án kezdte meg Görgey serege a visszavonulást Győr alul. Bábolna alatt került Károly az első ütközetbe nyilt csatatéren. Veszteséggel végződő ütközet volt. A bécsi legionáriusok is megfutamodtak, daczára a «leány» buzdító szavainak.

A második csatája a csapatjának Tétény alatt volt, Cress könnyü lovasok és granátosok ellen; az is futással végződött.

A kudarczok nem ábrándították ki a leányt, a szégyen nem oltotta ki a lelkesedés tüzét. Keresett magának méltóbb társaságot. Budapestre érve, beállt a tiroli vadászok szabad csapatjába, melyet Szöll Vitályos őrnagy szervezett. Ez a szabad csapat Görgey hadtestébe lett beosztva.

Ezzel a hadsereggel járta be azt a csodálatraméltó nagy hadműveletet, melyet Görgey Budapesttől a Bányavárosokon át Baranyiszkóig végrehajtott. Csikorgó hidegben, folyton kettős tűz között, sehol meg nem pihenve.

Körmöczbánya mellett volt kemény harczuk az utjokat elzáró ellenséggel. A harcz komolyságát bizonyítják az áldozatok. Itt esett el Pusztelnik alezredes s Aulich tábornok hadsegéde, Kemniczer kapitány, a kiket másnap Körmöczön katonai pompával temetének el. E harczban oly vitézül tünteté ki magát «Károly», hogy utána nyomban előlépteté őt fővadászszá a dandárparancsnok, Liptay alezredes. E csata után lett végrehajtva a magyar fővezérnek egyik legzseniálisabb hadművelete. Mikor az ellenség már minden oldalról körülfogta s azt hitte, hogy nincs menekülése, akkor egy bányaalaguton át kisiklott a vasgyürü alól s az ellenség lába alatt került annak a háta mögé. Ez alaguti menekülésben is részt vett Károly a tiroli szabad csapattal.

Innen aztán folytonos harcz között tovább föl északnak, Beszterczebányán keresztül. A város már fel volt gyujtva, a lángokon és fegyvertüzön keresztül kellett utat törniök előre. Arra következett a fáradságos hegyi ut a Stureczen keresztül. Rózsahegynél éjjeli támadást vertek vissza, mely 11 órától virradatig tartott egy téli éjszakán.

Végre Késmárkon egy pihenő napot tartottak. A késmárki lelkes honleányok a honvédek tiszteletére tánczvigalmat rendeztek. S mikor legjobban rakták a csárdást, megdördült az ágyú. A közel Béla város felől támadt az ellenség: a tánczból a fegyvertánczba kellett rohanni. S ott hangzott aztán az igazi «három a táncz», az ellenség háromszor is elkiáltá «hogy volt, hogy?» de végre is csak ő fáradt bele: kivilágos kivirradtig tartott a mulatság.

Erre következett azután a branyiszkói nap. A tiroli lövészek itt is vitézül harczoltak Guyon tábornok alatt. Éjféli egy óra volt, mikorra a szorost elfoglalták s a hegy-

tetőn kitüzték a zászlót. Eperjesen megpihentek 24 óráig. Kassán Görgey a branyiszkói ütközetben elesettekért nagyszerű rekviemet tartatott s ez alkalommal az a fátum érte Károlyt, hogy az elvonulásnál épen Görgey előtt elnevette magát a fölött, hogy a hadvezérnek ki volt szakadva mindkét könyökén az egyenruhája. (Nem ért rá befoldoztatni.) Ezért a discziplina-sértésért Károlyt a parancsnoka 8 órai kurtavasra büntette s egyuttal elmaradt Károly a nagy bálról, melyet a kassai hölgyek adtak a honvédeknek. Pedig Károly már ekkor tiszt számba ment, ha még nem volt is a neve a «Közlönyben». Miskolczon már azzal a megbizással tisztelték meg, hogy 200 hadifoglyot szállítson Debreczenbe, a mit ügyesen végre is hajtott.

Debreczenben azonban, a midőn a foglyokat átadá, a vendéglőben összegyült katonatisztek egyike ráismert: «hisz ez Mari kisasszony!» Valaha a bécsi rokonoknál udvarolt a leánynak: onnan emlékezett rá. Tagadni nem lehetett. Annál szivesebb volt a bajtársi üdvözlés. A tisztek egy albumot szereztek s abba beleirták az emlékmondataikat «Károlyhoz». Hová lett ez az album?

A kápolnai ütközetben derék osztályrész jutott a tiroli szabad csapatnak. A végzetes visszavonulásnál egy vértes század megrohanta a lövészeket. Ezek az országuton tömeget képezve fogadták a rohamot. A nehéz lovasság szétrobbantá a gyalog csapatot. Ennek egy része elesett, a többi elfogatott vagy elfutott a sömlyékbe. Károly egyedül futott tovább az országuton, fegyverét el nem dobva kezéből. Három kurazir utána vágtatott, szörnyen szidalmazva és fenyegetve, ha meg nem áll. Egyszer aztán megállt. Egy vén fűzfához jutott: a mögé megvonult. Háta mögött mély süppedék, a melybe a lovasok nem kerülhetnek. E védő menedékből jó czéllövő fegyverével kettőt lelőtt a lovasok közül, a harmadik megfordult és elvágtatott. Mikor aztán a magyar hadsereg ismét összeszedközött, Ott kapitány, ki a jelenet szemtanuja vala, odavezeté Károlyt

a fővezér Dembinszky elé, a ki e szavakat intézte hozzá:

— Fiatal ember! Legyen ön mindig ilyen vitéz. Ön ma az arany kardbojtot szolgálta meg. S rögtön kinevezte alhadnagygyá.

Károly összeszedte a szétrobbantott tiroli lövészek maradványát s legközelebbi hőstette az volt, hogy ezeknek az élén Verpelétnél egy, az ellenségtől megszállt majorlakot megostromolt és elfoglalt. Hanem ennél az ostromnál, a kik élve maradtak is, majd mind sebet kaptak. Maga Károly is keresztül ment a vérkeresztségen, egy golyó a fejét horzsolta.

Maga is sebesülten, bekötött fejjel, nem ment a tábori kórházba, hanem egy sebesült szállítmányt kisért Tisza-Füredre. Mire onnan visszakerült, nem talált rá többé a vadászcsapatjára. Ekkor megirigyelte a huszár életet. Hiába! Csak a magyar huszár az igazi Hadúr katonája. Ez volt tetőpontja az ábrándjainak. És ezt is elérte. Görgey Gáspár tábornokhoz küldte őt, a ki Károlyt a Miklós-huszárok közé osztá be. Nyalka huszár volt! Már akkor mindenki tudta, hogy leány. Tizenkilencz esztendős leány, mint huszárhadnagy. Még férfinak is gyermek volna — a mai világban!

Érzékeny volt a búcsuzása attól a néhány bajtárstól, a ki még a tiroli lövészcsapatból fenmaradt. Hatvannál talált rájuk s részt vett velük a hidon folytatott szuronycsatában, a hol ő maga is egy szuronydöfést kapott a jobb kezébe, századosa pedig, az athletai termetű Braun, elesett. Ennek a holttestét Gyöngyösre vitték, ott temették el. Károly sebesült kezével koszoruzta meg a hős sirját.

Alig hogy a sebe behegedt, felvette a huszár egyenruhát a miskolczi hadi állomáson, de a hozzávaló kardot, sarkantyút és paripát csak Tokajban kapta meg s már ugyanazon a napon derék rohamra szállt a rakamazi pontonhidon az ellenséges lovassággal, s onnan visszatérve Tokajba, (saját szavai szerint) erősen udvarolt lóhátról a

szép hölgyeknek. Az is csodálatra méltó, hogy egy leány, a ki először ül lovon, olyan biztosan ura tudjon maradni a nyeregnek, kantárnak és a kengyelnek, meg a lovassági nehéz kardnak, hogy rögtön rohamra mehessen s lovas harczban verekedjék; ehhez valami őserejű dæmoni temperamentum segítheté; de hát ilyesmi nem volt ritkaság; hanem hogy azután még a szép hölgyek előtt is képes legyen lóháton a nyalka ficzkót adni: ehhez már virtuozitás kellett.

Innen Szolnokig masiroztak a Miklós-huszárok. Károlyt Wagner tüzér-őrnagy mellé rendelték nyargonczmak. Kitünő lovasnak kellett hát lennie, mert a nyargoncz tiszte árkon-bokron, sömlyéken keresztül vágtatni czél felé. Szolnokon azzal bizta meg a dandárnok, hogy 23 szekér lőport és töltényt szállítson el Komárom várába. A szállítmány fedezetéül adtak mellé egy öreg tűzmestert, meg egy csapat guerillát. Ez az útja is a kalandok egész sorozata. Folyást ellenséges portyázó csapatok elől bujdokolva, azokat Gödöllőnél, Váczczál, Ipolyságnál szerencsésen kikerülte, végre Léva alatt, szemközt jövő menekülök azzal a rémhírrel tartóztatták fel, hogy az erdőn átvezető mély utat a császáriak elfoglalták. Erre a riadalra a fuvarosok kifogták a lovaikat a szekerekből, ezeket ott hagyták, maguk elnyargaltak; a kisérő guerillák is elszeleltek, a fiatal hadnagy egyedül maradt ott a vén tűzmesterrel. Ezt otthagyta a szekereket őrizni, maga visszanyargalt Ipolyságra, ott új lovakat rekvirált s derekabb legényeket a megfutottaknál, s azokkal aztán szerencsésen elvitte a lőszeres szekereit Szentpéterig, a hol rátalált Gáspár tábornokra. Az öreg nagyon megdicsérte s pecsétes levelet adott át neki Görgey fővezérhez, a ki már akkor Komárom alatt állt a derék sereggel. Négy huszár lett fedezetül rendelve a szekerek mellé. Hajnalban érkeztek meg Komáromba, a hol Károly átadta a sürgönyt Görgeynek. Az nap délben volt a csillagsáncz ostromában kifejlett vérengző ütközet.

Még azon a napon kinevezé Mészáros Lázár hadügyminiszter Károlyt főhadnagynak.

Komárom felszabadítása után Budapest alá vonult a magyar derékhad. Károlyt I** tüzérőrnagy mellé osztották be, ki a Gellérthegyen működő bombavető mozsár-telep főparancsnoka volt.

Ha költeményt irnánk, előidézhetnők emlékezetünkből azokat a csodás májusi éjszakákat, a midőn a szép csillagos égen szálltak erre, szálltak arra a vérveres csillagok, sziporkázó tűzfarkot húzva maguk után (paródiái a titokteljes tűzmeteoroknak), a hol lecsaptak, földrengető dörgést s villámlobbanást támasztva. A hegyekről lőtték a várat, a várból pedig Pest városát. Közbe pedig hangicsáltak a fülemilék. A tűzokádó Gellért ormán játszódott le az idyll. A fiatal huszárfőhadnagy itt kapta a legveszélyesebb sebet: nem a Károly, hanem a Mária; a szivén kapta a sebet; szerelmes lett a hősi tüzér-parancsnokba.

Maga is megijedt e mámorító szenvedélyétől, s hogy véget vessen neki, a halálnak rohant. Hajh, abban a régi időben de sok szerencsétlen szerelmes találta meg az igazi módját a szívgyógyulásnak — tűzzel: nekirohant a golyózápornak. Május 20-án éjjel Károly Mária besorakozott az önkénytesek csapatjába, a kik vállalkoztak a Ferdinánd-kapunál ostromlábtókon felhatolni a vár bástyafokára. Ebben a hősvállalatban is részt vett; nem találta fel a halált. Hanem feltalálta a helyett a boldogságot. Szerelme viszonozva lett. Egy tábori lelkész rendbehozott mindent. Három hétig tartott a kivivott Buda várában a mámor: a szerelem és a diadal mámora. Az idő rövidségét kipótolta a szerelem és diadal nagysága.

Hanem ez a boldogság sehogy sem illett össze a huszárfőhadnagyi egyenruhával. «Egy egész babérerdőnél egy rózsabimbó többet ér.» Károly lemondott a kivivott férfi név dicsőségéről, azért, hogy asszony lehessen. (Mégis csak az asszony az erősebb!)

Ámde nagyon elszámította a dolgot, a midőn azt kép-

zelé, hogy a katonai kötelékből csak így könnyedén ki lehet bujni egy — népviselet felöltésével. Egy tánczvigalomban, a hová ő is vesztére elment, ráismert egy tüzérkapitány M**y.

— Nini! hisz e hölgy valamikor a mi ütegünknél szolgált, mint huszártiszt!

E szóra rögtön elfogták s a József Bastion üregébe zárták. A főparancsnok itélete szigorú volt: «akár kém, akár szökevény az álruhába öltözött, főbe kell lövetni!» 48 óráig volt siralomházban.

Ez alatt azonban I** őrnagy és Sebess térparancsnok Kossuthoz siettek s elmondva előtte a regényes igaz történetet, kieszközölték tőle a kegyelmet, de azzal a föltétellel, hogy Károly vessen véget az egész idyllnek; vegye fel ujra az egyenruháját, s menjen vissza a zászlója alá.

Ekkor már elkezdődött a visszavonulás. Pestről Dorosmáig meg sem álltak. Ott a támadó ellenség kényszeríté őket Szegedre huzódni. Folytonos csaták közben vonultak Lugosig, onnan Facsetra, a hol az ellentől üldözve, átusztattak a Béga vizén. Itt végre elfogták őket s Aradra vitték. A magyar fogoly tisztek a kaszamatákba zárattak. A várparancsnok túlszigorú ember volt. Egy éjjel a lakosztálya alatti kaszamata felrobbant s a szobájából kirohanó generális belezuhant a tátongó mélységbe, a honnan a fogoly magyar ezredes, Szatmáry, hozta ki még élve; de a várparancsnok nem sokára sebeiben meghalt. Utánna Thun gróf jött Aradra. Ez emberségesebben bánt a foglyokkal. Megtudva, hogy «Károly» tulajdonképen «Mária» és hogy áldott állapotban van, kibocsátá őt a börtönből s megengedé neki, hogy magánszállást fogadhasson a városi mérnök, Herr Ádám urnál, katonai őrizet alatt. Innen felszállíták Pestre a Neugebäudeba, a katonai felebbezési törvényszék elé, a hol Reuschl alezredes-auditor és Katzel felebbezési tanácsnok kihallgatták s azzal ismét visszaküldték Aradra. Ott volt ismét katonai felügyelet alatt, míg el nem jött az idő, hogy az új várparancsnoknak be-

jelentse a fogoly azt az indokolt kérelmét, miszerint szintén fogoly «férjét» bocsássa ki egy napra, hogy ujszülött fia keresztelőjét megülhesse. A várparancsnok teljesíté a kérelmet s a két fogoly, apa és anya, együtt ünnepelhették meg fiúk keresztelőjét, két tüzérkáplár volt a keresztapa.

Három hónap múlva aztán a nőruhába öltözött foglyot Pestre vitték s innen Zimonyba szállították, onnan két katona kiséretében Sziszekre vitték, ahol aztán tudtára lett adva, hogy már most alá is út, fel is út! mehet szabadon, a hová tetszik — a horvát földön.

Egyenesen hazament a szülői házhoz Zágrábba.

El lehet képzelni azt a jelenetet, mikor a katonai hírrel koszorúzott leány egy kis csecsemővel a karján belépett az elhagyott otthonba.

Anyja, nővérei örömmel fogadták a megtértet; ámde volt egy bátyja, a ki az osztrák hadseregnél szolgált s Lombardiában harczolt Radeczky alatt, ez kegyetlen dühbe jött, midőn meglátta a hazatérő nővért; szidalmakkal halmozta el s ki akarta dobni gyermekestől a házból. De az anyai szeretet győztes maradt, a fiú haragját lecsillapították s engesztelődésre fordították a szenvedő nővér iránt.

De nem olyan könnyen ment az engesztelés a zágrábi lakósságnál. A hol Mária megjelent az utczán, szidták, gúnyolták, kővel, sárral dobálták, luggal leöntötték, míg végre az anyja elvitte a leányát Jellasich bánhoz s attól kért oltalmat. A bán elmondatta Máriával minden viselt dolgát s akkor azt mondta neki, hogy «honfitársainak semmi okuk sincsen ezért gyalázkodni, sőt inkább dicsőségül róhatják fel, hogy nemzetükből támadt egy nő, a ki a vitézség mezején ily hirnevet tudott kivívni». S azonnal kiadta horvát, német és olasz nyelven irott plakátokban a napi parancsot, melyben szigoruan megtiltatik a hazatért felkelőknek minden bántalmazása.

Itt azután három évig maradt Mária; de ismét visszakivánkozott Magyarországra s Győrbe ment lakni, a hol

első házassága formahiba miatt felbontatván, ujból férjhez ment Pasché Gyulához, ki szintén hadnagy volt a szabadságharcz alatt, s élt vele zavartalan boldog házasságban 21 esztendeig, midőn férje meghalt.

Most itt lakik Új-Pesten a fiánál. Szegény sorban van és beteg. Nem panaszolja sorsát, nem alkalmatlankodik a hazafiak ajtaján, nem kéreget, nem dicsekszik az érdemeivel; csendesen megvonul.

Én sem inditok meg érette országos irgalmat, csupán annyit mondok, hogy talán mégis szép volna a magyar honfiaktól; ha ezt az emlékezetreméltó alakját a szabadságharcznak nem hagynák élte alkonyatán nyomorban elveszni.*

* Most már vége a történetnek. A vitéz amazon, a hős huszárhadnagy kiszenvedett. Ez évben tették le örök nyugalomra, zeneszó és katonai parádé nélkül.

A SZATYOR.

(Életkép a múlt időkből.)

Az én kedves szülővárosomról kiván az én lelkem megemlékezni, annak is a legmagasabb tornyáról, a mire az én hitfeleim olyan büszkék, és a kollegium szatyráról, a mit ők olyan nagyon szégyenlettek.

Lesznek sokan, a kik nem is tudják, mi az a szatyor? Kivált mikor a «kollegium szatyráról» van szó. Bizonyosra veszem, hogy tiz olvasó közül kilencz «szatirá»-nak fogja olvasni ezt a szót.

Hát biz a szatyor nem valami elegáns bútordarab; azt nem viszik be a szalonba; nem akasztják fel a boudoir kandelábereire, az még nem is előszobaképes, azt még a konyhában sem engedi letenni a szakácsné, hanem kinn a pitvarban végez vele; a szatyor a kosarak nemzetsége között a pária.

Nem is kosárfonó készíti azt, hanem a gyékénykötő, a sömlyéklakó pákász, vagy a tömlöczlakó rab.

Egy hosszukás, öblös, gyékényből fonott alkotmány a szatyor, a feneke deszkával jól kibélelve; hasonlatos az indusok csónakjához. Közepén mind a két párkányán van egy-egy füle, a mi nagyobb biztosság okáért kötélből is szokott készülni s ez esetben bőrrel vonatott be, nem anynyira a rokoko styl megtartása végett, mint inkább, hogy tovább tartson s az embernek a vállát ne törje olyan nagyon. A kik korán reggel járnak az utczán, találkozhatnak hébehóba egy ilyen szatyorral, melyet izmos mészároslegény czipel meggörnyedve, fél borjunyi tartalommal.

Hanem a komáromi kollegium szatyra ezeknél mind nagyobb volt, az volt a szatyroknak az apja. Az két emberre való volt. A két fogantyuján egy rudat toltak keresztül s annak a két végét a vállára véve, hurczolta a kollegium szatyrát végig a városon két mendikás diák. Mindennap lehetett őket látni délben 12 órakor a kollegium felé czafolva, estenden pedig onnan kifelé loholva, a rudra akasztott szatyorral.

Hanem elébb mondjuk el, hogy mi volt az a kollegium? Büszke nagyzással nevezték így a komáromi hívek az ő hatalmas iskolájukat. Hatalmasnak mondhatom én azt, mind kivülről tekintve, mind belülről megitélve. A város legszebb részén, a szombati utczában, átellenben a kálvinista templommal, volt egy piacz nagyságú terület, az utcza felől szép rácscsal bekerítve. Az én nagy diák korombau e tágas udvar egy részét átalakítottuk botanikus kertté; a többi része még elég volt a szabad tornászat gyakorlatára. A telek mélyéből emelkedett ki a szép nagy emeletes épület, mely úgy volt megalkotva, hogy még a földindulásnak is ellenálljon, homlokzatán ez arany betűs felirattal: «MUSIS POSITUM» (a muzsáknak állítva). Az utczáról kövezett gyalogjáró vezetett a márványlépcső bejárásáig, melyet vasajtó zárt el.

Volt mit őrizni a vasajtónak. Nagyszerű könyvtára volt a kollegiumnak, még muzeuma is volt; elektrika masina, barometrum, kitömött állatok, ócska fegyverzetek, természeti ritkaságok bámultattak benne. A falakon pedig derék hazafiak arczképei voltak felfüggesztve, mellé a nemesi czimereik; egy Csejtey, egy Töltéssy, egy Csajághy, egy Szarka, valamint a legelső komáromi prédikátor s a legelső professor képei.

Egy professor tanította a logikát, poézist, retorikát; egy conrector a syntaxist, egy subrector a grammaticát; két rector az elemi tudományokat, két tanító foglalkozott a leány iskolával, melynek külön bejárata volt a másik utcza felől.

A professornak volt hétszáz forint fizetése (annyi, mint egy másodalispánnak) azonkívül külön ház a számára, veteményes kerttel, a búcsuztatókért illendő díjazás és a priváták. A mi jót tudok, mind ott tanultam én ebben a kis házban. A többi tanítóknak is rendesen kijárt a fizetésük, mely meghaladta egy szolgabiró fizetését abban az időben.

Az ecclesia gazdag volt. Azok az arczképek ott a bibliothékában mind megannyi jóltevő hagyományozót örökítenek meg, kik alapítványokat tettek tanítók fizetésére, jól tanuló fiúk ösztöndíjazására. A Szarka-stipendium volt harminczhárom forint; ezt az első latin osztály legjobb tanulója kapta: a grammatista; a Töltéssy-fundátió már húsz ifjúnak biztosított fejenkint ötven forintot a felsőbb iskolákban; legnagyszerűbb volt a Csejtey-alapítvány, mely a két legkitünőbb logikusnak adományozott egyenkint százötven forintot, azzal a meghagyással, hogy tanulmányaik folytatása végett a debreczeni főfő-kollegiumba zarándokoljanak.

Azonkívül volt a persely, mely vasárnapon, ünnepnapon, délelőtti istentisztelet alatt egészen, a délutánin félig telve rézpénzzel szokott hazakerülni a vicecurator gondos kezeibe.

De mindezek fölött a legbőkezübb patronus, a legbiztosabb fundus, a legjobban hypothékált kapitális volt a szatyor. Az a szegény, szégyenkedő szatyor. Ez az özvegy asszony olajos korsója, ez a népmesében divó «terülj meg abrosz» tündér varázsszere.

Az összes tanári kar (a logika professorának kivételével) a «mensa ambulatorián» élt. A «vándorló asztal» legrégibb ősintézményeink közé tartozott. Nem is lehetett akkoriban máskép.

Subrector, conrector, két rector, két leánytanító, mind együtt étkezett egy közös szobájában a kollégiumnak. Minden nap más háznál főztek a számukra. Némely házra kétszer is került a sor (de többször nem) egy esztendőben.

A megelőző napon egyházfi uram, nagy elefántcsont fogantyús, rezes végü spanyolnád botjával megjelent a sorra következő háznál, bejelentve a háziasszonynak, hogy holnap ide jön a szatyor.

Annak kifogás nélkül mindenki engedelmeskedék. Másnap volt nagy sütés-főzés a konyhában, mintha névnapi lakomához készülnének. Minden asszony azon volt, hogy kitegyen magáért. Hej, de sokszor irigykedtem gyerek koromban a tanító urakra, mikor a drága jó dorongos fánkot, a barátfülét a szatyorba pakolták, én meg nem kaptam belőle. Négy fogás étel került a szatyorba, mely szép fehér sávolyos abroszszal lett kibéllelve, abba rakták a tálakat, fazekakat, annyi tányért, a hány az ételszám a vendégekével sokszorozva; evőeszközökről, poharakról az ecclesia gondoskodott. Tizenkét órára pontosan készen volt minden étel, úgy hogy mikor a Szent-András tornyában az utolsó harangszó elkondult, már akkor a két dárdás ott robogott be a telt szatyorral a kollégium vaskapuján.

Az előkelő családok természetesen egymagukban állították ki az egész ebédet, a kisebb tehetségü hivek, hajósok, superek, szekeres gazdák, fullajtárok, halászok, kertészek, ketten, sőt a szegényebb sorsuak hárman-négyen is járultak hozzá, felosztva a szomszédok közt a készítendő ételeket, úgy hogy az egyik szolgáltatta a tejfeles gombóczlevest, a másik a töltött káposztát, a harmadik a hurkát, kolbászt, a negyedik az uborkát hozzá. Mikor pedig a halászok küldték az ebédet, akkor csak kétféle volt: paprikás halászlé, meg turós csusza, de ez volt az igazi «karácsony».

Így voltak a mi tanítóink ellátva napról-napra, évrőlévre a legizletesebb jó magyar ebéddel, nem volt rá semmi gondjuk, csak a kész terített asztalhoz kellett hozzá ülniök. Mindenki azt küldte nekik, a mi legjobb volt a háznál. Meg is voltak vele elégedve.

De legbámulatraméltóbb volt a szatyorhordó dárdások

önmegtagadó abstinencziája, a kik a pompás ételszagot szimatolva, megállhatták, hogy holmi defraudátióra kinálkozó alkalmat fel ne használjanak, pedig lám a szatyron nem volt Wertheim-lakat.

Csak egy példátlan esetet jegyez fel a krónika, hogy egyszer a dárdások az aprószőlős metéltről a piritottját utközben leették. Nem tudom igaz-e? de ez általánosan elterjedt hirnél fogva soha többet az asszonyok aprószőlős pirított metéltet a tanítóknak nem küldöttek a szatyorral.

Hanem hát, mi tűrés tagadás? csak szégyenlendő intézménynek tartottuk bizony mi ezt a «vándorló asztalt» az ecclesiában. A más felekezeten levő atyafiak gúnyoltak bennünket, hogy mink egész ecclezsiástól sorba tápláljuk a tanítóinkat, mégis milyen soványak! Lám ők a maguk professorainak semmit sem adnak, mégis milyen kövérek! Az igaz, hogy a derék Benediktinus director negyedfél mázsát nyomott testi alakjában, s még volt két testvére, mind a kettő benczés igazgató-tanár, a kik még tekintélyesebb termettel büszkélkedtek. Ellenben az nagy szégyen volt, hogy a mi tanítóink olyan ösztövérek.

No de majd egyszerre kivágjuk mi a tromfot!

Még egy másik patriárkális intézményünk is volt, az Ur vacsorájához való kenyér és bor szolgáltatása. Ez is ingyen adományból került ki. Hát hiszen a mi a kenyeret illeti, az csak könnyü szerrel nyerhető volt a sütőnéiről hires Komáromban; de sokkal nehezebb állapot volt a borral. Boros pinczét csak nagy urak tartanak, meg a korcsmárosok. Az utóbbiak között nem volt kálvinista, az elsőbbek pedig, ha ajándékba adtak bort, az olyan volt, hogy annak az italából a jámbor hivőnek csakugyan eszébe jutott Idvezítőnknek ezen mondása: «Éli, Éli! Láma szabaktáni!» melyet az eczettel való megkináltatás után hallatott.

Hát hogy ha mi, férfi-nemzet, panaszkodtunk volna a miatt, hogy az urvacsorai aranybillikomból ilyen rabval-

lató borral kell a mi Urunk Idvezitőnk emlékét megünnepelnünk, abban nem lett volna semmi feljegyzésre méltó; ámde az ellenkező fél, az asszonyi nemzet volt az, a kinek megesett rajtunk a szive; egy szép napon, az én megboldogult anyámnak a házánál, ki már akkor özvegyi gyászköntösét viselte, gyültek össze a város hithű aszszonyságai s kiki magával hozván megtakarított háztartási pénzét, összeadtak egy akkora summát, a melynek a kamatjából azontúl örök időkig igaz hamisitatlan bort lehetett vásárolni a sátoros ünnepek, az új kenyér és új bor alkalmával osztogatott urvacsorája számára.

Ezeknek a körülményeknek az előre bocsátása után teljesen érthető lesz, hogy az én időmben a komáromi kollégium volt a felvidék Mekkája, a hová nem csak a megyebeli fiatalság, de a szomszéd Pozsonymegye és akkor még erősen német Fő-Pozsony városának ifju nemzedéke is begyülekezett. Azok a jeles német fiuk is tanultak magyar nyelvet és igaz hazaszeretetet; mint a Zsigmondyak és a Grisszák.

A komáromi kis-kollegiumból kerültek elő sok nevezetes tudósok és irók, a kiknek sorában fölemlíthetem Katonát, Péczelyt, Hetényit, (a hétszer pályadíjazott akadémikust) Tóth Lőrinczet, Beöthy Zsigmondot, Kalmár hires prédikátort. Magam sem huzom le a fejemet az asztal alá. Bizony jól osztották ottan a tudományok égi malasztját s helyet megálló ember lett ottan még a legutolsó sereghajtóból is.

A «musis positum» épület szellemfénye szétragyogott az egész felvidéken.

De nem csak az volt a nagy érdeme a komáromi kollegiumnak, hogy az országnak neves tudósokat adott, hanem hogy magának a városnak a népességét is a legszebb míveltségi fokra segítette. Nem volt olyan alacsony sorsu ember a gyülekezetben, a ki a Hübnerből a bibliai történeteket, a Hármas Kis-Tükörből Magyarország földrajzát, történetét, az erkölcsi élet szabályait, számvetést és a mi

fő dolog, a vallástanító kátét könyv nélkül nem tudta volna. A mi pedig a zsoltárok éneklését illeti, abban nagy hire volt az én felekezetemnek. Hát még az a szép kántus! Harmonia nélkül halottat örök nyugalomra nem kisértek a temetőbe. Mikor pedig jöttek az egzámentek, azokra a diákok úgy hivogatták, házról-házra járva a tisztelt publikumot, mint most egy concertre.

Ekkor jelent meg előttünk a nagyravágyás denevérszárnyu angyala, a kit, ha jól tudom a gnosztikusokból, Astarothnak hivnak.

Volt minekünk a század elején igen szép templomunk, szemközt a kollégiummal.

Valahol megirtam én e templom keletkezésének a történetét, mert még százegy év előtt nem volt ám szabad kulcsos Komárom városában templomot épiteni a reformált hitüeknek.

Százegy esztendeje annak, hogy meg lett engedve.

Akkor a nagy «rácz temető» téren összegyültek a férfiak, asszonyok s elhozták az összegyűjtött siklusaikat a templomépítésre: a férfiak levagdalták mentéikről az ezüstgombokat, a mentekötőket, a nők leszedték arany fülönfüggőiket, kösöntyüiket és násfáikat, s mind egy halomra rakták. Így támadt az új templom költsége. Valamennyi iparos mind ingyen dolgozott rajta.

S a templom szép tágas volt, két sor oszloppal a közepén, három nagy karzattal, pompás orgonával, aranyos szószékkel. Elfért benne ülve jó kétezer ember. Hiteles számadatot mondok. Bizonyos vagyok felőle. Grammatista diák koromban én nyertem el a 33 forintos stipendiumot, s azt nekem a vasárnapi persely gyűjteményében adták át. A perselyben csupa krajczáros volt: egy krajczárt tett bele a városkapitány és a koldus egyformán; a koldus is adakozott, csak a katonák voltak adómentesek. Innen tudom hitelesen, hogy kétezer ember ült a templomunkban.

S minő népek voltak azok! Most is büszkeségtől tágul a keblem, ha rájuk gondolok. A kormányosok és hajós-

legények, a szekeres gazdák sötétkék mentékben, a molnárok világos szürkében, a takácsok füzöldben; és mind valamennyi megrakva három sor filigránmunka ezüstgombbal, egyik válltól a másikig érő nehéz ezüst mentekötő lánczczal. Hát még az asszonyi nemzet! Azokban a suhogó selyemruhákban; a csipkés főkötőkkel, hímzett kötényekkel; a lányok zsiráf fésükre föltüzött kontyokkal, nagyvirágu dudoros réklikben a nép pompájának összesége volt az, idegen divatnak még csak hire sem volt. A ki kalapot tett a fejére, asszonyszemély, azt dámának hitták s nem beszéltek róla fényes nappal.

S mikor ez a kétezernyi népség ott abban a fehér templomban egyszerre fölállt a helyéről s rázendíté az orgonaszó mellett a zsolozsmát: «Im bejöttünk nagy örömmel, Felséges Isten! A Te szentidnek gyülekezetibe. A Te templomodba, Felséges Atya Isten!» Az volt az egekig emelkedő zengemény!

Hanem hát a nagy templomnak csak egy kis szerény tornya volt három cis, fis és gis hangu haranggal.

Ekkor jelent meg közöttünk a nagyravágyás pávafarku dæmona.

Azt mondtuk: micsoda? Hát már miért ne építhetnénk mi a templomunkhoz egy akkora tornyot, mely tiz öllel magasabb legyen a pápistákénál?

Csak ki kellett mondani a nagy szót s mindenki követte.

A város egyetlen kőműves-mesterét megbiztuk a torony tervének megcsinálásával. Huszonöt öl magas legyen maga a fal. Aztán még egy tető, mely az arany csillagot az égig emeli. Nincs is annál nagyobb toronytető a kerek világon.

A költségvetés szerint kikalkulált összeget, ősapáink jeles példája nyomán, egy hónap alatt összeadta a hivek serege.

Az a torony velem együtt nőtt fel. Együtt láttuk egymást kamaszodni.

Csakhogy én, daczára sürü nagy gyarlóságaimnak,

korántsem okoztam annyi szomoruságot életem adóinak, mint a pajtásom, a nagy torony.

Ősi szokás szerint az építkezés természetesen épen kétszer annyiba került, mint a mennyire a pallér kiszámitá vala. Az összeadott pénz elfogyott, mielőtt a fal elkészült volna.

Ekkor aztán hozzányultunk az alapítványokhoz. Beleépítettük a Töltéssy-fundatiót, a Csejtey-stipendiumokat a kolosszális toronyba. A Csajághy-alapítványok is mind malterré váltak. Még adósságokat is vettünk fel a torony kontójára.

A fényes, nagy alapítványok, a melyek a szellem nemesítésére voltak szánva, mind átváltoztak kővé, fává, rézzé.

A mi szép kollegiumunk fentartására nem maradt több fenn egyetlen egy patrónusnál. Az az egy utolsó patrónus volt a «szatyor.»

Ezt nem lehetett zálogba bevágni.

Az volt a szerencse.

Már az én «humanissimus» koromban (retor, poéta, logikus) egyesegyedül a szatyor tartotta fenn a kollégiumot. Ez volt az utolsó dominiumunk, utolsó fundátiónk, utolsó kapitálisunk.

És a szatyor még mindig fentartotta az iskolát. Hat tanárnak adott életmódot.

Mindent elprédáltunk a nagy dicsőségért, csak a vándorló asztalunk maradt meg. Szégyenkedtünk vele: de megéltünk vele.

Mikor aztán a nagy szabadságharcz kitört, a hogy sok más régi dolog elenyészett, azokkal együtt a kollegium szatyra is elmult.

Most már aztán az én szülő-ecclezsiámnak nincsen kollégiumi szatyra: hanem iskolája sincsen.

A tanárok, a diákok széjjel mentek, ki erre, ki arra; a szép kollegium háza elébb kisdedóvó lett, mostan községi elemi iskola. A büszke felirat: «musis positum» most is

ott ragyog arany betüivel a homlokán: de hová lettek a múzsák?

Az isteni eredetü múzsa, a szüz erényü muzsa, a szent pieridák berkének istennője senkit sem hevít már; elfoglalta helyét a sziveinkben az a festett képü, csapodár hetæra, az az utálatos, hazug, szívtelen bálványa a mai kornak: a politika. Ma csak annak az oltárán áldozunk.

Vajha fölébredne a mi népünkben ismét az igazi, éltető, megtartó nemes hitbuzgóság, melyet apáink anyáink örökül ránk hagytak, de mely örökséget mi elvesztegettük.

PETŐFI ESZMECSIRÁI.

Egyszer láttam a villámot megszületni.

A legközvetlenebb közelségből, alig hat lépésnyire tőlem.

Egész családom együtt volt: nőm, leányom és egy nevelt leányunk.

Egy hatalmas nyári zivatar után, künn álltunk az istenhegyi nyaralónk nyitott verandáján, gyönyörködve az elvonuló fergeteg pompájában. A bakacsinkék felhőkárpit eltakarta az egész vidéket: alatta fehér párafoszlányok lebegtek, mint szellemalakok, a kik ki vannak zárva az égből. Egy-egy néma villám pislant meg néha a felső sötétségben olyan távol, hogy a hangja nem hallatszott hozzánk. A zápor az Istenhegyen megszünt már. A veranda alá menekült fecskék kezdték próbálgatni ázott szárnyaikat. Az egész lég tele volt ózonnal.

Ekkor ott a mi verandánk előtt, ember magasságnyira a földtől, támadt egy szikra, lapda nagyságu; inkább nevezhetném kigyulladt csillagnak, mely egy feloszthatatlan perczig a szivárvány minden szineiben sziporkázva «állt» előttünk, szétágazó szimmetrikus sugáraival hasonló egy virágkehelyhez, gyönyörködtető és nem ijesztő. Az Isten játéka! Születése perczében a hangja nem volt egyéb egy erős, pattanó zengésnél; a villámgyermek sir! A tovább folyó perczben ha felénk fordul, mind halva vagyunk! Nem! oldalt czikázott s aztán éles szögletbe törve, lecsapott az ezer lépésnyi távolban levő Mártonhegyre. De már akkor lángoszlop lett belőle s égrepesztő dörgése miatt

reszketett alattunk a föld: már akkor az Isten haragja volt!

Ezt hozom fel igazolásomul.

Ha szabad volt meglátnom a születő villámot, miért ne legyen szabad arról beszélnem, a mit rajtam kívül szintén igen kevesen láttak: a támadó villanyszikráit egy lángésznek; a ki fergeteg volt irodalmunk világában, égtisztító, földtermékenyítő! villámait már nem látjuk, dörgését nem halljuk, felhőt sem látunk belőle, hanem virágait, a mikkel költészetünk mezejét teleszórta, örökké szedni fogjuk.

Petőfi, a költő, a népvezér, egyike volt nemcsak Magyarország, de korszakunk legkiválóbb szellemeinek, a kinek hite, meggyőződése volt az, a mit költeményeibe foglalt, a ki rajongott azért, a mit kigondolt, a ki benne élt abban, a mit megálmodott. Azonkívül pedig ugyanaz a közönséges ember volt, csendesen feldicsérendő jó tulajdonságaival s szeliden megmosolyogni való gyarlóságaival, mint mi valamennyien.

A legtöbb költeményének ismerem az eszmecsiráit; ha szabad volna idegen szót használnom, azt mondanám, motivumait. Némelyiknek ott voltam az első szikra kipattanásánál. Láttam azt, mint amaz emlékezetes villámot, megszületni, s aztán mennydörögve végig harsogni hegy és völgy felett s lecsapni a legmagasabb oromra. Követte a zápor-szakadás. Vérzápor volt.

Ezuttal azonban egy másik villámszerü költeményéről akarok szólani, mely azt a régi, azt az erős barátságot, mely bennünket összekapcsolt, ketté tudta szakítani.

Petőfi életirói, s azok között a legkiválóbb, felejthetetlen barátunk, Fischer Sándor, mindannyian felemlítik e meghasonlást, s megtalálják az indokát Petőfinek Vörösmartyhoz irt versében, melynek visszatérő végsora így hangzik: «Nem én tépem le homlokodról, magad tépted le a babért!» s mely az általunk közösen szerkesztett «Életképek»-ben megjelent; melynek tartalmát, hangját én

utólagosan rosszaltam ugyanazon lapban s mely nyilatkozatomért aztán Petőfi szintén ugyanazon lapban megtagadott minden barátságos viszonyt kettőnk között.

Az életirónak adat a tény: Petőfinek e költemény megrására elég az ő kedélyhangulatának megismertetése, ki Kossuthban vetélytársát látta s Vörösmartyt meggyülölé azért, hogy Kossuth inditványára rászavazott az augusztus 21-iki országos ülésben. Az indok érthetővé teszi a tényt. De a lélekbúvár előtt fenmarad az a kérdés, hogy ha a költemény miatt Petőfi és én közöttem véleménykülömbség támadt, hogy nem tudtuk mi ezt «a nyájasság kamrájában» egymás között elintézni? Hogy jelenhetett meg elébb a vers az egyik szerkesztőtől, azután a rosszalás a másiktól, ugyanabban a lapban? Miért nem tettük azt, a mi ethikai következtetés, hogy ily esetben mind a két szerkesztő visszalép?

Valami mélyebben ható, erősebb vérmérgezésnek kellett itt működni, mint egy halavány politikai nézetkülömbség. Hiszen saját akkor irt czikkeim állnak, mint terhelő tanuk ellenem, a kik szemembe mondják, hogy én is épen oly vakbuzgó gyökérirtó voltam, mint Petőfi.

Vagy jobban szerettem én Vörösmartyt, mint Petőfit?

Nem. Magyarországnak összes nagy embereit együttvéve nem szerettem annyira, mint Petőfi Sándort.

Hanem valaki mégis volt, a kit még jobban szerettem, mint Petőfit.

«Szerettem.» — A titok szikrája kipattant.

De ő is, Petőfi is szeretett mást!

És ennek a szikráját is láttam kigyuladni.

A megelőző 1847-ik év egy nyári délutánján, az alföldi útjából visszatért Petőfi, betoppan a szobámba s e szóval kezdi:

— Pajtás! Megházasodom.

— Tudom, mondám. Megirtad erdődi leveledben: «olyan három hetet töltöttem itt, mely testvérek között is fölér három mennyországgal». Násznagyul is meghivtál.

— De már nem Juliát veszem el. Megtudtam, hogy volt neki egy német katonatiszt gróf udvarlója. Német! Katonatiszt! Gróf! Három gyűlölet egy alakban. Elfelejtettem örökre.

— Hát ellenben kit fogsz elvenni?

— Prielle Corneliát.

És aztán elmondta az egész idyllt, hogy ismerkedett meg az ifjú művésznővel Debreczenben, hogy kérte meg rögtön a kezét; ha pap lett volna, a ki vállalkozik rá, rögtön megesküdött volna vele. Most el vannak egymással jegyezve s mihelyt itthon az ügyeit rendbe hozta, siet vissza a menyasszonyához s vezeti oltár elé.

— Nos, mit szólsz hozzá?

Valami nagyon okosat akartam mondani.

— Barátom: «a szerelem a nap, a barátság az árnyék; az árnyékod követ mindenüvé, a merre jársz; de elejbéd nem áll, a míg napoddal szemben állsz.»

— Ne mondj te itt nekem dodonai orákulumokat, hanem felelj magyarán: eljösz-e násznagyomnak?

— Násznagyod leszek, de ismétlem: sziv ügyében, szerelemben tanácsot se ne kérj, se ne adj.

Egész jólélekkel mondhattam ezt Petőfinek. Én Juliát nem ismertem, de ott láttam őt, a hová Petőfi helyezte előttem: egyszer az Olympon, másszor a Phlegetonban. Hanem Corneliáról tudtam valamit. Azt, hogy ábrándokkal teljes, naiv kedélyű, kedves teremtés; olyan átlátszó alak, a min keresztül süt a nap, hogy még az árnyéka is fényes, a kinél a hiba és az erény nem ellentét, hanem ikertestvér, egymáshoz hasonló. Csupa sziv az egész lény, önfeláldozó sziv. Szinészek között éltem, soha sem mondott róla senki egy gunyolódó példálózást sem. Hanem egy igen szép jelenetet hallottam felőle. Egy évvel előbb egy másik magyar költő kérte meg kezét: Kuthy Lajos. Ő is hajlott hozzá. Nem is lehet csodálni. Kuthy a legszebb férfialak volt, a kit valaha láttam, a magyar jellegnek az eszményítése, egy hortobágyi csikós bársonyruhában.

A szép arcz, a nagy tüzes szemek elárulák a lángészt, mely munkáit alkotá. S e mellett a társalgásban is elragadó, rendkívüli, meghódító volt, ötleteiben őshumor és rajongó fantázia. Nem csoda, ha a fiatal, gyermeteg művészkedély hozzátapadt. Jegyesek lettek: ki volt tűzve a menyegzőjük. A megelőző napon Kuthy rajongó fantáziájával elkábítá a menyasszonyát, hogy esküvő helyett haljanak meg együtt. S a közös meghalást oly csábító szép szinekkel tudta előtte lefesteni, hogy a fiatal leány beleszeretett a halálba. Másnap reggel együtt kimentek a Zugligetbe, onnan fel a Vajdabérczre, mely toronymagasságban válik ki az erdős sziklák közül. Innen fognak a szédítő mélységbe alárohanni. Ott térdre borultak egymás mellé, kezeiket egymásába kulcsolva, imádkozának. Kuthy elszavalta utolsó költeményét s aztán átkarolta menyasszonyát, ki átszellemülten borult keblére s azzal a szédítő meredély párkányára lépett vele: «Nézz szét még egyszer a földi világon! Fejünk felett a kiterjesztett ég, repülő vadludaival. Lábunk alatt a ködborította völgy, nyüzsgő hangyabolyával, melynek emberi társaság a neve. A mélységben egy ház, melynek kéménye füstöl. — — Ezóta megsütötték a rostélyost, — már most menjünk le reggelizni».

Ez a kegyetlen tréfa egészen beleillik Kuthy Lajos jellemébe. Az eszményi alakban, a gazdag szellemi kincsek között egy fukar, önző, frivol lélek lakott.

Cornéliát e rossz játék űzte el a fővárosból.

Hogy milyen jó szive volt, bizonyítja az, hogy még másodszor is tudott hinni egy költőnek.

Nem lett volna-e jobb, ha Petőfi megtartotta volna az új jegygyürűjét?

Akkor tán még most is élne? S azóta fölépítette volna dicsőségének egész templomcsarnokát, melyből most csak egy óriási oszlopot látunk fennállani!

Az a nagy, repkény befutotta sziklatömb ott a kerepesi temetőben, mely soha sincs friss koszorú nélkül, hirdeti, hogy «a szerelem túléli az örömöket», s hogy «a kikját-

szani tudják a fájdalmat, azok érezni is tudják». Ez Cornélia férjének sirköve. Hát Petőfiét ki koszoruzza meg?

Én bizonyára igaz jó lélekkel mondám Petőfinek ez órában:

«Sziv dolgában tanácsot tőlem ne kérj, nekem se adj! Ha te rád a te napod süt: árnyékod, a barátság, szembe nem fordul soha!»

Petőfi visszament az Alföldre megint; de nem Corné-liához. Csak boszú volt az, csak gyűlölet! S szeretők között a gyűlölet nem egyéb, mint megkövesülése a szerelemnek. Ha már gyűlölünk is, akkor már nem tudunk felejteni!

Petőfi, mint Julia férje, tért vissza a fővárosba.

Egy szállást fogadtunk s közös háztartást vittünk.

Ez is egyike a legnagyobb képtelenségeknek, a mi valaha poéták fejében megfogamzott: «Egy» szép fiatal nő és «két» fiatal férfi egy közös lakásban, a kik mindennap együtt reggeliznek, ebédelnek, vacsoráznak.

És hát hol van az a jogerőre emelkedett birói itélet, a melyben én rám kimondatik, hogy nekem erényesnek kell lennem?

És Julia, mondhatom, hogy nemcsak a saját erényét őrizte szigorúan, hanem még az enyémet is. Ha egyszer egy vacsoráról elmaradtam, másnap olyan keresztvallatás alá fogott, hogy azt sem tudtam a sok igazság közül, melyiket adjam elő védekezésül.

Bizony papucs alatt voltunk mi mind a ketten, Sándor is, meg én is. S ugyan meg kellett gondolnunk, hogy asztal fölött hogyan járjon el a szánk.

Egyszer odajött hozzánk Orlai Petrich Soma, a festő, Petőfinek közeli rokona, hajdani kenyeres pajtása, a legszelídebb fiú a világon, ártatlan kedély, eszményi, költői lélek, a kinek még a hangja is oly fuvolaszerű, olyan melodrámai volt, hogy ha valaki behunyt szemmel hallgatta, azt hihette, — a hangról is, a tartalomról is, — hogy valami tizenhat éves kisasszony beszél.

Még egy pár írótársunk volt jelen; ozsonnáztunk; Petőfiné vitte a háziasszonyi tisztet. A közben fecsegtünk össze-vissza mindenféle badarságot, a miről mi azt hittük, hogy okos dolog.

Petőfi, mint a nagy inquisitor, ügyelt mindegyikünknek a szájára, nem csúszik-e ki rajta valami olyan szó, a miért «tüzet kell tenni a gyereknek a nyelvére».

Egyszer csak a jó szelid Orlain esik meg az a fátum, hogy kiszalad a száján ez a népies szólam: «a fene tudja».

Erre Petőfiné fölkerekedik a pamlagról s elhagyja a társaságot.

Mi csak várunk. Tán a pirított zsemlye után lát a konyhában? De a mi asszonyunk csak nem jött vissza. Utoljára maga Petőfi vállalkozott, hogy a feleségét fölkeresi.

Kis idő mulva visszajött, de csak egyedül.

— Látod, barátom, mondá Orlainak, te vagy a hibás. Mért nem ügyelsz a kifejezéseidre? Olyan szót ejtettél ki a feleségem előtt, a mi annak lehetetlenné tette a társaságban ittmaradást. Azt mondtad, hogy «fene».

Szegény Orlai már nem is emlékezett rá. Védeni sem tudta magát. Én megszántam és segítségére siettem.

— Hát Samu pajtás csak a klasszikusokból idézett ezuttal. Tudod Sándor, a hol ez van irva: «Tánczolok, mint veszett fene!», aztán meg ez: «Mert a katonai pálya fene sík!»

Kegyetlenül letorkolt érte.

— Tanuld meg azt, hogy a mit nyomtatásban elolvastathatunk a publikummal, mind azt nem mondhatjuk el élőszóval egy társaságban, a hol «egy» nő van jelen.

Ha most nyugodtan visszagondolok rá, el kell ismernem, hogy a mi ránk nézve tréfa, az Petőfire nézve komoly dolog volt. E jelenet hatása alatt szülemlett meg a verse, melynek felirata: «Mi a szerelem?» Végsorai közt ez a szép axioma: «S ha feleségünk szeszélyes, Magunkat

szabni szeszélyéhez, Lássátok, ez a szerelem». Összes munkái gyüjteményében e vers alá «Koltó» van téve. De ezt Petőfi Pesten írta, fel is olvasta nekem frissiben. A végéről az elejére térve, azt mondám neki: «Az a megszólítás «süldő poéták bikficzek!» ugyebár nekünk szól? Köztünk`úri magunknak is?» Ráhagyá.

Következett a nagy márcziusi nap, melynek fátumába, mint két egymáshoz lánczolt fegyvertárs mentünk Petőfivel. A hol egyikünk elesik, a másiknak is ott kell elesni. Egy reggeltől estig tartó fényes álom volt ez az egész nap. Egy folytonos gyönyör, mely olyan édes, hogy szinte fáj! Ahhoz a diadalmámorhoz, a melyben ekkor osztozánk, nincs fogható érzés ezen a világon. Azt hittük, hogy megfordítottuk a korszakot. Azt hittük, hogy óriásokká nőttünk egyszerre. A forradalmi vezérek szerepeit osztottuk ki egymás között. Petőfi szobájában körül fel voltak függesztve a franczia forradalmárok remek kivitelű arczképei, ez volt a fényüzése. Tavalyi versében még azt mondá: «Romában Cassius valék. Helvécziában Tell Vilmos, Párisban Desmoulins Camill. Itt is leszek tán valami.» Itt már Danton akart lenni. Én nekem pedig Saint Juste szerepét szánta. Elfeledte, hogy épen Saint Juste volt az, ki Danton vádlevelét a törvényszék előtt felolvasá. Szerencsére nem lett belőlünk se Danton, se Saint Juste; hanem az lett belőlünk, hogy mire a márcziusi ibolyákat a májusi gyöngyvirágok felváltották, akkorra úgy elfelejtett bennünket a világ, mint a hogy el szokták felejteni az ibolyákat a gyöngyvirágok évadjában.

Az első magyar felelős kormány megalakult, a nélkül, hogy eszébe jutott volna, hogy itt van két író ember, a kinek tollát tán lehetne valamire használni. Minden kortársunk jutott valami álláshoz; a márczius 15-iki népszónokok közül többen képviselőkké lettek megválasztva, még a jámbor, egykönyvű Táncsics Mihály is kapott mandátumot, a kit mi hoztunk ki a börtönéből — és Petőfi megbukott a szülötte városában. És ő azt hitte, hogy

pokoli ármány buktatta meg, nem akarta elhinni, hogy a gubás polgártárs nem ismeri azt a versirót, a ki őt jobbágy sorsából felszabadítá, hanem a papnak a fiát ismeri, — derék termete van.

S még itt nem volt a kiábrándulásnak vége. Ha mint népvezérek, mint politikai hősök megbuktunk is, megmaradtunk költőknek. Tehát még azt is meg kellett érnünk, hogy mint költők is megbukjunk.

Márcziustól kezdve az «Életképek»-et ketten szerkesztettük. És e kettős szerkesztés mellett e lapnak azon évfolyama kincstárát képezi a magyar irodalom szellemi termékeinek. A veterán iróktól kezdve az ifjú lángelmékig, mind valamennyi hőse ott van képviselve e Pantheonban s rovatainak mindegyike egy-egy darab becses korrajz. És mégis ugyanaz a lap, melynek első félévben másfélezer előfizetője volt, a második félévben annyira leszállt, hogy nem nyomtatták többe négyszáz példánynál. A magyar közönség kidobta a maga poétáit a hajóból.

Petőfi büszkeségét mind nem törte ez meg. Mit neki közönség, választók? Ő missziójában hitt. Várta a nagy katasztrófát, mely őt egyszerre a nemzet élére fogja emelni. S a hitének volt valami alapja. A politikai fordulatok oly gyorsan és oly váratlanul jöttek, egyik esemény úgy taposott a másik kigyófarkára, hogy a mai nap nagyságainak soha sem volt igérve a holnapi nap.

És Julia nem hogy csillapította volna, de még tüzelte a férjét.

«Varrd meg azt a zászlót, feleségem.»

De ne legyek háládatlan a sorshoz.

Ha a márcziusi napok diadalmámoráért elvesztettem; azt a szeretetet, a mely egy iróra nézve oly drága, a közönség szeretetét, nyertem helyette mást, mely azt dúsan kárpótolta. A márczius tizenötödiki nap legválságosabb órájában hozott össze a sors azzal a nővel, a kivel lelkem, életem összeforrt.

— — — — — — — — — — — —

Épen pünkösd vasárnapja volt; tartós eső után szép, derült nap.

Estére zivatar lett. De nem az égben, hanem idelenn a városban. Egy olasz császári ezred fellázadt a magyar kormány ellen. Tisztjei bujtogatták fel. Megtagadták az engedelmességet a magyar hadügyminiszternek, a ki őket másnap Verbász alá akarta küldeni a lázadó szerbek ellen. Az olasz katonákon kívül még volt egy magyar önkénytes zászlóalj is a Károly-kaszárnyában, csakhogy ennek nem volt fegyvere. A fellázadt olaszok és a magyarok között verekedés támadt; az olaszok bezárták a kapukat.

Az utczákon riadót vertek a nemzetőröknek. Én is nemzetőr voltam, siettem haza a szuronyos puskámért. Petőfi otthon volt. Mikor tőlem meghallotta, hogy a katonaság fellázadt s a nemzetőrséget dobolják össze, azt mondta, hogy ő is velem jön s bement a szobájába a fegyvereiért. Volt egy kétcsövű vadászpuskája, meg egy tenyérnyi széles kardja, a mit guillotinnak hivtunk.

Én hamarább készen lettem a fegyverbeöltözéssel; mikor kiléptem a szobámból a közös ebédlőbe, ott találtam Juliát.

Rémület kifejezése volt az arczán; megfogta a kezemet jéghideg reszkető kézzel s azt mondá:

— Az égre kérem önt, siessen! ne várja meg Sándort. Zárja be a lépcsőajtót s vigye el magával a kulcsot.

Csak egy kulcsunk volt a lépcsőhöz.

Ezért az egy szóért örökké becsültem Petőfinét.

Ez volt az igazi képe.

Tehát erősebb a szerelem, mint a dicsvágy.

«Amor» a him, «gloria» a nő. Amazé a teremtő erő!

Én sietve haladtam le a lépcsőn, annak a rácsajtaját bezártam s aztán ki a kapun.

Mire kiértem az utczára; már akkor Petőfi a felnyitott ablakban állt. Rám kiabált dühösen, hogy ereszszem ki, nyissam ki az ajtót s hogy rá sem hallgattam, szidott, németnek, pecsovicsnak, kamarillának nevezett; fenyege-

tett, hogy meglő! Szerencsére az utcza görbül, én elosonhattam.

Hát bizony nem valami nagy dicsőségnek az osztályrészétől fosztottam őt meg ezuttal. A Károly-kaszárnya ostromlását magam sem számítom a babéraim közé. Az olaszok kilövöldöztek az ablakokon, a nemzetőrök belövöldöztek, a nélkül, hogy valami nevezetes kárt tettek volna egymásban, míg végre másodszor is megérkezett a hadügyminiszter, Mészáros Lázár. (Az első kisérletnél lelőtték a szárnysegédét.) Hozott magával Budáról granátosokat, meg egy üteg ágyut. Az ágyúkat a kaszárnyának szegezteté s felszólíttatá a lázadókat, hogy térjenek engedelmességre, mert külömben összeágyúztatja őket.

A nemzetőröknek pedig azt mondta az öreg úr, hogy: «Az urak menjenek addig a korcsmába, ha ágyúszót hallanak, jőjjenek megint vissza.»

Én azonban e fegyverszünet alatt nem mentem a korcsmába, hanem teljes fegyverzetben, lőporfüstös tenyerekkel, fellátogattam Laborfalvy Rózához, a ki ott lakott a hatvani-utczában, a nemzeti kaszinó mostani palotája szomszédjában. Több szinésznő is volt nála, a kiket a kiváncsiság csődített oda.

Úgy hiszem, hogy dicsekedtem egy kicsit a hős magamviseletével, a mit ez «első» ütközetben kifejtettem. Az első puskaporfüst-szagban van valami mámorító.

Ennek aztán az lett a következése, hogy többet nem eresztettek vissza. Csakhogy nekem szemembe mondták, hogy nem oda való vagyok, a hol emberhalált csinálnak.

Nem is volt rá szükség. Éjfélre megadta magát a lázadó olasz ezred s lerakta a fegyvereit. Hanem az utczák egész reggelig olyan élénkek maradtak, mintha nappal volna.

Vitézségemnek meg lett a jutalma: egy nagy veres toll, melyet kedves kezek tűztek a kalábriai kalapom mellé. Másnap minden ember az én veres tollamról beszélt a városban s arra én nekem kétszeres okom volt büszkének lenni.

Hanem annál drágább dolog várt rám otthon.

Petőfi berontott a szobámba s legelőször is jól lehordott, a miért rázártam a lépcsőajtót. Kikérte magának az ilyen barátságot. «Julia is nagyon haragudott érte!»

Én nem világosítottam fel az ellenkezőről.

Akkor meglátta a kalapom mellett azt a monumentális veres tollat.

— Hát ezt hol lőtted?

Mondtam neki, kitől kaptam.

Erre haragosan nézett rajtam végig.

— Te! Hiszen te szerelmes vagy.

— Boldog vagyok.

Erre kitört.

— De most nincs ideje a szerelemnek! A korszellemnek nincs szüksége most boldog emberekre.

— Hát te nem vagy-e boldog? Nem vagy-e szeretve?

— Az más! Az én nőm engem kisérni fog, ha kell, a csatába, ha kell, a számüzetésbe, ha kell, a vérpadra.

— Azt az enyém még inkább meg fogja tenni.

A «még inkább»-on aztán összevesztünk. Egyikünk sem engedte a maga hősnőjét a másik által beárnyékoztatni, a vége az lett, hogy én még az nap elköltöztem a közös szállásról, elhagyva Petőfiéket, s fogadtam szállást ugyanabban a házban, a hol Laborfalvy Róza lakott; az övé az első emeleten volt, utczára; az enyim a másodikon, dolgozószobám az udvarra, hálószobám a kertre nyílt.

Másnap nehéz beteg lettem, a mult éjjeli áthülés miatt s ott feküdtem hosszú hetekig abban a kis félreeső szobában, a hova még az utczai zaj sem hatolt be. Senki sem látogatott meg, csak az orvosom, senki sem járt hozzám, csak a szerkesztőségi szolga és senki sem ápolt, csak Laborfalvy Róza. Őt láttam magam előtt, mikor forró lázaimból fájó szempilláimat felemeltem. Ő volt nekem a napvilág és az árnyék.

Petőfi egyszer sem jött el hozzám, ámbár tudhatta a szerkesztőségi szolgától, hogy beteg vagyok. Ez ujjmutatás volt rám nézve, hogy én se menjek hozzájuk többé.

És így egy lapnak két közös szerkesztője nem találkozott egymással hosszú időn át. Igaz, hogy a lapot én magam állítottam össze még betegségemben is.

Mikor felgyógyultam, egészen megváltozottnak találtam a világot.

A közvélemény nem tudta már, hogy ki a jó hazafi, ki a hazaáruló?

E napokban kaptam egy levelet Petőfitől, melyben felszólít, hogy miután egymást a lakásán fel nem kereshetjük, jőjjünk össze egy közös barátunk, Emődy Dánielnek, a «Pesti Hirlap» segédszerkesztőjének lakásán. Ez ugyanabban a házban volt, hol én laktam.

Mikor én beléptem Emődyhez, már akkor Petőfi ott volt. Vitatkoztak valami felett. Megjelenésemre abba hagyták a vitát s Emődy azt mondá Petőfinek: «Bocsássuk hát Jókai ítélete alá; mit szól hozzá.»

Erre Petőfi a kezében tartott költeményt előttem is felolvasá.

Ez volt a Vörösmartyhoz intézett vers.

A mint az utolsó strófa elhangzott, azt mondám Petőfinek:

— Nagyon kérlek, hogy ezt a verset ne add ki a lapunkban.

— Látod? szólt Emődy. Ő sem helyesli.

Aztán elmondtam az indokaimat Petőfinek, a mikért ez a vers maradjon a közönség elől eltakarva. Meggyőződött, összehajtotta a költeményt és a zsebébe tette. Megigérte, hogy senkinek sem fogja megmutatni.

Ekkor azt mondám neki:

— És most még egyre kérlek. Nekem néhány napra el kell Pestről távoznom. Lapunk legközelebbi számának a szerkesztését vállald te magadra.

Elvállalta, hanem aztán azt kérdezte:

— Miért kell neked eltávoznod és hová?

— Azért, hogy megesküdjem menyasszonyommal, Laborfalvy Rózával!

Erre ő indulatosan kiálta fel: «az lehetetlen!»

— Ez így van.

És ő még egyszer kiáltá: «az lehetetlen!» S azzal indulatosan hagyta el a szobát.

És Petőfinek e vad indulatossága idézte fejemre életemnek legnagyobb fájdalmát, az anyaátkot, mely évekig nehezedett a fejemre, a míg az anyaszeretet le nem törülte azt homlokomról s áldásával nem váltotta fel, de ezt az áldást évek nehéz próbáival kellett kiérdemelni!

Én az anyaátok daczára is nőül vettem azt, kit szerettem.

S midőn ismét visszatértem Pestre, nagy megütközésemre ott találtam lapunk legutolsó számában a Vörösmartyhoz írt költeményt.

Erre írtam ama végzetes tiltakozást.

Most már, negyvenkét év mulva, hidegvérrel tekintve vissza a történtekre, nyugodtan mondhatom ki, hogy ebben hibáztam. De hibázott Petőfi is.

Petőfi hibázott abban, hogy jó barátjának szívviszonyába, családi ügyeibe beleavatkozott. De én is hibáztam, a midőn a helyett, hogy «ezért» a sérelemért mint férfi férfi ellen, léptem volna vele szemben: mint szerkesztő bántottam meg a szerkesztőtársat a költeményeért.

Egy kardvágás, mit jó barát adott, beheged; kibékülünk, ismét jóbarátok leszünk; de a seb, mit a toll hegyével ejtettünk egymáson, nem gyógyul be soha.

Hanem hát a harag rossz tanácsadó, de a büszkeség még rosszabb.

Utaink itt végkép ketté váltak.

Mi mind a ketten «választottunk magunknak csillagot!» Csakhogy az én csillagom engem a zenithtől a nadirig elkisért . . .

— — — — — — — — — — — —

Most már az én egemről is leszállt a nap. S napnyugvás után nem jár velünk semmi árnyék, sem előttünk,

sem utánunk. Jó barátok és szeretők maguk is az árnyak nagy országába tértek már meg mindannyian.

S ha én most, tengernyi nagy idő után, kezemet feltartom az égre s azt mondom: «nem jól tettem ezt?», hiszem, hogy ő is lenyujtja a magáét onnan felülről s viszonozza a kézszorítást.

A LEGDRÁGÁBB ÖLTÖNY.

(Mese.)

Mária Terézia királynét, midőn a trónt elfoglalta, egyszerre hat ellenség támadta meg: bajor, olasz, spanyol, burkus, orosz és franczia. Ország-világ tudja, örök hír beszéli, hogy ennyi ellenségtől a királyi lelkű anyát ez a felkiáltás szabadítá meg: «Vitam et sanguinem pro rege nostro!» Diákul volt mondva, de jó magyarul lett beváltva: «életünket és vérünket a mi királyunkért!»

A győzelmek örömére Bécsben pompás ünnepségek sorozata lett tervezve, melyeknek koronáját képezte a fényes lovagjáték (carroussel) a császári várlak pompás köröndjében.

Fél évvel előre készültek e dicsjátékhoz. Tudva volt, hogy ebben az uralkodónő minden országa képviselve lesz a legelőkelőbb lovagok által, s maga Mária Terézia is részt fog benne venni. Tizenhat főnemes lovag s ugyanannyi lovagnő képezi majd a lovagnégyest. Az amazonok mindegyike koronát visel; herczegi és grófi koronákat, sőt olyan is lesz közöttük, a kinek uralkodó fejedelmi diadém ékesíti a homlokát. Egynek a fején pedig a korona fog ragyogni, melyről azt beszéli a legenda, hogy angyalok hozták a csillagos égen keresztül, a tejuton elcsusztak vele, a korona a földre esett: igen! arra a csillagra, a mit nagy kezdőbetűvel «Föld»-nek neveznek; estében görbült el az ormát diszítő kereszt.

A királyi asszony e lovagjátékban maga fogja a tizenhat

főnemes lovag közül kiválasztani azt, a ki a quadrillban az ő párját fogja képezni. A királynő férje szintén maga választ lovagtársnőt.

Nagy volt a vetélkedés a főurak között: ki legyen az a boldog, a kinek a királynő a keztyűjét fogja nyujtani, hogy azt a lovagjátékon a fövegére tüzze.

Az volt a kérdés, hogy melyiknek lesz legdrágább jelmeze, melyben a lovagjátékon meg fog jelenni.

Négyen voltak, a kiknek e kitüntetésre legtöbb igényük lehetett · egy német, egy cseh, egy lengyel és egy magyar. Hogy a magyart nem legelől, hanem leghátul tettem, ez nem annyira udvariasságból történt, mint inkább azon közmondás miatt, hogy «végén csattan az ostor.»

Mind a négyen a leggazdagabb urak voltak az egész országukban, a kiknek annyi kincsük volt otthon a váraik kincstárában felhalmozva, hogy akár csupa igazgyöngyökkel és drágakövekkel kirakott öltözeteket vehettek magukra.

Mind a négyen fogadtak egymással, hogy melyiknek lesz legdrágább öltözete a fényes királyi ünnepségben.

Titokban tarták azonban mind a négyen, hogy mire készülnek, egész a játék napjáig.

A carroussel szinhelyéig a lovagok, süvegüktől a kengyelvasig egy bő fehér palásttal letakarva jöttek, két apród által vezetve, egész a mennyezetes emelvényig, a hol a királynő állt, az udvari főméltóságoktól körülvéve.

Itt nyilat huzának, hogy melyikre kerüljön a sor elébb.

Legelső volt a lengyel főúr.

Pompás nemzeti öltözet volt rajta. Rá nézve is csupa gyönyörűség. Gyémánt, rubin, zafir ragyogott boglárain, övén, fegyverzetén. Hát még a midőn azoknak dicsőséggel teljes eredetét elmondá. Ez a gyémánt forgós kerecsenszárny kisérte Sobieskit Bécs alá! ez a türkiszes kardmarkolat tüzesült meg egy ősapa markában, a Pruth melletti ütközetben! Ez a rubint nyakláncz lett még pirosabbá a nagyapa vérétől! Ez a selyem camarka szerepelt az

utolsó királyválasztásnál Krakkóban. Maga a kelméje is nevezetes annak; mert ez nem a bogár gumójából készült, hanem a tenger fenekén élő nemes kagyló üstökéből; s valahány gomb rajta, az mind egy-egy ismétlő óra, mind föl vannak húzva s ha elkezdik az órát ütni, egész kis tündéri harangjáték lesz belőle. De a mi a dolmányon a legnevezetesebb, az, hogy ezt a pápa ajándékozta a lovag szépapjának, az anyaszentegyháznak hozott nagy áldozataiért jutalomképen.

Az udvari főméltóságok erősen hajtogatták a fejeiket, ez bizony mind igen nagybecsű kincs! Aligha fog valaki túltenni rajta.

Következett a második lovag: a német.

A fehér palást lehulltával egész díszes lovagköntös tünt elő, de biz azon meglátszott, hogy nem valami régi; a bársony, a selyem még egészen kemény volt s a nyaklánc gyémántjai nem voltak valami nagyon szikrázók.

Meg is mondta a német lovag egész őszintén:

— Rajtam semmi ősi klenodium nincsen. Sőt nyiltan bevallom, hogy a gyémántjaim is hamisak. Hanem a mi rajtam van, az a saját hazámban készült, olyan gyárakban, a miket én magam alapítottam. A ruhámnak a selyme saját termelésem, csipkéimet saját asszonyaim verték, a hímzések kardkötőmön saját népem iparát hirdetik s az álgyémántok a tulajdon üveggyáram termékei, nincs rajtam egy gomb sem, a mit a külföldről hozattam volna.

De most már a fejbólogatáshoz egy kis halk mormogás is járult. A tetszés pálmája a német lovag felé hajlott.

Most jött a sor a cseh lovagra.

Mikor a fehér burkonyt levették róla, a pályabirák nem tudták az első meglepetésükben, hogy bámuljanak-e vagy nevessenek. Ez a lovag valami furcsa haczukát viselt. Nem volt azon semmi ékszer; hanem elől-hátul csodaszép asszonyi fejek, kezek és lábak festve.

— Én egy Rubens-képet szabbattam fel dolmánynak az ünnepségre.

A csodálkozás hangja vegyült az elszörnyedésével.

Egy Rubens-féle olajfestményből haczukát!

Egy felbecsülhetetlen drágaságból, a melynek birtokáért fejedelmi muzeumok versenyeztek! A mit nem lehet helyrepótolni. No ez igazán olyan drága egy öltözet, a minek az árát nem lehet megszabni. Mert ha egy ember akárminő nagy összeget mond is, a másik még többet fog mondani! Egy Rubens-kép, mint dolmány!

Utolsónak maradt a magyar főúr.

Az egész közönség azt várta, hogy ez lesz az, a ki a legtöbb pompával kérkedik, a magyarok értenek ahhoz legjobban.

Nagy volt a csalódás.

A magyar lovagnak épen nem volt pompás a jelmeze. Valami kopott selyemből volt az, még az sem egyforma szinű. A jobb oldalán fehér-kék, a balon fehér-fekete. S nem csak az, hogy kopott volt, de még rongyos is volt. A számos foszlányok és lyukak alól kivillogott az alsó köntös bíbor szine.

— Ez az én öltönyöm két zászlóból készült: az egyiket Mühldorfnál vettem el a bajoroktól, a másikat Königssaalnál a burkusoktól. A mi rongy és lyuk van rajta, az mind dicsőséges csatáknak az emléke.

— — — — — — — — — — — —

Mit gondoltok, melyiket választá a királynő a lovagjátékon társának? Melyiknek volt legdrágább öltözete?

— — — —

A NAGYAPA VÁRKASTÉLYA.

(Elbeszélés.)

A természettudósok feljegyzései nyomán találunk egy sajátszerű tengeri állatot, a melynek neve «Salpa». Ennek az ivadékai a tenger mélyében úgy világítanak, mint egy úszó lángtömeg: az egyik hengeralakú, a másik csillagforma, meg másik ollót mímel, vagy ágbogas meduzafőt. A hajósok könnyen elfogják őket hálóval s aztán tengervízbe téve, tovább tenyésztik. Hát ezeknek az a különös sajátságuk, hogy a fiak nem hasonlítanak az apákhoz, hanem mindig az unokák a nagyapákhoz: a csillagsalpának négyszög fia lesz, hanem aztán megint csillag unokája.

Hát ilyen szárazföldi salpa volt az én kedves barátom, Budamér, a kinek sok kiváló tulajdonaihoz járult még az is, hogy nagy arisztokrata volt. Azt tartotta magáról, hogy ő «fertály». Pedig hát nem az ő anyja volt a grófnő, hanem az apjáé. Ő rendes pirosvérű apától, anyától származott, a kiket szintén igen jól ismertem.

Az atya a legdemokratikusabb jellemű férfiú volt azokban a régi időkben, a mikor még a demokrácziát csak a patikából lehetett hozatni orvosi vevény mellett; velünk együtt küzdött az emberi jogok általánossá tétele, a nemesség megszüntetése, a közteherviselés mellett: a szabadságharczot is végig küzdötte; képviselő is volt és mindenkit tegezett s e tekintetben a viszonosságot is követelte. Volt «méltóságos» úr is: főispán; de azt hamar otthagyta s visszajött tekintetes úrnak.

Az egyetlen fia, Budamér, pedig teljesen ellentéte volt az apjának. Tetőtől talpig gentleman, a ki a purgert lenézi, a parasztot pedig meg sem látja s a zsidónak nem köszön. Jó fiú volt: szeretett traktálni, minden görbe szóért duellálni, a pénzt elszórni s a kölcsönvettre nem emlékezni.

Vidéki városban az ilyenfajta fiatal ember imponál: a hogy mondják, ő adja a tónust. Az ő szava dönt, hogy kit híjanak meg a kaszinó-bálba? Ki legyen a lady patronesse? és pro coronide, hogy ki nyerje el a bálkirályné pálmáját? azaz hogy kaméliacsokrát.

Ez pedig nagy horderejű kérdés!

A bálkirálynéság olyan, mint a pünkösdi királyság: csak egy esztendeig tart. A ki az idei farsangon bálkirályné volt, az már a jövő farsangon nem lehet az. Annak férjhez kell menni. S minthogy bálkirály is van: tehát nagyon könnyű kitalálni, hogy kihez? Ez az eljegyzés per procura: a hogy uralkodó családoknál szokás.

Pedig hát erős volt a verseny!

A polgári elemnek is volt kándidátusa, a dzsentrinek is. Amannak a neve ... «stein»-on végződött, emezé «burg»-on. Furcsa véletlen! Mondhatnám szójáték a sorstól. Egy stein, meg egy burg! Amaz egy tekintélyes szeszgyárosnak a neje volt, emez egy főrangú nemesé: egy báróé. Derék, tekintélyes úr volt mind a kettő. A városban mindenki ismerte őket; az egyik kicsinyben kezdte s aztán mindig följebb vitte a vagyonosodásban, a másik nagyban kezdte s aztán folyvást alább szállt. Kérdés, hogy melyik a nagyobb dicsőség? Már mindenesetre nagyobb dicsőség, ha az ember magasról lépeget lefelé; mert akkor a fejét hátravetheti; míg a ki alulról hág fölfelé, annak a fejét le kell hajtani.

Ez volt Budamér barátomnak a nézete is.

Az apja pedig szerette volna más meggyőződésre bírni.

— Ejh, ejh, fiacskám! De jobban tennéd, ha a Mariska körül taposnád a földet, mint hogy a Clarinda baronesse körül tolod a szelet.

— Ha ez nekem jobban tetszik.

— Gusztus dolga. Én már csak a Mariskához állnék. Kapitális egy leány! Olyan piros, mint az élet! Tűz a szeme. Karcsú termete. Én nem értem, mit tudsz szeretni azon a soványságon?

— Azt az elegáns «pli»-t. Azt az utánozhatlan előkelő varázst.

— De négy esztendővel idősebb náladnál.

— Az istennőnek nincs életkora.

— Hogy nem ment hát eddig férjhez?

— Mert nem találta fel az eszményét. Ha ismerné az apám a szép tulajdonait . . .

— A szép tulajdonait nem ismerem; hanem a szép birtokáit, azokat jól ismerem. Nagyon tele van írva a teherlapjuk.

— Itt van ni. Apám mindig csak a materiális nézetpontokat foglalja el. Persze a Mariska azért olyan nagyon kapitális leány, mert együtt jár vele a kapitális.

— Hát bizony, édes fiacskám, a hogy én a te úri hajlamaidat ismerem, te rád is jobban rád férne egy fél millió plus, mint ugyanannyi minus.

— Prózai felfogás! Nézze csak apám! Az bizonyos, hogy én rám szép carrière vár. A legközelebbi választásnál képviselő leszek. Mint képviselőt meghívnak az udvari tánczestélyre. Már most micsoda megszégyenitő helyzet lenne az rám nézve, ha a főudvarmesteri hivatal csak a magam nevére szóló meghivót küld s a polgári származású feleségemet nem hívja meg. Tovább megyek. Az országgyülés végén mint főispán fogok visszatérni a megyébe. Ez kétségtelen. Már most gondoljon arra, apám, micsoda hamis helyzet állna elő akkor, hogy ha én, a főispán, szétküldeném a meghivókat az installationalis tánczvigalomra s arra a megye előkelő családaitól csupa kimentő válaszokat kapnék vissza. Hisz a spirituszfőző leányának a szalonjába a haute volée be nem teszi a lábát. Hasztalan mondom, hogy a nagyanyám grófné

volt: a feleségem proveniencziája lerontja ezt az avánszomat.

— Ellenben ha a baronesset veszed nőül, még a magad fertálygrófos czifferblattját is három fertályra igazítod ki. Hát csak vedd el.

Budamér barátom nem is kérte a beleegyezést; az advent alatt annyira haladt a barátságos viszony a felek között, hogy már fotografiát és gyűrűt is váltottak egymással, a minek természetes folyománya volt végül a kölcsönös háztüznézés.

A bárói családnak ősi kastélya volt a megyében, mellette nagyszerű park fáczányossal s az ős erdő közepén egy régi vár romja, melyet egy helybeli poéta egy balladában meg is énekelt, pályázott is vele a Nádasdy-jutalomra s kicsi híja, hogy meg nem dicsérték.

Budamér el volt ragadtatva annyi dicsőségtől. Volt mit hallgatni az apjának, különösen az ősi várromokról.

— No megállj! mondá az öreg; majd ha a . . . burgék is eljönnek háztüznézőbe, én is elvezetlek benneteket a te nagyapád várának a romjaihoz: az ám még csak a regényes látvány. A baronesse, tudom hogy mindjárt lerajzolja az albumába!

— Ah! Kapott rajta Budamér. Az én nagyapámnak vára volt! Ezt nekem még apám sohse mondta.

— Mert sohsem kérdezted.

Budamér alig várhatta a délutánt, a mikor a vizit órája üt, hogy siethessen a báróékhoz eldicsekedni vele, hogy az ő nagyapjának is van ősi várromja.

Másnap mindjárt csörgős szánokba ültek, szép téli idő volt, porzó havas szánút; kivágtatott az egész dzsentri társaság az öreg úr falusi kastélyához. Ott jól megebédeltek s akkor aztán ismét szánra kapva, az öreg úr kivezette valamennyit egy mély erdei úton át a hegyek közé.

Egy kanyarodónál megállítá a menetet; ott állt ősrégi fenyők által beárnyalva egy düledék: elől kormos falakkal, az oldalán nagy halom vas-salakból.

Az öreg úr odavezette a fiát.

— Vedd le a süveged, fiam, ez előtt a díszes omladék előtt. Ez volt az a kovácsműhely, a melyben a te nagyapád, a kovácsmester ütötte a tüzes vasat. Itt verte fel a szép grófné lovának a lábára a leesett patkót, a ki aztán belészeretett s feleségül ment hozzá. Ez a te őseidnek a várkastélya. Nagyapád kovácsmester volt; aztán derék katona lett, nemes emberré lett; jó férj volt, jó apa, jó hazafi. Áldassék az emlékezete. Te is úgy kovácsold össze a szerencsédet, fiam!

. . . A baronesse nem rajzolta le az ősi romot az albumába.

Másnap visszaküldték Budamérnak a gyűrűt, meg a fotografiát.

Nem is lett azután belőle se képviselő, se főispán.

Hanem a kaszinóbálban a Mariska lett a bálkirályné.

A végét a mesének aztán ki lehet találni.

S ezen a nagyapa várromja segített.

CSEL-CSAL.

(Elbeszélés.)

Scrogs Melchizédek kitünő hirhedett methodista lelkész volt New-Yorkban.

Imaterme egyike volt a leglátogatottabbaknak. Nemcsak azért, mert a legjártabb utczák keresztezésénél volt kiválasztva, nem csak azért, mert a szomszédságában semmi circus és állatmutogató tanyája nem volt elhelyezkedve; de főképen azért, mert a nagytiszelendő úr hozta be azt az igen üdvös reformot a kultustéren, hogy a bibliafelolvasást szép fiatal hölgy végezze a kathedrában.

Ez új vonzerő volt a mennyországhoz vezető utak megnépesítésére.

Ezt ugyan a többi methodista papok — nemcsak hogy schismának nem kiáltották ki, sőt inkább mindannyian siettek utánozni, csakhogy hiányzott náluk a fő kellék, az ellenállhatlan bájos bibliamagyarázó «Deborah», a ki maga volt Melchizédek úr egyetlen leánya, miss Dezdemona: a szépségversenyen harmadik pályadijat nyert celebritás.

Miss Dezdemona tizenkilencz éves volt: nem is szándékozott több lenni, a mig férjhez nem megy.

Azt mondanunk sem kell, hogy kitünő gazdasszony volt. Ő vitte a háztartást: ő látta el a konyhát. Bele tudta tenni a tepsibe a rostbeafet, vagy az ürüczombot, úgy küldte el a sütőhöz, s ha visszahozták, maga szeletelt belőle annyi darabot, a hányan az asztalnál ültek. A szár-

dinás szelenczét fel tudta bontani ollóval; s a sajtból ki tudta választani azt, a mi a legérettebb. A theásüst alatt pedig épenséggel nagy gyakorlatot és hivatást eláruló ügyességgel tudta meggyújtani a petroleumos mécsest. Azt is tudta, hogy varrás közben a gyűszűt nem a hüvelyk újjra, hanem a középső újjra szokás szorítani.

Ennyi házi erények mellett miss Dezdemona maga volt a személyesített jó erkölcs és szemérmetesség. Az utczán nagy karimáju kalapot viselt, s annak a széléről köröskörül fátyol volt alá húzva az álláig és nyakáig: mint a hogy a czukorsüteményt le szokták takarni a dongók és legyek elől.

A házi erényeit a megboldogult anyjától, a nagykarimáju kalapviselést pedig nagytiszteletü atyjától örökölte: mikor karöltve mentek együtt az utczán, a nagy kalapok miatt kétfelé kellett tartaniok a fejüket, mint az orosz kétfejü sasnak.

Fentebb kiemeltük miss Dezdemonának a varrásbeli ügyességét, most eszmetársulás útján (értve a szemérmetességet) újból visszatérünk rá.

— Hanem elébb küldjétek ki a szobából a gyerekeket; mert a mi itt következik, az nem az ő füleiknek való.

Tehátlan . . .

A saját ruháit ugyan nem szokta miss Dezdemona maga varrni; Amerikában a ruhát nem varrják; hanem készen veszik. Bővebb értesítést ad erről a Singer varrógép.

Azonban . . .

Nagytiszteletü Scrogs Melchizédek úrnak volt egy leveli békája, mely egy befőttes üvegbe ideiglenesen véglegesítve, meteorologiai észleletekkel töltötte a legtöbb idejét. Mint tudvalevőleg minden szaktudós, úgy mister leveli-béka sem adott sokat a viseletére. Nem csak hogy a vízben úszkálás alatt; de még mikor a lajtorján felmászott is, a legkezdetlegesebb követelményeit is az illemnek figyelmen kivül hagyta.

Ez alkalomból tünteté ki miss Dezdemona szabászati

lehetségének kifejlett voltát s egyúttal erkölcsi érzületének alapszinezézét: egy darab zöld selyemből a legtökéletesebb úszó jelmezt varrva a hidegvérü természetbuvár számára.

— No már most be lehet hívni a gyerekeket, fel van öltöztetve a leveli béka!

Azonban nem a leveli békáról van itten szó; hanem egy, az öltözködés tudományát nagyon is alaposan értő egyéniségről, a kinek a neve mister Caracalla Snobbings. Egyike a legveszedelmesebb fajtáknak, a kik előtt semmi sem szent; még a női ártatlanság sem.

Eszközei voltak a bűnös vállalkozáshoz, felkunkorított bajuszán, középütt választott haján s a halántékait ékesítő sechsereken kívül, mesés nagyságú s számokban alig kifejezhető kincsei.

A szép bibliaolvasónőt régóta kiszemelte mister Caracalla Snobbings legközelebbi áldozatául. Szinpadról elcsábítani egy szép leányt már nagyon elcsépelt thema; hanem a kathedrából elcsábítani: az már valami! Egy hölgyet, a kinek kezében a biblia, háta mögött az oltár, előtte a keresztelő medencze.

Azt előre is tudhatta mister Caracalla, hogy a Mammonnal e helyen győzni nem lehet. Tehát mit fundált ki ördögi praktikával?

Felöltözött szegény theologus diáknak, kopott nyári paletotban: így állított be a nagytiszteletü Scrogs Melchizédek házához, kegyes pártfogásáért esedezve. Olyan ostobának tette magát, hogy mr. Scrogs elhitte neki, hogy papnak készül. Oda fogadta az ifjút a házához s ingyen oktatást és ebédet adott neki.

A széplelkű miss Dezdemona olyan szeretetteljesen bánt a szegény, elhagyott ifjúval, mintha csak édes testvére lett volna. Az ebédnél ő rakott a tányérjára. Egyik nap volt rostbeaf burgonyával és heringgel; másik nap volt hering rostbeaffel és burgonyával, harmadik nap burgonya heringgel és rostbeaffel. Mikor aztán misster Cara-

calla Snobbings úgy találta, hogy már többféle variatiot ez a tárgy meg nem enged: egy este egy nyitott levéllel a kezében s könyekkel a szemeiben belépett mr. Scrogs dolgozó szobájába, ezen szavakkal:

— Atyám! Most kapom a lesujtó hírt, hogy az én szeretett nagybátyám, misster Gossippy Senakérib halálán van, s engemet óhajtana még egyszer látni.

— Akkor ne késsél fiam; indulj rögtön. Hol lakik a nagybátyád?

— Chicagóban.

— Chicagóig a vasuton harmadik osztályú jegy ára öt dollár. Adok neked tizet, hogy vissza is jöhess.

— Óh atyám! hogy fogom ezt neked visszafizethetni?

— Te rá fogsz emlékezni a tartozásodra, majd ha egyszer sok pénzed lesz; én bízonyára el fogom azt felejteni.

S még egy shawlt is adott neki az útra.

Miss Dezdemona pedig belecsempészett a zsebébe egy jól præparált sandwichtset utravaló eleségül.

Egy hét letelte után pompás új divatú phaeton állt meg nagytiszteletü Scrogs Melchizédek úr háza előtt. A hintó elé tizennyolcz egyfoma szinü telivér paripa volt fogva, s azokat ő maga hajtotta: mr. Caracalla Snobbings. Alig lehetett ráismerni, mint a hernyóból kibontakozott pillangóra.

— Atyám! szólt ragyogó orczával az ifjú: ime lássad az új Caracalla Snobbingset. Az én dicsőült nagybátyám, mister Gossippy Senakérib engemet tett általános örökösévé: rám hagyva tiz millió dollárnyi vagyonát.

— Már most hát az én tíz dolláromat is megadhatod.

— Azt nem teszem: sőt örökké magamnál tartom, hogy holtomig adósod lehessek: mivelhogy annak köszönhetem ez örökségemet, hogy a te gondjaid alatt készültem istenes pályára. Én e tiz dollár adósság kamatjai fejében tégedet és egész családodat, a ki csak hozzád tartozandó, örök időre úri kényelemben foglak eltartani. Részesíts abban a nagy boldogságban, hogy ülj fel a phaetonomba,

mélyen tisztelt leányoddal, miss Dezdemonával együtt, s tekintsd meg a nagybátyám által rámhagyott falusi palotát Brooklyn mellett, melyet otthonul szántam.

Mister Scrogs azt mondta, hogy ha leányának nincsen ellenvetése: ő felül a hintóba. Miss Dezdemonának pedig nem volt ellenvetése.

Mikor fel kellett kapaszkodni a hátulsó ülésbe, azt kérdezé mister Scrogs mr. Caracallától:

— De már ugyan mondd meg, mért nem fogattál husz lovat a kocsid elé?

— Azért, mert a nagybátyám, a megdicsőült Gossippy Senakérib végrendeletében meghagyta, hogy tizennyolcz lónál többet ne foghassak soha a kocsimba.

— Akkor nagyon helyesen cselekedtél, ha a megdicsőült végakaratát tiszteletben tartottad.

S ekként vitte végig Brooklynon a methodista papot s annak szép leányát a gonosz szándékú férfiú, tizennyolcz lovat hajtva a kocsis ülésből.

Egy hónap mulva aztán visszaküldte őket New-Yorkba egy fél lovas cabon.

Hogy mi történt a tizennyolcz paripa, meg az egy szál dikhencz között eső idő alatt: arról nem szükséges gyerekek előtt beszélni.

A gonosztevő bizonyosan házasságot igért a szép miss Dezdemonának; de nem volt rá tanu: jobb lett volna, ha nem igért volna neki házasságot, de lett volna rá tanú.

Az öreg úr sejtett valamit.

Tizennyolcz lóval érkezni, fél lóval visszatérni: erre Dániel próféta azt mondja, hogy «kutya van a kertben.»

Mikor hazaérkezve, beléptek a szobába, miss Dezdemona meglátta az üvegben a leveli békát, a gonosztevő kibontakozott az úszó ruhájából s megint csak úgy ficzánkolt a paradicsomi ős «batrachos» jelmezében. Erre miss Dezdemona elájult.

Mivelhogy minden elájulásnak felocsúdás a vége: mister Scrogs elővette miss Dezdemonát az eszmeláncolat végett.

S az eszmeláncznolat folytán rájött a valódi tényállásra.

«Téves informatio» esete forog fenn.

Mondhatni inkább «helytelen gyógykezelés».

Sőt nagyon közel jár az eset a «pactum leoninum»-hoz az oroszlán szerződéshez, a midőn minden haszonélvezet az egyiké, minden megterheltetés a másiké.

Ez így nem maradhat.

Egy korán reggel tiz órakor mister Scrogs Melchizédek azt mondá a leányának: «add fel rám a havelockomat».

A havelocknak a két oldalzsebe gyanus tárgyak körvonalait árulá el.

Aztán azt mondá a leánynak: «kövess».

Felülének egy közúti gőzkocsira s leszállának mind ketten mister Caracalla Snobbings háza előtt.

Mister Scrogs bejelenteté magát mister Snobbingsnál, a leányát künn hagyta a társalkodó szobában.

Midőn szemtül szemben állt a csábítóval, azt kérdé tőle:

— Uram! Van önnek lelke?

— Nem tudom. Még nem beszéltem vele.

— Hiszi ön a másvilágot?

— Jó az a parasztnak; de én nem kérek belőle.

— Uram! Ön egy család boldogságát feldúlta; akarja ön e hibáját helyrehozni?

— Uram! A mi elmult, az visszahozhatatlan.

— Uram! Lásson ön itt lábainál térdepelve. Lelkész vagyok, s én térdelek a bűnös előtt. Szabadítsa ön meg leányomat a pokolból, a hová maga után csalogatta, s én, a pap, leimádkozom önre az ég bocsánatát.

— Menjen ön maga is a pokolba, nagyon jó világ van ott; válaszolt erre nevetve a világfi.

Ekkor aztán büszkén emelkedett fel a térdéről az ősz férfiú.

— No hát ha nem használt ön előtt semmit a lelkész könyörgése: akkor itt áll ön előtt a «férfi», a becsületében megsértett apa. Nem vagyok többé lelkész, hanem csak ember, a ki elégtételt követel.

Ezzel előhúzott a havelockja zsebéből két pisztolyt a lelkész.

— Válaszszon ön. Egyikünknek ma meg kell halni.

— Ez már helyes. Monda Caracalla, kapva a kedvező fordulaton. Sokszor történt vele már ilyen eset.

— Az lő elébb, a ki akar: hörgé a sértett apa elhatározottan.

— Magam is úgy gondolom.

Distantiába álltak, megosztozva a pisztolyokon. Caracalla lőtt először s erre Melchizédek halálordítással rogyott össze.

A lövésre és a kiáltásra berohant a parloirból miss Dezdemona, s a mint a földön vonagló atyját megpillantá, oda borult reá.

— Óh drága jó atyám! Mit tettél én miattam! Hadd haljak meg veled együtt én is.

S ki akarta venni az öreg kezéből a pisztolyt.

Melchizédek azonban félkarjára emelkedve, így hörgött:

— Nem úgy leányom! Még én is lövök!

S azzel a felemelt pisztolyt a csábító szívének szegezte.

Miss Dezdemona kétségbeesetten sikolta fel.

— Nem! Nem! Inkább az én szívemet lődd keresztül. Atyám! Ne őt! Ne öld meg! Én őt még most is szeretem! Én haljak meg inkább.

Erre a halálra sebzett kegyes atya végtelen fájdalommal tekinte végig, Niobeként könnyekben felolvadó leányán: egy velőket fagyasztó gúnykaczajt hallatott, s arra a pisztolyt kiejté kezéből, s végig terült a földön, a két lábát elnyujtva és megrázva, az állkapcsát félrerántva, s a szemeit felfelé fordítva, meghalt.

Erre a leány felragadta az atyjától elejtett pisztolyt s azt a saját homlokának szegezte.

— Hát én is követlek a halálba, drága jó atyám.

— No, no, kicsikém, ne ízélj! Aczide azt a mordályt.

— Nem! Nem! Meg akarok halni. Úgy sem szeret már senki.

— Dehogy nem szeret! Hát én ki vagyok?

— Nem hiszek neked többé.

— Becsületemre mondom.

— Hányszor esküdtél, hogy feleségül fogsz venni.

— Akkor csak esküdtem; de most becsületszavamra mondom, hogy feleségül veszlek; csak azt a pisztolyt tedd le.

— Becsületszavadra mondod, hogy nőül veszesz?

— Becsületszavamra mondom, hogy nőül veszlek!

... «Akkor áldásom reátok» rebegé a szegény halott, felemelkedve halálos álmából.

— Nini! Hát ön nem halt meg, mister Scrogs?

— Nem ám. Volt annyi eszem, hogy nem tettem golyót a pisztolyokba. Hanem ezúttal tanu előtt tette ön a házassági igéretet. Azért már csak tessék úgy térden állva és kéz fogva maradni.

Azzal hirtelen előrántotta a havelockja másik zsebéből az esketési könyvecskéjét, ráolvasta belőle az ifjú párnak szóló hivatalos formulárét, megáldotta őket, s aztán, mint a ki dolgát legjobban végezte, ott hagyta a leányát, most már férjezett «mistress Snobbingst» boldog élete párjának a karjai között.

Mister Caracalla Snobbings aztán vakarhatta a fejét, midőn kitalálta, hogy mit jelent az a szó, hogy «csel-csal?»

SZENT ANTAL GENERÁLIS.

(Mese.)

A lisszaboni nagy székesegyházban, mely a Braganza család síremlékeit takarja, látható egy híres szent szobor, melyet Szent Antal generális szobrának neveznek. A művészi faragványú szent szobor gazdagon fel van ékesítve aranynyal, ezüsttel, zománczmunkával és drágakövekkel; csak egy fogyatkozása van: az, hogy nincsen nyaka. A feje úgy áll a két válla között, minden nyak nélkül. És épen ezért tiszteli a portugál mindenek felett Szent Antal generálist s ennek igen szép története van.

Dom Alfonzó királynak háborúja volt a szaraczénokkal Afrikában, a kik ellen kiküldött egy derék hadsereget, ellátva ágyukkal és egyéb tüzokádó szerszámokkal s egész hajóhaddal. S a portugálok igen jól tudtak lőni és verekedni úgy gyalog, mint lóháton, szárazon úgy, mint vizen.

Volt is a hadseregnek egy derék generálisa, Don Adonis di Bragamundos, a ki a legelőkelőbb főuri családból származott s ennélfogva nagyon kellett neki érteni a hadvezetéshez.

A vitéz portugálok hősi támadását nem is birták kiállani a hitetlenek, ellenben úgy szaladtak, mintha a lovaiknak a farkával harczolnának a portugálok ellen.

A hős Don Adonis di Bragamundos végre körülkerítette a mór fejedelmet Arzilla várában s azt ostrom alá vette.

A hős vezérnek azonban két nagy gyöngesége volt; a

szép asszonyok, meg a jó borok; s Arzilla tartomány mind a kettőben bővelkedett.

A generálisnak több gondja volt az ivásra és a mulatozásra, mint a sánczvivásra. Egy éjjel aztán, mikor a tisztjeivel együtt a legvigabban lakmározott, rajta ütöttek a várbeli szaraczénok s szétverték az egész ostromló sereget.

Dom Alfonzó király megharagudott a generálisra, levágatta a fejét s ujra összeszedve a hadait, más vezért állított a tábor élére. Ez pedig volt don Jordanos di Caparados, a ki sok kincseket kaparván össze tengeren túl járó gályáival, kétségtelenül a legalkalmasabbnak látszott egy hadsereg vezetésére.

A vitéz portugálok másodszor is diadalmasan nyomulának előre a szaraczénok tartományában s elvégre úgy közreszoríták a mór fejedelmet hadaival együtt két víz közé, hogy annak nem maradt más választása, mint vagy lerakni a fegyvert, vagy a vizbe fulladni.

Ekkor azonban a szerecsen fejedelem fogta magát, öszszeszedte őseinek minden kincsét s felajánlotta a portugál vezérnek, ha őt menekülni engedi.

Don Jordanos di Caparados pedig semmit sem szeretett úgy, mint az aranyat. Meg hagyta magát vesztegetni s ki engedte sikamlani a kelepczéből a mór fejedelmet seregestől együtt. Végül aztán a portugál seregnek kellett hanyatt homlok visszavonulni a mocsáros tartományból, ha éhen nem akart ott veszni.

Dom Alfonzo király megharagudott — és méltán — az áruló vezérre: leüttette a fejét s állított más vezért a hadai élére. Ez volt don Mulos di Lassapassare, a ki el volt ismerve egész Lisszabonban a legbecsületesebb embernek s annálfogva kiválóan hivatva volt egy hadseregnek a vezetésére.

Don Mulos di Lassapassare pedig azt követte, hogy mindent utána csinált az ellenségnek; ha a mór jobbra húzódott, ő balra tért, ha az előrenyomult, ő hátrahúzó-

dott, ha az pihent, ő is siestát tartott, soha ütközetre nem került a dolog; hanem az előre-hátra való masirozásban úgy elkopott a portugál sereg a sok betegség és szökések miatt, hogy esztendő végén volt is, nem is valami a szép ármádiából.

Ekkor haragudott aztán csak meg igazán dom Alfonzó király. «Minek neked a fej, ha nem tudod hasznát venni?» Leütteté a fejét don Mulosnak rendén.

Végre aztán megtalálta az igazi hadvezérnek való férfiút. Ez volt a híres hős don Espada di Fulgurfrangos. Híres a diadalmasan megvivott párbajairól, melyek rendesen ellenfelének halálával végződtek. Ez ugyan se irni, se olvasni nem tudott, a mappán sem tudta megismerni, hogy melyik az országút, melyik a folyóvíz; ámde tudott vitézül verekedni s a hadvezérségnél ez a fődolog: «Üsd! Nem apád!»

Don Espada di Fulgurfrangos aztán neki vitte a portugál sereget a sánczai mögött erős állásban levő szaraczén seregnek olyan merész rohammal, hogy a fele ott veszett. Ennek pedig nem vághatta le Dom Alfonzó a fejét, mert azt elhordta az ütközetben egy szakállas golyóbis.

Ekkor aztán még egyszer felszerelé a portugál sereget Dom Alfonzó király s megindítá a hitetlenek ellen.

Ezuttal valósággal kiválasztá a legalkalmasabb generálist.

Előhozatta a Braganzák sírboltjának egyházából a köztiszteletben álló Szent Antalnak szobrát, csináltatott a számára egy dúsan megaranyozott két kerekű harczszekeret a római császárok quadrigáinak a mintájára, mely elé négy fehér ló volt egymás sorjában fogva; ebben elhelyezteté a szent szobrot. S aztán a vállára övezte a szent Annuncziáta rend csillagkeresztjével díszített széles szalagot s azzal azt mondá a portugál sereg tisztjeinek: «ez lesz a ti generálistok!»

Szent Antalnak nem volt tollbokrétás sisak a fején, de a helyett volt körülötte arany glória, hét csillaggal az

abroncsán, melyek a hét csodatevő köveket viselték: a zafirt, rubint, karbunkulust, smaragdot, opált, topázt és a világszemet. A tábornagyi bot helyett pedig egy arany kereszt volt a kezében.

A mint a portugálok megtudták, hogy Szent Antal lesz a fővezérük, egyszerre új lelkesedés szállta meg a kebleiket. És már a masirozás alatt tapasztalták az üdvös javulást, mert rendesen megkapták a zsoldjukat s embernek és lónak kijárt a teljes porcziója kenyérből, abrakból; nem úgy, mint a régi generálisok alatt, a kik a járandóság felét a tarsolyukban marasztották.

Ámde a hitetlenek is nagyhamar megérezték a hadvezérváltozást a portugál seregnél. Hasztalan vették elő a régi cselfogásaikat, azok nem találtak czélba. Mikor Ceuta várát ostromolták a portugálok, ismét odabocsáták a mórok legszebb hölgyeiket a hadvezér elé, a tánczban csábító almékat, az énekkel bűvölő abelérákat. Szent Antalt nem igézték azok meg, valamint hogy élő testben sem tudta őt elcsábítani hajdan a pusztában szép asszonynyá átváltozott sátán. — A várat ostrommal bevették.

Majd meg egész tevesorral küldték eléje országuk gazdagságát: arany, ezüst drágaságokat, kelet füszereit, a kalifák szövött és himzett kelméit s tömlőbe zárt borait. Szent Antal nem látta meg szemeivel a pompát, nem hallotta meg füleivel a nemes ércz csengését, nem orrontá a füszerillatot, nem izlelte a bor zamatját. Tántoríthatlanul nyomult előre Fez tartományába.

Mikor aztán a Sebu folyónál, a hol elődjét oly csufosan megverték a szaraczénok, összetalálkozott Szent Antal serege a mórok derék hadával, ezek ismét elővették a szokott furfangjaikat, a ravasz cseltámadásokat, a szinlelt megfutamodást, az álczázott kelepczevetést, a hamis üzenetküldést; ámde Szent Antal süket és vak maradt mindezen csalafinta fogások iránt, nem engedte magát rászedetni, nem is adott ki az alvezéreinek hóbortos rendeleteket, se a csapatjait nem küldte vaktában a veszedelem

torkába, hanem engedte, hogy minden alvezére cselekedjék a saját belátása szerint. A derék ütközetet megkezdve, szép okosan engedte a fővezér, hogy nyomuljon előre a jobb és balszárny a maga hajlandósága szerint; nem okoskodott bele, nem czifrázta a dolgot, nem fuvatott hátrálót, mikor legjobban verekedett a hadsereg, hanem a mint végre eljött az ideje, hogy a hadsereg, zöme is neki zúduljon az ellenség derék hadának: akkor Szent Antal generális engedé legelébb előnyomulni a muskétásokat, azok mögött a lándzsásokat, utoljára a pánczélos lovasokat, s mikor végre ezek felverték az ellenséget s zászlóikkal betörtek a had derekába, akkor aztán maga Szent Antal is megindult a döntő csapásra, a harczszekere körül sereglett válogatott testőrcsapatjával.

A szaraczén tábor megfutott, ott hagyta a sátrait, tevéit. Menekült a hitetlenek népe a Sebu-folyam hidja felé.

Ha e hidfő sánczait elfoglalhatják a portugálok, akkor a mórok egész serege tönkre van téve, nincs számára menekülés.

Azt a hidfőt azonban a legfélelmesebb kerekes ágyúk védelmezték, a hosszú csatakigyók, melyek vas záport okádtak sárkánytorkaikból az ostromlók sorai közé. A támadó portugálok már ingadozni kezdtek.

Akkor a Szent Antal harczi szekere elé fogott négy fehér paripát valami szellem szállta meg. Neki vágtak a tűzokádó sáncznak, azzal együtt aztán a testőrök daliás csapatja is rohamra indult; a lobogós kopjaerdőből a sisakok tollbokrétáinak repülő kertje közepéből magasan lobogott fel Szent Antal fényes alakjának feje, a csillagos glóriával, a felemelt keresztet úgy tartá a kezében, mintha azt mondaná: «Előre! a Szent szűz nevében!»

Hozsánna! Hozsánna! rivallá az egész keresztyén tábor. «Dicsőség Szent Antal generálisnak!» s új lelkesedés szállt a hősök szivébe, halálmegvetéssel rohantak a pokol kapujának.

Akkor egy lánczos golyó leszakítá a szent szobor fejét.

Erre a portugál seregben, a milyen nagy volt az imént a lelkesedés, olyan nagy lett egyszerre a megrémülés.

«Oda Szent Antal generális!»

Ime azonban csoda történt. Egy bátor ifjú testőr vitéz, kinek neve don Angelo di Sempervivos, hirtelen felkapta a földről a szent szobor leütött fejét s ismét odailleszté azt annak a két válla közé.

«Mirákulum! Mirákulum!» Rivallt fel erre az egész tábor, a keresztyének új erőre kaptak, a mórok pedig elrémültek. Csoda történt, hogy egy hadvezér ujra felteszi a lelőtt fejét és tovább vezeti a harczba hiveit. Ott hagytak sánczot, csatakigyókat, futottak eszeveszettül. A szaraczén sereg a folyamba ugrált, s a ki nem tudott uszni, ott veszett a hullámok közt.

Így tudott vezényelni Szent Antal generális az ütközetben; a király ki is nevezte őt a diadalmas hadjárat után Feldmarsall-Generalissimusnak.

Ezért nincsen nyaka a braganzai templomban levő Szent Antal-szobornak; de annál nagyobb a portugál népnek a hódolata e kitünő szent alak iránt.

Hej, de sok tábornagyok és hadvezérek tanulhatnának a példájából!

BRAZIL HELIOGABÁLNÉ ASSZONY FÉRJE.

(Elbeszélés.)

Dr. Blennys Akhitofel egyike volt a legjobb hírnevű jogtudósoknak New-Yorkban. Nem afféle «doktor in absentia», de valóságos abszolvált jogtudor, a kinek a kisebbik fejében is több tudomány volt, mint a kollegáiban összesen. Tudniillik, hogy feje tetején volt egy ökölnyi nagyságú kinövés. Ez még növelte a tekintélyét.

Egy délelőtt a Broadway milliomosainak egyike jelenté be magát nála, a kinek a neve volt mr. Hunter Putifár.

Dr. Blennys leülteté mister Huntert egy hintálószékbe s ő maga egy másik hintálószékbe bocsátkozva le, úgy csajkáztak egymással szemben az értekezés alatt.

— Doktor! Én egy igen kényes ügyben kérem önnek a segitségét.

— Szolgálatjára állok, mister Hunter.

— Putifár! Ha szabad kérnem. Az egész nevemet kérem; mert vannak Hunter Cæsarok, Hunter Sesostrisok, Hunter et Cok, a kikkel nem akarnám magamat összetéveszteni. Tehát nekem van egy leányom: «Dina». Nem találja ön, hogy fatális dolog volt egy leányt Dinának kereszteltetni? A feleségem ideája volt.

— De emlékezem rá, hogy volt az ó-világban egy celebris processus: Jacobson contra Sékhem, melynek substrátumát egy Dina nevű leányzó képezte.

— No hát. Nincs semmi új a nap alatt. Csakhogy mai világban nem rabolják el többé a leányokat, mint hajdan

Mezsopotámiában, nem csábítják el őket, mint régenten Európában, hanem hipnotizálják. Egy ilyen gonosz hipnotizáló volt mister Snuff Robespierre.

— Ismerem. Annak a nagy húskivonatgyártó firmának az örököse.

— Az. Gazember.

— Három millió vár rá.

— Mégis gazember. A leányomat választotta médiumnak.

— Tett neki irásban vagy tanuk előtt házassági ajánlatot?

— Tett hát! Nálam a leánykérő levele.

— Hát mért nem adta hozzá a leányát?

— Doktor! Ön éles eszű Justinianus! Nem találja ki a neveinkből a tényállást? Én, Putifár, igaz orthodox kväkker vagyok, ő pedig, Robespierre, eretnek, rozikrucziánus. Csak nem engedhetem az unokáimat pokolra jutni!

— Abban megint önnek van igaza.

— No hát! Megtagadtam a beleegyezésemet. A leányomat elzártam a harmadik emeletre s magamhoz vettem a liftnek a kulcsát. Az istentelen pedig elment a táborba a déliek ellen verekedni. Most következik a komplikáczió. Egy délután miss Dina azzal a bizalmas közleménynyel szakítja félbe az olvasmányomat, hogy ők már ezelőtt hónapokkal meg is kötötték a házassági üzletet — részletfizetésre.

— Ez már pozitiv kiindulási pont. Ez adott helyzetben önnek nem lehet egyéb feladata, mint ratifikálni a szerződést.

— Hisz azt magamtól is tudom. Utólagos jóváhagyás. Pinczeváltó honorálása. De képzelje ön, az a gazember mit csinál? A helyett, hogy ülne itthon s főzné az apja gyárában a húskivonatot, nekimegy egy ágyúgolyónak s keresztülütteti magát vele. Most itt van a faktum, de nincs meg a faktor, a ki az æquatio megoldásához mulhatatlanul szükséges, az a bizonyos — X.

— Tehát most az én feladatom lenne, æquatio útján azt a bizonyos X-et kitalálni.

— Helyesen. Ezt akartam mondani. Nincs önnek a kliensei között valaki, a kivel lehetne a csatában elesett prezumptiv vőt helyettesíteni?

Akad.

— Akad! Akad! De én nekem sajátszerű igényeim vannak egy ilyen szeretetreméltó új családtag irányában. Annak nem szabad sem olyan gazembernek lenni, a ki engem folyvást zsarolni fog ezen a jogczímen, sem olyan becsületes embernek, a ki komolyan veszi a férj jogait és kötelességeit, mert az elsőre én nem állok rá, a másodikba pedig a leányom nem egyez bele. Hanem egy afféle neutrális individuum, a ki a házasságkötés napján, a mint a menyegzői puddingot lenyelte, felkel, elmondja az asztal-áldást, kikeresi a násznép kalapjai közül a legjobbat s azzal úgy eltünik, hogy az adresszét nem hagyja hátra.

— Van ily quidam a tárczámban.

— Hogy jegyeztetik a kurzusa?

— Négyezer dollár évjáradék, átruházási joggal.

— Nem! Semmi évjáradék! Egyszer-mindenkorra kielégítés. Adok neki százezer dollárt az esküvő után s többet nem hallom a nevét.

Áll. Holnap utazom Philadelphiába. Ön, mister Hunter Putifár és miss Hunter Dina egy nappal később utánam az esküvőre; vőlegényről, papról, két tanuról én gondoskodom; úgyszintén a házassági szerződésről és a nászlakomáról. Rám találnak önök a Chesnut-Streeten, a «paradicsom kapujához» czímzett vendéglőben. Tudja mr. Hunter Putifár, merre van?

— Hogyne tudnám! Ott a vadgesztenyefák sorában; mindjárt a «Penitenciary» mellett. Ott kapni a legjobb portert.

— No hát ez el van intézve. A viszontlátásig.

Doktor Blennys Akhitofel sietett a másik kliensét fel-

keresni Philadelphiában, akinek a neve mister Brazil Heliogabal. Sem a név, sem a konfesszió ellen nem lehet kifogása a kväkkernek; mert ez Schwedenborgiánus.

— No hát mi hirt hoz, doktor úr?

— Egy jót is, meg egy rosszat is.

— Kezdjük a rosszon.

— Hát bizony a perünket az utolsó instanczián is elvesztettük, daczára a fényes plaidoyernek, a mit tartottam ön mellett.

— Hát ez bizony rossz. Már most kiváncsi vagyok rá, hogy mi lehet még valami jó hir.

— Önnek van egy kis fia, négy esztendős, a kinek nincs anyja.

— Ön legjobban tudja, hogy miért nincs?

— Úgy tudom: Artaxerxesnek hivják. Van neki még ezen a királyi néven kivül egyéb világi birtoka is?

— Igen. Mindaz a gesztenye, a mit a Chesnut-Streeten fölszedhet a fák alól.

— Ez nem tart el mind a négy évszakban. Ez a fiucska egy százezer dollárnyi örökséget kaphatna, ha az apja megházasodnék.

— Hogy én megházasodjam?

— Igen. Mondhatom, hogy tekintélyes házból való a menyasszony. Miss Hunter Dina: mister Hunter Putifárnak az egyetlen lánya. Holnap itt lesz az apjával együtt s önök délben 12 órakor esküdhetnek. A fiának én leszek a gyámja s a neveléséről, ugyszintén a százezer dollárjának az elhelyezéséről és gyümölcsöztetéséről én gondoskodom. Ön csak egy óráig fogja látni a menyasszonyát.

— Köszönöm, mindenre ráállok. Tessék az ügyben intézkedni.

Ilyen simán ment az egész kényes vállalat lebonyolítása.

*

Másnap pontban déli harangszóra ott volt mr. Hunter Putifár leányával, miss Dinával, a gesztenyefa-utczai

«paradicsom-kapuja» vendéglőben. Dr. Blennys Akhitófel a kliensével, mr. Brazil Heliogabállal és a két tanuval már várt reájuk. Mindannyian fekete frakkban voltak fehér nyakravalóval és keztyüvel, gomblyukaikon sárga thea-rózsák.

A kölcsönös bemutatás megtörténte után a mellékszoba ajtaja felnyitattott: az volt berendezve a szertartáshoz. A fehér hímzett takaróval fedett asztal előtt állt egyházi talárjában a nagyon tiszteletreméltó lelkész, Snobbs Melkizedek, készen hivatása gyakorlásához.

A vőlegénynek, úgy mint a menyasszonynak le kellett huzni a jobb kezükről a keztyüt, a gyürüket egymással kicserélni s aztán kezeiket egymáséba téve, egymás után elmondani az előttük felolvasott esketési mintát, melynek megtörténte után a lelkész férjnek és feleségnek nyilvánítá őket, beirta a neveiket a jegyzőkönyvébe s erről kiadta a hiteles másolatot, melyet mister Hunter Putifár tett a zsebébe. Végül megáldá az ifju párt: «gyarapodjatok és sokasodjatok».

Azután egy harmadik szobába léptek át, a hol már fel volt terítve a menyegzői lakoma s ott — heten valának letelepedtek egy asztal mellé, úgy hogy a vőlegény a menyasszonynyal szemközt került; ő mellette pedig kétfelől volt a két násznagy. Kissé szokatlan elhelyezés; de ha a «paradicsom kapujában» így szokás!

A lakoma megkezdődött, mely válogatott és bőséges volt. Mister Snobbs Melkizedek igyekezett annak tehetsége szerint igazságot szolgáltatni, közben kegyes asztalmondatokat bocsátva közre. Még jobban hozzálátott a rostbeaf és porter elfogyasztásához a két násznagy, anélkül, hogy kegyes mondatokra vesztegették volna az időt.

— Quäkker hitem tiltja az esküvést — sugá mr. Hunter Putifár dr. Blennys Akhitófelnek; de mernék rá fogadni, hogy ezt a két násznagyot láttam már egyszer, mikor a Penitenciáry zárkáit bejártam.

Mistress Dina (most már Mistress Brazil) némi kiváncsi-

sággal vizsgálta annak az urnak az arczát, a kit most hevenyében férjül eskettek vele össze.

Szép, halaványbarna arczu ifju volt, a harminczas évek elején. Fekete göndör haja, szép bajusza, szakála. Keskeny ajkai, finom orra. A szemei pedig épen megigézők voltak, valami lappangó tüzzel, mely csak néha villant meg. S az egész arczot még vonzóbbá tette az a mélabús komorság, melyet néha-néha félbeszakított egy szilaj fellobbanás, a mi viszont elveszett keserü gúnymosolyban.

Ki lehet, mi lehet ez az ember? gondolkozott rajta.

A pohár érintetlen állt előtte. A vőlegény nem ivott.

A menyegzői tortát a menyasszonynak szokás összetörni s abból egy darabot a vőlegényének nyujtani. Ez a czeremónia is megesett.

— No most még egy hagyományos szertartásnak kell megtörténni, mondá a tisztelendő úr. A nászlakománál a menyasszony és a vőlegény közösen isznak ki egy pohár bort.

A vőlegény előtt ott állt a pohár tele pezsgővel. Megkinálta vele a menyasszonyt.

Mistress Dina leszürcsölt belőle egy keveset s aztán visszatolta a poharat mr. Heliogabalnak. Akkor az is ivott belőle — egy kortyot.

— Ah, azt a poharat fenékig ki kell inni! — parancsolá a lelkész.

Azzal a pohár még vagy hatszor vándorolt egyik kézből a másikba. Utoljára csak egy csepp maradt benne: azt mrs. Dinának kellett elfogyasztani.

Akkor aztán a nagytiszteletü ur felállt és a többieknek is jelt adott a felkelésre s a bevett szokáshoz illőn elénekeltetett velük egy zsoltárt.

«Oh mily boldog az oly ember éltében,
A kit az Isten bévett kegyelmében».

A két násznagy csak úgy a kráglijába mormogta a zsolozsmát, ellenben a vőlegény igen áhitatosan énekelt

bele. Mrs. Dina megjegyzé, hogy a férjének gyönyörü bariton hangja van.

És mennyi érzéssel tudja énekelni azt, hogy:

«Es megbocsátá minden vétkeit
És béfedezte minden büneit».

Majd egyszerre magasra felcsap a zsoltár áriája: a többinek mind a torkába szakad a hang; a lelkész maga is ágaskodva éri s a képe veres lesz az erőltetéstől; de Heliogabál gyönyörüen kivágja a rithmust:

«Boldog az ember, kinek hamissága
Istentől sincs néki tulajdonítva.
És kinek csalárdság nincs szivében.
Tettetés nélkül jár életében.»

És íme két könycsepp ragyogott az éneklő szemében. Ennek az embernek szive van!

A lelkész azután megáldá az ifju párt, megcsókolta az orczáikat s aztán kétfelől, dr. Blennys és mr. Hunter által gyámolítva, eltávozott. Mrs. Brazil követte őket.

Dina még egyszer hátra fordítá fejét eltávoztában s látta, hogy «férjét», mr. Heliogabált is épen úgy vezetik el kétfelől karonfogva a násznagyok, mint mr. Melkizedeket. — Nem tudta megérteni a dolgot. — Hogy mehetett úgy a fejébe az az egy pohár bor, a mit ketten fogyasztották el apránkint?

*

Egy év mult el a házasság után. Mr. Hunter Putifár a vejét (szerződésükhöz hiven) nem látta azóta; levelet sem kapott tőle; hirét sem hallotta. A váltság-dij, a százezer dollár, dr. Blennysnek át lett adva.

Dinának hosszu volt az az idő.

Nem birta elfelejteni azt az utolsó pillanatot, mikor az eltávozó férje az ajtóból visszafordult s még egy szomoruan boldog tekintetet vetett felé.

Nagyon bánta, hogy legalább egyetlen egy csókot nem adott neki. Annak, a kinek a nevét viselte.

Vajjon hol lehet ő most? Mit csinál? Merre jár?

Többször intézte ezt a kérdést dr. Blennyshez; de az mindig azzal utasította el, hogy őt hivatalos esküje kötelezi a rábizott titoknak szigoru megőrzésére. Az apjától még kevesebbet tudott kivenni.

— Várjatok csak! mondá magában; majd végére járok én ennek. S azzal egy napon elutazott Philadelphiába.

Ott felkereste a rendőrfőnököt, mister Fellovot.

— Mister Fellov! önnek mindenkit kell ismerni, a ki a városban megfordult. Kutassa ön fel a nagy könyveit és keresse ki, hogy egy bizonyos mister Brazil Heliogabál, akivel én ma egy éve: október 21-ikén törvényesen egybekeltem a «paradicsom ajtajához» czimzett hotelben, hová lett és hol található most?

Mister Fellov óriási emlékező tehetségü férfiu volt.

Elő sem vette a nagy könyveit, hanem a szemeit a padlás felé fordítva, mintha onnan olvasná le a választ, rögtön felvilágositást adott.

— Drága missziz. Én nagyon jól emlékezem mister Brazil Heliogabálra. Igen derék yankee gentleman volt. Holnap, október 22-ikén lesz éppen esztendeje, hogy a Penitenciary államfogház udvarán felakasztották — feleséggyilkosság miatt . . .

— S én azzal az emberrel egy pohárból ittam.

A BÉKA.

(Életkép).

Nagyon jól emlékszem rá. Az idén éppen ötven esztendeje. Kecskeméti diák voltam. Ketten, nyalka jogászgyerekek a Nagy Feri pajtásommal, utaztunk ünnepi vakáczióra Halasra, a hol a barátom szülői laktak. Fel is dültünk utközben a szekérrel; de nem lett semmi bajunk.

Ott terül el Kecskemét és Halas között a nagy futóhomok sivatag, a minél különbet az egész országban kötve hiszem, hogy találjunk. A ki ezt végig járja, ugyan elmondhatja, hogy «mégis csak mozog a föld». Ez itt egyre változtatja az alakját. Néhol, a lapályon, olyan képet mutat, mint a hullámzó Balaton: egymás fölé fodoruló habok — fövényből, köztük egy-egy «angyalhullás», a mit a forgószél kerekített ki; majd meg hepehupás dombok, a széljárta oldalon mélyen aláásva, nyurgult, hátahoporjás bakhátak, a mik az öreg buczkákat egymással összekötik. Az öreg buczka már daczol az idővel. Az nem hagyja magát a széltől elhordatni, szerzett magának valahonnan valami göcsörtös nyirfákból, ezüst levelü nyárból felvert bozótot, az megvédelmezi; az egyik oldalon ugyan a fák gyökerei mint a kigyók nyulnak szerteszéjjel, de a másik oldalon jól megkapaszkodnak; mig az uj buczkákat, a miket az idei bőjti szél alkotott, meg lehet ismerni arról, hogy azoknak csak a csucsából mered elő az eltemetett nyirfa vége. Fű nem lepi be a völgyet, csak a vasgyökerü iglicze-tövis marad itt meg és a kék iringó; abból is

ördögszekeret csinál a szél, a mit végig karikáztat a sivatagon. S a mennyire a legmagasabb buczkatetőről ellátok, nincs előttem egyéb, mint hullámzó sárga föld, fehér levelü fák, szürke bozótok; egy-egy özvegy kánya károg a száraz fa tetején: más állat nem vetődik ide.

De a mig arra a buczkatetőre feljutottam, többet jártam a tenyeremen, térdemen, mint a talpamon; mert a homok szalad az ember lába alól, s lejtőnek fel visszafelé segít. Lefelé már könnyebb: ott kész az orosz csuszkapálya; csak le kell rá ülni.

Itten fordultunk fel a szekerünkkel: mert utnak nyoma sincs; a kerékvágás rögtön összefolyik, csak a jó gondolat vezeti az embert; pedig hát ez a fő közlekedési ut két nagy alföldi város között. S ennek az utnak a fele járóját képezi a hires fehértói csárda.

A hogy a neve elárulja, itt a homok pusztát egy nagy kerek tó szakítja félbe, melynek a környéke vakító fehér a kuk-sótól (így hivják az alföldön a sziket). A viz közelében összerepedezett vastag rétegekben fekszik a nyers szóda; míg a tó északi részében sürü nádas verte fel a bugáit.

És azután nagy sik terület veszi körül a tavat, olyan egyenes, mintha az indzsellér léniázta volna meg: csak egy vakandturás sem domborodik rajta. Takarja végtül végig a pimpó, meg a timpó. Ezek a szikes föld otthonos lakói, itt-ott helyet adva a sárga virágu széki-fünek. Minden növény úgy odalapul a földhöz. Ez az ő védelmük. Külömben őket is eltemetné a szél a pusztai homokkal, de így nem vetheti meg sehol a lábát, elszalad fölöttük.

Ennek a tónak a közelében épült a fehértói csárda.

Bekerítve nincs. Ott áll a szikkadt sár közepén; ökörnyom, patkónyom ripacsossá verte előtte az utat, mely félrecsap a hat oszlopon nyugvó állás alá, a hol az utasok meg szoktak etetni. Csárdafal, állásoszlop megvallja őszintén, hogy vályogból épült, a mit ugyanabból a szikes fekete agyagból gyúrtak, a miből az egész legelő áll s

azt nem állja a vakolat. Az is'álló fala pedig becsületes fecskerakás. (Két deszkapalánk között sulyokkal összevert szalmás agyag: olyan tartós, mint a római sáncz). A födele minden szárnyéknak nád. Távol a háztól egy kankalikos kút, melynek gémkolonczára esett birka bőre van száradni kiterítve. A ház háta mögött füstölög a trágyahalom, a miből télire tőzeget készítnek: mire használhatnák egyébre? A szikes földet ásó, kapa hasztalan turkálja: itt kert nincs. Egyedüli virág az ismeretes dísznövény az útféli gazok közt, a méregtermő maszlag.

A kocsisunk behajtott az állás alá: elővette a saraglyából a hazulról hozott szénát, leszerszámozta a lovakat, mi pedig a barátommal bementünk a csárdába.

A tornáczból a nagy ivószobába léptünk be, melynek két alacsony ablaka volt: se függöny, se muskátlis cserép előtte, a mi a «betekintést» akadályozhatná.

A salétromfoltos falakon ócska rámákban penészfakó képek, Sobri Jóska és Milfait; meg a párisi divatképek a mult évtizedből. Azok közé szépen kiszegezve a tekintetes vármegyének a hirdetménye: «Statárium».

Maga a korcsmárosné fogadott bennünket. Maga, mert gazda nincs. Az már tiz esztendővel ezelőtt eltünt valamerre. Egyik azt mondja: agyonütötték a féltékeny betyárok; más meg, hogy elbujdosott Ráczországba; — az is lehet, hogy «ül» valahol. — A menyecske nem fiatal már: túl van a veszedelmes koron; de még most is látszik, hogy valaha szép volt. Gangos a járása, deli a termete; csakhogy nagyon mélyek már az orczáján a ránczok.

Épen vajköpülésben találtuk, a mit nem lehet félbenhagyni senki vendége kedvéért; pedig a kocsisunk nagyon követelte a maga karafina borát. «Várjon kend, ha eddig várt!»

Az utitársam mindig udvarias legény volt: hirtelen felajánlá a korcsmárosnénak, hogy majd ő addig folytatja a köpülést, a míg az asszonyság a pinczébe jár. Ráálltak.

A jurista pajtás elfoglalta az alacsony lóczán a helyét s a köpülőt a térde közé fogva, folytatta a hasznos vegytani műtétet.

Én azalatt körülnéztem az ivószobában.

Az egyik szögletben volt a léczrácsos söntés, pálinkás üvegekkel a polczon; a másik szögletben egy nagy, fehérre meszelt banyakemencze.

Ennek a körülfutó padkáján állt a kemenczének támaszkodva egy kis leány: valami négy, öt éves forma. Szép nyulánk gyermek: csak egy kis ingecske volt rajta, mely a térdeig ért, hanem az finom rácz patyolatból; a lábain nem volt semmi. A szemei, bizony mondom, hogy nagyobbak voltak, mint a szája, s még nagyobbnak látszottak a sürü fekete pilláktól, ha felnyitotta. Csak úgy nézegetett ki a sürü haja alól, mely göndör csigákban omlott alá a homlokára. A kezében tartott egyet azok közül a veszedelmes mákfejek közűl, melyek az utféli maszlagos redőszirom szárain teremnek. Azzal játszott. — Játszhatott volna egyébbel is, mert a kemencze tetején ott heverészett a nagy czirmos macska, mely hol a farkát csóválta alá, a kis leány orrát csiklandva vele, hol a tenyerével kapkodott a hajához; de a gyermek nem fogadta el a játékot; hanem inkább kényeskedve utasítá el magától a macskaenyelgést: «noo!»

A csaplárné visszajött a borral: mi azt átengedtük a kocsisunknak. Még akkor egyikünk sem volt borivó. S a fehértói pincze idei karczosa nem csábított tilalomszegésre.

Kaptunk a helyett jó «irót.» Így híják a magyarok — nem a poétákat, — hanem azt a jó savanyu italt, mely a vajtól a köpülés után elválik. Valószinü, hogy honfoglaló őseinknek is ez volt az itala, a mikor Magyarországra bejöttek. Bor még akkor nem volt a házában. És ha mi egész hiven akarnók megünnepelni a milléniumot, nekünk is policy iróval kellene a magnum áldomást innunk a nagy országos lakomán.

Akkor jól esett az: és mellé a friss irósvaj, az éjjel sült kenyérrel.

Én nem állhattam meg, hogy meg ne kérdezzem a csaplárnétól:

— Úgy-e bár, az a kis leány ott árva?

— Az ám. Nemde onnan gondolja az ifjur, hogy ha anyja volna, a haja be volna fonva.

— De még inkább onnan gondolom, hogy nem a maga leánya, mert külömben kivenné a kezéből azt a mérges maszlag-tobozt.

— Hadd játszszék vele az istenadta! Nem eszi az azt meg. Egyebet sem eszik. Nem tudom mivel él.

Azzal egy szeletkét levágva az abroszra tett kenyérből, azt megkente vajjal s odavitte a kis leányhoz.

— No te «béka!» Hát kell-e egy kis vajas kenyér?

A gyerek elvette, de meg sem köszönte.

— No lássák! Meg sem köszöni. Egyél mingyár szépen.

A czirmos kandur az evés neszére felczihelődött a kemencze tetején s lemászott a padkára: ott elkezdett a kis leánynak a térdeihez törleszkedni, a fejével a könyökén nagyokat taszított s közben hangosan dorombolt.

A gyermek aztán, lesunyt fejjel nézve a csaplárnéra, beleharapott a vajaskenyérbe; de a mint az félrefordult, kivette a szájából a falatot s odaadta a cziczának.

A csaplárné beszédes lett.

— Árva biz e, szegény béka. Mert ez annak a hires Gavallér Jóskának a porontya; a kinek az életéért nem adnék már egy ólompitykét. — Itt fogták el ebben a szobában, ezelőtt három nappal. Egy pandurnak meg is tapintotta úgy a fejét, hogy annak nem fáj többet a foga. Most is ott van a tenyerének a helye a falon. Véres volt az; de már lekapartam. — Hej, de nyalka legény volt a Jóska! Nem hiába hitták Gavallérnak. — Mikor megkötözték, azt mondá neki a pandurhadnagy: «hej, te akasztani való betyár! hogy tudsz te ilyen szép lenni?» — Én aztán azt

mondtam neki: »hadnagy uram is ilyen szép volna, ha annyit ölelgették volna a szép leányok, mint ezt!«

Igazi parasztlogika!

Én azt kérdezém:

— Hát aztán, ha a Gavallér Jóskát elfogták, a leányát nem vitték el?

Ezt az én diáklogikámat meg a csaplárné találta furcsának.

— Hát minek vitték volna el, hisz ez nem lopott lovat?

— Hát hogy gondoskodjék a fölneveléséről a vármegye.

Hej, de kikaczagott.

— Jaj lelkem ifjúr! Látszik, hogy maga diák! Hát aztán a viczispánné fésülgesse ezt a békát?

— De hát így mi lesz belőle?

— Ne féltse az ifjúr! Majd gondját viseli neki a puszta.

Nem tudtam elképzelni, hogyan viseli gondját egy árva leánynak az a puszta, a mely egy árva nyulnak sem tud szállást adni?

Odakünn azalatt lódobogás hangzott. Egy lovas alakot lehetett látni az ablakon keresztül, az országut mentén közeledve.

A csaplárné ráismert egyszerre.

— Az öreg Koppantót látom. Bizonyosan bejön.

Be is jött. Hanem elébb az egyik ablakon, azután a másikon kandikált be; csak aztán került az ajtóra, mikor meggyőződött róla, hogy csak két diák van odabenn, a ki savót iszik.

Öreg legény volt már. Szürke haja csimbókba bogozva. Arcza, mint a cserzett bőr, oly barna, összevissza dulva himlőhelylyel, ránczokkal, régi sebhelyekkel. Bozontos szemöldökei alól egyszerre kétfelé villogtak nyugtalan szemei, a mint belépett. Czifra szűrét a félvállára rázta; nem lehetett látni, hogy a balkezében mit hord. A szabadon levő jobbjában derék aczélfokos volt, jó árva tölgy nyelü.

Le sem vette a süvegét előttünk. A csárdában mindenki

egyforma ur. Nem is köszönt. Csak leült a keresztlábu ivóasztal végére, maga mellé téve a fokosát. S csak úgy a félszemöldökével intett a korcsmárosnénak: a mit az már értett. — Ez azt jelenti, hogy «bort!»

A csaplárné lement a csapóajtón a pinczébe s visszatért a széles száju palaczkkal, a miben az a fakóveres folyadék volt.

Az öreg megszólalt. Fürész, köszörükő mind fuvolaszó a hangjához képest.

— Elébb magad igyál belőle.

A korcsmárosnénak meg kellett azt tenni.

— Hát a pohár hol van?

— Nem szokott kend máskor klázliból inni.

— Nem is én!

Mikor aztán a pohár előtte állt, félig töltötte a veres borral.

— Van czukor a háznál?

— Az is van.

Beletett egy jó darabot a pohárba, s aztán addig kavargatta a görbe bicskájával, míg elolvadt a borban. Akkor megint odainté a csaplárnét.

— Vidd oda «neki». Czukor nélkül meg nem iszsza.

A csaplárné odavitte a kis leányhoz a poharat.

— No igyál te béka! Czukros bor! Keresztapád küldi.

A gyermek elvette a poharat s nagy kedvteléssel szürcsölgette a czukros bort.

A vén betyár maga is ivott s danolni is kezdett hozzá. Talán annak a kis leánynak?

«Héj! rúzsafa, bodzafa most virágzik!
Kincsem, galambom, tubiczám micsinász itt?
Subám igazgatom. Rúzsám csókógatom
Kedves rúzsám!»

Szebb nótát is hallottam már életemben, de jobban meg nem maradt a fejemben egy sem, mint a hogy ezt a

vén betyár dalolta; könyökére dülve, fél öklével görbére tolva a félpofáját.

Mikor aztán az itcze bor le volt morzsolva, akkor belenyult a szüre bekötött ujjába s előhuzott belőle egy posztó ujjast. Az ujjasnak kék volt a posztója, piros a hajtókája, három sor ólompityke rajta.

— Gyün a tél. Hideg lesz. Megfázik a gyerek, dörmögé halkan. Nesze. Add rá!

A csaplárné átvette a ködmönt s belebujtatta a gyermeket.

Biz az a békának épen a lábafejéig ért s az ujjai túl lógtak a két kezén; de hát jó meleg volt.

— Majd a vásár után czipőt is hozok neki, mormogá a vén Koppantó. Aztán gondját viseld. A mi jár érte, ird föl a rovásra.

Azzal felczihelődött, oda koszrogott a gyerekhez. Az még akkor is az egyik kezében tartotta a maszlagdobozt. Elvette tőle.

— Ez nem jó.

Azzal felemelte a gyermek állát, hogy a szemébe láthasson.

— Ríttál? No ne rijj sokat.

S aztán a bőlobogós ingujját marokra fogva, megtörülte vele a gyermek arczát.

— Hát nem csókolsz kezet keresztapádnak, te béka! — feddé a lányt a csaplárné.

— Nem szokás az, — morgott az öreg, eldugva a kezét a szür alá.

Azzal odahivta magához a csaplárnét, hogy közelebbről dörmöghessen a fülébe.

— Aztán holnap reggel, — mikor az a kakukkos óra a hatot huhukolja: mondass el egy miatyánkot ezzel a gyerekkel.

— Hát már holnap lesz?

— Holnap hajnalban, hat órakor.

Akkor vitték kivégezni a kis békának az apját, a nyalka, délczeg legényt, a Gavallér Jóskát.

Az öreg Koppantó kiment az ivóból, felült a lovára és odább koczogott.

— Lásd, de szép ködment kaptál! Még sem örülsz te kis béka? Jövő héten piros czipőt is hoz keresztapád.

A kis békának erre a szóra még is csak elmosolyodott a szája. Csak a szája, de nem a két szeme. A lelógó haja nem engedte látni, hogy azokban mi van.

Én azt kérdém a csaplárnétól:

— De hátha a vén Koppantó is el talál pusztulni, mi lesz a kis leányból?

— Akkor a kötelességet majd átveszi másik. Nem kell ezt félteni. Nagy úr a puszta. Engem is az nevelt. Nem lesz ez mindig árva. Héj, sok szegény legénynek megfájdul még e miatt a szive tája!

VÉN EMBEREK NYARA.

(Elbeszélés.)

— — — — — — — — — — — —

Hosszú ősz lesz! Vidékünkön a vadgesztenyefák ujra virágoznak. A helybeli plébános kertjében látható egy körtefa, mely másodszori terméssel gyönyörködteti a szemeket.

— — — — — — — — — — — —

Az indus bráhmai hit szerint minden földről elköltözött szellemnek, mielőtt a «Visnu» paradicsomába bejuthatna, elébb a nagy Dábao-fa alá kell menni, bűnhödés végett. A Dábao-fának minden levelére fel van irva egy bűne az embernek; s a mint azt a nagy fát a szelek istene, a «Csiva» megrázza, a vétekjelző levelek egyenkint lehullanak a bűnhödő fejére. S a Dábao-fa levele sújt, mint a villám; mar, mint a kigyó; csíp, mint a skorpió; ráz, mint a hideglelés. S azt egyenkínt, levelenkint kell végigszenvedni, kinek mennyi bűne van felirva. «Indra», a paradicsom kapuőre, viszi a kontrolleriát.

Egyszer jön egy árva lélek, nagy dideregve, a paradicsom kapujához.

— Voltál-e már a Dábao-fa alatt? kérdi tőle Indra.

— Nem voltam még, jó uram; de odalenn a földön volt egy feleségem, a kivel harminczhat esztendeig éltem együtt.

— Jól van, szegény pára! mond neki Indra, — nem kell a Dábao-fa alá vándorolnod: kiszenvedted már te a magad

penitencziáját odalenn a földön; — csak eredj be szépen a paradicsomba: itt a paksus!

Meghallja ezt egy másik lélek, a ki az elébbinek a háta mögött settenkedék s nagy sebtén elkezdi magyarázni Indrának.

— Oh uram! Akkor engem még inkább ereszsz be a paradicsomba Dábao-fa kerülgetés nélkül; mert én is harmincz esztendeig éltem odalenn a földön az asszonyommal, s mikor az meghalálozott, újra megházasodtam.

— Elmégy innen! takarodsz! rivall rá Indra. — Azt hiszed, Bráhma a bolondok számára csinálta a paradicsomot?

— — — — — — — — — — — —

Ülünk, üldögélünk együtt a klubban, egymáshoz szokott kartársak, s beszélgetünk a világ folyásáról.

Egyszer csak észreveszszük, hogy hiányzik közülünk egy.

— Nini! Hol van a mi Dusikánk? Már két hete, hogy nem láttuk a klubban, — szól az egyik.

— Másutt se látni azt sehol. Eltünt, elveszett valahol, — mondja a másik.

— Jaj, nagy állapotja van annak, — sóhajt erre a harmadik.

— Csak nem kapott influenzát?

— Az volna jó neki! — Megházasodott.

— Másodszor is?

Erre aztán az egész társaság khorusban énekli: «Szeeegény».

— Vajjon kit vett el?

— Hát, a régi gazdasszonyát.

— No, azt tette legokosabban.

— Áldott jó teremtés.

— Be is nőtt már a feje lágya.

— Senki a világon úgy nem tudja sütni a fokhagymás vesepecsenyét.

— Ezt legalább nem kell bálba hordani.

— Sőt nem is zongorázik.

— Bizonyosan migrainejei sincsenek.

— No, szegény Dusi, ez hát elérte valahára a czélját.

. . . Hanem a Dusi pajtást e sorsfordulat óta nem látni többé a klubban.

Máskor megint igy kezdi az egyik jó barát:

— Nini! Mi történt a mi Bebus barátunkkal?

— Történt volna vele valami?

— Hát nem veszitek észre? Egy idő óta mindennap tiszta inggallérral jelenik meg a klubban.

— A biz igaz! Sőt a szakállát is borotválja.

— És gombos czipőben jár!

— Vajjon mi lelhette?

Senki sem birja kitalálni.

Másnap jön az egyik pajtás nagy heurékával:

— Megkaptam már, hogy mi lelte a Bebus pajtást. Megházasodott.

— Ugyan kit tett boldoggá?

— Soha sem találjátok ki. A szép Melodiánát!

— Ah! Azt a vidéki operette-énekesnőt?

— Lehetetlen! Hisz annak van férje.

— Csak olyan szinpadi házasság volt.

— Merész vállalat!

— Hát azt tartja a barátunk, a mit a vén spanyol hidalgó, mikor fiatal feleséget vett: hogy «ha már keresztül akarom szúrni a szivemet, hát inkább egy fényes tőrrel szúrom át, mint egy rozsdás alabárddal.»

— No, legalább megvan neki az ő gyönyörűsége.

— — Csitt! Itt közelit! Beszéljünk a filloxera-mentesített szőlőknek adandó állami segélyről szóló törvényjavaslatról benyújtott bizottsági véleményről.

És Bebus barátunk el nem tudja képzelni, hogyan van az, hogy, a hol csak ő egy gruppban megjelenik, ott minden ember a filloxera-etcæterákról értekezik.

Azután egy harmadik jó pajtásra kerül a sor.

Kitünő tarokkista. Csupa élvezet vele játszani. Úgy is hijuk egymás között, hogy «Készpénz-bácsi.»

Hanem egy idő óta azt vette fel, hogy csak hét óráig «ül le».

— Szinházba kell mennem!

Fölöttébb gyanús dolog! Játékot játékért abbahagyni! Mi nyomja le itt a mérleget?

Végre kisül a rejtélyes elmaradásnak oka. Egyik jó barátunk végére járt s hírül hozta a többinek.

— A mi Stefi barátunk megházasodott.

— Ugyan ne mondd!

— Magam láttam karonfogva menni a feleségével. Egy fejjel nagyobb, mint ő.

— Az már hiba.

— De egy ranggal magasabb, mint ő; mert grófnő.

— Az már derék!

— Csakhogy nem fiatalocska már.

— Akkor egészen hozzávaló. Gazdag is mellé?

— Épen nem az. Nem örökölt az egyebet az atyjától a grófi czimerénél.

— Ez már fatális állapot.

— De ellenben nagy míveltségű hölgy! virtuóz zongorísta. Sőt maga is komponál zeneműveket. Szépirodalmi lapokba is ír «Eglantine» álnév alatt.

— Szegény Stefi!

— — — — — — — — — — — —

És ezzel mind a három barátunk kimaradt a klubból; és megtalálhatlanná lett a világra nézve.

Egyedül nem mehet egyik sem a megszokott társaságba, se meghivottan, se meghivatlanul; a magában meghivatást épen sértésnek veheti; az asszonyával együtt pedig még kevésbbé kultiválhatja a régi társaságot, mert az új asszony nem abból a sphæràból való, a miből a jó ismerősei. — Mit gondoljanak ki?

Mi még nem ismerjük voltaképen a Sándor-utczai országházat. Majd az utódaink fogják annak a szépségeit igazában felfedezni, a mikor már romokban fog heverni. Budapest fővárosának patres conscriptijei bizonyára kegye-

letteljesen fenn fogják tartani e históriai nevezetességű romokat s a ciceronék fogják majd magyarázni a messzeföldről idecsődült idegen touristáknak.»

«Ime, ez az őskori magyar amphitheatrum! Ez a négyszög a szegletben volt a halálra ítélt martyrok, a miniszterek zárkája; a mellette való négyszög szolgált a kinzásukra rendeltetett deputatiók és instantia-hozó lictorok leshelyéül. Emez oldalnégyszögben voltak elhelyezve a canephorák, a kik az ország minden részéből felhozott gladiatoroknak a libatiót kiszolgáltatták. Ez a középterem, melynek küszöbe nincs elkoptatva, volt az úgynevezett bibliotheka. Ebben a másik szegletben szolgáltatták ki a gladiatoroknak a havonkinti talentumokat, melyek a hajdankorban papirosból készültek, s meztelen angyalképek levén rájuk nyomtatva, «flores»-eknek, azaz virágoknak neveztettek. Ezen a szűk lyukon bujtak be azok a funeratorok, a kiknek hivataluk volt a hullákat kivonszolni az arenából, s a kiket ezért reportereknek neveztek. Ezeken az ajtókon bocsátották be a quæstorok a különféle fegyverzetű gladiatorokat, a kik e jelkiáltással «biafora!» rohantak egymásra, hálóval és háromágú vasvillával. S ez a nagy gömbölyű terem volt az arena, melyen egész ütközetek produkáltattak tengeren, szárazföldön és a levegőben. Azon időben még volt Pannoniának egy benső tengere, melyet a régi mappákon e névvel találunk feljegyezve: «Szóözön». Hajóhadi productióknál ezt bocsáták be a circusba. A három gömbölyű lyuk, ott a közepén, azon kürtőkbe vezetett, melyeken keresztül a széttépett áldozatok vérét kibocsáták. Emitt állt a proconsul tribünje, a kinek volt egy nagy harangja, melyet az előadás hevében egyre kongatott, s ha a fenevadak ordítása túlharsogta a harangszót, akkor az amphitheatrum közönsége meg volt elégedve. Ez a négyszögben körülfutó szűk folyosó pedig arra való volt, hogy a tigrisek és oroszlánok, bölények és orrszarvúak magukat a marakodásban és öklelésben gyakorolják.»

Igy fogja a jövőszázadbeli kalauz a mostani országház tiszteletreméltó ruináit a bámuló idegenekkel megismertetni.

Most pedig mindezen helyiségeket a haza atyái járják naponkint, a kik exuviáikat és esőellenző clypeusaikat, valamint ruggyanta cothurnusaikat az atriumban hátrahagyva, a kezükbe nyomott törvényjavaslat-fasciculussal a porticusba belépve, peripateticus studiumot mívelnek.

Ennek a körülfutó folyosónégyszögnek különféle előnyei vannak. Az egyik az, hogy az itt találkozók nem tartoznak egymásnak köszönni, se «jó napot», se «szolgáját» mondani: egyáltalában egymást észrevenni. Si vales, valeas. Azután meg az, hogy két ember órahosszat elkeresheti benne egymást, a nélkül, hogy összekerülne valaha. És végül, ha valami kellemetlen látogató keresi az embert az egyik folyosón, a másikon meg lehet előle szökni.

A mi három kedves barátunk teljes mértékben felhasználta az országház folyosójának ezen előnyeit. Megjelenni kötelesség volt; mert ezért fizeti a képviselőket az ország s ezt követeli a pártfegyelem. Ott jártak ők; de mindig «jártak». Bekukkantottak ők ide is, oda is; néha még az ülésterembe is, de csak egy pillanatra; egyébiránt pedig játszották az ismeretlent. Névszerinti szavazásoknál pedig szorosan odahúzódtak a névjegyzéket felolvasó jegyző kredencze mellé s halkan «sub rosa» gyónták a fülébe a boldogító «igen»-t. De leginkább kerülték ők hárman egymást. Mint a hogy három összeesküvő nem akar egymásra ismerni a világ előtt. Pedig ők csak megesküvők voltak és nem összeesküvők. Ilyen a vádló öntudat hatalma!

Egyszer mégis megtörtént, hogy, a mint a Stefi barátunk benyitotta az olvasó-ketrecz ajtaját, épen akkor akart azon kilépni a Bebus barátunk. Szinte összeütődtek. Már ekkor csak mégis meg kellett egymást látniok.

— Ah! Ah! Hogy vagy? De régen nem láttalak.

— Pedig én mindennap itt vagyok. Hát te hol jártál?

— Itt voltam én minden ülésen.

— Azt hittem, hogy elutaztál.

— Én meg azt hittem, hogy beteg vagy.

— Jó órában legyen mondva, semmi bajom.

Ezen aztán kölcsönösen örülni kellett.

Az öröm vége kézszorítás.

A kézszorítás arra a merészségre buzdítja fel Stefi barátunkat, hogy ezt a kérdést koczkáztassa.

— Hát ő nagysága, kedves nőd, hogy érzi magát?

— Fölöttébb lekötelezve érzem magamat! Nagyon jól.

A kézszorítás még erősebb lesz.

Most Bebus pajtás kerül a kert felől.

— Hát ő méltósága, tisztelt nőd, hogy van?

— Köszönet a baráti kérdésért. Kitünően!

Stefi barátunk aztán el nem mulaszthatja a természetszerű következtetést.

— Kérlek, add át legforróbb üdvözletemet ő nagyságának.

— Nagyon fog rajta örülni! Te pedig kézcsókomat ő méltóságának.

— El lesz ragadtatva.

S ezzel meg van vetve az alapja egy új országgyűlési pártnak, mely meg van elégedve. Van «két» ember a 445 igazolt képviselő között, a kinek nincs több kivánsága. Lesz talán még harmadik is.

A másnapi ülésen, épen az ellenzéki vezérszónok nagyszabású philippicája alatt, látunk megjelenni a hölgyek karzatán egy feltünő alakot. Fején világos kék kalap, hasonló szinű szalagcsokorral s körülhajló strucztollal; a nyaka körül fehér angora boa csavarva; hasonló prémmel szegélyezett bársony palást takarja délczeg termetét. Az arczáról nem beszélhetünk, mert azt a kalapról lehúzott fátyol egész az ajkáig eltakarja. — Az első padsorban foglal helyet; tengeri vidra karmantyúját a mellvédre helyezve, s karpereczeit megigazítva a karjain, rögtön elkezdi a honatyák cohorsát odalenn szemüvegezni.

Az ülésteremben nagy izgalom támad. A szónok congrevrakétái hatástalanul pattognak el; ellenben a jobboldali jegyzői ketrecz előtt nagy a tolongás. A honatyák egymás kezéből ragadják ki az egyetlen «operakukucsálót», a jegyzői kar fundus instructusát: «új ellenség!» mondja mindenki. De senki sem ismeri az érdekes Stranierát.

Egyszer aztán, (közmeglepetésre, mely szinte megkonfundálja a szavazókat, hogy összevissza állnak fel az elnök által föltett kérdésre) a feltünő idegen hölgy háta mögött egy valóságos képviselőt látnak megjelenni: «Ah! Ez Stefi barátunk!»

Stefi barátunk apostrophálja a Stranierát. Ez viszonzásul finom keztyűs kezét nyújtja neki. Stefi leül a hölgy háta mögött egy székre, expropriálva abból egy kis iskolás leányt, a ki a mamájával került ide; s rögtön élénk conversatio kezdődik közöttük. Stefi barátunk láthatólag felvilágosításokat közöl az úrhölgygyel a honatyák kiváló egyéniségei felől; melyre az is merész initiativával szegezi a lorgnonját a kijelölt alakra. Kézmozdulatai elárulják, hogy ki tetszik, ki nem tetszik neki.

Idelenn a honatyák figyelmét egészen absorbeálja a kiváncsiság. Ugy, hogy az elnök ismételten kénytelen figyelmeztetni a tisztelt házat: hogy ha conversálni méltóztatnak, akkor ő nem tudja kivenni a többséget. Ez alatt pedig husz tag aláirásával ellátott névszerinti szavazást követelő petitió érkezik. Kihuzatik a «betű». Kijön az «Ú». Az egész ház elkezdi kiabálni: «ú! ú! ú!» A karzat bámul: azt hiszi, hogy ez valami új fajtája a parlamenti tetszésnyilvánításnak. Ekkor aztán Stefi barátunk is kedélyesen búcsut vesz az idegen hölgytől. Sietni kell! Névszerinti szavazás jön. Az ő betűje legott következik. Odalenn aztán Regelétől megkérdi, hogy hogyan kell szavazni: megtudja tőle, hogy a kormánypártiaknak ezúttal «nem»-mel kell meggyőződésüket kifejezni. Azzal beront a terem közepére, megáll a miniszterelnöki szék előtt: «hagyjatok! hagyjatok!« kiáltja az interpellálóknak: most

vigyázni kell; nem felelhet a hozzá intézett zaklató kérdésekre. S aztán, mikor a nevét hallja felolvastatni, hatalmasan érvényesített hangon kiáltja el «nem!» — S csak azután adja meg a felvilágosítást az érdekelt hazafiaknak arra a kérdésre: «Ki a szép donna, a kinek odafenn kurizáltál?»

— Az a mi Bebus barátunknak a felesége.

— Ah! A bájos Melodiána! Ah! Ah! Tehát ő az?

Ez a nap eseménye.

A következő napon tartott országos ülésben ismét ugyanezen karzati helyen volt látható — a többé nem Straniéra, — hanem a régi ismerős, a bájos Melodiána asszonyság. Természetesen őtet is fölöttébb érdekelte, hogy a napirenden levő törvényjavaslat (az argentinai köztársasággal kötendő vám- és kereskedelmi szerződés) sorsa hova fog eldülni?

Ezuttal azonban egy új asteroid is jelent meg a képviselőházi zodiacusban, a melyet a jegyzői observatorium csillagászai azonnal felfedeztek. A «bakforditó» jegyében (melyet kaszinói karzatnak neveznek) a «nagy medve» és a «kis medve» között tünt fel. Magas, sugár termete volt, melynek a két vállon magasra emelkedő dudorok tökéletesen megadták azt a trapézium alakot, mely a klasszikus női szépségnek mulhatlan föltétele. Hosszudad, halavány arczának arisztokratikus jellemét még jobban emelte a magas homlokról simán fésült haj, melynek fonatai eltüntek a féldinnye alakú, császárpiros selyem capotte alatt. Ellenben annál nagyobb pretenzióval igyekezett ez érdekes fejet feltünővé tenni a nyakat körülövező Stuárt Mária fodorgallér.

Az új planetának könnyű volt kitalálni a nevét, mert a háta mögött volt a «drabantja». («Hold»-nak neveznénk, de attól tartunk, hogy Stefi pajtás alluziónak veszi a feje tetején viselt tisztásra.) Igenis, a grófnő volt az: Armandina grófnő, Stefi pajtásnak új hitvestársa. Ennek és a családjának az élettörténetéről már aztán sokan tudtak

odalenn érdekes adatokat. Gazdagok voltak; hogyan szálltak alá? hány leánytestvér volt? ki hová került el? ki ment férjhez közülök? ki vált el az urától? hát ez mért nem ment hamarább férjhez? mért hagyta ott a jegyese? mért köttette be utoljára Stefi pajtással a fejét? Apja, anyja is ott lakik-e most Stefinél? — Utoljára a tisztelt ház sokkal jobban értesülve lett az ülés folyama alatt Stefi pajtásnak és az ő hitvesének családi és háztartási körülményeiről, mint az argentinai köztársaság kereskedelmi viszonyairól, úgy, hogy akadt képviselő, a ki az elnök által feltett kérdésre: «elfogadja-e a ház az Argentinával kötött szerződést?» abban a hitben szavazott «igen»-nel, hogy most az Armandina grófnő és Stefi pajtás közötti szövetséget szankczionálta a ház.

E közben a karzatokon nem tölt el az idő henye semmittevésben. Stefi pajtás kicserélte magát Bebus pajtással, a ki eljött revancheot adni a tegnapért s bemutattatá magát Armandinának. Stefi azután átvitorlázott a hölgykarzatra s folytatta a tegnapi udvarlást Melodiána asszonyságnál. A két úrhölgy elkezdte egymást szemüvegezni s nagyon valószinü, hogy mindegyik dícsérte az udvarlója előtt annak a feleségét, vagy a mi szintén meglehet, játszotta a féltékenyt.

Este a klubban hiteles tudomást szereztek e felől. Most már Stefi és Bebus nem hogy kerülték volna egymást, sőt alig várták, hogy találkozzanak. Rögtön vállalkoztak egy karambol-partiera. Egyik rosszabbul játszott, mint a másik.

— Hja! ez nem olyan könnyü, mint szép asszonyoknak a fejét elforgatni. Ezt mondta a bájos Melodiána férje Stefinek.

— Csak te ne beszélj. Nekem otthon mindent meggyónt a feleségem. Ebből könnyen párbaj lehet!

Pedig mind a kettő boldog volt, hogy a feleségének udvarolt a karzaton egy kollega.

— Hohó! Nem az a te lapdád! Ej, ej! De szereted a másét a magadéval összetéveszteni!

— De tréfán kivül barátom. Hazamenet a feleségem nem győzte a te nődet magasztalni. Azt mondta, hogy valódi «renaissance szépség».

— Az én nőm pedig azt mondta a te grófnődről, hogy rendkivül érdekes arcz. Valódi «directoire» alak.

— No ennek nagyon örülök, hogy úgy tetszenek egymásnak.

A tekeasztal melletti veres pamlagok összeérésénél, épen a szegletbe vetve a hátát, ült egy harmadik alak, a ki eddig csak nézett és hallgatott.

Ez volt a Dusi pajtás.

Egyszer aztán közbe mordul:

— Hát én kutya vagyok?

Mind a ketten rábámulnak. Micsoda szólásmód ez? Igen is szokták ezt mondani — a tarokban, ha a fórhand kicsi tarokkal tiszteli meg a singleton királyt; a hinterhand mondja ilyenkor, hogy «hát én kutya vagyok?» De a biliárdnál?

— Akarsz harmadiknak beállni? Játszunk à la guerret?

— Akarok, — mond Dusi pajtás s nagy duzmadtan elővánszorog a szegletből.

S már krétázta a dákó végét; de csak abba hagyja a lökést. A helyett azt mondja:

— Hát engem a gólya költött?

Ezt sem lehet megérteni: ámbár in thesi igaz, hogy nem igaz.

— Hát én értem nem halt meg a Krisztus?

Nagyon valószinű ez is, de nem egészen világos.

Végre kipattan:

— Hát én nekem nincs feleségem? Micsoda?

Most gyúl egyszerre világosság az agyakban.

— Hát persze, hogy persze.

Mind a hárman lerakják a dákókat s átengedik a biliárdot annak a hosszú, kifent bajuszú, szőke szász képviselőnek s azzal egymást átkarolva, mint a kik tiltott hazardjátékra

konspiráltak, elosonnak a legeslegszélső szobába, s ott megalakítják az új klikket: a «feleséghordó» pártot».

A holnapi ülésre Dusi is el fogja hozni a feleségét. Mind a három asszony ott lesz.

És azután felváltva, hol az egyik férj, hol a másik fog a kollegája élete párjának seladonja lenni. Megvan a hármas békeliga.

A másnapi ülésre nagy skandalum volt indokolva, a karzatok megteltek elegáns hölgyközönséggel.

A skandalum ugyan (közsajnálatra) elmaradt, hanem azért a közönség jól mulatta magát. Mennyi megkritizálni való toilette! A szinházban a hölgyek salonöltözetet viselnek, de a képviselőházba az utczai toilettejeiket hozzák. Hisz ez aréna!

Ámde minden figyelmet mégis csak az a derék termetü hölgy összpontosított maga körül, a ki a baloldali karzaton, épen a miniszterelnöki székkel szemben, foglalt hadállást: egészséges, czéklapiros arcz, becsületes beszédre termett szájjal, melynek szegleteit hamvadzó bajusz kerülgeti, hatalmas álla támogatást nyer a még plasztikusabban kidomboruló tokában. Kár, hogy az a kalap sokat elfed a kifejezésteljes vonásokból, óriási csokrok zöld selyemből, az áll alatt, a kalap karimáján s legfeljül a tetején; a kalapnak a műneve: «másli—máslibb—legmáslibb». Nem hiányzik róla egy egy egész kitömött kárakatona szárnyastól. S ha mindehez egy bordeaux szinü ruhaderék nem járult volna, hiuzprémmel szegélyezve, hát akkor nem volna igazság a világon.

A tisztelt ház rögtön értesült telefon útján, hogy ez impozáns alak Dusi pajtásnak a felesége. Nagyot vétenénk a történelmi igazság ellen, ha fel nem jegyeznénk, hogy az ő megjelenése nagy mértékben hozzájárult a felingerült kedélyek lecsillapításához.

Egy szép este a klubban Dusi pajtás nagy értekezletre hivta meg Stefit és Bebust.

(Mit nevezünk «szép estének a klubban?» Azt, a mikor

a gömbölyü asztalnál a faramuczi husz forint plussal végződött.)

Husz kemény forintok nyomván a Dusi mellényzsebét, olyan pénz, a melyről az asszony semmit sem tud, nagy vállalkozási szellem szálta meg egyszerre.

— Mit mondok? Hárman vagyunk. Mind a hárman most házasodtunk. Kopasz fővel. Majd azt mondám «bivalyfővel»; de nem akartam a bivalyt megsérteni. Az asszonyaink ilyenkor otthon kuksolnak magukban. Szomorú sors! Az sincs, a ki előtt megszóljanak valakit. Ők sem járnak sehova, ő hozzájuk sem jár senki. Egyet mondok: három lesz belőle. Milyen jó lenne, ha mi az asszonyainkat megismertetnők egymással. Akkor ők hárman egy társaságot képeznének. Egyenranguak között (képviselők feleségei) az egyetértés nagyon hamar létrejön. Ezzel nekik is kellemessé lenne téve az élet, nekünk is. Mit szóltok hozzá bruderkáim?

A bruderkák csóválgatták a fejeiket.

— Az eszme életrevaló, — mondá Stefi, — hanem a kivitelnek vannak peripetiái, a miket nem lehet figyelmen kivül hagyni.

— Igen bizony, ilyen életbevágó lépést meg kell jól hányni-vetni és latolgatni, — tódítá Bebus. — Te is, Dusi pajtás, felhatalmazás nélkül ne indíts semmit; mert azt a mondást «nihil de nobis sine nobis» okvetlenül asszonyok fundálták ki.

Végre mind a hárman megállapodtak abban, hogy majd sondirozni fogják a terrenumot.

Mindig nagy bámulója voltam annak a lángésznek, a mely az európai hármas szövetséget létre tudta hozni. (A mi azért hármas, mert négyen vannak hozzá: magyarok, osztrákok, németek és olaszok). De nem csekélyebb munka három heterogén asszonyt szövetségbe hozni, mert az asszonyi nemzetnél mindig van valami irredenta.

Könnyü azt mondani: «egyenranguak» közt? Képvise-

lők feleségei! Az csak a férjnek a rangja! De azonkivül még minden asszonynak megvan a saját rangja.

Hohó! Édes barátom! A góthai almanach Kismiska ahoz a rangkvalifikáczióhoz képest, a mit az asszonyok maguk közt megállapítottak.

Az a kérdés, hogy a három képviselőné asszonyság közül melyik a nagyobb arisztokrata?

Holmi laikus ember, afféle garçon, nagy hirtelen azt feleli erre, hogy hát természetesen a Stefi neje az, a grófnő.

Dehogy az! Ennél előkelőbbnek tartja magát a Bebus hitvestársa; mert ő hires művésznő volt, a kihez verseket irtak, s ezüst koszorút is kapott. Azt nem szerzik olyan könnyen, mint a grófi koronát.

Ámde még a művésznőnél is feljebb hordozza a fejét Dusinak az élettársa; mert ő még a koszorúnál és a koronánál is elébbvalót visel a fején: a férjének a kalapját, ő az úr a háznál!

A ki legkevésbbé büszke közöttük, az a grófnő. De hát kell is, hogy az legyen; miután nincs több «egy» vizitbe menő ruhájánál; azt látják rajta a szinházban is, az országház karzatán is, azzal a Stuárt Mária krézlivel! Aztán meg az a capotte a fején! A legolcsóbb fejdisz, a mit a masamódnál kapni. Az ilyen hölgynek igazán utasitásba van adva a szerénység.

A három jeles diplomatának végre mégis sikerült csomóra kötni a szálakat.

Egyenkint, külön a maguk asszonyának annyi szépet és hizelgőt mondtak el, — nem a pajtásuknak az asszonyai felől, hanem a mit azoknak az asszonyai beszéltek ő felőlük, hogy végre kiváncsiak lettek egymásra. S a kiváncsiság az első lépés a szeretethez.

Azután szellemdus észrevételeket, csipős megjegyzéseket hordtak haza, a miket az egyik asszony mondott a másikról, s az által megnyerték a harmadiknak a rokonszenvét.

Utoljára in theoria meg lett nyerve mind a három hölgy az ismerkedés eszméjének.

De hol és miként történjék meg az ismerkedés?

Bebus azt indítványozá, hogy be kell iratni a hölgyeket a «nőipar előmozdítására alakult társaság»-ba, ott ismerkedjenek meg. Megválasztják őket választmányi tagoknak, el fognak járni a gyülésekbe.

Ez nem tetszett. Nagyon száraz mulatság.

— No hát vigyük el őket egy este a Hungáriába, mikor Rácz Pali muzsikál; akkor egy asztalhoz ülünk s kedélyes körülmények között kezdjük meg az ismeretséget.

Ez meg nagyon ephemér hatásu barátság.

Ketté vágta a gordiusi csomót Dusi pajtás ezzel a szóval:

— Eh mit? A legegyszerübb, hogy meghivjuk egymást feleségestül saját lakásunkra; egyik héten az egyik, másikon a másik, felváltva.

Ez csakugyan legczélszerübb megkezdése a baráti viszonynak.

De mi legyen az, a mire meghivják egymást!

Bebus thea-estélyt indítványozott, szinházi előadás után.

Ezt meg Dusi ellenzé.

— Az én feleségem már tiz órakor lefekszik s estére be nem fűzi magát a világ minden pecco és karaván theájáért.

No hát legyen belőle vacsora.

Ez meg Bebusnál talált erős oppoziczióra.

— Az én feleségemnek orvosilag tiltva van a vacsorázás. Másnap hallucinatiói vannak.

Tehát végtére is ebédnek kell lenni, a hol a társasélet szentesítést fog nyerni,

— Jól van. Legyen ebéd, — mondá Dusi. — Én adom az elsőt, Stefi a másodikat, Bebus a harmadikat. Minden vasárnap, a mikor nincs országos ülés a tisztelt házban.

De hány órakor lesznek az ebédek?

Dusi azt mondta, hogy ő már, a mióta az eszét tudja, mindig egy órakor tálaltatja fel a levest. S ebben őt a házszabályok nem regulázzák.

Stefi ellenben hű mameluk, a ki az utolsó elnöki csengetést is be szokta várni a házban s a mig haza gyalogol a nagy körút végére, abba is idő telik: annálfogva az ő ebéd-ideje három óra.

Bebus viszont egészen indokoltnak találta, hogy a mióta megnősült, azóta ő nála az öt órai ebéd járja. Ezt hosszasan fejtegetni sem kell; mindenki tudja, hogy a grófi gyomornak az a kiváltsága van, hogy délután öt óráig nem éhezik meg.

És így megegyezénk abban, hogy minden vasárnap felváltva meg fogják egymást hivni (aranyszegélyü kőnyomatos biléttel) családias ebédre, mely kezdetét veszi Dusi pajtásnál 1 órakor, Stefinél 3-kor, Bebusnál pedig 5-kor. Megjelenés fekete kabátban, fekete nyakravalóval: a «quart d'heur de grace» fentartása mellett.

Első volt a turnusban Dusi pajtás: az 1 órai ebéd.

Tehát megnyitotta az ebédcziklust a Dusi, — az az, hogy az ő kedves egyetlenegy Katiczája.

Az ebéd miatt ne legyen semmi gondunk. Katicza asszony ki fog tenni magáért; a mi a konyhát illeti, azt csak ő rá kell bízni!

Hanem annál nagyobb fejtörésre adott alkalmat a társaság tagjainak hováültetése? — Ha a házi asszonyé az asztalfői hely, akkor mellette jobbról, balról a két hölgynek kell helyet foglalni; így az asztal tulsó oldalára jut a három férj. Ez abszurdum! Három asszony, három férj egy rakáson. Férj és feleség sem ülhet egymás mellett az asztalnál, ha csak nem somogyiak. Végre megállt a Kolumbus tojása! A gömbölyü asztalra kell teríteni, ott aztán nincs első meg hátulsó ülés s minden vendég szerencsésen a jó barátja felesége mellé jut; igy: Katicza mellé ül Bebus, Melodiánát mulattatja Stefi, a grófnő lovagja lesz Dusi.

A férfiak is megállapodásra jutottak a toasztokra nézve.

A házi urat és gazdát felköszönti Stefi. Viszont a házi úr iszik a Bebus és felesége egészségeért; végül a Bebus áldomásozik Stefiékre.

Igy szépen el lett rendezve minden. Az első vasárnapi ebédre nagyon is pontosan megérkezének a vendégek. Egyszerre csengetének a külső ajtónál. Maga Dusi jött eléjük kinyitni az ajtót.

— Bocsánat, hogy magam nyitom az ajtót. De a feleségem férficselédet nem enged tartani, a leány meg el van foglalva a konyhában.

Aztán nagy volt a sürgölődése, hogy a hölgyek vállairól lesegitse a felöltőket, a kik mindjárt a szalon-ajtóban megkezdték az ismerkedést, azon vitatkozván, hogy melyikük engedje át a másiknak az elsőbbséget. «Kérem, nagyságos asszony!» — «Nem, méltóságos asszony elébb.»

A szalonban pedig nem fogadta őket a háziasszony, a mit sietett Dusi kimenteni.

— Engedelmet kérek; mindjárt itt terem a feleségem. Csak az atelierjében van még egy kis dolga.

Jött is azonnal, teljes diszben, csak a kötényét dobta le. A konyhán volt superinspectión. Hiába! A fánkot nem lehet a szakácsnéra bizni. Aztán egyszerre meglett a hármas ismerkedés; mire a levest felhozták, már per tu voltak a hölgyek. A férfiak az alatt elmorzsoltak egy kupicza ó-szilvóriumot.

Katicza asszony osztotta ki a helyeket.

— Tessék helyet foglalni, kérem. Aztán előre is bocsánatot kérek, ha nagyon rövid lesz az ebéd. Mi csak olyan magyaros ebédhez szoktunk; nem szeretjük a czifra pancsokat. Képviselő úr ide ül én mellém. Te kedvesem, ide jobbra. Szereted a tüdőstáska levest? Ha nem szereted, van másik is. A te számodra gondoskodtam barna levesről séberlivel.

— De csak maradjunk az elsőnél.

A tüdőstáska leves egyhangulag elfogadtatott, és igy az ellenindítvány, a barna, magától elesett.

Aztán következett a farsangi fánk. Gyönyörü mosolygó lapdácskák. Kaczér szalaggal az oldalaikon: olyan könnyedék, majd elrepülnek. Már ennél a grófnőnek le kell huzni a keztyüt a kezéről; mert a fánkot nem illik késsel vágni, hanem három ujjal kell szétomlasztani.

— Ezt ti nálatok Erdélyben, kedvesem, úgy-e bár «pánkó»-nak hiják?

— Oh igen. Sőt néhol «pampuská»-nak is. Fölséges!

— Hát még, ha az ostoba szakácsné ki nem nyitotta volna rá az ablakot, mikor épen kelőben volt. Csupa maliczióból tette. Oh hidd el, hogy ezek a szakácsnék mind olyan malicziozusok.

(— Egynek a kivételével, — sugja a szomszédja: Bebus fülébe Melodiána. — Külömben nem volna a mi háziasszonyunk.)

De azért, hogy suttogva mondá, észrevette a Katicza asszony s felirta a rovásra!

Azonban az általános jó hangulatot fokozta a következő étekfogás: a pompás pörkölt malacz, tarhonyával, jó paprikás lében, hozzá apró, finom eczetes uborka. Külön tányéron a ketté vágott malaczfej, gyönyörü ropogósra megpiritva.

— Ez csak a férfiaknak való! A hölgyek számára erdei szalonkákat hoznak, pirított zemlyeszeletkékre kent szalmival. Parancsoljon, instálom, grófnő barátném.

A házi asszony biztatja a vendégeit, hogy lássanak hozzá: rövid lesz az ebéd, bizony éhen maradnak! A malaczpörköltet meg kellett duplázni. Bebusnak maga a házi asszony válogatott a tányérjára a javából.

Azután került a ház asztalára a gyönyörüséges töltött káposzta, kolbászkákkal és kolozsvári szalonna-szeletkékkel csábítóvá felékesítve; külön a finnyásabb gyomroknak szánt virágos kel, borjuhacheéval.

— No már a ki a töltött káposztából nem vesz, az nem is igaz magyar!

Mindenki igyekezett bebizonyitani — hogy igaz magyar.

— Ki parancsol a kártifiolából? teszi föl a kérdést az elnöknő.

— Ugyan ne szekirozz bennünket azzal a kártifiolával, — randaliroz rá vissza a házigazda.

— Nem magához intéztem a kérdést.

Senki sem. Nix dájcs! Nincs hazaáruló ennél az asztalnál!

Most új javaslat kerül az asztalra. Parlamenti szokás szerint az is az elleninditványnyal kapcsolatosan. Sokat igérő bélpecsenye, megtüzködve fokhagyma-gerezdekkel, de csak annyira, hogy annak az ambrozia illata érezzék rajta; hozzá zellersaláta; más oldalon pedig büszke szépségü pulyka-pecsenye, aszalt szilva- és baraczk-kompottal. Az a férfiaknak, ez meg a hölgyeknek.

Melodiána csak azért is a fokhagymás pecsenyéből vesz. De utógondolattal. Hogy ezt a kétséges magasztalást alkalmazhassa.

— No már, úgy igazán senki sem tudja a bélpecsenyét késziteni, mint a mi Katicza barátnénk.

Katiczának az arcza egész a füle hegyéig vörös lett. Ez czélzatos példálózás az ő előéletére. No megállj operettistáné!

Bebus vette észre a hatást s az asztal alatt iparkodott Melodiánának a lábát megnyomni.

A szegény grófnő lett az áldozat.

Ő egész ártatlanúl vette föl a thémát.

— De ugyan, hol is tanultad te Katicza ezeket a pompás ételeket?

— Oh kedvesem, hát én nem titkolom, hogy hajdanában szakácsné voltam. Jó iskolába jártam. Ott tanultam a sütés-főzést, a finom tésztákat és befőtteket a te édes atyádnál; mikor még az övé volt az a szép palota ott a kolozsvári-utczában, kitünő szakácsa volt! Mikor szoarékat adott, két sorban álltak az ekvipázsok a palotája előtt. Madéra borban dinsztoltuk a vaddisznó-pecsenyét. Az volt a vig élet!

Nesze! Egyél mérget!

A grófnő rögtön görcsöket kap s a legyezőjét kéri.

Katicza pedig házi asszonyi szeretetreméltósággal fordul Melodiána felé.

— Nézd csak kedvesem, a szomszédod nem is iszik. Légy neki Ganymédese.

Melodiána pikáns kritikával jegyzi meg.

— Kérlek, kedvesem. Én nem lehetek Ganymédes, mert az férfi.

— No hát, én pedig láttalak téged már Ganymédesnek.

— Engem? Ganymédesnek?

— No tudod, a szép Galatheában, mikor azt énekelted, hogy «de nem olyan klaszszis-klaszszis-klaszszis», aztán a kurta rokolyádat olyan kedvesen rázogattad hozzá.

Most meg aztán Melodiánán van a sor, hogy görcsöket kapjon s a legyezőjét kérje.

Jó szerencse, hogy a napirenden levő tárgyalást félbeszakitá az előre megbeszélt (!) toaszt, melyet Stefi siet elhangoztatni a házi úr és a házi asszony egészségére. Az összeütött poharak között aztán elmulik a pártot széttrobbanással fenyegető belviszály és helyreáll a teljes egyetértés.

— Hoztok-e még valamit? kiált fel a házi gazda.

Igen is, hoznak. Pro coronide itt jön a fölséges töpörtyüs, kapros, turós csusza. De már ebből muszáj enni minden magyarnak, ha belehal is! A hölgyeknek pedig birsalma-szulczot hoznak, a melynek még a haragos sziv sem állhat ellent.

E közben minden keserü utóérzést megédesitenek a Dusi és Stefi toasztjai, a ki Melodiánát, mint a honi Parnasszus királynéját magasztalja fel, ki az Olympról száll alá, hogy Edus barátunkat a földön üdvözültté tegye; de Dusi áldomása sem téveszté el a hatását, a midőn Stefi grófnőjét feldicsőité, mint a ki hirneves őseinek legdrágább kincsét öröklé — mindennemü erényeit.

Ezzel látszólag el volt intézve a konfliktus.

Hanem magában még is csak a bécsi suszterinas mondása jutott eszébe mind a három férjnek: «wenn ich nur schon geprügelt wär!»

Gyertek csak haza!

Hogy mi történt a kortinák mögött, azt csak sejteni lehet, de reprodukálni nehéz.

Legkönnyebben szabadult a csávából Dusi pajtás; mert az, a mint az ő Katiczája rágyujtott a két vendéghölgy kritikájára, s elkezdte a filippikát az operette-énekesnőkről és a tönkrejutott, hopponmaradt grófnőkről, a kik mellett még mindig extrafáin qualitás egy becsületben meghizott hüséges gazdasszony, s még azok stikliroznak ő ellene: — hát akkor Dusi kapta a kalapját s elmenekült a klubba, onnan meg a Steingasznerbe, s ott filkózott éjfél után egy óráig. Mikor haza került, s Katicza asszony újra elővette a félbeszakadt vitát, azt kérdé tőle Dusi: «Kincsem kezded már a mait, vagy még a tegnapit végzed?»

Ellenben sulyos kényszerhelyzetbe jutott a Bebus; mert ő szerfelett megterhelte a gyomrát a malaczpörkölttel; ugy, hogy le kellett neki feküdni, s a felesége fél-éjjel borogatta a gyomrát melegitett zabbal. El lehet gondolni, hogy minő prédikácziókat kellett végighallgatnia!

De legrosszabb volt Stefi állapotja. Mert az ő felesége nem szólt semmit; finom nevelésü hölgyek nem pörölnek. Hanem azt teszik, hogy nem felelnek semmi hozzájuk intézett kérdésre. Emlegetheti Stefi pajtás a mai ebédet, fánkot, vesepecsenyét s a többit, nem jön rá észrevétel. Legfeljebb leül a grófnő a zongora mellé és variácziókat játszik Brahmstól. Ez a legkegyetlenebb methodus, mikor a zongora által tudatja az asszony a rossz kedvét.

Valamit kell kigondolni, hogy a pártot együtt tartsuk!

Megvan!

A nélkül, hogy spiritiszták lettek volna, egyszerre mind a hárman ugyanazon gondolatra jöttek.

— Kedvesem, a jövő vasárnapi ebéden neked új ruhában kell megjelenned.

Ezzel az indítványnyal lépett fel mind a három férj a maga parlamentje előtt.

S ezt az indítványt még soha sem utasították a pénzügyi bizottság elé. En-bloque el lett fogadva.

Következett az ebéd-turnusban Bebus és Melodiána.

Melodiána asszony egészen más methodust követett.

Ő az egész ebédet, az alfától az omegáig, a Grand-Hotelnél rendelte meg. Annak a tányérjai, étszerei, aufzatzai pompáztak az asztalon. Fehér kötött-keztyüs pinczérek szolgáltak fel.

Mikor a soupe Julienne megjelent, a laskának vagdalt rettenetes sárgarépával és petrezselyemgyökérrel, Dusi pajtás gyász előérzettel sugá a szomszédnője hátán keresztül a Bebusnak:

— Barátom, én úgy érzem magam, mintha a nagy pártlakomán volnánk, s előre tudom könyvnélkül az egész menüt. Most jönnek az apró hacheépástétomok. Azután jön a saumon du Rhin, tartár szószszal, galambbegy-salátával. Következik egy félig nyers filet de bœuf a la Gladstone, a kit az én fogam el nem fog; azután jön egy tál zöldborsó felhigított enyvben, maga után vonva őznemességet nyert ürüderekat kápri mártással, hozzá salade a la Rubinstein!

Csakugyan minden úgy következett egymás után, szórúl szóra.

Egy élethű pártlakoma. Csak a pártelnök felköszöntője hiányzott belőle.

A tálalás is nagyon lassan ment. Minden ételt fel kellett elébb itthon melegíteni, mert, a mig a Grand-hotelből idáig jött, kihülhetett.

Legalább az alatt idejük volt a szomszédoknak egymással konverzálni, a mely előjognak kiki bőségesen vette is hasznát, s az alatt zsemlyét evett s iszogatta hozzá a dugószagu bort.

És mindenki igen kellemesnek találta a szomszédját és a szomszédnőjét. Hja! A mi a másé!

A Dusi udvarolt a grófnőnek, a Stefi Melodiánának suttogott lekötelező bókokat, s a Bebus a Katiczával folytatott igen élénk párbeszédet, úgy, hogy utoljára igen jónak találták ezt a mai ebédet.

Hanem azért nem kell hinni, hogy semmi veszedelem nem volt.

Férfiaknak nincs meg az az adományuk, hogy az egyik szemükkel ide, a másikkal meg amoda nézzenek; de meg van ez adva a nőknek. A nők még arra is képesek, hogy az egyik fülükkel azt hallgatják, a mit az udvarlójuk beszél, a másikkal pedig kontrollozzák a férjem-uram suttogásait.

Jaj lesz szegényeknek, ha haza kerülnek.

— De nagyon tűzbe hozta férjem uramat a grófnő közelléte, kezdé Katicza asszony.

— Hát hiszen én nem álltam be néma barátnak! felelt rá Dusi pajtás. — Az egy magas miveltségü persona. Milyen szépen tud zongorázni!

Zongorázni pedig Katicza asszony nem tanult.

Melodiána egészen skandalizálva volt a fölött, milyen bensőséggel dült oda Bebus Katicza asszony székének a karjára, mikor vele beszélt. Nagyfoku botrány volt.

— No hát mit beszéltem vele? Azt kérdeztem tőle, hogyan teszi el télire az eczetes uborkát, hogy az olyan keményen megmarad. Hát magától csak nem kérdezhetek ilyet.

A grófné pedig csupa gyászindulókat és operai haldokló finálékat zongorázik Stefi pajtás előtt. Ez a szemrehányás, kottákban kifejezve, a miért a szép énekesnőnek oly feltünően udvarolt az ebéd fölött.

— Haj! haj! — sóhajtozik erre válaszképen Stefi. — Hát még elénekelve milyen szépek ezek a dalok!

Elénekelve! Hát lehet-e ennél kegyetlenebb sértés egy asszonyi szivnek?

No de megállj! Ha te úgy, én is úgy!

Következett a harmadik vasárnap, a harmadik ebéd.

Természetesen ismét új öltözet minden részről. A nélkül ez nem megy.

Stefi felesége ki akart tenni magáért. Ő a két extremum mellett a középutat választá. Meg akarta mutatni, hogy ő is ért a konyhamüvészethez, azért ha nem született is szakácsnői koronával a homlokán. Már egy nappal a lakoma előtt elkészitett minden eltartható ételeket s egyebekre nézve is kellőleg ellátta magát. A levesbe csak a Liebig-féle huskivonatot kellett betenni, hogy tökéletes legyen; a pecsenyéről csak az aspik-körözet hiányzott; s a szulcznak csak meg kellett még fagyni; más hibája nem volt. Még azt is megakarta mutatni, hogy fánkot is tud külömbet sütni a Katiczánál, — a szakácskönyv utasitása szerint. Egész nap be volt kötve a feje.

Az az előnye volt Katicza fölött, hogy a míg annak déli egy órakor kellett készen lenni az ebéddel: ő neki délutáni öt óráig volt hozzá ideje.

A vendégek együtt voltak már és éheztek. Öt órán túl «a nép haragja nagy»!

Bebus nyugtalankodott. Mért nem tálalnak már? Mi nincs még készen?

Végre kisült az állapot!

Délelőtt elfelejtettek kenyeret hozatni, s épen a pékek sztrájkja volt napirenden. Délután nem lehetett se kenyeret, se zsemlyét kapni. Az inas két órája, hogy odajár kenyeret hajszolni. Végre kitalálta az okosságával, hogy legjobb lesz a speczerájos boltból felvásárolni a vegetáriánusok számára készült Graham-czipókat, meg az utczán árult sóspereczeket, ezeknek a közvetitésével végre megkezdődött az ebéd.

Csakhogy a nagy várakozás miatt a levesek el voltak főve, a sültek el voltak égve, a tészták össze voltak esve. A versenyre szánt fánkok két darabba voltak válva, úgy, hogy Katicza azt mondta róluk a házi asszonynak:

— Kedvesem, hidd el, hogy ezek a fánkok, fánk-

nak tökéletes talkedlik: hanem talkedlinek tökéletes fánkok.

A szulczok ellenben elolvadtak, úgy, hogy azokba pereczet lehetett aprítani s úgy felkanalazni.

Az egész lakoma — a pékek sztrájkja miatt — nagyon rosszul sikerült.

Ilyenkor pedig kitünik az asszonyok összetartása.

Nincs rá eset, hogy egy nő fitymálja a másiknak megbukott főzeményét. Ellenkezőleg, siet mindegyik eltakargatni az észrevett hibát s a szomszédjának a figyelmét másfelé terelni. Ebben az egyben van közöttük valami szent álliánsz. A nők soha nem mutatják magukat oly szeretetreméltónak, mint egy megáporodott lakoma alatt.

Most már ők udvaroltak a szomszédjaiknak.

A harmadik ebéd után hazatérve, már a férjek tartották otthon a gárdina-szónoklatokat.

— Hallja kedvesem; a mi sok, az már sok!

— Megbocsásson barátném, de igazán vaknak kellene lennem, ha nem látnám, a mik körülöttem történnek.

— Asszony! Azt mondom, hogy minden türelemnek megvan a határa!

És most a Dusi, Stefi, Bebus pajtás többé fel sem jár a klubba; hanem otthon ül és őrzi a feleségét, — a másik kettő ellen.

— — — — — — — — — — —

Csak nem jó a körtefának egy évben másodszor is virágzani!

MAJMUNA, AZ ÁLOMTÜNDÉR.

(Mese).

Egyszer járt itt a mi vidékünkön egy nagyon kegyes török hodzsa onnan hátulról Mezsopotámiából. A Budán eltemetett török szent Gül-Baba sirját jött meglátogatni.

Egy garast sem hozott magával s egy szót sem tudott más nyelven, csak törökül.

Azért mégis szépen elérte a czéljához, keresztül koldulta magát az országon.

Azoknak, a kik alamizsnát adtak neki, hosszu papirszeleteket osztott, a mikre áhitatos mondások voltak irva török betükkel.

Én egy forintot adtam neki: ezért aztán a számomra ki is kereste a legjobb czéduláját, a mire három sor volt irva.

Minthogy azonban én sem irni, sem olvasni nem tudok (már mint törökül), tehát rám nézve egészen holt kincs volt ez az irás.

Egyszer azonban támadt a magyarok közül egy tudós férfiu, a kinek bizonyosan a baziliskus nyalta meg a fülét, mert minden török, persa és arabs szót megértett.

Ennek megmutattam a hodzsától kapott czédulát; ő aztán leolvasta nekem róla az egész reczeptet, mely szólt eképen:

«Ha este lefekvés előtt megrágsz a szádban a zápfogaiddal három keserü mandulát, hát akkor téged Majmuna, az álomtündér bevezet a Mahomed paradicsomába.»

Hát már ilyen olcsó belépti díj mellett ki ne akarna bejutni egy ilyen dicső mulatozási helyre.

Én bizony elköltöttem a három szem keserü mandulát.

Alig hunytam le a szememet, már ott volt előttem Majmuna, az álomtündér. Mindgyárt ráismertem a nagy denevérszárnyairól, a mik egyik láthatártól a másikig érnek. Felültem a hátára. Hetet csapott a szárnyaival, a hetediknél aztán már ott voltunk a hetedik égben.

Az öreg Mahomed próféta maga ült az ajtóban s szedte a belépti dijat. Tőlem is követelte az egy dénárt arab értékben.

A Majmuna tündér odasugott neki a fülébe: «Ingyenjegyes! Reporter.»

Erre a próféta levette előttem a turbánját s azt mondta, hogy «Szelim alejkum», a mi annyit jelent törökűl, hogy szabad belépni.

A Majmuna elkisért mindenüvé a nagyszerüen berendezett édenkertben s megmutogatott mindenféle csodákat. Láttam trombitafuvó elefántokat, és szónokló majmokat.

Mondtam a kalauznak, hogy ez nekem már mind nem ujság, láttam én már odahaza a földön külömb trombitáló elefántokat és szónokló majmokat: lépjünk be a paradicsom közepébe.

«A Tubafa alá?»

«Igenis oda.»

Tanultam ám én annyit a török katekizmusból, hogy mindenkinek, a ki a Tubafa alá eljut, azonnal osztályrészül adatik hét bájos tündér, a kiket a törökök úgy hinak, hogy «hurik».

Egyet lökött rajtam Majmuna s azzal ott voltam a Tubafa alatt.

Terített asztal vár rám, megrakva mindenféle csemegékkel és italokkal.

Csakhogy az álomételektől az ember nem lakik jól s az álomban bevett italoktól még szomjasabb lesz.

Végre bübájos zene hangjai mellett megjelent az első tündér, a ki számomra volt rendeltetve.

Szépnek szép volt; csakhogy nem volt több hét esztendősnél.

Rákezdett a tiszteletemre valami török rigmust, a minek nem akart vége szakadni: úgy hadarta, mint egy szélkelep. Látszott, hogy iskolába jár már.

— Hagyd el, hugám! Majd mondd el a végét tiz esztendő mulva! Nesze egy czvibakk; dugd be vele a szádat. Hadd jőjjön a másik!

Erre csak előpattant, mintha egy «musa ensete» bimbóból ugrott volna ki a második péri.

Ez már tánczosnő volt. Csörgős dobot vert. Csakhogy ez még kisebb volt: nem több hat esztendősnél.

A harmadik tündér meg még fiatalabb volt egy évvel a másodiknál: ez már csak öt éves lehetett. Ez pedig énekesnő volt. De milyen vékony hangon csiripelt!

A negyedik zenéhez értett, de ez már csak négy éves volt. Szörnyü szép volt, a mint egy nádsipon tilinkózott.

Mi lesz ebből, ha ez így megy visszafelé?

S csakugyan úgy lett.

Az ötödik volt három éves: ez virághintő tündér volt.

A hatodik aztán már csak járszalagon tipegett elém s nem tudott egyebet mondani, mint azt, hogy «baba» s a kezefejével törülte a pisze orrát.

A hetedik meg épen pólyástul együtt gurult oda. Ennek szerencsére czuczli volt a szájába dugva, nem kiabálhatott.

— Jaj barátom, Majmuna, kiálték. Nem tudtam én, hogy a Mahomed paradicsoma Fröbel-kert. Vigy engem innen haza! Nem jöttem én ide huri-kisdedóvót alapitani.

— Hát mit akarsz? förmedt rám Majmuna. A huriknak is kell egyszer gyermekeknek lenni. Minden fa elébb virágot terem, azután éretlen gyümölcsöt.

— No hát hozz ide, majd mikor megérnek a gyümölcsök.

— Legyen a te kivánságod szerint! — Azzal hazahozott a Majmuna.

Másnap lefekvés előtt megint elfogyasztottam a három szem keserü mandulát, melynek bűvös hatása alatt a Majmuna álomtündér ismét megjelent előttem s vitt, a hátára véve, a Mahomed paradicsomába.

A próféta ezuttal a bejáratnál tombola táblácskákat is árult. Azt is ajándékba kaptam tőle. Ez mindenütt kijár a reportereknek.

— Hanem aztán tisztességesen referálj a paradicsomról! kiáltott utánam a próféta. Valami skandalózus dolgokat ne tégy a referádába, te «tintásujju!»

— Mit gondolsz? próféta! Nem is tudnék, ha akarnék sem! Még ha látnám, sem látnám meg aztat.

Majmuna vitt megint a Tubafa árnyékába.

Az ám a nagy fa! Minden eddig megdicsőült muzulmánnak a lelke elfér alatta.

— Czimborám! mondék Majmunának; aztán mit lehet ezen a tombolán nyerni?

— Mit lehet nyerni? A Mahomed paradicsomában? Hát mit lehetne itt mást nyerni a tombolán, mint bájos tündéreket, hurikat és périket. Négy darab lesz ma kijátszva, még pedig a javából.

— Az már jó! De hát ha ezeket úgy játszszák ki lutrizva, hogy csináljak én a magam egy szál tombola tábláján treffert, mikor egy biliom müzülmán lutriz együtt velem.

— Csak te légy nyugodt a magad dolga felől. Te fogod csinálni a ternót is, a quaternót is, a quinternót is, meg a tombolát is.

— De hát hogy történhetik meg ilyen csoda?

— Hát azért vagyok én csodatévő tündér. Hát nem én vagyok-e a lutrizóknak patronusa? Nem én diktálom-e a számokat, a miket be kell rakni? Nem forgatja-e minden igazhivő az «Álmos Könyvet» a kezében?

— Csakhogy én nem vagyok Álmos Könyvben hivő.

— No hát megmondom neked az igazat; de el ne árulj, mert akkor mindnyájunkat becsuknak. Hát látod ott azt a szerencsekereket? Úgy-e hogy rézből van az egész hordó? Ezen nem lehet keresztül látni, hogy a sorshuzó árvagyerek megeszelhesse a barnább tokokat a világosabbaktól. Nagyobb igazság kedvéért még be is van kötve a gyermek szeme: semmit sem láthat. Azért mégis azt a hat számot kell neki kihuzni, a melyiket én kivánom, hogy az én táblámon minden nyereményt elkaparítson.

— No ennek a titkára igazán kiváncsi vagyok.

— Hát tudod: én, meg a szerencsekerék-forgató, meg a sorshuzó árvácska egyetértünk. A szerencsekerékbe a számrejtő ezüst tokokat a próféta és valamennyi irástudója szemeláttára töltik be; az árvahuri egész vállig mezitelen karral nyul bele a korongba s úgy huzza ki a számot. Az én barátom, a Szemkics-Ali azonban azt a hat ezüst tokot, a mikben az én számaim vannak, külön megmelegítette a takaréktűzhelyen. A bekötött szemü gyermek aztán addig kotorász a tokok között, a míg egy meleg tok akad a kezébe. S ilyenformán kiszedi őket egymás után minden boszorkányság nélkül.

— Gyönge, de jó! No ezt megpróbáljuk, ha egyszer Temesvárra megyünk.

— De aztán ki ne kotyogd: mert hűvösre jutunk.

— Álmomban sem fogom kibeszélni.

— Aztán a nyereményen megosztozunk. Egy negyedrész az enyim, egy a Szemkics-Alié, egy az árvagyermeknek jut: a negyedik marad neked.

— Igen helyes.

(Különös az, hogy az ember hogy szeret álmában csalni, lopni!)

Csakugyan úgy ment a sorshuzás, a hogy a Majmuna megmondta.

Az én táblámon nagy hirtelen meglett a ternó.

Itt jön a numero I-es nyeremény!

A szerencsekerék mellé volt felállítva egy olyan furcsa állvány, a minőt látunk a vasuti folyosókon: felül van rajta egy óramutatós számtányér, alatta egy oroszlánfej. Ha az ember feláll a zsámolyra s aztán annak az oroszlánnak a szájába becsusztat egy tiz krajczárost: a mutató rögtön megjelöli, hogy hány kilót nyom az, a ki a zsámolyon áll.

Az én nyereményemet is arra állították fel.

Allah ekber! Itt kilóval mérik a tündéreket!

S ugyan volt rajta mit mérni! Hatalmas átméretü termet volt; a karjai és vállai emlékeztettek azokra a kőből faragott hölgyekre, a kik az Andrássy-uton a kapubejárat fölött tartják a hatalmas erkélyt.

A mérőgép kilenczvenkét kilót mutatott.

— No barátom, Majmuna: ez legyen a te osztalékod. Mégis szeretném tudni, hogy hány esztendős lehet ez a tündér?

— Az ilyen kérdésért ugyan ki szokták dobni az embert a paradicsomból; de neked mégis megsughatom, hogy ez bizony épen kukoriczakapáláskor mult negyven esztendős.

— A legszebb kor egy tündérnél. De reménylem, hogy az ez után következő nyereményekben fokozatos korengedély észlelhető?

— Minden bizonynyal. Még pedig lajstromok szerint: öt-öt éves ugrásokkal.

— Már így szeretem!

A minapi praxisból tanulva, kiszámítám, hogy ha hátrafelé megy a korfokozat, akkor a quaternós lesz harminczöt tavasznak örvendő: ezt hagyom a Szemkics-Ali barátomnak; a quinternós leszáll harminczig: ez épen jó lesz mamának a kis árva számára; a negyedik aztán megáll a huszonöt évnél: no ezzel már lehet nekem szóba állani.

Az ám! Csakhogy nem lefelé haladt a fokozódás, hanem fölfelé. A quaternóra, quinternóra mind egyre nyomaté-

kosabb termetek állottak a mázsálóra; a mutató százöt, százhusz kilót mutatott, míg végre a tombola, a főnyeremény elérte a százötven számot. Ment volna az a mutató még tovább is; de már nem volt több szám az óralapon.

Ez már aztán tökéletes egy alak volt! Épen olyan széles, mint a milyen magas; a szemei nem látszottak ki az orczájából s a szája nem keresztben, de hosszában állt, a hogy a két arczdomb összeszorítá. A két kezét nem tudta elől összetenni s a markait ökölre szorítani. És mikor megindult járásra, duczokkal kellett megerősíteni a paradicsomnak a pádimentumát, hogy keresztül ne szakadjon alatta. — S ez mind az enyim.

— No barátocskám, választhatsz; sugá gonoszul mosolyogva a Majmuna tündér.

— Bomolj meg a profétáddal együtt! Nem ilyennek képzeltem én a hurikat a Mahomed paradicsomában.

— Hát mit gondolsz? A hurik is meghiznak; mert nagyon sok czukorsüteményt esznek. Te kivántad az érett gyümölcsöket. Az Izrafil tud eligazodni a te eszeden. Kell? Nem kell?

— Csak tartsd magadnak! Addsza a returbilétet! Hadd menekülök innen! La illah, il Allah, Mohamed razul Allah!

Hejh de örültem, mikor megint itthon lehettem a biztos jó földön.

Soha többet keserü mandulát éjszakára!

HEJ MIKOR MÉG MI ZÖLDEK VOLTUNK!

Könnyü most innen a szürke szakáll közül morgolódni a tüzes menykő fiatalságra! — De hát mikor mi zöldek voltunk! Meg azok, a kik még nálunknál is vénebbek!

Emlékeztek még arra a volt miniszterelnökünkre, a ki azt mondta a parlamentben, hogy nem tehet róla, ha az ellenzék bizonyos zászló láttára «megbokrosodik». Az volt ám a legény a talpán, mikor még fiapolitikus volt!

A harminczötödiki országyülés alatt királykoronázást láttunk vala «fő» Pozsony városában. (Buda még akkor csak vár vala: Pest pedig csak emporium.) V. Ferdinándot koronázták vala meg, még atyja életében, Szent István országai királyának.

A fényes ünnepségeket berekeszté volt egy nagyszerü tánczvigalom, melyet a főlovászmester rendezett. Ezer viaszgyertya világítá be a szőnyegekkel feldiszített termeket s a fényözönben a sok őszi dísz-mente, tarkítva a főherczegek, tábornokok, a külföldi nagykövetek egyenruháival, s a főrangu hölgyek brilliántos toilettjeivel; a buffetben minden, a mi csak jó és drága: még Gefrorenesz is volt!

Hanem egy dolog hiányzott, a mi nélkül nem igen tartatódik tánczvigalom. — Nem volt muzsikus. — Nem volt czigány.

Hát hová lettek légyen a czigányok? A hires Bagó Jóska bandája, a kinek hetedhét országban párja nem volt sehol? A kit az Alföld küldött fel Pozsonyba a diæta tartamára.

Hát az a hiba esett meg, hogy a fölovászmester, túlságosan nagy loyalitásból úgy megválogatta, hogy kinek küldjön meghivókat az országgyülési fiatalság közül, hogy valamennyi szabadelvü fiatal ember, mind kimaradt.

A 35-iki szabadelvü országgyülési fiatalságnak a lumene volt báró Wenkheim Béla.

Nagy volt a felháborodás a liberalisok részéről; s annál nagyobb a visszatromfolás! — Wenkheim Béla a bál napjára lefoglalta a hires gyulai czigánybandát, s a mellőzött fiatalság ugyanarra az estére rendezett a «Zöld Fában» nagyszerü dinomdánomot.

Mit volt mit tenni. A főlovászmester kénytelen volt előszedetni a német szinház zenekarát s annak a gyékénykákás czinczogása mellett tartani meg a fényes udvari bált.

A tüzes fiatalság pedig az alatt vigan mulatott a vendéglőben a pompás czigányzene mellett.

Éjfél tájon, a pohárköszöntők sorában Wenckheim Béla egy indítványnyal állt elő.

— Urak! Eddig mulattunk magunknak. Most mulassunk másnak. Menjünk oda, bandástul, a hol a főméltóságok sirva vigadnak az átkozott rossz muzsika mellett, huzassunk nekik egyet, — irgalomból.

Az indítvány köztetszésre talált; a jurátusok felkerekedtek s igazán «bene sonantibus» felvonultak a bálterem elé s ott az utczán rázendíttették a «Bihari kesergőjét».

Odafenn a teremben rögtön elhallgatott a cseh muzsika s az erkély megtelt báli közönséggel. A zene alatt lerohant a teremből az egyik bálrendező, egy fiatal aranykulcsos, s elkezdett szépen könyörögni Wenckheimnak:

— Adjátok ide a bandátokat, csak egy nótára: hadd hallja meg ez az idegen nép, hogy milyen az igazi magyar zene! Látjátok, ánglusok is vannak itten.

— Jól van! Egy nótára átengedem a bandámat. Hanem aztán visszaereszszétek. Monda Wenckheim Béla.

De biz azok nem eresztették vissza. Csakhogy megkaphatták a czigányt! Elébb elhuzatták odafenn a «Ruzicska andalgóját», azután a «Svihrovai nótát», majd a «Lavotta indulóját».

A nemes fiatalság csak várt azalatt odakünn az utczán. A juratéria zugolódott; «ez már nem illik: ez visszaélés! Ez valóságos Kohlmarkt!»

Nem volt elég. Még egy mazurkát is rákezdtek odafenn a főméltóságok s tánczra lendültek rajta. Ez már «gravamen!»

— De már ezt nem türjük! kiálta Wenckheim Béla. Majd igazságot teszek én itt mindjárt!

Azzal felrontott a bálterembe; azon módon bokáig sárosan. A teremajtóban megállt; odakiáltott a czigányprimásnak:

— Jóska! Ácsi! Gyere haza!

Azzal a czigányprimás szépen keresztül dugta a nyirettyüjét a hegedü hurjai alatt, leszállt az emelvényről s ott hagyta az egész európai concertet, a félbenmaradt mazurkával együtt. Ment a Wenckheim Béla hivására — vissza a «Zöld Fába».

Az illustris tánczosok ott maradtak a bálterem közepén, s várhattak, míg a cseh orchestrum megint elfoglalta a tribünt, s folytatta, a hol a czigányok elhagyták.

Ez bizony nagy affront volt; elvinni a zenekart az udvari bálból! De hát disciplinaris uton nem lehetett megtorolni. A jurátusok contractuális jogon birták a czigányokat; Wenkheim Béla pedig aviticus jogon, mert az ő czigányai voltak Békés Gyuláról, — hogy pedig via facti hajtották végre a reoccupatiót, erre ősi Tripartitumunk szabadságot ad a magyar nemesnek.

Lovagias uton kellett elégtételt venni.

Másnap az aranykulcsos secundánsai megjelentek a szabadelvü fiatalság kávéházában s hozták a kihivási kartellt. Párbaj egy szál kardra: a mig csak vér nem foly.

Wenkheim Béla felajánlotta magát az elégtételadásra; de arra azt mondták a kihivók, hogy ők nem egy ember nevében jönnek egy emberhez, személyes sérelmet megtorolni; hanem egy megsértett testület: a báli közönség nevében kérnek elégtételt az egész megsértő testülettől. A hogy ilyen alkalomnál szokás, sorshuzás dönti el, hogy kik legyenek a két corporatio viadorai. — El lett fogadva a modalitás.

A szabadelvü fiatalság urnájából Csunkó Náczi neve került elő.

Az is karakán fiu volt; szatmári csemete: onnan az ecsedi láp mögül. Nojszen jól jártál aranykulcsos! Csak hozd ide azt a pulidert!

Wenkheim Béla pedig felajánlotta magát secundánsnak.

Még az nap kellett megesni a bajvívásnak: természetesen ebéd után. (Ki a bolond verekedik éhomra?)

Miután mind a két bajvívó kellő kurázsit ivott magának: elvitték őket nagy kisérettel a párbaj szinhelyére.

Az volt a «dictatura».

A «dictatura» szót azonban nem kell úgy venni, mintha onnan kormányozták volna az országot erőhatalommal; hanem egy hosszu szobát neveztek így a pozsonyi országházban, a hol a nemes fiatalság az országgyülési tudósításokat körmölte a maga vármegyéje számára — dictandó. Itt dolgoztak ők két sor asztal mellett, a diktátor «Szuszurka» commandója alatt.

Ezt az irodavezért pedig azért hitták ilyen furcsa névvel, mert ő találta ki az eddig használt interpunktiók: punctum, comma, semicolon, stričla stb. helyébe a magyar elnevezéseket: a pont neve lett «szurka», a kettőspontė pedig «szuszurka». Rajta is száradt az a név örökre a mesterén.

A dictaturában szépen helyet szorítottak az ordaliának, az asztalokat félretolták, a kalamárisokat az asztal alá rejtették, a gyertyatartókat a kályha vállára rakták; a

kályhát pedig biztosították székekből alkotott sánczczal, hogy a viaskodók be ne döntsék.

Akkor aztán a kezükbe adták a kardokat: «előre! Isten nevében!»

Jó két insurrectionalis fringia volt.

A secundánsok felálltak az asztalokra kétfelől, mert másutt nem volt a számukra hely a keskeny szobában, s onnan tartották a törvényt a perdöntő párbajban.

Nagyon szép duellum volt az! Egyszer a Náczi szorította az aranykulcsost az egyik ajtóig; másszor meg a kamarás emberelte meg magát s ő verte vissza a Náczit a másik ajtóig. A kardok csattogtak rettenetesen. De vér csak nem akart folyni.

A secundánsok biztatták a feleiket erősen.

— Ne a kardjaitokat vagdaljátok össze fürésznek! Rivalt rájuk Wenkheim Béla. Oda üssetek, a hol elevenjére találtok.

Erre aztán Csunkó Náczi egy hatalmas csapásra kapta föl a kardját; de a helyett, hogy az aranykulcsost hasította volna kettőbe, az asztalon álló Wenkheim Bélának a lábikráját szurta keresztül a kard hegyével.

— No urak! kiáltá Wenkheim Béla: most már folyik a vér! Ha megelégesztek az én véremmel, akkor elég van téve a becsületnek.

S a vívó felek megelégedtek a secundáns vérével s azzal ki lett adva az itélet, hogy a differentia lovagias uton elintéztetett.

Wenkheim Bélának a sebét a hirtelenében előkerített borbély aztán összevarrta, bekötötte. Azt mondták rá, hogy katona dolog.

A vitézi bajvívást természetesen «magnum áldomás»-nak kellett berekeszteni a «három kapásnál». Wenkheim Bélát oda is magukkal vitték az ifju óriások; — az az egy kis seb szóra sem érdemes, kivált a lábszáron! Hiszen megirta azt a dicső emlékü erdélyi költő, Zeyk, hogy: «minden ember térdig ember: azon alul «láb».

Ott azután víg poharazás közt helyreállt a kutyamacska barátság az ellenkező elvű fiatalság között: éjfél vetette őket haza. A conservativ ifjak nem külömben valának berugva, mint a liberálisok. Karöltve s az egész utczát elfoglalva vonulának be a belvárosba, hatalmas énekléssel ébresztve fel a nyugvó keresztyéneket. (A zsidók a Schlossbergen laktak mind.)

Ha még csak az éneklésnél maradtak volna! De a berugott aranykulcsos azt a tréfát követte el, hogy minden házkapun becsengetett s a két secundánsa: egy præsumtiv örökös főispán s egy herczegi majoresco, fütykössel döngette végig az ablakredőnyöket.

Wenkheim Béla, mint aféle plezuros katona, Csunkó Náczi vállára támaszkodva baktatott leghátul.

Egyszer aztán egy felháborított húsfüstölő mester kirohant a házából hat hentes legényével a csendháborításra.

Utczu, futásra vette a dolgot az egész társaság, az aranykulcsos legelől.

Csunkó Náczi is elővette a jobbik eszét: «szégyen a futás, de hasznos»; s lába közé kapta a széles utczát. Wenkheim Béla maradt leghátul a keresztül szúrt lábával. Őt azután tetejébe még jól el is döngették a hentesek.

— — — — — — — — — — — —

Akkor beszélte el ezt az adomát előttünk a clubban a miniszterelnök, mikor egy zajos hajczihő alkalmával szomorú lamentót csináltunk a mai fiatalság fölött.

— Hagyjátok el! Hát mikor mink zöldek voltunk!

SOHA SEM EGYEDÜL.

Előre örültem annak a napnak, a mikor mi (mint Kisfaludyak) Tóth Lőrincz félszázados ünnepét meg fogjuk ülni.

Én nagyon szeretem Tóth Lőrinczet. Nemcsak azért, hogy látok magam «előtt» egy nálamnál tíz évvel idősebb és mégis fiatal embert, hanem különösen azért, mert ő volt az életemre nézve az, a mi a klasszikus korban a fátum, a kálvinistáknál a prædestinatió, a mohamedeseknél a kizmet.

Mikor legelőször láttuk egymást Komáromban, én kilencz esztendős voltam, ő tizenkilencz. Ő már akkor a tudóstársaság babérkoszorúját viselte, drámája a száz aranyas pályadíjjal lett kitüntetve. (Akkor még a száz aranyat ezüst billikomban adták a szerzőnek.) Hejh, de szép nyalka legény volt! Hozzánk is ellátogatott, tartottuk a rokonságot. Apám odaállított eléje. Neki is van egy fia, a ki már verset ír. Lenczi akarta azt látni. Előadatták azt velem. Egy, az utczán kiabáló, félbolondra irott vers volt: nyolcz soros. Tóth Lőrincznek tetszett, elhozta magával Pestre s egy hét mulva megjelent a versem a Jelenkor Társalkodójában, alányomatva authenticusan: «irta Asvai Jókay Móricz, kilencz esztendős, Rév-Komáromban.»

Ez volt az eljegyzésem a múzsával. Dehogy múzsa! Czigányasszony! Bohéme! Ezzel lett a sorsom megpecsételve, hogy soha sem lesz belőlem jurium direktor! De hát nem bántam meg, még most is szerelmes vagyok belé. S ehhez a mennyei hölgyhöz engem a Tóth Lőrincz előttem világító példája vezetett.

Hát azért örültem előre annak a jubileumnak.

Ki is fundáltam magamban egy áldomást az ünnepélyes lakomára, a miben ilyenforma ötletek voltak:

«Mai nap már harmadszor üljük meg Tóth Lőrincz ötven éves jubileumát. Így van ám az, mikor valaki polygamiában él a múzsákkal. Hol az egyik, hol a másik követeli az aranylakodalmát. Kivánom, hogy még Themissel is megülhesse (sokat nem akarok mondani), de legalább is az ezüst menyegzőjét.»

Majd kiczifráztam volna én ezt szépen.

Hanem hát egyszerre csak meglep egy nyughatatlan torokfájás, épen a jubileum délutánján s ez annyira rámkap, hogy már az ünnepélyre is csak nagy borzongva mentem el, de a lakomáról el kellett maradnom s nagy vert had módjára hazabandukolnom.

Otthon pedig senki sem várt már rám. A gyermekeim elmentek hangversenybe. Most ott lakom az ő házukban. (Az is rendkívüli eset ám, hogy egy vén poéta számára a fiatal piktor vő építsen házat.) A Gábor diáknak, meg a szakácsnénak, meg a szobaleánynak mind szabadságot adtunk ez estére, hisz úgy volt, hogy én sem kerülök haza éjfél előtt.

Most azután egyes egyedül voltam az egész házban. Minden ajtó kulcsát magammal hordom, bejöhetek kérezkedés nélkül.

De hát vagyok én valaha egyedül? Soha sem! Először itt vagyok én, az úr (magam az öreg), a ki parancsol; azután megint itt vagyok én, a szolga (magam a legény), a ki szót fogad.

Azt mondom, hogy nincs annál nagyobb uraság, mint mikor az ember maga szolgálja ki magát. Az a hatalmas ember, a ki senki szolgálatára nem szorul.

Hideg van a szobámban, a hátam borzong, a torkom éget. Mi ez rajtam? Influenza? Ismerem már. Tavaly is volt. Hideg is van, sötét is van a szobámban. Sebaj! Majd segitek raja. Sötétben is rátalálok az orvosságos palacz-

komra. Bizony nem is antipyrin ám, hanem kegyetlen cognac. Egyet húzok belőle. Ohó! Ez nem tréfál! gondolja az én bajom s alább hágy a dideregtetéssel.

Aztán begyujtok a kandallómba. Pompás kandallóm van! Teljes életemben ez volt a vágyaimnak az utópiája: egy kandalló. Most már megvan. Az Árpád fiam fundálta ki. Nincs olyan senkinek! Egy percz alatt lobog benne a tűz. Én odahúzom eléje a karszékemet s gyönyörködöm a lángokban, a mik a pattogó bükkfahasábokat körülnyalják.

Nincs olyan szép gondolatja a teremtésnek, mint ez, a mi épen mindent elemészt: a láng! Micsoda virágágy! A napraforgók és tulipánok szirmai, a zegzugos akánthuszlevelek, meg az «égő szerelem», a tűzliliomok kelyhe, hát az a sok fénylő ranunkulus! Amott lobog egy, ni! a mi kékkel kezdődik, pirossal végződik! Hát ez a sárkánytaréj, mely haránt lő ki az égő hasábból, s olyan fehér, mint a napfény. Nagyokat pattog, sistereg, pörlekedik a tűz, majd összeomlik az égő rakás, szikraözön száll fel a kürtőbe: a lángok meghaltak; csak a rózsaszin parázs világit végig a szobámon. Dehogy haltak még meg. Egy-egy tánczoló dæmon kiugrik a parázshalom közűl s újra világot vet a félsötétben. Előtünnek a tétova fénynél a megszokott tárgyak. A könyvtáram, a csigáim, az emlékeim. Aztán meg az a nagy arczkép ott a kandalló mellett. Az előre elköltözött arczképe. Mind hozzám beszélnek: «ugyan mitől fázol? ugyan mit dideregsz? Hát nem eleget éltél? Nem kaptál mindenből, a mi csak a földön megkapható? Szerelemből és bánatból. Dicsőségből és gyaláztatásból? Mire vársz még? Nézd ezt a nagy bolond könyvtárt! Tele írtad már. Hely sincs már benne a következőknek, mégis dolgozni akarsz?

Igazuk van. Biz én már kitanultam az iskolát végig. Mindent tudok már.

Hanem hát, valljuk meg őszintén, mentűl öregebb az ember, annál jobban ragaszkodik az élethez. Mégis szép

ez a világ! Kivált mikor az embernek egy ilyen jó kandallója van.

Aztán egy dologra még kiváncsi vagyok, a mit szeretnék meglátni. Azt, hogy az új országházban hogyan húzzák fel a «lift»-en a honatyákat a gyülésterembe?

A vége az a kandallózásnak, hogy a borzongás kiáll az idegeimből, csak a torokfájás marad fenn. Aztán meg az, hogy éhes kezdek lenni.

Az, hogy vacsorával nem vártak, nem tesz semmit. Sonka mindig van a háznál. Sonkával és filozófiával minden helyzetet elfogadhatóvá lehet tenni. Még a boldogult apósomtól hallottam ezt a bölcs dietétikai mondást: «Csak sonkát egyetek! Nem lesz hidegetek.» De hát a torokgyuladás! Az ellen meg azt találom az öregem naplójában feljegyezve, hogy semmi sem használ olyan biztosan, mint egy pohár jó veres bor. Ha egy nem, akkor kettő.

S az mind kezem ügyében van, itt a mellékkamrácskában. (Nagyon jól van az én dolgozószobám berendezve.) «Magad uram, ha szolgád nincs.» (Ezt meg a boldogult nagybátyámtól örököltem.) A dolgozószobám mellett van mindjárt az étkező, egyszerre meg van terítve az asztal.

Hanem már enni csakugyan szomorú dolog egymagában az embernek.

De hát vagyok én valaha magamban? Dehogy vagyok! Csak az előszoba-ajtót kell kinyitnom s egyszerre itt van a vendégtársaság.

Hát nem megmondtam?

A legelső a mylord, a ki belép. «Ah god bye mylord!»

Utána jön mindjárt a Yumyum.

És nem várat magára soká a Káffer.

Négyen vagyunk. Mindjárt körülüljük az asztalt.

Azaz, hogy a lord mellém ül le a pallóra, a Yumyum egyenesen az ölembe, a Káffer pedig fel az asztal végére.

A lord egy gyönyörű szép angol vizsla (a leányom kapta ajándékba Komáromból), hosszú, selyemsíma veres szőre, nem is szőr ez már, hanem haj, olyan lompos farka, mint

egy zászló, okos feje, értelmes szemei. Lehetetlen, hogy valami elátkozott herczeg ne lakjék benne.

A Yumyum, az egy angora czicza, hófehér bundája, rózsaszínű orra, nagy lobonczos farka.

A Kaffer pedig egy valóságos Kaffer kandur, a milyent csak a muzeumban látni, sötétszürke, fekete sávokkal, a farka vége is fekete, mint a vadmacskának. Csak hat hónapos még, de már olyan óriás, hogy attól tartok, mire megnő, jaguár lesz belőle. De a mellett olyan szelid, mint egy bárány. Széles, okos fejéből két nagy szem villog elő, fekete karikákkal körözve. Ilyen fejük volt a templomos vitézek által bálványozott Baffomet-alakoknak. Az ember szinte érti, hogy az «örök jóságot» nem emberarczban, hanem macskáéban személyesítették.

Asztaltársaim nagyon jól tudják már a szokást, hogy nálam a vendég az első. Magam, a gazda, vagyok az utolsó. Előbb sorba kinálok mindenkit. Csakhogy ők is illemtudók. Az asztalra föltett ételhez világért hozzá nem nyulnának. A lord épen vegetarianus. Nem orthodox ugyan, a húsfalatot nem utasítja vissza, de mindenekfölött szereti a körtét. S az idén nagyon sok körténk van. A Yumyum pedig megköveteli, hogy a mit kap, a legapróbb csipetekre legyen szétdarabolva s a kenyeret csak úgy fogadja el, ha abból morzsányi galacsinok vannak hengerítve; a Kaffer pedig épen játékszernek nézi az ételt. Mikor egy sonkafalatot teszek eléje, azt előbb messziről, hol a jobb, hol a bal kezével megpofozgatja, azután a két kezébe véve, lapdázik vele s csak nagy kinálgatás után veszi a foga közé, s akkor azután nagyot ráz rajta és futni hagyja.

Mind a hármat be lehetne sorolni a mértékletességi egylet tagjai közé.

Igy aztán negyedmagamban csendesen megvacsorálgattam. Egyszer-egyszer eszembe jutott, hogy ép ebben az órában az én barátaim milyen vígan csörditik össze a poharaikat az örömlakomán, szikráznak az élczek, harsog

az éljenzés; én pedig itt lakomázok a három néma vendégemmel.

Ejh! Ez nem jó gondolat! Hol vannak az esti lapok? Olvasni kezdenék, de azt meg nem engedik. A Yumyum alulról czibálja a hirlapot, a Kaffer meg belelép — in medias res — s ő is olvasni akarja, hogy mi történt a pártkonferencziákon. Azután nagyokat prüszköl tőle.

Ki csak nem dobhatom a vendégeimet! Tűrnöm kell az impertinentiáikat.

Tán ha az íróasztalomhoz ülök, oda nem jönnek utánam.

Dehogy nem jönnek! Ott is együtt akarnak mulatni. A lord a lábamhoz fekszik, a Yumyum a térdemre kuporodik, a Kaffer felugrik az asztalomra, azt hiszi, hogy mikor azt a tollat tánczoltatom a papiron, őt ingerlem a játszásra. A tenyerével kapkod a tollamhoz s eltörli az irást; utoljára végig nyujtózik az egész iráson s elkezdi a tintás talpát nyalni.

Van énnekem sok szép kalamárisom, drága emléktárgyak, de azokat én mind nem használom; egy tíz krajczáros flaskából mártogatom a tintát. Attól tartok, hogy ez a minden lében kanál Kaffer még feldönti! Be kell dugaszolnom. No most aztán igazán nem írhatok!

Tegyünk hát a kandallóra ismét, de most már hátat fordítok a tűznek. Az átelleni falról néz le reám Petőfi arczképe. Jól talált kép, olajfestmény, oldalán kard, kezében lant.

«Hej Sándor, Sándor! Ha te azt a kardot fel nem kötötted volna, most — talán épen ma — a te ötven éves költői jubileumodat innánk végig! Mennyi verset írtál volna! És milyeneket! Juliád sem ment volna máshoz nőül... Zoltánod sem züllött volna el a világban... nagy család ülné körül az asztalodat... te azok közt mint nagyapó — fehér hajjal, — a legifjabb unokát lovagoltatva térdeden... Házad volna a körúton a munkáid jövedelméből... Neved a virilisták között... Képviselője volnál a VI. kerületnek... Pártvezér volnál!... Mért

nem maradtál te annak, a mivé az úr Isten teremtett: költőnek? . . . Mért romboltad le magadat? . . . Látod, én hogy megőriztem a kadáveremet? : . . S milyen jó dolgom van! . . . Egész nap irok . . . Ha fölébredek, már irok . . . Két íróasztalom van; ha az egyiknél meguntam a dolgot, megyek a másikhoz. Bizony mondom, oda engedném neked az egyiket . . .

Egyszer csak azt látom, hogy már ott is ül az íróasztalom mellett. Abban a honvéd egyenruhában, azzal a nemzeti szín vállszalaggal. Nagyon sebesen tud írni. Egy percz alatt kész a nagy költemény.

«Hát még mindig csak isztok és beszéltek?»

Felolvassa előttem azon a varázstevő hangon, a mely a köveket s a kőnél keményebb emberi sziveket is megindította. Rettenetes sorok! Világgyújtogatás! Népirtó harag, égostromló lelkesedés, pokolgázoló merészség! Hajh mikor ezt olvasni fogja a minden ajkú nemzet: a szent Vidaláz fog végigfutni rajtuk! Az lesz az influenza.

A költemény utolsó versében ég szakad, föld indul. Iszonyú csattanás rázza meg a világot . . .

. . . Hát az én Kaffer barátom leverte az íróasztalomról azt a szép porczellánfestményt, melyet Herenden készítettek klasszikus mintára! Afrodite találkozása Áreszszel. A szép műdarab ott feküdt a padlón összetörve.

S az én Kafferem szép nyugodtan ott állt a romok felett, s farkát csóválgatva, felém fordítá azt a Bafometpofájú okos fejét, mintha még neki állna feljebb.

— Ejh, ejh! uram. Választmányi tagja az erénymegőrző egyletnek! Hát illik az kelmednek, az íróasztalán ilyen csintalan képet tartani! Itt van. Összetörtem.

Igaza van a Kaffernek. A bizony nem illik.

Megpróbáltam összerakni a Vénus-kép cserepeit. Hát bizony nem lehet azt már összerakni, ha egyszer széttörött!

Petőfi is ott állt már a rámájában. Az a világrobbantó vers is elrepült a papirról.

A tűz is kialudt a kandallóban.

No hát menjünk mi is aludni.

Jó éjszakát, néma képek ott fenn! jó éjszakát, mylord! jó éjszakát Yumyum! jó éjszakát Kaffer!

Minden a másé: enyim csak az álmom.

ELIZIANNA.

(Egy hajóskapitány elbeszélése.)

Hát bizony, ifjú barátim, a tengerész nem olyan ember, mint ti, pocsétakerülők. Tulajdonképen mi vagyunk ennek a planétának az autochton lakói, mert a víz nagyobb felszint foglal el rajta, mint a por. Mi körül tudjuk kerülni a foldet a magunk elementumán, de ti nem tudjátok a magatokén.

A testünk is más alkotású, mint a tietek; a lelkünk meg épen más anyagból van.

Hiszen megpróbáltátok egyszer-másszor. Egy merész keresztülhatolás a La-Manche csatornán! vagy egy istenkisértő expediczió Trieszttől Velenczéig! Hogy ne mondjak olyan nagyot, mint egy testamentomtevő koczkáztatás Hamburgtól Helgolandig. A mint a hajó himbálózni kezdett a tengeren, egyszeribe kiesett a szivetek a kebletekből; az athleta olyan vékony hangon, mint egy kis macska, könyörgött egy pohár cognacért; a tudós szivesen elcserélte volna a fejét a legostobább matrózéval. Bezzeg nagy szónokok vagytok a szárazföldön! De azt hallgassa meg valaki, hogy mire használjátok a szájatokat a tengeren! A matróz, a hajóstiszt pedig azalatt jön-megy biztos lábbal a födélzeten, mint a légy a falon, végzi a maga dolgát; az egyik parancsol a másik engedelmeskedik; a kormányzó forgatja a kormánykereket, a gépész ügyel, a fütő tüzel; egyik se mozdul a helyéről. Még csak nem is imádkozik, de nem is káromkodik senki, mikor a hajót dobálja a hullám.

Vannak közöttetek elegen, a kik már kóstoltak így egy napot a tengerből. Holtig van nekik miről mesélni. Hát mikor egy olyan utat tesz meg az ember, a mi hónapokig eltart, aztán nem valami mulatságos látványokkal bővelkedő hajón, a mely utazó társaságokat szállít, hanem egy kereskedelmi szállító gőzösön, vagy épen egy hadihajón?

A tengerész igazában egy más világ lakója: egy olyan világé, a hol először is nincs «idő». Nappal és éjjel között rá nézve nincs különbség; éjjel is csak úgy kell dolgozni, ügyelni, mint nappal. Alszik akkor, a mikor rákerül a sor. Az egyiknek éjfélkor van a reggel, a másiknak este nyolcz órakor. Neki nem órák szerint, hanem tengeri mérföldek meg fonalak szerint számít a klepsidra. A zsebórája sem mutatja az igazi időt: ha keletnek megy, minden nap egy negyedet siet, ha nyugotnak jön, ugyanannyit késik. Ünnepnapot a kalendariuma nem mutat. Szép volna a vasárnapi munkaszünet a tengeren! S mikor a ti bolond naptáratok azt mondja, hogy «tél» van, akkor az én steamerem a legszebb nyári napon vet horgonyt Rio-de-Janeiro előtt. Akkor van az ananász évadja. Ott a karácsonfa a pálma.

De leginkább az teszi más világgá a hajót, hogy nincs rajta asszony!

A tengerész az az «Ádám», a kinek az oldalbordájából nem lett «Éva.»

A sátán, a ki Szent Antalt kisértette, nem jelenik meg a tengeren. Tudja, hogy ott nincs semmi keresete.

Felét az útnak bizonyosan a vihar foglalja le. Azalatt egyedül az életfentartás ösztöne parancsol. Maga az a vasból pántolt, uszó tömeg is úgy tud sirni, zúgni, kongani a hullámcsapkodástól, a vitorlák, az árboczok közt süvölt a szél: kinek jutna eszébe ilyenkor a szerelem? Ha pedig szélcsend van, a tenger sima lesz, nem mint egy tükör, hanem mint egy szövet, melyen a habfodrok egymást keresztezik, olyankor valami kimondhatatlan nyugalom száll a tengerész szivére, mely elaltat minden indulatot.

Nem vagyunk állatok többé. Hasonlíthatunk azokhoz a ránk nézve láthatatlan lényekhez, a kik a mi fejünk felett hajókáznak a sűrü légkör felszinén: úgy repülünk mi is egy egész világ felett, mely tele van élettel.

S aztán soha sem menekülünk meg attól a tudattól egy perczre sem, hogy mi itt a halálnak vagyunk eljegyezve. Az a mátkánk. Meg van vetve a nászágyunk. Egy véletlen, a minő százféle alakban leskelődik a tengeren, s mi megyünk a másvilági menyegzőre. Csak egy embernek kell elhibázni a rábizott feladatát; elfelejteni a kőszénraktár szellőztetését; tulfűteni a katlant; nem venni észre, hogy a szivattyu rosszul működik s csak félig tölti meg az üstöt; elaludni a kormányrudon, nem venni észre a szemközt jövő hajót; elmulasztani a baloldalon a jelzőzászló lobogtatását — s egy percz alatt végünk van: a kazán felrobban, magától meggyullad a szén, az idegen hajó betöri az oldalunkat. A hajósnak csak egy gondolatja van: megtettem-e már azt, a mi rám bizatott? álmából tizszer fölébred s utána néz: nem álmodta-e azt, hogy valamit elmulasztott? Mindenki érzi, tudja azt, hogy ő most nem egyéb, mint egy darabja annak a bonyolult gépezetnek, a mi ezt a hajót egyik világrészből a másikba szállitja. — Örülünk, hogy nem látunk asszonyarczot.

A hajósok az igazi anachoréták!

De csak addig, a míg a tengeren vannak.

Hanem aztán, mikor a szárazföldre kitoppannak, akkor napok alatt kivásálják az életből, a mit hónapokon át elmulasztottak.

A tengerésznek a pénze csak a szárazföldön pénz: a tengeren mit venne rajta? Minden napra kijár a maga osztályrésze: a matróz ugyanazt a kétszersültet és szárított halat eszi, a mit a kapitánya, s azt a meszes vizet és brandyt iszsza rá, a mit a tisztjei. A mit aztán három hónap alatt keresett, azt tiz nap alatt el kell neki költeni, a míg a hajószállitmányt kiemelik s a viszszállitmányt betöltögetik. Ez a tiz nap az ő farsangja.

Van is aztán a tengerésznek kelete a gyönyörök piaczán! De tudnak is azok mulatni.

Uraim! A miket önök a párisi «moulin rouge»-okban meg a «closerie des Lilas»-kban láttak és tapasztaltak, az mind «gyermekbál anyai felügyelet mellett» azokhoz az amsterdámi tánczvigalmakhoz képest, a miket a hazatérő matrózok rendeznek.

Fiatal koromban egy kereskedelmi társulat hajóján szolgáltam. Minden évben kétszer tettem meg az utat Braziliába.

Még akkor nem voltak a mostani triple expansion gépes csavargőzösök, egészen vasból szerkesztve. Az én járművem afféle becsületes fahajó volt, rézveretes fenékkel, lapátkerekekkel, ezerötszáz registertonna tartalommal. Nem is járt olyan sebesen, mint a mostani hajóink.

Rendesen három hetet kellett időznöm a rio-de-janeiroi kikötőben, mig a visszrakományt a társulat bizományosai összegyűjték, néha még tovább is, ha a kávészüret elkésett, vagy a termelők «Ring»-et csináltak.

Itt ismerkedtem meg a szép donna Eliziannával.

Kreol nő volt: a legszebb asszony, a kit valaha láttam. Ti sem láttatok annál szebbet, mondhatom, s ha az egész világ szépségeit mind összecsődítitek is a szépségversenyre, olyat nem találtok, mint Elizianna.

Ilyen szép csak vadállat tud lenni; a páva, a gazella, a párducz, a kinek minden mozdulatában báj van és erő. Mondanom sem kell, hogy tánczosnő volt; ballerina assoluta az Alkázárban. Mikor azokat a nagy szempilláit felemelte s rám nézett azokkal a lehetetlen nagyságú fekete szemeivel, megesküdtem rá, hogy a pokol is, a mennyország is mind egy helyre került: a lángokban angyalok, s a csillagsugarakban ördögök incselkednek, s én azok között vagyok egyszerre elkárhozva és idvezülve.

Nem is vagyok már kiváncsi egyikre sem. Se több gyönyört, se több kint nem adhat az örökkévalóság sem, mint azok a három hetes tündérálmok adtak.

Minden esztendőben kétszer látogattam őt meg. Tiz hét oda, tiz hét vissza, három-három hét itthon. E tiz hét alatt asceta voltam.

Hogy ő is az lett volna, azt bizony nem állitom.

De hogy az alatt, a mig én Rio-Janeiroban időztem, egyedül engem szeretett, azt nagy okom van esküvel erősíteni. S azt hiszem, hogy ha végig elmondom a történetet, akkor önök sem fogják tőlem kivánni, hogy esküdjem meg rá.

A háborus idők alatt átléptem a haditengerészethez: a hol rövid időn annyira vittem, hogy egy fregatt vezénylete lett rám bizva.

Hanem ezzel aztán vége lett az én braziliai nászutazásaimnak.

Egy egész esztendeig nem láttam az én paradicsomi tündéremet.

A következő évben rendkivüli szerencsém akadt. A magas kormány egy kis hajóexpeditiót küldött a brazíliai vizekre az ellenadmirál vezénylete alatt s ő épen az én fregattomat választotta ki a kiséretéhez.

Fontos dolgok lehettek ránk bizva; az ellenadmirál zárt levélben vitte az utasitásait magával, a miket csak az æquatoron tul kellett neki felbontani.

Bántam is én, hogy mi van az ő zárt levelében: nekem a szivemben volt az én utasitásom. A mint megérkezünk a kikötőbe, rögtön sietni Eliziannához.

Csakhogy az egyik utasitás a másikkal tökéletes ellentétben állott.

A mint a hajók horgonyt vetettek, az ellenadmirál azonnal kiadta a parancsot, hogy a partszállás mindenkinek személyválogatás nélkül szigoruan megtiltatik.

S bár engem is lánczolt ez a tilalom a hajó árboczához; de ismét az a szerencse ért, hogy az ellenadmirál engem bizott meg, hogy hat legénynyel szálljak ki egy csónakon, friss hust és főzeléket bevásárolni a városban, a mi a hajón elfogyott. Én, a ki ismerős voltam a város-

ban, legjobban megtudtam e feladatnak felelni. Ő maga egy másik csónakon kiszállt a tisztelgő látogatásokat megtenni az udvarnál és a követségnél. A többinek a hajón kellett maradni.

Azonban nekünk nem volt szabad tovább időznünk a városban, mint a partraszállástól számitva két óráig. Az első ágyulövésre vissza kell térnünk.

Két óráig! Két óráig gyönyörködni annak a hangjában, a kit esztendő óta nem láttam! Hisz ez rosszabb, mint mikor a kinpadon a torturázottnak egy pohár vizet adnak!

Az ellenadmirál szigoru ember volt: nem értette a tréfát.

Bele kellett nyugodnom.

Én, a mint a partra szálltunk, a matrózokat utasitottam, hogy merre van a piacz; magam egy bérkocsiba vágtam magamat s nyargaltam a jól ismert erkélyes házhoz. Útközben egy fehér rózsát vettem a virágárusnőnél s a gomblyukamba tüztem.

Otthon találtam őt.

Az volt a viszontlátás! Meg akart fojtani a karjaival: agyon akart harapdálni; sirt, nevetett; az ölembe dobta magát: utoljára elbontotta azt a hosszu, térdig érő fekete haját s köröskörül betakargatott vele; meg voltam fogva, mint egy hálóban.

Csak akkor kérdezte tőlem, hogy: «úgy-e most már itt maradsz egy örökkévalóságig?»

— Igen: két óráig.

— Megőrültél?

Mondtam neki, hogy nekem most az ellenadmirál parancsol. Katona vagyok, államszolgálatban állok: engedelmeskedés a dolgom.

— Két óra? Hisz az meghalni sem elég! sóhajtá fel Elizianna.

— Én pedig az ágyu jelszavára visszatérek.

— Akkor én is veled megyek a hajóra.

— Hadihajóra nőnek nem szabad belépni.

— Álruhában követlek. Felöltözöm hajóapródnak.

— Hogy tehetnéd azt, ezzel a berenicei hajjal!

Erre elkomorodott.

— Hát azért hoztál nekem fehér rózsát?

S kivette a gomblyukamból a rózsát.

Aztán kifutott a szobából s ott hagyott magamra.

Nem soká várakoztatott meg. — A mint visszatért, már át volt öltözve hajós jelmezbe. Az a tündér szép haja le volt vágva.

Ekkor tudtam meg, hogy milyen őrülten szeret!

Megbántam nagyon, hogy ide jöttem. Milyen kár azért a gyönyörű szép hajzatért!

Hiszen ha még csak a haj veszett volna kárba!

— No, hát elég helyes hajóapród vagyok-e?

De megenni való volt! Fején azzal a kerek, viaszos tafota kalappal, melynek szalagja mellé az én fehér rózsám volt oda tűzve.

Csak azt a rózsát ne tűzte volna oda!

Az ágyuszóra ott voltunk a csónaknál.

Ő előre ugrott be: nem kellett neki segitség.

Aztán a hajóra úgy mászott fel a kötélhágcsón, mint egy betanult tengerész, a kinek szokott mestersége a kötélzeten szaladgálni.

Azt hittem, hogy senki sem vette észre. Sötét volt, mikor visszaérkeztünk s Elizianna rögtön eltünt az én kabinomba.

Minő örvénye, minő fergetege a gyönyörnek következett ezután: arra jobb nem emlékezni vissza.

Mikor két ellenkező szél összetalálkozik, abból lesz a «cyclon.» Bizonyosan azok is szerelmesek. A tengerészek a cyclontól tanulnak szeretni.

Késő reggel ébredtem fel a mámorból. A hajón doboltak. Az ellenadmirál érkezett meg. A vizsgát tenni jött.

Én hirtelen felkaptam az egyenruhámat. De Eliziannát eltüntetni a kabinomból már nem volt időm. A kabin mellett volt egy kis mosdófülke: abba rejtettem el.

— Mi történik veled, ha itt találnak nálad? kérdé Elizianna.

— Haditörvényszék elé allitanak s főbe lőnek . . .

Az ellenadmirál a kegyetlenségig szigoru ember volt.

Mikor az üdvözlésre eléje siettem, azt mondá:

— Kapitány úr! Nekem följelentették, hogy valaki erre a hajóra egy hölgyet csempészett fel. Kérek szigoru vizsgálatot tartani.

Én hidegvérrel intézkedtem. Tengerész arczán a félelem számára nincs kifejezés.

Sorakoztattam a legénységet, a hajós személyzetet. No, azokra nem lehetett ráfogni, hogy átöltözött kisasszonyok.

Az ellenadmirál még az árboczkosárban gunyasztó matrózfiut is leparancsolta: annak is igazolnia kellett magát.

Aztán sorra vizsgáltuk a másodkapitány, hajóhadnagy, zászlótartó kabinjait: a kormányosok kojéit, a gépészek tanyáit, a raktárakat. Sehol sem találunk semmi gyanus jelre. Börtönt, ballasztüreget, mindent felkutattunk. Csak egy áruló hajtű se került elő.

— Akkor kénytelen vagyok a kapitány úr kabinját is szemügyre venni. Mondá az ellenadmirál. Kérem, nyissa fel az ajtaját.

Az ajtó be volt zárva, a kulcs a zsebemben. Felnyitottam az ajtót.

Az ellenadmirál belépett: széttekintett. A kabinban rendben volt minden.

— Hát az a kis mellékajtó?

— Az a mosdófülkébe nyilik.

Az ellenadmirál maga lépett oda, felnyitni az ajtót. Belépett . . .

Éreztem, hogy el vagyok veszve. A revolverem után nyultam, hogy fejbe lőjjem magamat . . .

— Itt sincs senki! mondá az ellenadmirál. — Hamis volt a följelentés, kapitány úr! A hamis vádlót fogom főbelövetni!

Ezzel megfordult s eltávozott.

«Itt sincs senki?» — hebegém, mint egy álomjáró.

A kabinom ajtaja nyitva volt.

A tengerőből csendes és sima! apály volt.

Néhány ölnyire a hajótól lebegett a viz szinén a viaszos tafota kerek matróz kalap, szalagja mellett az én fehér rózsámmal: — az apály lassan-lassan vitte magával odább ... odább ... odább ...

BOSZÚ A TÚLVILÁGON.

(Elbeszélés, a minőt a jövő századbeli novellisták fognak irni.)

A RÉMTETT.

Ketten szerettek egy leányt. S a leány szerette mind a kettőt.

Az egyik az ural-altaji fajhoz tartozott, a másik az indogermánhoz; a hölgy finnugor volt.

A párbaj, ez a mult század barbár intézménye, rég kiment a divatból; helyét elfoglalta az az észszerü eljárás, hogy az ember az ellenfelét, megsértőjét, vetélytársát, meglesi az utczán s egy villamos löveggel, a minőt a sétapálczákban viselünk, hátulról lelövi.

Az ural-altaji ifjú lőtte le az indorgermánt, épen akkor, a midőn az a gellérthegyi Valhalla és az Alhambra között járó helyi léghajóról alárepült. Ez az agyonlövetésen kivül még agyon is zúzta magát.

Az emberölőt biró elé álliták.

Nem is tagadta a dolgot. A védelem csupán az elkövetett gyilkosság kvalifikácziójára szoritkozott.

Mivelhogy a XX-ik század humánus törvényei szerint harminczháromféle neme van az emberélet kioltásának: rablógyilkosság, tömegesgyilkosság, apa-, férj-, gyermekgyilkosság, emberölés, véletlenből, önvédelemből, tudományos czélokból, politikai indokokból, fanatizmusból elkövetett emberölés stb. stb. A legszelidebb neme: «prophylaktikus emberölés» : mikor valaki megöl valakit abból a barátságos előzékenységből, nehogy az egy hónap mulva

egy örökölt betegségben sokkal kinosabb módon végezze az életét.

Minthogy pedig a megölt vetélytársra ki lehetett deríteni, hogy annak az apja 88 esztendős korában megházasodott, a nagybátyja pedig minden vagyonát vasuti részvényekbe fektette : annál fogva világos, hogy a családjában van az őrültségi hajlam; a bonczleletnél pedig ki lett derítve, hogy az «antrum Highmoori»-ban egy csepp chylus találtatott, annál fogva az emberölés a legenyhébb büntetéssel lett sujtva: a gyilkos fizetett annyi talmi forintot, a hány kiló volt a meggyilkolt sulya, csizma és esernyő nélkül: tehát 78 forintot. Ha a karlsbadi kura előtt ölte volna meg, akkor 86 forint lett volna a büntetése.

Börtönök a mi felvilágosodott századunkban nincsenek: minden büntetés pénzbe megy. A ki nem fizethet: ledolgozza a birságot naponkint 8 óra szerint.

OMEGA KISASSZONY.

A hogy a neve is elárulja, a hit nélküliek szektájához tartozik: a kiknek nincsenek keresztneveik, csak a görög és arab alfabet jegyeivel nevezik el magukat.

Rohamosan haladó századunkban, a midőn mindenkinek módjában áll a tulvilági szellemekkel közvetlen érintkezésbe lépni : a vallás egyáltaljában csak az alsóbb földmives néposztályok számára fentartott szükséges — jó. Városokban a templomok már mind muzeumok.

Azt is tudjuk már, hogy mi a földöntuli élet? S ennélfogva a pokolnak a részvényei már annyira alászállottak, hogy a börzén nem is jegyeztetnek többé.

A bűnügyi tárgyaláson Omega kisasszony is szerepelt mint felmentő tanu. Rendkivül érdekes vallatás volt. Külföldről hatvankétezer utazó jött fel Budapestre az esküdtszéki tárgyalásra, ugy, hogy azt a circusban kellett meg-

tartani. Angol, francziа, orosz és chinai tolmácsok magyarázták a közönségnek a kérdéseket és válaszokat.

A tárgyalás utáni napon Omega kisasszony ezerkétszáz komoly ajánlatot kapott; a beküldők között volt az egyesült Uskókok királya, a maczedoniai nagymogul, a biscayai trónkövetelő és valami kilencz köztársasági elnök — a nyugdijazott állományból.

Mondanom sem kell, hogy Omega kisasszony egyet sem bontott fel közülök. Már t. i. a levelek közül.

Mivel már volt választottja in petto: a kivel konzorcziumra lépendeni elhatározott szándéka volt lesz. Egy híres játékos, a ki milliókkal rendelkezik. Sémi eredetü.

«Hát az ural-altájiból mi lesz?» kérdené egy mult századbeli olvasó. S összecsapná a kezeit, ha azt a választ nyerné, hogy marad in statu quo.

A mi praktikus korunkban azonban ez már normális állapot. A férjhez menendő leány felől nem azt kérdik, hogy mi a hozománya? hanem hogy «ki a protektora?» — Ha az jó firma, akkor versenyeznek a kezéért.

De azonkivül is Omega kisasszony elsőfoku spiritista volt, a ki a siderograf által már előre megtudta, hogy az ural-altaji imádója anyagcserének néz eléje; és igy nem volt szüksége rá, hogy a lelkiismeretét morfium befecskendésekkel csillapitsa.

DOBLJU BANKÁR.

Doblju (olvasd Y) bankár egyike volt korunk kiváló czelebritásainak.

Rendkivüli szerencsével játszott, a mit az egyik szeme sajátszerü talentumának köszönhetett. Keresztül látott vele a kártyán. Sőt annyira vitte a művészetet, hogy evvel a begyakorlott szemével kinézte a börzematadorok szeméből a fenyegető baisset; s a lófuttatásnál meglátta a zsoké szemében a rossz lelkiismeretet, a kit a gazdája megvesztegetett, hogy a favorit lovat tartsa vissza a futás-

nál, s a szerint fogadott. Óriási summákat nyert a totalizatőrön.

Az az egy kancsal szem többet ért Doblju bankárra nézve a Kohinoor 375 karatos gyémántnál. Őrizte is azt, mint a szemefényét.

A VÉGZET.

Az ural-altaji a legelső «béka» volt a boulevardokon. (Hajdan dandynek, gigerlinek, gommőnek, lionnak hitták, mostani neve «béka.») Ő lanszolta a divatot. Minden új kabátot, kalapot, kamáslit ő mutatott be először a szalonban. Ezért fizették a divatkereskedők. Ez volt az élethivatása.

Egyszer meglát a budapesti Pobjedonoszeffsugáruti legfényesebb kirakatban (az egész palota üvegből épült) egy pár legújabb párisi topánkát. Azok közönséges szerecsen bőrből voltak; hanem a magas sarkaikban egy-egy melodion volt elrejtve, mely minden ráhágásnál muzsikált. Az egyik a marszellyézt, a másik a Bozseczárjakránit zenélte a szerint, a hogy az ember az egyik, vagy a másik lábával lépett.

— Ezt nekem kell birni! kiáltá lelkesülten a békák békája, s belépett a boltba: kérdezve, hogy mi az ára a Memnonszobor czipőinek?

— Ez a czipő nem eladó, mert ez a montenegrói császár megrendelésére készült.

E szörnyű sorscsapást egy béka érző szivének nem lehetett elviselni. Muzsikáló czipő nélkül mit ér az élet? Rögtön sietett az antrpriz de pomp szüiszidhez (öngyilkosok végtisztességtételének vállalata) s ott kikeresve a katalogusból a legkellemesebb nemét az éllettől megválásnak, letette érte a taksát s átadta magát az operatőrnek.

A legdivatosabb fajtája volt az öngyilkosságnak ez idő szerint az, hogy az ember kéjgázt szitt fel s ebben a gyönyörteljes alvó állapotban elhelyeztette magát egy jégszek-

rénybe és ott megfagyasztatott. Ekként a halál megszünt fájdalmas lenni. E módszer feltalálójának emlékszobrot szokott emelni a hálás utókor — minden télen jégből.

AZ ANYAGCSERE.

Csak most veszem észre, hogy fentebb egy elavult szó szaladt ki a tollamból: «halál».

Halál nincsen többé, ezt már mindenki tudja; csak anyagcsere.

Azért, ha a családban valaki meghal, nem az az első dolguk a hozzátartozóknak, hogy a könyeiket pazarolják, hanem, hogy a biztositó társasághoz fussanak a polizzével, a bíztositott összeget felvenni.

Temetkezésről sincs már szó többé. Valóban sajnálattal és csodálkozással tekintünk vissza balga őseinkre, kik számos hektárjait a legalkalmasabb háztelkeknek pazarolták temetkezési helyekre. S azokban millióit helyezték el a semmi haszonra nem szolgáló pompának, koporsók és kövek alakjában.

Észszerü korunkban már az élettől megvált anyagot értékesiteni tudjuk. Óriási vállalataink vannak, melyek a lélektől megvált testeket hamuvá égetik.

Semmi sem vesz kárba! A Duna jobb partján elkészített hamvakat megveszi egy nagy üveggyáros; a balpartiakat pedig egy czukorfabrikás.

Nincs többé halál, csak anyagcsere.

Ekként lett az indogermánból legrövidebb idő alatt egy czukorsüveg, mig az ural-altáji átalakult egy pezsgős palaczkká.

Mind a kettőt felvásárolta aztán egy hirhedett pezsgőgyáros: a czukor borrá változott át, s mint ilyen be lett töltve a palaczkba.

Igy került össze ismét a két ellenséges vágytárs csodálatos és mégis természetes anyagcsere utján.

AZ ERÉNYŐR.

Omega kisasszony és Doblju bankár együtt szupiroztak a kabiné szeparében.

Csakhogy bölcs törvényhozóink gondoskodtak ám arról, hogy a jó erkölcs fenn legyen tartva.

E czélra állittatott fel az erényőrség intézménye.

Minden resztoratőrnél készletben állnak bizonyos számu hajlott korú duenák, kik, a midőn meglátják, hogy egy úr, meg egy hölgy külön zárkába vonulnak étkezni, azonnal gardedameul odaszegődnek hozzájuk és ellenőrzést gyakorolnak, s jegyzőkönyvet vesznek föl a látottakról és hallottakról, s azokat a főerényőr nagymesternek beszolgáltatják, a ki esetleg birsággal bünteti az erény szabályainak megtörőit. Pohárkoczintás = 1 fillér; csók = 2 korona; csintalan dalok éneklése = $2^1/_2$ kor.; és igy fokozatosan.

Csakhogy minden méregnek van már ellenmérge.

A vendégek tudnak hypnotizálni s a közéjük telepedett gardedámot delejes álomba meritik s aztán szuggesztio utján azt iratják vele a jegyzőkönyvbe, a mit akarnak.

«Mit eszünk mink most?»

«Heringet.»

(Pedig őzderék szarvasgombával.)

«Mit iszunk hozzá?»

«Ó gazőzt.»

(Pedig tokaji aszu — répából.)

«Miről beszélünk most?»

«Az encyclikáról.»

(Az ám!)

«Mit csinálunk most?»

«Ibolyát szedtek a mezőn.»

«Hát most?»

«Korcsolyáztok a jégen.»

A statisztikai hivatal aztán ezekből az adatokból kide-

ríti, hogy milyen rengeteg sok ibolyát szednek Budapesten télen s milyen jól lehet korcsolyázni a jégen augusztusban a Dunán.

A KATASZTRÓFA.

Az ananász parfénál voltak; következett a pezsgő.

Ott állt már az asztalon. Ez volt az a bizonyos palaczk.

A Spiritolon segélyével megtudta Omega kisasszony, hogy ez a palaczk és ez a bor a palaczkban az ő két hajdani imádója, átalakult anyagban. Azoknak tehát a lelkeiknek is közel kell lenni.

Azt már a fén dü sziékl tökéletlen emberei is tudták, hogy az emberi lélek is láthatóvá tehető. Napjainkban az ilyesmi mindennapi látvány. Van már szinház is (a tizenharmadik), a melyben csupa lelkek játszanak. Persze csak pantomimiát. Legujabb drámai válfaj. Jó üzlet. A szereplőknek se gázsi, se kosztüm.

Omega kisasszony bűvészetének minden ágát bemutatta már. Énekelt, tánczolt, tüzet fujt a szájából, a hogy egy modern hölgyhöz illik, szavalt verseket, miket a cenzura meg nem enged.

«Pur la bon bus» azt inditványozá Doblju urnak:

— Kivánod-e, hogy a két imádómnak a lelkeit, a kik közűl az egyik a másikat és később magát is megölte: előidézzem.

— Nem bánom, mondá Y.

Omega kisasszony a villanyfény eloltásával egyszerre sötétséget csinált a szobában.

Akkor aztán a kés fokával megütögetve a pezsgős palaczk nyakát, igy szólt:

— Delta! Indogermán ifjú! Az én kivánságomra jelenj meg!

Erre az a bizonyos villanyillat terjedt szét a szobában: a sötét falon először egy fénygomoly támadt, mely lassankint emberalakot vett föl.

Doblju nevetett.

— Tökéletesen az! Épen ilyen csámpás görbe lábu volt. Igy tartotta félre a fejét, a kezét hátrafelé rakta. Ez a valóságos Delta!

Omega kisasszony ismét megkopogtatta a pezsgős palaczk oldalát.

— Gamma! Ural-altáji férfi. Az én kivánságomra jelenj meg!

Ugyanaz a tünemény ismétlődött. A dőzsölő pár előtt ott állt a hű lélekalakja a hirhedett békának.

— Servus Gamma! kiálta dévajul Doblju. Egészen ő az! Csak a monokli hiányzik a szeméből.

— Most megkisértek egy mutatványt, a mit még nem próbáltam soha; szólt Omega kisasszony. Összeverekedtetem ezt a két lelket egymással. — Delta! Ime előtted áll most Gamma, ki téged az elmult életben orozva megölt. Most állj boszut magadért.

'S hogy a bűvmondásnak erőhatalmat adjon, felfelé fordítá a bedugaszolt pezsgős palaczkot, s a jobb kezének a négy újja hegyét elkezdte annak a gömbölyü fenekén elébb lassan, majd hevesebben körben csusztatni. Az üveg sirni kezdett s olyan tulvilági hangokat adott, hogy a bankárnak még a műfogai is fájni kezdtek tőle.

A leány egyre sebesebben csiszolta az üveg fenekét, a két lélek elkezdett reszketni, mint mikor a lángot fujják: a palaczkba befojtott indogermán anyag, emberi haragra forralva, oly nagy mértékü szénsavat fejtett ki, hogy egyszerre csak szétrugta ural-altaji ellenfelét, a palaczkot.

Az éles üvegszilánkok felhasiták Omega kisasszonynak az orrát s eléktelenítették az arczát. Doblju urnak pedig kiüték azt a kártyán keresztül látó szemét.

Ilyen a tulvilági bosszu a XX-ik században.

SZINÁN BASA.

— Hány nap van egy hónapban?

— Hónapja válogatja. Kiben harmincz, kiben harminczegy. — Egyben pedig csak huszonnyolcz.

— Jó volna, ha úgy volna! De a mostani szép julius hónapban öt vasárnap esik és igy annak csak huszonhat napja van: — Maróthy szerint, ötöt a harminczegyből, marad huszonhat.

— E bizony baj.

— És miután mégis, az astronomiai naptár szerint huszonhat forintot harminczegy felé kell szétosztani: jut minden áldott napra 84 krajczár, egy áldatlanra pedig csak 80.

— Hát az nagyon szép!

— Az igaz, hogy ha répát kapálnék, akkor csak 70 krajczárt kapnék egy napra. S még is csak kellemesebb munka a jó hüs szobában a papiroson előre-hátra tánczoltatni a tollat, mint odakinn a nagy melegben arra vigyázni, hogy a lábamba ne vágjam a kapát, vagy a mi nagyobb veszedelem: a laboda helyett a czukorrépát ne találjam kiirtani.

— Hát hiszen azért végeztél kilencz iskolát.

— És az államvizsgát is letettem. Nincs is én nekem semmi panaszom. Hálát adok a mindenhatónak, hogy ilyen biztos állásba jutottam, a hol mindennapra kijár a nyolczvannégy krajczárom s még szállásom is van s télire annyi targallyam, a mennyit összeszedhetek.

— No hát akkor mit téped a hajadat?

— Azért mert van! Nagyon is sok a hajam. Hamar elkoptatja a kalapot. Ez a mostani még csak három esztendős s már hogy néz ki? A tiszttartó mindig azt kérdi tőlem (pedig még az utczán leveszem), hogy «meddig hordom még ezt a palacsintát?» — Palacsintát! — Hisz ez a magyar mythologiába tartozik. Van is a világon palacsinta!

— Bizony új kalapot kellene már venned?

— Hitelbe? Nem! Adósságcsináláshoz nem folyamodom.

— Félreteszünk minden nap tiz krajczárt a konyhapénzből. Én azt megtakarítom a czikória kávén. Nekem jó lesz a tej is.

— Mit? Hogy te még arról a kis kávéról is lemondj? Azt már nem engedem. Mást mondok én! Nem rég volt dolgom egy kitanult férfiúval, a ki hat évi tanfolyam után, mint végzett szalmakalap-fonó hagyta el a szegedi csillagbörtönt; én írtam meg neki az instancziáját. Hálából megtanitott engem a szalmafonásra. Jön a nyár. Divat lesz a szalmakalap. Magam készítek magamnak kalapot. — Hanem a tiz krajczárokat azért félre rakjuk: de nem a te konyhapénzedből. — Én hagyom abba a szivarozást. Rájöttem, hogy rosszat tesz. Délelőtt elrontja az étvágyat, délután gátolja az emésztést, este pedig álmatlanságot okoz. Te neked kell az új kalap a nyárra. Hisz ez a mostani még leánykorodból való. Tudod, mikor ibolyával szedtük tele a mezőn?

— Azért nem szükséges neked a te megszokott szivarodról lemondanod. Van én nekem megtakaritott pénzem.

— Hol veszed?

— Hát mikor üres időm van, a béresnéknek szoktam a pruszlikjukra himzéseket varrni!

— No azt meg nem engedem többet! Hogy te ezeket a szép szemeidet ilyen megrontó munkával tedd tönkre! Az én feleségem a béresnéknek varrjon pénzért? Mit

mond a tisztttartóné; ha ezt megtudja? Inkább magam dolgozom többet.

— Ugyan mit dolgoznál még többet? Hiszen úgy is reggeltől délig, déltől estig ott irsz a kanczelláriában.

— Hétköznap? De vasárnap is van a világon.

— De akkor meg nincs se irni való, se napidij.

— Hát a «Szinán basa?»

— Az a te egyetlen mulatságod! Mikor a többi gazdatiszt urak elmennek kuglizni, te azalatt leülsz és szindarabot irsz. Ez pótolja nálad a kártyát, meg a kávéházat.

— Hát nem olvastam fel neked belőle szép jeleneteket?

— Nekem nagyon szépek voltak. Annyit sirtam rajtuk, hogy csupa öröm volt.

— De a tiszttartónak is felolvastam. A meg akkorát nevetett rajtuk, hogy utoljára az oldalába állt a nyilallás a nagy kaczagástól,

— Hát ez mulatságnak elég szép, de mit hoz ez nekünk a konyhára?

— Várj csak kedveském. Tudod: ez a mi méltóságos grófunk, a kinek a jóvoltából élünk, áldott jó ember. Nagy kedvelője a művészetnek. Most épittetett a kastélya udvarára egy pompás theátrumot. Én csak a piktortól tudom, a ki a kuliszákat festette; mert nekem a kastélyba semmi bejárásom. Ő méltósága nem sokára nagy ünnepséggel nyittatja meg a szinházát, melyben a saját szintársulata fog működni. A saját karmestere késziti hozzá a zenét. A méltóságos úr azt szeretné, ha még az előadandó szindarab is a saját uradalmából kerülne ki. Egy hét előtt azt mondja nekem a tiszttartó: hallja maga diurnista! Meg van-e már fejelve az a komédia? — Mondok: Csak az utolsó ráspoly hiányzik még. — «Sohse gyaluljon, ráspolyozzon rajta többet, hanem hurczolja ide: aztán majd én átadom a karmesternek.» — Le sem engedte tisztázni. — Ott van már a kezében. — A legjobb auspicziumaink vannak. — Azóta minden nap izenget a karmester úr, hogy még ide kellene neki egy stanza, amoda egy mádri-

gál: meg egy couplette, meg egy románcz: kiváltképen chorus!

— S te azt mind tudod, hogy micsodák?

— Tudom-e? Hisz az államvizsgán is kitünőt kaptam a magyar költészetből. Azóta a tiszttartó is sokkal nyájasabb hozzám. Bizonyos, hogy elő fogják adni a Szinán basát a grófi theátrumban.

— No az bizony nagy dicsőség lesz!

— Mit dicsőség? Hát a remunerátió! A mi szeretett grófunk gavallér ember. Senkit sem hagy jutalmazatlanul. Meglásd, hogy lesz neked új kalapod, s nem kell érte se pruszlikokat kivarrnod, se a czikoriáról lemondanod. S csak az első lépés sikerüljön. Majd lesz még én belőlem más is, mint napidijért körmölő diurnista.

(Kopogtatnak az ajtón. Livrées inas lép be, boritékba zárt levélkét adva át a napidijasnak. Reszkető kézzel felbontja: elsápad.)

— Adj egy pohár vizet. Elszédülök. A méltóságos gróf úr hivat magához. Megyek azonnal — sietve: — kötelességemnek tartom. Adja át legmélyebb üdvözletemet.

— Frakkot, frakkot frissen! De jó, hogy ezt zálogba nem tettük. Fényes-e a csizmád? Hadd hozzam a kefét! Hát ez a nyakravaló hogy van felkötve? Skandalum! Ezt a zsiros kalapot csak nem teszed fel a frakkhoz. Itt a megtakarított pénzem. Végy magadnak utközben egy czilindert a kalaposnál!

— Élet vagy halál! Úgy érzem magam, mint a kit a vérbiróság elé idéznek. Asszony! Feleség! Ha reményeim teljesülnek, a legszebb kalapot hozom neked haza, a mi csak a masamódnál kapható.

— Hadd igazítsam meg a hajad.

— Nem! Nem! Csak a kezedet tedd a fejemre, áldj meg. S aztán imádkozzál. Van Isten az égben.

— Hát a keztyüd? Itt van: nesze.

(Napidijas elrohan, s csak útközben veszi észre, hogy a vőlegényi keztyüből kihizott, a mióta a felesége kosztján

van. Asszonyka otthon marad, s nyugodt lélekkel lát a konyha után. Palacsintát készit, még pedig az utolsó maradékával a baraczk-lekvárnak, a mit a kasznárnétól ajándékba kapott. Ez az «ő» kedvencz eledele!)

(Félóra mulva betöri az ajtót a hazarohanó férj; a kibérelt czilinder klakknak lapitva a hóna alatt, nyakravalójának a csokra hátul a nyakcsigáján; liheg, mint a kit a vizből huztak ki; szemei kimeredve, arcza sápadt: összevissza beszél.)

— Szinán basa..: a méltóságos gróf... száz forint... Hivatal... nyolczszáz forint... királyi operaház... Itt a kalapod.

(De a hol annak a kalapnak kellene lenni, az az összeszorított ökle, a mit nem enged szétnyitni; kimerülten lerogy egy szalmaszékre. Végre gondos ápolás s egy pohár viz serkentő hatása mellett annyira magához tér, hogy artikulált mondatokat lehet belőle kivenni, a melyeknek logikai rendbe szedése után kivilágosodik az egész tényállás.)

A műpártoló mæcenás igen is nagyon szépnek találta a Szinán basa énekes szinművet; igen is előfogja adatni a saját szinpadán, sőt be fogja ajánlani a budapesti királyi operaháznak is előadás végett. Szerzői dijul egyelőre ád a költőnek száz forintot. Majd tantiemek is lesznek. És hogy jövőre nyugodtan szentelhesse magát a muzsának, kinevezi a napidijast magán irnokának nyolczszáz forint fizetéssel, kevés dologgal. Akkor aztán kinyitja a görcsösen befogott markát: «Itt az új kalapod!» a nyolczrétbe hajtott ujdonatuj százas!

— Én pedig palacsintát csináltam a számodra baraczkízzel.

— Nem! Ennyi boldogság egy napra! Ez álom. A kakas egyet kukorit s felébredek belőle.

— Azt a kakast pedig megsütjük vasárnapra pecsenyének!

S azóta ismét 30 és 31 napja van a hónapoknak, egynek pedig 28 vagy 29, a hogy az astronomus kicsinálta.

S fél év mulva csakugyan előadták Szinán basát, a kis diurnista darabját a magyar királyi operaházban, tetszés mellett.

Az egész mesében az a legjobb, hogy igazán megtörtént.

Még is jó ember volt az a Szinán basa!

A GLORIÁS HÖLGY.

(Egy Amerikában járt barátom elbeszélése.)

Buffalóból utaztam gőzösön Chicagóba.

Utitársam volt egy new-yorki jó ismerősöm, egy nagy trafika tulajdonosa, a kit nem is fogok másként czimezni, mint trafikás.

Egyátaljában az egész elbeszélésemben nem fog előfordulni egy előnév, vezetéknév, keresztnév. Mindnyájan anonymok maradunk.

A gőzös egyike volt az elsőrendű propellereknek, csupán utazók számára berendezve, egyedül Amerikában ismeretes komforttal.

Engem a tarka vegyületű társaság érdekelt, sokkal jobban, mint a partokon pompázó kéjlakok és parkok szakadatlan sora.

A bolygó tömeg közül, mint egy uralkodó planéta tünt ki egy deli hölgyalak. Sugár termet, telt idomokkal, királynői büszke tekintet. De volt is mire büszkének lennie! Azok az ajkak, azok a szemek! Hát még az a dúsgazdag aranyveres hajzat, mely zilált tömegben omlott alá a kerek kalapja alól, ki tudja meddig? Azt hiszem a sarkáig. Méterszalag nem volt nálam, hogy pontosan feljegyezhettem volna.

Elegáns uti toalettje volt, zsettel gazdagon himezve, derekán arany öv. Füleiben csillagnagyságú szolitérek. Legyezőjén Watteau-festmény.

Azt rebesgették felőle, hogy sokszoros milliomos

petroleum-királynő, független állású hölgy. Egészen úgy nézett ki.

Természetesen egész serege az udvarlóknak rajongta körül, a kikkel ő folytonosan csevegett, s nem sajnálta a mosolygás közben gyönyörű gyöngysorfogait közszemlére bocsátani.

Az udvarlók közül különösen észrevehetővé tette magát egy filigránmunka kis gavallér, a ki rendkivűl magas fehér kásztor-kalappal igyekezett a termete hiányát helyreütni, s mikor a deli hölgygyel beszélt, a lába hegyére emelkedett, hogy elérje annak az arczát. Mindig beszélt. A propeller kelepe nem forgott olyan sebesen, mint az ő nyelve.

A másik udvarló ellenben egy hórihorgas góliát volt, széles, csontos ábrázattal, hosszan lelógó kotletekkel, lüktető orrczimpákkal. Erről az volt a hír, hogy egy gazdag bukanié (marhatenyésztő).

Aranyláncz annyi volt rajta, a mennyi ráfért. A nyakában, a kézcsuklóin, a zsebéből is lógott ki egy.

Ennek meg le kellett hajtani a fejét, ha a hölgygyel akart beszélni, olyankor villogtak a nagy kiülő szemei.

Az egyik egyfelől, a másik másfelől szárnyalta a hölgyet, a ki büszkén sétált kettőjük között alá s fel a linoleumos födélzeten.

Egyszer valami ékszer esett le a hölgyről.

Első látásra azt mondanók, hogy kösöntyű. Olyan, mint a karperecz. Aranyból van, smaragdokkal díszítve. A divatvilágban jártas világfi azonban jól tudja, hogy ez nem brazelette, hanem zsambelett! Elegáns amerikai hölgy visel ugyan nehéz aranyékszert, de nem a kézcsuklóján, a hol mindenki látja, hanem a bokája fölött, a hol csak esetlegesen látható.

Onnan esett le az arany kösöntyű.

A két udvarló egyszerre kapott utána. Mind a kettő felmarkolta.

Aztán dühös vita támadt közöttük, hogy melyik legyen

közülök az a szerencsés, a ki ezt a rendeltetése helyére ismét felkapcsolja?

A versenygés élet-halál harczczá igérkezett elfajulni.

Ekkor a hölgy azzal vetett véget a vitának, hogy kikapta mindakettő kezéből a kösöntyűt — és kidobta azt a folyóba.

Ezt az ékszert nem látja többet senki, ha csak Polycrates csukájának az utódja ott nem settenkedik valahol a vizekben.

Ez a tény egyszerre megalapította az aranyhajú hölgy hírnevét.

Kaczér hölgy feltette volna a lábát a padra s úgy kapcsolta volna fel a bokájára a leejtett kösöntyűt. Ő beledobta azt a vízbe s nem bocsátotta közbámulatra a bokáit. Pedig tehette volna.

A két udvarló erre visszamaradt disputálni.

A szép hölgy pedig folytatta egyedűl a sétáját.

Az én barátom, a trafikás, mindezzel nem törődött. Fogott magának két hajósszéket, az egyikre ráült, a másikra feltette a lábát s olvasta a Newyork Heraldot, hátulról kezdve.

A középfedélzeten ez alatt egy egészen ellenkező szczéna játszódott le.

A gépház üvegfalának támaszkodva ült egy öreg ember, kopottas, durva öltözetben; ősz haja az arczába csüggött ziláltan. Mereven nézett maga elé, csak szemeinek koronkinti rémes elmeredése mutatta, hogy él. Különben egészen hasonlított a Barnum muzeumában látható viaszalakokhoz.

Mellette állt egy fiatal, szilfid termetű leányka, ideálszép halovány arczczal, egyszerűen lesimított szőke hajjal, nagy kék szemekkel.

S a mi legfeltünőbb volt e madonnai arczon: egy vékony veres vonal a homlokán, mely mint egy glória vonult rajta végig.

A leányka gitározott és énekelt valami szomorú romániczot.

Koldulni nem szabad, de énekelni szabad.

A fiatal leányka nyilván abból a czélból énekelt és gitározott, hogy a jószivű közönség dobjon egy-egy sixpencet annak az öreg embernek a földre tett kalapjába.

Az aranyhajú hölgy odajárult a leánykához s felszólítá őt, hogy mondja el a balsorsának a történetét.

Az utazó sereg körülállta őket; magam is odatolakodtam.

Utitársam, a trafikás, olvasta a regényt a Tárczában.

A karcsú leány szép szimpatiás hangon mondá el a valóban megható katastrófát, mely belőle és ősz atyjából hontalan koldusokat csinált.

Atyja farmer volt az Arkanzász államban. Volt viruló gazdasága, szép háza, nyájai, gulyái; három derék fia. Egy éjjel a csippevász indiánok megrohanták a tanyájukat orozva; rájuk gyujták a házat. A férfiak hősileg védték magukat, de egyenkint elestek a vad indiánok tomahakk csapásai alatt. Az ősz apa látta gyermekeit leméászároltatni, egész vagyonát a lángoktól elemésztetni. Ez mind nem volt elég. A rézbőrűek egyetlen leányát is elfogták s azon is végre akarták hajtani azt a borzasztó műtétet, a skalp levágását. Már megtették a metszést a homlokán végig, a midőn előrohant az erdőből a köztársasági önkénytes lovasság s szétverte az indiánokat, kiszabadítá a halálra szánt leányt. De már akkor az apa meg volt őrülve. Gyermekeinek elvesztése megölte a lelkét. És a leánynak, a míg csak él, mindig ott marad az indus késének a nyoma a homlokán, mint egy veres homlokszalag.

Igenis, mint egy glória a martyrhomlok körül.

Az egész társaság könyekig volt meghatva.

Az aranyhajú hölgy nem szólt semmit, hanem átkarolta a fiatal leánykát s aztán lekapta fejéről a kerek kalapját, maga egy szuverén aranyat dobott belé s azzal a leányka kezét karja alá vonva, elindult könyöradományt gyűjteni a forradalom áldozatai számára.

Legelőször is az udvarlóit vette elő.

A fehér kalapos egy öt dolláros grénbakkot akart a kalapba tenni.

A hölgy nem fogadta el.

— Ah uram! Ön, a huszemeletes ház tulajdonosa! Öt dollárral akar engem megsérteni? önnek legalább husz dollárt kell adni.

A kis gavallér engedelmeskedett: aranyakat adott.

Akkor a bukaniéra került a sor.

Az összefonta a karjait a mellén.

— Nem! Miss! Én ingyen sohasem adtam semmit. Hanem, ha ön ád nekem ebből a szép arany hajából egy fürtöt — no csak egy tincset — hát akkor én azt az egész összeget, a mit ön itt ennél a társaságnál beszed, megduplázom.

Az aranyhajú hölgy egy szót sem szólt; az övén csüggő kigyóbőr-táskából kivett egy parányi ollócskát s ott az egész társaság előtt levágott egy hosszú hajsugárt dús hajzatából s azt az ujja körül csavarva, odanyujtá a bukaniénak.

Az rögtön elzárta azt a hajcsomót a lánczáról lefüggő medáljába s fejbólintással jelezé, hogy áll az alkú.

Ez roppant szenzácziót keltett a társaságban! Most már ugyancsak mindenki belenyúlt az erszényébe, hogy a bukaniét lefőzzék! Magam is hozzájárultam tíz dollárral, a mit a bájos hölgy egy elragadó mosolylyal köszönt meg.

Az utitársamat is felszólítá az adakozásra, de a trafikás azt mondá, hogy «nó!» és egy fillért sem adott. Olvasta a legújabb baleseteket a lapból.

A gyűjtés eredménye, megszámlálva, kiadott ötszázharminczöt dollárt.

A bukanié egy szemhunyorítás nélkül fizetett. Az egész összeget odatölték az öreg farmer kalapjába.

A leánya örömrepesve mutatá a pénzt az öregnek.

— Nézd, apám! Arany! ezüst!

Annak egy vonás nem mozdult az arczán. Még az ara-

nyat és ezüstöt sem látta. Érzéketlen volt minden iránt, a mi körülötte történik.

A bukanié fényeskedni akart; mutatta, hogy nincs inye ellen az érvágás; még megtetézte a nagylelküséget.

Felszólitá a glóriás misst, hogy atyjával együtt legyenek az ő vendégei a tabledot-nál. A miss elfogadta mind kettőjük nevében.

Úgy kellett neki kézen fogva vezetni az öreget.

A véletlen úgy hozta, hogy én szemközt ültem az asztalnál a szerencsétlenekkel.

Mondhatom, hogy megható látvány volt, a midőn ez a mártir arczú leányka a magával jól tehetetlen embert etette és itatta. Úgy kellett neki minden falatot a szájába rakni, a fejét tartani, a míg iszik. Közbe gyöngéd szavakat suttogott a fülébe s lopva megcsókolta a halavány arczát.

Én egészen el voltam bájolva e látványtól.

— — Minő arany szív! mondám a mellettem ülő trafikásnak. Valódi ó-testamentomi regék közé való jelenet.

— Ühüm! mondá a trafikás, fogaival ropogtatva a háromszögletű amerikai diót.

Azt mondhatom, hogy fájt a szivem, midőn Chicagóba megérkezve, el kellett válnom a mesébe illő nemes alaktól, a kinek glória környezte arczát sohasem fogom elfelejteni.

— Valjon fogom-e őt még az életben látni valaha? sohajték fel az utitársam előtt.

— Meglehet.

A legfényesebb vendéglőbe szálltunk: a Hotel du Monde-ba.

Az átöltözést elvégezve, bementünk a trafikással a pazar fénynyel berendezett étterembe. Villanyvilágitás volt mindenütt.

S a tündéri világitás mellett ott láttuk egy kerek asztal körül ülni az aranyhaju delnőt, a fehér kalapos udvarlót, a glóriás hölgyet és az ősz farmert. Strassburgi pástéto-

mot ettek s bordóit ittak hozzá. Mondhatom, hogy jó étvágyuk volt, s az őrült farmernek senki sem rakta az ételt a szájába, rátalált magától is. Koczintot a többiekkel is, s nagyon jókat nevetett közbe.

A trafikás felvilágosított.

— Barátom, ez egy vándor tolvajtársaság. Így szokták az utazó publikumot megadóztatni.

— Hát az a skalp vérnyoma ott a hölgy homlokán?

— Az anilinnal van odafestve.

— De a vízbe dobott kösöntyű?

— Az czinkből van, a minőt negyven centért árulnak az utczaszögleten.

— Hát a levágott hajfürt?

— Hamis haj.

— E szerint az egész komédia csak a gazdag bukanié kifosztására volt szinre hozva?

— Várjunk csak egy pillanatig!

A gömbölyű asztalnál még egy üres hely volt.

Nemsokára jött a fentartott hely gazdája, fekete frakkban, fehér mellényben és nyakravalóval. Tökéletes korrekt viseletű gentleman volt. Udvariasan üdvözölt mindenkit; a gomblyukában volt egy gardénia. Leült és rendelt magának három tuczat osztrigát meg egy palaczk jeges pezsgőt.

Ez meg a bukanié volt.

— Nem adná ön kölcsön a New-York Heraldját? mondám a trafikásnak.

— Addig kellett volna önnek az ujságot kérni, a míg nem adta oda nekik a tíz dollárját.

A RÉGI SZÉP RESTAURÁCZIÓK.

Az 1848/9-iki szabadságharcznak egyik legfényesebb napja a piski hid körüli ütközet. A hidat már elfoglalták az osztrákok, ekkor azt mondá Bem: «Ist die Brukken verloren, Siebenburgen verloren!» s erre a 11-dik zászlóalj, az Inczédy csapatja szuronyszegezve vívta vissza az elveszett hidat, s a hadállást mindvégig megtartotta aztán a magyar sereg.

Ebben az elkeseredet harczban a veres pántlikás önkéntesek is résztvettek, s helyreállították a nemzetőrök becsületét. Különösen kitünt egy őszbevegyült szakállú önkéntes e csapatból, ki puskaagygyal verte szét az ellenséget az elfoglalt ágyú mellől. Az ütközet után a vezér különösen megdicsérte a vitézlő hazafit, a mire ez nagy flegmával azt felelte:

— Mi ez mind a Papszász restauráczziójához képest?

Hát neki az egész piski ütközet csak longa méta lapdázás volt! Hanem az a bizonyos tisztujítás, az volt a valami! Ott neki kilencz lyukat ütöttek a fejébe, s ugyanannyi fehér tollasnak törte ő be a fejét!

Pedig hát nem az volt a leghiresebb restauráczió a században. A megyének a neve nem akar az eszembe jutni, a hol ez végbe ment; a negyvenes években történt. A tisztujítás napján korán reggel felgyülekezett mind a két tábor a megyeház udvarára, a hol a tágas kőfallal kerített térnek két oldalán elkülönítve állíttatának fel, jelöltjeik nevét lobogtató zászlóikkal. Előre lehetett látni egy tekintésre, hogy a zöld tollasok nagy kisebbségben vannak a

veres tollasok felett. A lefolyt éjszaka sokat eltántorított. Erős volt a kapaczitáczió! Jártak a tallérok. Sok ember megrágta a szijat: renegát lett és dezertált. Nagy volt az elkeseredés a zöldtollas táborban. Etetés, itatás, nemes érczekkel való nyomatékozás mind alkotmányosan bevett módszerek. A hogy nagy Frigyes mondta: a hadjáratban azé a győzelem, a kinek a zsebében marad az utolsó tallér. Azonban ennek ellenmódszere is van, a mit az uzus a praxisnak megenged. Azon az oldalán a megyeház udvarának, a hol a zöld tollasok álltak, kezdett el a nemes vármegye valami új börtönfélét építtetni, a falak csak félig voltak készen, a sok tégla ott hevert rakáson.

Fenn a megyeház termében nagy volt a vitatkozás a kandidatura fölött, a szónoklatok lehallatszottak az udvarra; lenn az udvaron mind a két tábor rekedésig ordította az alispán jelöltjei nevét, míg végre egy órai lárma után megjelent az erkélyen a nagy fekete tábla ezzel a felkrétázott szóval:

VOX.

Kezdődik a szavazás.

Mielőtt megkezdődnék, bezárják a megyeház kapuit, bejönni nem szabad többé; a leszavazott nemes urakat a kis ajtón bocsátják ki az utczára.

Ebben a pillanatban elkezd a téglazápor hullani a veres tollasok fejére onnan az építmény felől.

A veres tollasok nem vették tréfára a dolgot, s nagy rohanással futottak a kapu felé; boldog volt, a ki a téglából nem kapott. Néhány percz alatt tiszta volt a veres tolltól a vármegyeház udvarra. De még ez a taktikai siker nem volt elég a zöld tollas tábornak. Ők még kellő mértékben ki is akarták használni a győzelmüket. Utána rohantak a futó ellenfélnek, kiverték a városból s még a városon kívül is, a sík mezőn, az országuton püfölték végig a hitehagyottakat.

Ez alatt azonban megérkezik a város másik oldaláról egy elkésett csapatja a veres tollasoknak; a kik messze földről jöttek s útközben nagy lelkesedést ittak a tanyán. Voltak százötvenen.

Ezek nyitva találván a megyeház kapuit, szépen berukkolának, s látva, hogy a vox ki van írva a fekete táblán, követelték, hogy kezdődjék hát meg a szavazás.

Meg kellett kezdeni. A veres toll egyedül volt az udvaron.

Mire aztán a zöld tollas tábor visszakerült a vármegyeház udvarára, már akkor zárt kaput talált maga előtt. Odabenn folyt az alkotmányos aktus.

Ők voltak ezerötszázan: a veres tollasok pedig csak százötvenen. — Hanem az utóbbiaknak vasvilláik voltak. A megyeháznak rácsos kapuja volt; a mint azt a zöld tollasok be akarták törni, a veres tollasok vasvillákkal szúrkálták őket agyba-főbe; a megsebesültek jajgatására megfélemlett az egész tábor, abba hagyta az ostromot. És ekkor az a százötven verestollas kirontott a fokosaival, vasvilláival a zöld tollasokra. S ugyanazon az úton, a melyen egy órával elébb ezek verték ki a városból az ellenpártot, megűzték ezek a győzteseket vitézül, s aztán visszatértek szép rendén voksolni.

VÁROSI TISZTÚJÍTÁS.

Hogy hajdanában a királyi városokban is divott a restauráczió, még pedig a megyei választásoknál még szigorúbb szabályok szerint, t. i. évenkint megújítva, annak bizonyságát találjuk egy 1681-ben kiadott krónikában, melyben a kassai biróválasztás szertartásai vannak leírva.

Minden évben, háromkirályok napján az első hajnali harangszóra minden kapuját bezárták a városnak s azon percztől fogva a déli harangszóig senkinek sem szabad a várost elhagyni. Se oda bejönni.

Hajnalhasadtakor a város fürmendere maga köré gyűjti a száz tagból álló külső tanácsot; melyben egyenlő szám-

mal vannak képviselve a város lakói, nemzetiség és vallásfelekezet szerint. 33 magyar, ugyanannyi német, és tót; — kálvinista, lutheránus és pápista. Századik maga a fürmender.

Ez a száz kiválasztott férfiú állapítja meg szavazás utján, hogy ki legyen a következő évben a kassai biró? Maradjon-e a régi, vagy új következzék utána.

Ha a százak között megállapodás jött létre: akkor az egész külső tanács kivonul proczeszszióban a temetőbe. A temető ez alkalomra vastagon be van terítve szalmával.

A mint a százak egybegyűltek a temetőben, kiküldik a heroldot, hogy hívja meg a küldő tanács nevében az új választott birót a körükbe.

Mikor az új választott biró megindul, megszólalnak a város tornyaiban valamennyi harangok s addig el nem hallgatnak, a mig a biró a városházára vissza nem érkezik.

Jön pedig a biró egy újdonatúj szekéren, mely elé hat fekete ló van fogva. Az a szekér pedig meg van rakva simára gyalult hosszú tölgyfa-hasábokkal.

A szekeret kisérik a város czéheinek mesterei, templomi zászlóikkal és mesterségeiket bizonyító jelvényeikkel, melyeket később a biró házánál leraknak.

A mint a temetőbe ért a diszmenet: a fürmender kikiáltja a választott birónak a nevét; a melyre a jelenlevők háromszoros vívátot kiáltanak, a városi trombitások és dobverők háromszor üdvriadót recsegtetnek, az új birót a két legidősebb tanácsúr egy karszékbe leülteti, s arra a négy legifjabb tanácsúr felemeli őt karszékestől a vállaira.

Akkor azután a fürmender e szavakat intézi hozzá:

«Így fog tégedet Kassa városának közönsége egész biróságod alatt a vállain hordani, ha városunknak, hazánknak és vallásunknak híven fogsz szolgálni. Ha ellenben árulóvá lennél a város, a haza és a vallás ellen: ama hasábfákból, a miken idejöttél, fogunk máglyát rakni a számodra, itt ezen a helyen, a temető kertben s ezen égetünk meg.»

(S egy ízben szavuknak is álltak a kassai polgárok.)

Innen azután visszatérnek ismét a városba és sorra járják minden felekezet templomait s mindegyikben isteni tiszteletet szolgáltatnak: a kálvinista templomban magyar, a pápistában német prédikáczió tartatik — bevett szokás szerint rövid. Annál hosszabb azonban a lakoma, melyet a város az új biró tiszteletére rendez, melyhez hivatalos minden czéhbeli polgár, külső tanácsos, pap, katonatiszt és egyházfi. A lakoma alatt a városi kórus, a regenschori vezénylete alatt mindenféle betanult vocal és instrumentál zenedarabokkal emeli az ünnepély magasztosságát. — Ebéd után a város fiatal legényei kopja-szúrással és lóháton való dulakodással fejezik ki hazafias délczeg jókedvüket; éjjelre nagyszerű örömtüzek a hegyeken, s általános lámpa-kivilágítás rekeszti be az ünnepélyt.

Így ment végbe a városi restauráczió ezelőtt kétszáz esztendővel.

SZÉL GÁSPÁR UTÓDAI.

Ki volt az a Szél Gáspár?

Szél Gáspár volt egy nevezetes poéta a század elején. Írt verseket nagyon sokat. Hogy azok nem maradtak meg az utókor számára: annak bizony nem a szerző az oka, hanem az irigy kiadók, a kik abban az időben, a midőn Szél Gáspár élt, még nem jöttek a világra. Ez is egyik kiadói furfang: elkésve születni.

Egyszer ugyan Szél Gáspár összegyűjté a költeményeit s beállított az egész batyúval a derék nagy Mæczenáshoz, a gyallai földesúr Tajnay Mihályhoz: azt követelte tőle, hogy nyomtattassa ki az ő összes verseit.

— Kinyomtattassam. Dehogy nem nyomtattatom ki! mondá a Mæczenás, s átvéve az egész háti kosár poémát, kiszolgáltatá azt az ispánjának, kellő utasítás mellett.

Éppen búzát nyomtattak a szérün: az ispán odavitette a verseket; kitelt belőlük egy egész «ágyás.» Négy ló kinyomtatta valamennyit szépen. Fel is szórták. Polyva lett elég; de mag nem maradt.

Egy költeménye mégis megragadt az emlékezetemben. Az elemi tanítók szokták vele ijesztgetni a gyermekeket az én sexta koromban.

«Mester Mátyásnak
Selyem gatyásnak
Verseket

Visz a kasznárom,
Ki több, mint három
Esztendős.

Arról is volt azonban tudomása Szél Gáspárnak, hogy nem csak rimes versek teremnek a Helikonon, hanem mértékes versek is. Szél Gáspár ezt a technikai feladatot akként oldotta meg, hogy megmérte czérnával az első és második sort a megkezdett versből; a harmadik és negyedik sornak aztán ezen czérnán kötött csomók adták meg a mértéket. Poéta diák korunkban úgy hítták a rosz metrummal szégyenkedő poémát, hogy «Szél Gáspár czérnája.»

Később egy méltó utódja támadt Szél Gáspárnak, egy jobb sorsra érdemes, buzgó felvidéki Tyrtæusban, a kinek a szájhagyomány ezt a distichont tulajdonítja:

«Róka szoros egykor nagy ehetnám lyukba bebújta.
Dombos az oldala lett: nem lehet ám gyere ki.»

(Tudniillik, hogy a róka felfalta a nyulat, mely a vadászok elől bebújt az odúba s jól lakva, nem tudott a lyukból visszavonulni.)

Hogy sok ilynemű remekműve láthatott gyertyavilágot, azt engedi sejtenünk az az epigramma, a mit Vörösmarty írt hozzá:

«Édes Malakidesz, ucseg Isten nem te magyar vagy.
Muzsa tied meg van egy szuka tót kutya mert.»

Követte e nyomdokokat a híres Puskás Márton, a kinek keze szennyét már megtaláljuk egy némely vidéki kalendárium lapjain. Azok között ez a legszebb

«Láttam ama híres szigetvári Zrinyit
Mozgatni inyit.
Úgy vágta a török kozákot
Mint a mákot.»

Még közelebb esik hozzánk Vojtina Mátyás, a kit Arany János didaktikai költeményei boltczimeréül választott.

Vojtina Mátyás Bernát Gazsinak az inasa lett volna, ha hivatását komolyan vette volna.

Bernát Gazsi maga is a hajdani Józsa Gyuri iskolájának

a baccalaureatusa volt: a kinél a gazdatisztnek az volt a konvencziója, hogy «fizetés semmi, hanem szabad lopás.»

Ezt az axiomát azonban Bernát Gazsi egy clausulával tökéletesitette:

— Édes Vojtina Mátyás, nekem az ellen, hogy lopj, in theoria semmi kifogásom: hanem in praxi az ellen, hogy én tőlem lopj, ünnepélyesen tiltakozom.

Tehát ez a Vojtina Mátyás örökitette meg a nevét azzal a harczi dalával, melyet 1849-ben írt a magyar hadfiak felbuzdítására:

«Egy kis halál nem tesz sokat:
Őseinknek szintúgy volt!»

Ehhez az iskolához tartozott (mert iskola ez!) Petőfinek a székesfehérvári szállásadója is: egy becsületes kézműves mester, ki a versírás mesterségébe azt az újítást hozta be, hogy minden szó elé egy «s» betűt tett. Egyszer Petőfinek, a mig a szinházban járt, az inas gyerekek elhányták az írótollát; mikor legjobban irhatnékja volt, nem volt mivel, aztán lúd sem volt a háznál, hogy más tollat húzhatott volna ki a szárnyából. (Aczéltollal még akkor csak a grófok írtak.) Megszánta a szállásadó mester s oda kölcsönzé neki a saját «költői tollát.» De csak azon feltétel alatt, ha e nagylelkű pályatársi segitséget ő is megörökítheti Petőfi költeménye alá irott distichonban.

A distichon hangzott ekképpen:

«S nem találja s pennáját
S nem teheti s munkáját.»

No hát hajdan ez a genre csak egyesével bukkant elő; de most már egész felekezetté szaporult az. A vad pœzisnak baczillusai vannak! Mikor egy királyhymnuszra, egy balladára pályázat hirdetődik, százával bujik elő, mint zápor után a vargánya, a Szél Gáspár ivadéka. Pardon vargánya! Hisz ez megehető; ezek valóságos pöfetegek, a mikből boszorkányliszt porlik fel, a mint felnyitjuk.

S mikor meg egy Teleky-, egy Karácsonyi-drámaverseny indul meg, előtámadnak a Szél Gáspárok óriásai. A legtöbbnek sejtelme sincs a verselésről, a szófűzésről: írnak olyan nyelven, a minőn soha senki sem beszélt; hosszú frázisokban egy árva gondolat nélkül; a ki valami bolondot tud mondani: az már zseni közöttük. S ezekkel soha sem hiteti el senki, hogy ők nem lángelmék, nem csillagok, a kiket az irigy pesti irók lehajigálnak az égből: — s ezzel gyakran elrontják az egész életüket.

Nem régiben egy nagy magyar városban egy jó keresetnek örvendő derék szabómestert csipett meg a helikoni bögöly ilyen formán. Azt álmodta, hogy ő neki íróvá, világreformátorrá kell lenni. Ott hagyta a jó üzletét, a jövedelmező műhelyét s feljött Pestre írónak. Most aztán panaszkodik, hogy az éhhalállal küzd.

De hát, édes atyámfia! Hogy lehet valakinek éhen halni, a kinek az úr Isten varrótűt adott s a ki annak a tudományát tudja? Az a varrótű ád kenyeret is, becsületet is: Szél Gáspár tolla nem ád.

Majd mondok én legközelebb egy mesét a varrótűről.

HÁNYFÉLE A BECSÜLET?

Szép mondás volt az egy birótól: «én csak egyféle becsületet ismerek.»

És igaza is volt. Úgy is kell!

A törvényszék nem mészárszék, a hol a húst minőség szerint mérik: más ára a szegyének, a tarjának, meg a felsálnak. A ki a biró elé hozza a becsületét, annak csak egyforma minőségből mérnek; ott nincs kövér becsület, vagy ösztövér becsület. A birónak azért van a serpenyő a kezében, hogy megmérje rajta, hány gramm lett belőle elvéve; a szerint taksálja a birságot. Kié volt, mié volt a becsület, ahhoz neki semmi köze. Ez az igazi jogegyenlőség — a biró előtt.

De másképen van ám a becsületkérdés a nagy biró: a világ előtt.

Azt mondja egyik dzsentlmen a másiknak: «oh, te tolvaj! oh, te svindler! oh, te zsebmetsző!» — Azonban kártya van mind a kettőnek a kezében s kártya közben nem sértette meg vele a másik úrnak a becsületét; mikor fökelnek egymás szivarjáról rágyújtanak s haza mennek. — Ha kártya nélkül mondta volna ezeket: nagy becsületsértést követett volna el vele.

Ellenben, ha egyik dzsentlmen a másiknak arra a kérdésére, hogy «mikor fizeted már ki a váltódat, a mit rajtam exekváltak?» azt feleli, hogy «nem vagyok én próféta!» hát ezzel a becsületén semmi csorbát sem ejtett. Ha ellenben kártyázás közben csinálta azt az adósságot s azt 24 óra alatt ki nem fizeti, elvesztette a becsületét s ki van tiltva minden társaságból.

«Te áruló! Te szédelgő! Te kókler! Te hitszegő!»

Becsületsértés ez? Oh nem! Csak képviselőházi nyájaskodás. A folyosón künn — ott már becsületsértés volna.

Ha egy bankár elmulasztja ultimóban kiegyenlíteni tartozásait, elvesztette becsületét: azt ünnepélyesen kiharangozzák a börzéből. — Nojszen, győzne harangozni a kaszinó kapusa, ha ott is ez volna a becsület-regula!

Ellenben, ha ugyanannak a bankárnak a differencziák kiegyenlítése alkalmával beütik a kalapját a fejébe, szépen kivasaltatja a kalapját s nem szól felőle senkinek; de ha dzsentrinek nem nyújt vissza kezet, a ki elé ő kezet nyújtott: az becsületsértés s orvoslást követel — vassal és nem vasalóval.

Egy virágcsokorral való megkinálás lehet az egyik hölgyre nézve becsületsértés, a másikra nézve nem az. Volt már a biróság előtt olyan eset is, hogy egy poéta szerelmes verset írt egy kisasszonyhoz, a ki ezt becsületsértésnek vette s ugyancsak meg volt akadva a biró, hogy mit ítéljen ez ügyben! Nem tudom, mi lett volna belőle, ha a vádló meg nem bocsát a vádlottnak.

Két szinésznő összekap azon a becsületkérdésen, hogy melyiket illeti meg az első ülés a páholyban? A két férj ezért megverekszik s egyik agyonlövi a másikat. A szinésznői becsület ennyire érzékeny. Ez Magyarországon történt. Ellenben Párisban két hires szinésznő érzékenyen összetűzött: madame Theo és madame Judic. Madame Judicnek a férje odament madame Theonak a férjéhez s úgy vett rajta elégtételt, hogy varratott vele magának egy frakkot. Madame Theonak a férje t. i. szabó volt.

Volt egy hirhedt affér, a miben magam is voltam egy ideig szekundáns, a minek az volt az alapja, hogy egy szerkesztő azt irta egy iróról (a ki különben garszon ember volt), hogy éjente gyanus utczákban jár fiakkeren. Becsületsértés-e ez? Tessék biró elé vinni! Csak úgy tudtunk a komplikált becsületügyből kiszabadulni, hogy a szerkesztő leköszönt az állásáról.

Egyszer Gyulai Pál megkritizálta Tóth Kálmánnak a költeményét s a szerelmes verseiről olyan formát mondott, hogy azok nem valódi érzelemmel vannak irva. Úgy de Tóth Kálmán azokat a menyasszonyához irta s annál fogva megesett az, hogy a kritikából becsületkérdés lett s Tóth Kálmán meglőtte Gyulainak a lábát. No, ha a kritika becsületkérdés számba menne, akkor nekünk már Gyulaival torpedókkal kellene egymásra lövöldöznünk.

De hát, hogy a legáltalánosabb becsületbeli fogalmakra térjek: ugyan becsület-e az, ha egy férj a feleségét megcsalja?

Úgy-e, hogy nem az?

És azért becsületsértés-e az, ha valakire azt mondják, hogy a saját feleségét megcsalja s a másét elcsábítja? Kirekesztik-e azt a kaszinóból, a klubból, az országházból? Úgy-e, hogy nem rekesztik? Tehát az és nem az?

S ha én azt mondom, hogy azon urak közül, a kik most ezt a lapot olvassák, annak, a ki így bánik a becsülettel, toll nőjön az orrán: tíz közül hány fog az orrához kapni? Keveset mondtam: ezret kellett volna mondanom.

És azért mégis megtörtént rövid idő alatt, hogy három igen nagyszerű, igen hatalmas és népszerű alak bukott meg azon a becsületbeli kérdésen, hogy a saját feleségét elhanyagolta s a más feleségének udvarolt. (Dilke, Boulanger és Parnell.) A biró a közvélemény volt, ezeknek a becsülete nem tűrte azt a homályt, össze kellett omolniok a közvélemény előtt.

A hányféle az ember, annyiféle a becsület s annyiféle annak az ára; hanem a biró előtt: ott csak egyféle van, csak a taksája változik — öt forinttól száz forintig.

AZ ÚJ SZŐLŐVÉSZ, A «NEKROPÓLISZ».

Haragodnak nagy voltában, miket küldesz még ránk, óh édes anyaföld?

Meglátták a mi szemeink a filloxérát (górcsövön keresztül), azután megismerkedtünk a peronoszpórával; ennek még jól meg sem tanultuk a nevét, már bekopogtatott hozzánk a blak-rot, nyomba jött utána a white-rot. Egyik gonoszabb nyavalya, mint a másik.

S ime most egy újabb veszedelem fenyegeti a mi szőlőhegyeinket: a nekropólisz.

Az egész Gellérthegyen nincs már szőleje másnak, mint Kerkápolyinak, meg Molnár Istvánnak, az állami szőlőakadémia igazgatójának. Ők megvédelmezik a maguk enklávéit a sivatag közepette szénkéneggel, rézgáliczczal, szuperfoszfáttal, chilisalétrommal s más efféle füst nélküli puskaporokkal; de most jön szegény fejünkre a «nekropólisz»! Mi védelmet találnak ez ellen?

Pulszky Karcsi fedezte föl ennek a nyavalyának a csiráit a temetőkben és az emlékszobrokban.

Tudvalevő dolog, hogy ha egy rendes hétköznapi ember meghal, hát azt eltemetik s azzal jól van; de ha egy rendkivüli ember hal meg: egy hires államférfi, nevezetes költő, vagy kiváló serfőző, annak szobrot emelnek s akkor azt még egyszer agyonütik.

Nem elég szegénynek, hogy életében a törvényjavaslataiért lehazaárulózták; holta után a kőbe, érczbe vésett szobrának esnek neki s azon folytatják az ócsárolást.

Ezen a bajon az én Károly barátom aként vél gyökere-

sen segíthetni, hogy valamennyi hires magyar embert felküld a Szent-Gellért hegyre szobrostul, epitáphiumostul együtt, temetkezni. Ott még van számukra üres hely, a Kerkápolyi szőleje, meg az állami szőlőiskola.

Ültessünk a helyébe nekropóliszt!

Ez aztán a megfordított vandalizmus!

Kivágni az eleven szőlőtőkéket és sirköveket ültetni a helyükbe!

Hol van az a mauzoleum, mely egy jól megtelt pinczével versenyezhet?

Mikor én e tervet a külön lenyomatból elolvastam, a hideg borzongott végig a hátamon.

Én ősztől tavaszig mindennap a legfölségesebb kilátásban gyönyörködöm, a svábhegyi kertecském lonkájáról a szép Budapestre. Hát már ezentúl én minden reggel, este, rögtön a temetőt lássam magam előtt? Szemem előtt a Gellérthegy egész terjedelmében, megrakva siremlékekkel. Azt nézegessem mindennap, hányat öntöttek már bronzba kortársaim közül? Hát én belőlem milyen rézorru szörnyeteget fog csinálni a szobrász, ha megnekropóliszosodom?

Hiszen nem vagyok még trappista barát, hogy örökös «memento mori» fogadjon!

Hanem aztán, mikor praktikus oldaláról fogtam föl a dolgot, kezdett az első felháborodásom lecsillapulni.

Hisz a terv és a kivitel között még nagy időköz lehet.

Előbb ezt jól megvitatják a hirlapok, mig odáig megérett a dolog, hogy a képviselőházban meginterpellálják miatta a kultuszminisztert: van-e tudomása róla, hogy a fővárosi szobrok nem jól érzik magukat a helyeiken, s a nevezetes halottak nincsenek megelégedve az alkalmaztatásukkal?

Erre a miniszter megigéri, hogy ki fogja adni az ügyet tanulmányozás végett a képzőművészeti bizottságnak.

A képzőművészeti bizottság átteszi a kérdést a magyar tudományos akadémiához.

A magyar tudományos akadémia megbizza véleményadással a régészeti bizottságot.

A régészeti bizottság összehija a szakértőket, szobrászokat, építészeket és sirásókat ánkétra.

Az ánkét pártolólag terjeszti az indítványt a fővárosi tanács elé.

A fővárosi tanács megfontolja az esetet, s átadja a gellérthegyi szépészeti bizottságnak.

A gellérthegyi szépészeti bizottság örömmel adja beleegyezését a nekropóliszhoz.

Ekkor átmegy a nekropólisz a fővárosi építészeti bizottsághoz.

A fővárosi építészeti bizottság megteszi a maga változtatásait a tervezetben, melyeknek foganatosítása után az egész ügy eljut az országos közmunkatanács foruma elé.

Az országos közmunkatanács azt mondja rá, hogy ha már a halottak sem akarnak békében maradni, hát menjenek a hová akarnak.

Ekkor visszakerül a fővárosi tanácshoz a nekropólisz.

A tanács azt mondja, nagyon jó s átteszi az ügyet a pénzügyi és gazdászati bizottsághoz.

A pénzügyi és gazdászati bizottság azt mondja rá, hogy jól van, jól; de ki adja ehhez a pénzt?

Ha csak pénz kell? Rögtön megalakul egy agitáló komité, nemzeti aláirást nyitva a nekropóliszra, melynek működése folytán rövid idő alatt összekerül ezerháromszázharminczhárom forint, tizezer darab tégla, meg egy gazdasági kiállítási sorsjegy.

Ennek az alapján annyira képesül a nekropólisz, hogy a városi képviselő testület elé lehet terjeszteni elfogadás végett.

A városi képviselőgyülésben fölvettetik a kérdés egyházi részről, hogy vajjon szabad-e egyátaljában a Szent-Gellérthegyet olyan kálvinista és lutheránus szentek szobraival profanálni, mint Arany János és Petőfi? Utasíttatik az ügy az esztergomi primás elé.

Az esztergomi primás felküldi a kényes természetü tárgyat Rómába a szentszékhez.

A vatikánból kedvező válasz adatik rá: nekropóliszt szabad a Szent-Gellérthegyen összerakni vegyes tartalmu alkatrészekből.

Ennek az örömére nagy bankett rendeztetik. Pulszky Károly kopasz fejére és ősz szakállára toasztok mondatnak.

Kihirdettetik a pályázat a nekropólisz tervére.

Megválasztatik a tizennyolcztagu szakértő bizottság a tervezetek megbirálására.

Beérkezik ötvenkét terv. Jobbnál-jobbak.

A szakértő bizottság azt mondja mind az ötvenkettőre, hogy nem ér semmit.

Új pályázat, szükebb verseny mellett végre kedvező eredményre vezet.

Tudniillik, a melyik legolcsóbb lesz.

S ez az lesz, a mely a mostani czitadella belsejét átalakítja egy olyan forma köröndé, a milyen most a képviselőház, a hol a hires emberek szépen egymás mellé ültetve, néznek egymással farkasszemet.

Csakhogy már akkor valamennyiünk számára be van hozva a klotür!

És ott fogunk ülni egymással szemközt, a meg nem szolgált napidijak rézkrajczárjaiból megöntve; Apponyi Albert még mindig szemközt a miniszteri paddal; réz alakja változhatatlan, s nem közelíthet se jobbra, se balra.

Csak hogy én ezt már nem fogom a Svábhegyről szemlélhetni!

A MAGYAR THEA.

(Életkép.)

Az volt az országos fölpezsdülés!

Mikor a «véd-egylet» megszületett.

Végig hangzott az országon a jelszó: «nem használunk semmi külföldit, csak a honit.»

«Honi!» Ez volt a neve mindennek, a mi vevőre akart találni. A hölgyek kékre festett babos kartonban jártak, mi férfiak pukovai kék posztóban, vagy olajzöld gyöngyösi privilégiumban; a havannát számüztük, szivtuk helyette a selmeczi pipából a jó vékit, kospallagit. Becsületszavunkat kötöttük le, hogy nem iszunk francia pezsgőt, hanem seidlitzporral meg czukorral vegyítjük a jó neszmélyit s az még jobban habzott, mint a Cliquot. Kávé helyett használtuk a czikoriát, s czukor helyett a mézet. Saját takácsaink megszőtték az asszonyaink által fonott lent, s azt viseltük fehérnemünek; selyembogarakat tenyésztettünk s Pesten selyemgyárat építettünk, mely azt a selymet földolgozza, a mit mi előállítunk.

Derék lendület volt ez, csak az a kár, hogy hamar beleuntunk.

Csak egy czikk hiányzott még az életszükségleteinkből, a mit kénytelenek voltunk külföldről vásárolni: a thea.

Már pedig thea nélkül estélyt nem lehet adni.

Kis városban, mint az én pátriám, az a jó szokás divik, hogy ősztől tavaszig a jó ismerősök a hétnek egy bizonyos napján meghivatlanul összegyülnek, turnus szerint föl-

váltva, majd az egyik, majd a másik háznál, s ott kedélyes zálogosdi, lutri, vagy «kalapács és harang»-játék mellett éjfélig elmulatnak; van jó hazai sonka, boszorkány-pogácsa, dorongos fánk, krisztuslába, diós, mákos kalács, aszalt szilva, birsalma sajt és liptai turó. A fődolog azonban a thea. — Azt a férfiak szeretik rummal inni.

No a rumot csak kiküszöböltük, mint idegen terményt, s helyettesítettük igazi ó-szilvóriummal — az is nagyon jó volt, de mégis fenmaradt keblünkben az önvád, hogy a hozzá való theát Khina termeszti, Hollandia szállítja, Ausztria megvámolja, úgy kerül a mi csészénkbe orvosság-drága áron! Egy forint ára annyi sincs, mint egy pipadohány.

Végre ezen a bajon is segitett a hazafiui buzgalom.

A véd-egylet érdemes titkára, összeszövetkezve a hazai szakértő botanikusokkal, fölfedezett egy eddigelé ismeretlen nővényt, mely tulajdonságára nézve tökéletesen megegyez a pekko theával, s a mellett a mi klimánk alatt is meghonosítható. A botanikus nevét valahova följegyeztem, de ez a jegyzék odaégett, most csak az általános nevét tudom még: «honi thea».

A védegylet titkársága küldözte szét a magját husz krajczárért egy csipetnyit; apró volt, mint a mák. Nyomtatott utasítást is adtak hozzá.

Mi is hozattunk belőle a bátyámmal.

Azt már februárban el kellett vetni cserepekbe, s az ablakban kikeletni.

A talajt pedig kora tavaszszal elkészíteni a thearászáknak, mert azok fölöttébb kényesek. Megkivánják a televény földet, egy harmadrész homokkal keverve, szeretik a galambtrágyát; de különösen háladatosak a bőrhulladékért. (Szerencsénkre a szomszédunkban csizmadia lakott, a ki elég hazafias volt a szemétdombját rendelkezésünkre bocsátani.) A mint azután a tavaszi napok megnyiltak, cserepekből kiültettük a fiatal palántákat az utasítás szerint elkészített ágyba, mindegyiknek egy kupaczot

csinálva. Éjszakára le kellett takarni őket spárgacserepekkel, hogy a dér meg ne csipje. Mikor aztán fejlődésnek indultak, mindennap be kellett a földet hinteni dohányhamuval, hogy a földi bolha meg ne egye a növényt; ha valamelyik sárgulni kezdett, annak a tövére kéménykormot tettünk; a penészgombák ellen alkalmaztuk a kékgálicz-permetezést; nagy harczaink voltak a közben a duló vakandokkal, a kit végre is leküzdöttünk.

Nyár elején aztán megkezdődött fáradságunk jutalma, a thea-aratás. Az utasítás szerint a honi theának a legfiatalabb hajtásai használandók, melyeket a mellékhajtások levelei alól kell kicsipkedni, kora hajnalban, napfeljötte előtt. Reggel négy órakor már ott voltunk a kertben s szedtük a thealeveleket, eltakarva, hogy a nap meg ne lássa. Azokat pedig szitára téve kellett árnyékos helyen megszárítani s naponkint háromszor-négyszer megfordítani.

Össze is gyüjtöttünk mi Szent-György napig egy olyan halmaz honi theát, nagy fáradsággal, hogy egy almáriom megtelt vele, s mikor annak az ajtaját felnyitotta az ember, olyan illat csapta meg, mintha patikába lépett volna be.

Hire volt annak az egész városban s mikor ránk került a sor az estély-adásban, egy ismerősünk sem maradt el; minden hazafiui keblet hevített a nemes kiváncsiság, hogy milyen lesz hát az a honi thea.

Szemünk láttára fött meg a szamovárban; ki lett töltögetve a csészékbe.

Az illata csakugyan fölséges volt. Még aromásabb a khinai theánál. Az ize is nagyon kellemetes.

— Ez jobb a pekkonál!

— E mellett elülhet a karaván thea.

— Éljen a honi thea!

— Éljenek, a kik termesztették!

Tökéletes volt a diadal és a siker.

Hanem úgy tiz percz mulva kezdett a vendégeinknek

az arcza pipacsveresre pirulni. «Phu, de meleg van!» hangzott itt is, amott is. A legyezők nem birtak eleget tenni a kötelességüknek.

Félóra mulva minden embernek az arczán csurgott végig az izzadtság. Odalett minden frizura! Úgy nézett ki minden ember, mintha vizbe mártogatták volna, minden fej gőzölgött, mint egy tál főtt krumpli.

No ha látott volna bennünket Kölcsey ezen a honi theaestélyen, bizony nem irta volna meg azt a verset, hogy: «És az a nép, mely tanult izzadni, S izzadás közt hősi bért aratni. . . . Névben él csak, többé nincs jelen!»

Én mondhatom, hogy jelen voltunk!

De csak egyszer.

Másodszor már nem voltunk jelen.

AZ ÉN DRUSZÁM.

Van nekem egy jeles névrokonom Komárommegyében: nem keresztnévről, de vezetéknévről druszám, a ki igazán népszerü ember. — Művei sokkal szélesebb körben elterjedtek s sokkal kelendőbbek voltak, mint az enyéim. Lisztet készitett. Az ő mundlisztje, császárlisztje, numero nullája levágta valamennyi gőzmalom termékét. S a mellett igazságos, becsületes vámot szedett az őrletőktől; egy hang nem emelkedhetett ellene panaszra.

Micsoda szép harmónia volt az, mikor csendes nyári éjszakákon mind a tizenhat malom pitléje kelepelt, szitálva a lisztlángot.

Volt is áldás a közhasznu munkán: az én druszám a maga jól értett mestersége jövedelméből nemes úrhoz illő szép földbirtokot szerzett, diszes lakházat épitett; szép lovakat, jármos ökröket tartott: igazi úr volt! Nem aféle «nemzet napszámosa», mint én.

S még az az előnye is volt fölöttem, hogy az uralkodó vallásban neveltetett; Boldogasszonyunknak remekművü képe diszíté a lakházát belül, faragott szobra kivülről.

S bár maradt volna egyedül és kizárólag e fénykörnyezte mennyei alak hivének mind végig; ne nyitotta volna meg a szivét egy másik égi lakónak — a muzsának! — Egyszer csak elkezdett az én druszám verseket irni. — Megirigyelte az én gyümölcstelen fámat, a babért. — Gondolta magában, ha szabad a Móricznak verseket kompingálni, miért ne volna szabad a Lajosnak?

Volt biztos kiadója és biztos publikuma. (A mi nekem

nincsen mindig.) A biztos kiadó volt ő saját maga s a publikum mind az, a ki őröltetni járt a malmaiba. Kijárt az illeték mindenkinek pontosan: ennyi zsák mundliszt, ennyi kenyérliszt, ennyi veres liszt, ennyi korpa — és ennyi vers! — Így látta el az én druszám testi és szellemi táplálékkal az egész Mátyus-földet.

Számos ezrei vannak hazánk népének, a kik vezetéknevünket csak az ő költeményei után ismerik s nem is csodálkoznak rajta, mikor hallják, hogy azokat még a király is elolvassa.

Egyszer már azt proponáltam a druszámnak: hogy ha olyan nagyon beleizlelt az olympi nektárba, cseréljünk; én átadom neki az iróasztalomat, úgy, a hogy áll, egész fundus instructusával együtt, irja ő ezentúl a ritmusokat, ő pedig adja ide nekem a malmait, majd én őrölök rajtuk mindenféle élvezhető jókat. De nem állt rá. Pedig milyen jól jártunk volna vele: ő is, én is, meg a közönség is.

No de hát a muzsa még mindig égi lény, a kinek tömjénezni nem eretnekség. Ez nem vitte volna bajba az én derék druszámat. De belevitte a politika. Ez már alvilági démon, a kinek nem volna szabad gyertyát gyujtani istenfélő ember hajlékában.

Az én druszám egyszer azt mondta magában: «Ejh, ha a Móricz ülhet az országházban, hát a Lajos mért ne ülhetne ott?» S fellépett képviselőnek. Kiadta a programmját.

Első izben csak nevettek rajta; hanem később nagyon megrőkönyödtek tőle.

S az én druszám épen egy olyan választókerületet szemelt ki politikai küzdterének, a melyre a legrégibb ősi családja a megyének volt betáblázva, vagyonra leggazdagabb, tudományban legkitünőbb tagja által képviselve: eddigi követje a miniszteri bársonyszéknek disze. A molnár egy miniszter ellen szállt csatára.

Attól kezdve nőttön-nőtt a népszerüsége. Az őrletők (választó polgárok) most már nem csak verseket kaptak

az őrleményük mellett; de nyilt ház, terített asztal várta őket: pörköltnek, molnárcsuszának, jó bornak sohasem volt hiánya; maga az én druszám bandérium kiséretében járta be a falvakat, elől vitetve a szűz Mária képpel diszített selyemzászlót s hirdetve szóval és irásban az igaz nemzeti politikát.

Nagy tábort gyüjtött maga körül! A miniszter pártvezérei ugyan meg voltak hökkenve. Az előleges statisztika kétséges kimenetelt jósolt. Az uri tábor kezdett félni.

A választás előtti napon a félelem páni ijedtséggé fokozódott arra rémhirre, hogy az én druszám szekérrel elutazott Érsekujvárra s onnan lészen eljövendő az éjjel egy négyakós hordó kiséretében, mely tele lészen szilvapálinkával.

Ez döntő csapás lesz.

Mivelhogy a választó közönség nagyrésze a hajdani római birodalom azon őslakóiból áll, a kiknél ez a szó «pes» nem azt teszi, hogy «láb», hanem azt, hogy «eb». Ş mindezek, ha nem értik is meg a jelölt póétai programmját, de megértik e varázshatalmu szót: «slivovicza!» Ha ezt csapra ütik, bomlásnak indul az egész uri tábor.

Mit fundáltak ki hát a fondorkodók?

Két legismertebb kortesvezére az úri pártnak éjnek éjszakáján eléje ment az én druszámnak s mikor az jött Érsekujvár felől, maga hajtván a lovakat, megállították egy szóra. Elmondták neki, hogy ők is megtérnek az ő zászlója alá: odahagyják az urakat s holnap valamennyi hiveikkel átjönnek az ő seregéhez.

Az én druszám hitt a csábító álnok beszédnek; fölvette a szekerére a két kortest: az egyik melléje ült a kocsisülésbe, a másik hátul a saraglyába s míg az első fényes igéretekkel s a diadal biztos reményével beszélte tele a druszám füleit, az alatt a másik ármánykodó megfurta a szilvoriumos hordó fenekét alul. Mire a szekér megérke-

zett a választás szinhelyére, az isteni ambrózia mind kifolyt az út sivár porába.

Csak ily furfanggal tudtak az én druszám fölött az «urak» diadalmaskodni. Csak alig, hogy győztek.

Azért ő mégis csak föllépett megint.

S aztán valahányszor föllépett, mindannyiszor eluszott egy pár malom.

A mult hetekben olvastam a hivatalos közlöny hirdetményei között (valóságos gyászjelentés!) hogy az én verses névrokonom azt a szép, becsületes munkával szerzett földbirtokát áruba bocsátja: ház és telek mind kótyavetyére kerül.

Milyen boldog ember lehetne az én jó druszám, ha akkor, a midőn a ludtollat a kezébe vette, hogy abból pennát faragjon, inkább tollsipot faragott volna belőle!

A KÉT PÓLUSON.

Legutóbbi szegedi látogatásom alatt úgy hozta a véletlen, hogy a barátaim, egy délelőtt, két intézetbe vezettek el.

Az egyik volt a szegedi kisdedovó. A másik a szegedi csillagbörtön.

Szerény földszinti házikó az első; hatalmas derék palota a másik.

Kezdjük az elsőnél.

Körül ülik a két szobát az apró szentek. Az egyikben azok, a kik még nem tudnak semmit; a kiknek még dajka kell felügyelőül; a másikban már a veteránok laknak, a kik már tudósok. Hah, mennyi mindenféle mesterséget tudnak! Énekelnek, deklamálnak, humorisztikus előadásokat tartanak, tenyereikben kitapsolják az ütemet, ugrálnak és bujosdit játszanak. A melyiket csak mostanában hoztak ide, hogy tud bámulni azokkal a nagy szemeivel, az összecsücsörített szájával, hogy ezek a többiek már mi mindent tudnak! No majd ti is megtanuljátok, kicsikék! Ne féljetek semmit! Jó bácsi az igazgató! Mikor azzal a hegedüvel kiséri a nótát, világért sem huz rá a hegedü vonóval arra, a ki még a nótát nem tudja, vagy belesül. Nem büntetnek itt meg senkit. A ki jobb szeret kapókővel játszani, azt teheti. A ki pedig nagyon kiváncsi rá, hogy mi van abban a czifra táblás könyvben, annak megmagyarázzák, hogy ez a két lábu állat az öreg A, az a két hasu meg a B, a karéjkenyér a C, a konyhaajtó a H, az a sétáló a K, a kettős lajtorja az M, a kutgém a T, az asztal

láb az X és így tovább; de azért nem szükség sirni, hogy az Ypsilon tótágast áll. Azért sem bántanak senkit, ha a krétával tetszése szerint új alfabetet talál ki. Hiszen azt deklamálja az a kis bátor férfiu, azzal a sürü fekete hajjal: «Ha kell nekem ákombákom Az udvart telefirkálom».

Czivakodásnak, veszekedésnek pedig hire sincsen. A kis emberek nagyon békeszeretők. Itt megtanulják idejekorán, hogy «ne bánts senkit, akkor téged sem bánt senki!» — Meg azt, hogy «a mi másnak fáj, az nekem is fáj.»

Így támad az ember!

Most menjünk a csillagbörtönbe.

Csillag!

Milyen szép név. Az ember azt hiszi első hallásra, hogy valami más plánétáról van szó, mely a kimúlt embereket befogadja, tán a Mars, vagy a Jupiter?

Hát hiszen úgy is van. Egy külön aszteroid ez, a mit azért teremtett az emberi bölcseség, hogy azokat az embereket, a kiknek a koponyáját az őserő hibásan alkotta meg, ide összezárja. Ezek úgy külön forognak a föld körül. Ezen a külön planétán nincs tél, tavasz, ősz, nyár. Tavaszszal nem nyilik itt virág, nyáron nem érik buzakalász; őszszel nincs gyümölcsszedés, télen nincs hó. Hanem azért mindenről gondoskodva van. Légfütés a zárkákban, fekvőhely, rendes öltözet, meleg étel. Itt van az a paradicsom, a hol csak Ádám lakik, Éva nélkül, kigyó nélkül.

Azért hivják csillagbörtönnek, mert a zárkákhoz vezető folyosók csillagalakuan futnak össze a középen, a hol egy roppant nagy fekete tábla van, sok száz lyukkal ellátva s a tábla mögött szövődik össze egy egész hálózata a távirósodronyoknak; minden zárkának van egy távirója. Ha valami baj van odabenn, megnyomják a gombot; egy szám kiugrik a megfelelő lyukból s a csengetyü megszólal. Minden tökéletes ezen az aszteroidon.

Hát a lakosok? Azok is olyan tökéletesek, a milyennek

az embernek lenni — muszáj! Dolgoznak és nem beszélnek. — Így végzi az ember.

S mikor végig néztem ezeknek a másvilág lakóinak az arczát, koponyáját, eszembe jutott az a másik gyülekezet. Azoké az apró embereké.

Hisz az nem igaz, hogy az arcz izmaiban, a koponya kidudorodásaiban van az eredendő bün lakhelye; a gyermekek között is van olyan arcz, a kinek az ember azt mondhatná: «te! ha te háromszor akkora volnál, mint vagy, nem szeretnék veled az erdőn egyedül találkozni!» S a rabok között is van olyan alak és arcz, a kire, ha másutt látná, rá merné az ember az életét bizni.

Hátha ezeket is odavitték volna kis korukban a kisdedóvóba?

Talán nem kerültek volna ebbe a — csillagba.

A szegedi kisdedóvónak van nyolczvan növendéke, a szegedi csillagbörtönnek pedig nyolczszáz.

Majd jön idő, mikor megfordítva lesz az arány: a kisdedóvó igazgatójának lesz 800 tanítványa, s a csillagbörtön igazgatójának 80.

Csakhogy én azt nem érem meg.

LEVÉL A «PESTI HIRLAP» SZERKESZTŐJÉHEZ.

VAGY

A «SÓS DRÁMA» MEG A CZUKROS «DRÁMA».

Kedves barátom!

A mult tavaszon leereszkedik hozzám a Parnasszusról a nemzeti szinház igazgatója: Paulay Ede, a ki nekem kedves kereszt-komám. Nem mintha ő tartaná keresztvizre az én elmeszülötteimet; ő azokat inkább körülmetéli; hanem hogy én vagyok az ő aranyos kis Erzsikéjének a keresztapja. — Azt mondja: az idén lesz az első nemzeti szinházi előadásnak Budán a százéves jubileuma: azt a nemzeti szinháznak is meg kell ünnepelni. Minthogy én vagyok a legrégibb ünnepi prolog-varga: varrjak neki erre az alkalomra egy darabot, nem bánja, cothurnus lesz, vagy sandál lesz, akár telkes saru lesz, csakhogy versben legyen. Aztán a hőse Kelemen László legyen, az első budai magyar szintársulatnak a rendezője. Tableauxokra, allegoriai csoportozatokra, diszletekre és dalokra nézve teljes latitude engedtetik.

«Hogy ne csinálnám meg, kedves komám; úgy sincs semmi dolgom. Mikorra kell? Két hét mulva? Meg lesz szépen.»

Én mindjárt fogtam a papiros szeletet, mértéket vettem Kelemen László urnak a lábáról: — csak azt hibáztam el, hogy a ballábáról vettem mértéket, nem a jobbról; arra nem gondoltam, hogy a másik lábán tyukszemek is lehetnek, s mentül jobban pászol a csizma: annál jobban fogja

szorítani. — Megalkudtunk a komámmal egy süldő malaczba. De azt majd csak az előadás után adják ide: addig kihizlalják.

Mindjárt mentem a timárhoz, megvettem a fislédert, s hozzáláttam a dikicscsel, mustával, dratvával istenesen.

Ha ti azt gondoljátok, hogy az ilyen alkalmi darabnak a megirása tréfa dolog, akkor nagyon téves fogalmaitok vannak a poéta feladatáról. Annak nem csak irni kell tudni, hanem énekelni is.

Ebben a százesztendős darabban száz esztendős nótáknak is kell lenni: ugyanazoknak, a miket az első szini előadás évadjában énekeltek.

De hát ki ismeri azokat? Száz évvel ezelőtt még nem volt fonográf.

No hát én ismerem. Én kis gyermek koromban tanultam az apámtól, meg Varga János bácsitól, a tanítomtól: azok szintén kis gyerek korukban tanulták a nótákat, tehát száz esztendősek.

«Ha nap végső sugárinál!»

Aztán meg:

«Rajta barátim igyunk!»

No meg ez:

«Távol tőled kedves lélek!»

És végül:

«Jer vidám csónakos, jer!»

Gyönyörü nóták ám ezek! Nem terem olyan most már aranyért sem. Ezeket kell a jubiláns darabban elénekelni, úgy, a hogy ezelőtt száz esztendővel énekelték.

Csakhogy én meg nem értek a kotázáshoz.

Segítünk rajta.

Kinn laktam már a Svábhegyen — magamban. A gyermekeim Párisban voltak — tanulmányozni.

Egyszer pontban tizenkét órakor jön be a tót leányom ezzel a szóval: «Itt van egy úr!»

Mindig tót leányokat alkalmazok szolgálónak: chauvi-

nizmusból teszem. Azokból mind magyar asszonyok lesznek. — No nem én teszem őket azzá! Dehogy.

— Hogy hínak azt az urat neki?

— Sárosi.

— Hozd ide! Hiszen arra várok! Aztán mondd a szakácsnénak, hogy kacsát öljön; tepertyűs salátát öntsön; túrós metéltet csináljon. Bort hozzon fel a vinczellér fehéret, pirosat, pinczéből. Itt marad nálam ez az úr ebéden.

Az én vendégem egy gömbölyű képű, kedves nyájas arczú, hirtelen szőke hajú fiatal férfiu.

— Ah, hozta Isten! Tessék besétálni a dolgozó szobámba.

Rövid idő mulva rettenetes nagy devernyázás vette fel a házat. Bordal, szerelmes dal, barcarola, hymnus! Egyik a másik után. Először daloltam én, azután dalolt a vendégem, utóljára daloltunk ketten együtt. Cselédek, napszámosok, vinczellér, majorosné mind összeszaladtak a csodájára: «mi lelte a gazdánkat, hogy ilyen széles kedve szottyant — ebéd előtt! Ez lehet csak a vig czimbora, a ki most ide jött!»

Hát az volt a nemzeti szinháznak a karmestere; a derék zeneszerző: Sárosi, a ki az én ünnepi darabomhoz az általam elénekelt száz esztendős nótákat lekottázta.

Így született meg a darab; a czime: «Thespis kordéja».

Leirtam én abban korhiven az első szinész truppnak minden mizeriáit, inséggel, szégyennel való küzdelmét, összekéregetett requizitumait, fellengző lelkesedésének szárnyát szegő prózai ellentéteit; a furcsa mæczenásokat, a még furcsább publikumot; az intrikáló német direktorokat, a buta filisztereket, a betyárkodó imádókat; az ostoba czenzort s az egymás közt veszekedő, intrikáló komédiás hadat, a hogy azt a magyar szinészet történetében adatokkal igazolva találtam. S ezek közül aztán, mint tiszta ideálok emelkedtek ki Kazinczy Ferencz a költő, Kelemen László a szinész s Moor Anna, a művésznő alakjai.

Elvittem a kész darabot Paulay komámhoz. Egy hét mulva visszajövök: addig legyen szives elolvasni.

Egy hét mulva visszamentem hozzá.

Az én kedves komám szörnyü keserű-savanyú ábrázattal fogadott.

— Jajh! kedves komám! Hiszen darabnak eléggé darab volna ez; de nem jubiláló darabnak! Hisz ez csupa sóból van. Ezzel az elsózott darabbal csak nem örömünnepelhetjük meg a szinészet százesztendős jubileumát.

— Tökéletes igaza van, kedves komám; e bizony nem jubileumra való darab. Hát majd irok egy másikat — csupa czukorból.

— Tegye meg azt.

Hát aztán megint neki ültem, s irtam egy másik ünnepi darabot e czim alatt: «Földönjáró csillagok». — Ez már aztán csupa kándirozott lelkesedésből, nemzeti dicsekedés liktáriumából, jobb jövő reményének lépes mézéből s győzelmes ujraébredésünk mustjából van megteremtve. Ez olyan édes darab lesz, hogy a sugó, mikor végig sugta, mind az öt ujját fogja szopni utána.

Október 20-án fogják servirozni. Figyelmeztetek rá mindenkit, a kinek jó foga van.

De már most mit csináljak a sós darabommal?

Ez most a nyakamon maradt. Ha csak azt nem teszem vele, hogy á la Hugó Károly, eljárjak vele városról-városra s magam eljátszszam Kelement, Moor Annát, Kazinczyt Protasevicsot, Anischel Gergely ácsmestert, a szinházpajta tulajdonost, Lavota karmestert, Unverthet, a német szinházdirektort, Makkos Menyhértet a mæczenást, Harsányt a disznó-kereskedőt, Balogot, az expaulinust, Becsky Farkast, a jurátust, Stoppulát a czenzort, meg a helytartó tanácsos urat, aztán meg a tolvaj intrikus Sehit, s a donnáját — egy magamban.

Én bizony azt gondoltam, kedves szerkesztő barátom, hogy a «Tespis kordéjában» annyi emberszólás, satyra, persifflage van, hogy ez épen bele fog illeni a te Hir-

lapodba. Add ki kérlek, majd annak a másik ünnepi darabnak az előadása után: hadd izlelje meg a tisztelt közönség, hogy milyen volt ugyanez a dinnye — sóval, meg paprikával?

Maradok igaz hived.

A SKRLJE-DLNICZAI KARIATIDÁK.

(Elbeszélés.)

A skrlje-dlniczai viczinális vasuton nem igen járnak utazók. A pénztárnoknak főfoglalatossága a madár kitömés: elég ideje van rá. Váltóőr nincs, miután csak egy mozdony jár rajta. Hanem aztán annak van elég dolga. Mindennap kétszer fordul meg: (azaz hogy nem fordul meg: hegynek fel ő tolja a vaggonokat, hegynek alá azok tolják őtet). A vaggonok rakva vannak dongafákkal és nagy hordókkal, a miknek fenekén ⊙ ⚓ ⚹ olvasható.

Az egész vasut a legregényesebb vidéken visz keresztül. Két századot számlált óriási tölgyfaerdők a lankákon, a mik alatt forró kánikulában is sötét és hűs van; az erdő tele őzzel, szarvassal, vadkannal, sasokkal; közbe egy-egy hatalmas zuhogó patak. A végállomáson van egy óriási fűrészgyár, az őserdő árnyában, túl rajta egy kiirtott erdő tisztásán egy még nagyobb gyár, melynek magas kéménye fekete füstöt okádik, mig egy vékonyabb vas kürtője fehér gőzt pöfékel szünet-szüntelen; az udvarán hordó garmadák; alóla gőzölgő patak csordogál, mely savanyu illattal tölti meg a léget.

De mielőtt a végső állomáshoz eljutna az utazó: (ki volna más, mint szenvedélyes vadász, vagy tájfestő művész?) elébb megragadja a figyelmét egy a vasuttól jó mannlicher lövésnyire fekvő pompás uri kastély, barokk stilben épült: donzsónokkal, erkélyekkel diszítve, elől feljáró tornácz, szárnyas sárkányokkal. Körül czifra rács-

kerítés, melynek oszlopain ámorfigurák incselkednek minden lehető pózokban. Itt valami nagy úr lakik. Ha nagy úr, akkor örülni fog a vendégnek e mély csendü magányban.

Hanem aztán ha közel megy a vadász utas a gyönyörü kastélyhoz, nagy kiábrándulásban részesül. A rácsajtó be van zárva, s annak minden rudját egész a tetejéig befutotta az iszalag; az utakat a nagy pázsitkörágyak mellett benőtte az uti lapu; — a vadszeder összeházasodott a kuszó-rózsákkal; — az eresz tele van rakva a parti fecskék fészkeivel; — az erkélyek támköveihez darázsfészkek vannak toldva, s a lépcsőzet eresztékei között sárgul a temetők virága, a heverő szaka. – Itt nem lakik senki!

Ez a pompás nagy erdei kastély magára maradt, a nélkül, hogy valami nagy családi dráma játszódott volna le benne.

Ennek a vadregényessel párosult gyártelepes tájnak az a története, hogy e roppant terjedelmü erdőségeket felvásárolta egy külföldi vállalkozó, a ki azt a dongafürész gyárt épitteté a hegyi patak mellett. Az épület iszonyu pénzbe került, meg a gépek.

Ez belebukott a vállalatába, kiköltözött Amerikába.

A birtok kótyavetyére került, akkor megvette azt egy másik vállalkozó: ennek már az épület és a gép ingyenbe jutott.

Ez a második uraság aztán, hogy a forgalmat biztositsa, építteté a hegyi vaspályát.

Ez meg abba bukott bele. Ez is utána vándorolt az elsőnek Amerikába.

A birtok harmadszor is eladásra került; a midőn megszerzé azt egy bécsi nagy-vállalkozó. Ez már a gyárhoz is ingyen jutott. Igy aztán meg lehet élni egy iparvállalatból: ha elébb két ember kibukott belőle, — egy harmadiknak.

Nevezzük «Aranykövy» urnak. Sokszoros milliomos volt.

Aranykövy úr azonban nem csupán a szerencséjének köszönheté fenomenális gazdagságát; hanem egyúttal a tapasztalatainak, ismereteinek és jó ötleteinek is. — Mingyárt, a mint megtekinté a birtokát, rájött, hogy hiszen annak a legnagyobb kincse használatlanul hever. Ez ott van a már letarolt erdők csonka tuskóiban és gyökereiben. Azokban aranybánya van! Tannin! Rögtön épitett tannin gyárat a pusztaság közepén s kiszedetve a tölgyfák gyökereit, elkezdte azokat kifőzetni. Bizonyos üzlet! Csalhatatlan vállalat. A mig a világon inyenczek vannak, a kik megtudják becsülni a fölséges bordeauxi veres bort, addig a tanningyár meg nem bukik. Egy koleraesztendő! Bevezetésül egy influenza-évaddal. Ez aztán az aranyeső a tannin gyárnak. Minden ember veres bort iszik (hatósági rendelet folytán) s a veres bor annál jobb, mentül több tannin van benne.

A vállalat óriási hasznot hajtott, a skrljadlniczai uradalom herczegi jövedelmet ontott új földesura pénztárába.

Azonban nincs az a fényes vállalat, a mi meg ne tudjon bukni egy csepp vizben.

Ez az a csepp viz, a melyben több ember szenvedett már hajótörést, mint az oczeánban: egy szép asszony szép szemének a könycseppje.

Ilyen szép szem planétájának a holdjává szegődött Aranykövy úr is.

Nevezzük a hölgyet Hermelindának.

Egyszer azt kivánta Hermelinda Aranykövy úrtól, hogy építtessen a számára a szkrlja-dlniczai uradalom egyik regényes partján egy rangjához illő vadászkastélyt.

Aranykövy úr megtette azt a szép szemek kedveért.

Egy év alatt felépült a barokk-kastély bécsi épitész korhű terve szerint.

Itt szándékozott nagy vadászmulatságokat tartani Hermelinda.

Mikor a kastély belső berendezése is készen volt, akkor lerándultak azt szemügyre venni.

A szép szemek mindennel meg voltak elégedve.

Hanem a hálószobában még is találtak megbotránkozásra méltó tárgyat.

Ez az ágyfülkének a boltive volt, melyet két kariatida látszott feje fölé tett könyökeivel tartani. Az egyik kariatida férfi volt, fekete szerecsen, a másik hölgy alak, egy nimfa: az már fehér volt.

Hermelinda elszörnyedt e látványon.

— Uram! Mi ez? Hisz ezek a kariatidák cserépből vannak.

— Kérem: majolika.

— No igen. Fazekas művészet! Csak nem akar engem azzal megalázni, hogy a hálószobámba, a hol a kandalló márványból van, gelencsérmunka kariatidákat állíttasson be? — Nekem ne Zsolnayval, vagy Fischerrel csináltassa ön a kariatidákat; hanem Tilgnerrel, vagy Zumbuschsal.

— Drágám! Azok a nagy művészek tiz ezer forinton alul nem készítenek el egy ilyen márványalakot.

— No hát a kettő huszezer forint. Mi az önnek? — Mi az én nekem? Én addig be nem költözöm ebbe a kastélyba, s nem fogadok vendégeket, a mig ezeket a kariatidákat igaziakkal ki nem cserélik.

— Igaziakkal? — Erre Aranykövy úrnak egy jó ötlete támadt. Annyit lealkudott a kegyetlen szép szemektől, hogy legalább magyar művészekkel készittethesse a kariatidákat: azok sokkal olcsóbbak, és épen olyan szép munkát végeznek.

Erre a munkára természetesen időt kellett engedni.

Pontosan, napjára elkészült minden. A kastély felavatási ünnepélyére nagy vendégsereg lett összecsődítve, mind a két fő- és székvárosból. Művészek és hirlapirók sem hiányzottak.

Villanyvilágitás volt bevezetve. Tündéri fénynél lett a bámuló vendégseregnek bemutatva az új Trianon. El volt ragadtatva minden ember! Ilyen pompa, ilyen izlés, csak

egy Aranykövytől telik. Teremről-teremre járva, legutoljára jutottak el Hermelinda hálószobájába.

Ott a villanyfény úgy vala bevezetve, hogy a plafondon körül futva, apró csillagocskákban sugárzott elő, mintha maga a zodiákus volna, igazi tündéri szürkület.

S e föld feletti világításban plasztikailag emelkedett ki a két kariatida az ágyfülke boltíve előtt: egy fekete márvány faunus s egy fehér márvány szilfid.

A bámulat elragadtatása hangzott minden felől.

— Nagyszerü! Felséges! Mennyi erő, mennyi báj, milyen izomzat!

A háziurat ostromolták a készitő művészek nevéért; de ő azt titokban tartotta. Majd később megmondja.

Egyszer aztán a fehér márvány szilfid nem állhatta tovább a dicsőséget: nagyot prüszszentett; a mire a fekete márvány faun azt dörmögte: «oh te bibasz!»

Az uraság vályogvető czigánya, meg annak a leánya volt a két szobrászati remek.

Hermelinda elájult, s a mint magához tért, rögtön befogatott, ott hagyta a kastélyt. És nem csak a kastélyt; de magát az urát is. Soha sem bocsátá őt többé a szemei elé.

S ezzel járt jól a milliomos; mert külömben tönkre tették volna azok a szép szemek.

S ezért nő olyan szépen a heverő szaka, a sirkövek virága az erdei kastély lépcsői közt. A gyár dolgozik szorgalmatosan, mi pedig iszszuk a tannint bordeauxi alakban még szorgalmasabban.

BŰN-E AZ EMBERNEK SAJÁT FELESÉGÉT MEGCSÓKOLNI?

(Elbeszélés.)

«Hát persze, hogy bűn!»

Tessék csak szerkesztő úrnak kezébe venni azt a tollat s utánam stenografálni, a mit elbeszélek! Aztán majd kiderül, hogy az nem csak bűn, sőt kriminálitás.

Én is a «toll embere» vagyok. Csak hogy én nem azt a részét használom a tollnak, a mit kegyed, hanem azt, a mit kegyed a tolláról letép. Igen is: fosztott tollal és pehelylyel kereskedem. En gros. Exportban. Ott van a nagykereskedésem a Töhötöm-utczában a sarkon, átellenben a nagy bajuszpedrő gyárral. Csak tetszik ismerni a Hunyadi Mátyás bajuszpedrő gyárt? Az nekem sógorom. Annak a bajuszpedrőjét használta Mátyás király is. — Mi ketten képviseljük a magyar industriát a külföldön. A millenniumi kiállitásban is részt fogunk venni.

Tehát, hogy mingyárt az elején kezdjem: tavaly az athléta bál alkalmával történt. (Tetszik tudni: én is athleta vagyok, a «nemzeti» csónakegylet tagja.) Ez a bál szokott a farsang tetőpontja lenni. Milyen diszítés! Micsoda toilettek! És a hangulat! Én nem tánczolok egyebet, mint csárdást. Ez nekem szent fogadásom. Nem csak «nyelvében él a nemzet»; hanem lábában is él. Reszketősen járom a csárdást. Ugy tudom a reszketőst tánczolni, mintha a nehéz hideg lelne vitustánczczal párosítva. Az első csárdás volt nyugvó óra előtt. Ez volt a baj. Mert ha a nyugvó óra

után lett volna, az mentségemre szolgált volna. A tánczosném egy gyönyörűséges szép kis barna volt: épen olyan tűzről pattant, mint én. Szikrázó két fekete szeme, hamis szemöldöke, gyönyörű fitos orra, piros orczáján mosolygó gödröcskék; de a mi legjobban megigézett: az az a parányi piros száj, a mi szüntelen nyitva volt félig, a legszebb gyöngyfogakat engedte orozva kivillogni. Engem kinzott szörnyű módon, hogy miért vannak ezek a parányi piros ajkak szüntelen félig nyitva? Hisz ez bűvészet! Én ennek a bűvészetnek tudom az ellenbűvészetét. Egyszer csak azon vettem észre magamat, hogy tánczfordulónál odaöleltem magamhoz a kis barnát s egy egészséges csókot czuppantottam azokra a varázsló ajkakra.

Mit tetszett mondani? «Ezért aztán kapott ön egy egészséges pofoncsapást!» — Az lett volna nekem jó! Mert azzal ki lett volna egyenlítve a számla. Lekvitteltünk volna naturáliákban. — De nem úgy következett ám. A kis barna szemei még jobban szikráztak, a cseresznye ajkak pedig e szókat mondták: «ezért ön keservesen meg fog bünhödni!» Ezzel ott hagyott s felkereste a mamáját.

Ekkor gondoltam csak meg, hogy milyen meggondolatlanságot cselekedtem. Ismerem hiréből a kis barnának a familiáját. Az apja előkelő fehérnemü kereskedő a körúton; két bátyja athléta: az egyik a bajnoki díjért versenyezett az ökölviadalban, a másik országos hirü vasparipanyargoncz. Ezek engem összekaszabolnak! — No de én is ott leszek majd. Magam is athléta vagyok. S úgy felemelek két kézzel egy mázsa tollat, mint más ember két mázsa vasat. Hát csak jöjjenek. Állok az elégtétel elé.

Másnap reggel háromfertály tizenkettőre, még ki sem törültem az álmot a szememűből; kopogtatnak az ajtómon, kinyitom s majd a lábamra hág, úgy tör befelé, de nem a szekundáns; hanem egy zöld galléros ember, egy hosszu papirossal a kezében. Törvényszéki szolga volt és idéző levél.

Az államügyész följelentése következtében, köszöntet a budapesti kerületi törvényszéki biró, hogy a holnapi napon jelenjek meg a hivatalszobájában, személyesen, magamat védelmezni az ellenem emelt közerkölcsiség elleni vétség vádja ellen.

No ez szép kis história!

Az én barnám az államügyész kezébe adta az én csókomnak a megtorlását. Erre az egyre nem voltam készen.

Másnap pontosan a rendelt órában megjelentem a biróság szentélyében. Már akkor ott volt az államügyészi helyettes. (Az is athleta, csakhogy más, velünk rivalizáló egylet tagja.) A díványon ült a terhelő tanu és panaszos fél, a mamájával: az én kis barnám; mind a ketten fekete ruhában, fekete keztyűben.

Az első «ki vagy, mi vagy? voltál-e már fogva? megeszed-e a sonkát?» kérdések után elém adá a biró a rettenetes bűntényt a melylyel vádoltatom, megintve, hogy igazat mondjak; mert csak töredelmes vallomás által nyerhetem meg a biróságtól enyhébb büntetés kiszabását.

Gavallér ember a biró előtt nem hazudik. Megvallottam az elkövetett bünt egész őszintén.

Ekkor az államügyészi helyettes rágyujtott a plaidoyéra. Csoda dolgok sültek ki abból! Be lett bizonyítva, hogy én vagyok az oka az általánosan elterjedő erkölcstelenségnek, hogy a sürü öngyilkosságok, párbajok, családi drámák lábrakapó mániájának mind ez az én bűntényem képezi a vezető bolygó fényét, annálfogva «principiis obsta»! Kéri a rám idézett paragrafusok szerint megérdemlett büntetés kiszabását nyomorult fejemre.

E remek vádbeszéd után a biró a panasztevő hölgynek adta át a szót.

Nojszen ha bámultam a minap azt a félig nyitott száját: ugyan teljes elismeréssel kellett adóznom a teljesen felnyitottnak. Milyen ékes szólással bír az a kis lány! Mikor előadta, hogy egy fiatal leánynak legdrágább kincse a szeplőtlen becsülete: a ki ebből csak egy csipetnyit is

elrabol, az visszaadhatatlan drágaságot pusztitott el; egy fiatal leány együtt él és hal a jó hirnevével: az olyan mint egy virág, melyről ha egy bimbót leszakítanak, gyökerestül kivész! — Hát erre a szóra az egész hallgatóság könynyezett. S mikor aztán kigyuladt arczczal és amazoni taglejtéssel követelé bünömhöz méltó megfenyíttetésemet; fejemnek levágatását és azonfelül életfogytig való bebörtönöztetésemet: akkor a hallgatóság tomboló tetszésnyilvánításban tört ki: úgy, hogy a birónak kellett rendre inteni a karzatot.

Akkor következett aztán én rám a sor. No hát mivel tudom magamat a sulyos vádak ellen védelmezni?

Hát hiszen én sem hiába olvasom minden nap a lapokban a törvényszéki csarnokot: valamit csak profitáltam belőle.

— Hát én akkor beszámíthatatlan állapotban voltam.

— Ejh, édes vádlott úr! szólt erre az államügyészi helyettes gunyosan. Hiszen konstatálva van, hogy az elkövetett bűntény a nyugvó óra előtt történt, a mikor még vádlott úr nem ivott egyebet egy pohár kürászónál. Hát a «nemzeti» csónak egylet tagjának egy pohár kürászó is a fejébe megy?

Ez sértette az ambitiomat.

— Hát igen is nem megy a fejébe! Tessék a Neptun tagjának velem egy egész palaczk kürászóra kiállani! Majd meglássuk, hogy melyikünk áll meg a lábán tovább.

A biró figyelmeztetett, hogy kerüljem a személyeskedést, s mondjam meg hogy mitől voltam hát részeg.

— Mitől voltam? Hát ezeknek a szép szemeknek a sugaraitól voltam. Tessék megitélni! Nem butellia számára ömlik-e ki e delejes hatásu szemekből az a mámorító fluidum, melynek befolyása alatt a lélek önkivületbe jön: hogy saját akaratát elveszíti s a suggestionak a hatása alatt azt kénytelen cselekedni, a mit a delejezője parancsol? Nézzen oda biró úr

— Ebben a biróság nem illetékes! Kiáltá közbe az ügyész.

No ezzel aztán egészen balekemmé lett a Neptun!

— Hát hiszen én is azt mondom, hogy nem illetékes! Annálfogva követelem, hogy a biróság rendeljen ide szakértő orvosi tekintélyeket, a kik vizsgálatot tartván, illetékes véleményt adjanak abban az előzetes kérdésben: van-e olynemű delejező fluidum a panasztevő úrhölgy szemeiben, mely egy delejezésre fogékony ifju lelket a kérdésben forgó bűntény elkövetésére indithat.

A biró ebben az értelemben mondta ki a határozatot, tizennégy nap mulva új tárgyalást tüzve ki, a midőn a Rókus-kórház és a Veres kereszt megfigyelő osztályának orvosai, mint szakértők meg fognak hivatni.

Ezzel haza bocsátottak bennünket.

Én pedig ezután a tárgyalás után őrülten szerelmes lettem ebbe a kis barnába. Véghetetlenül megtetszett nekem, hogy leányi becsületének megsértéseért ilyen kegyetlen megtorlási módot választott.

Majd én más módját találom az elégtételadásnak.

Felszólitottam a sógoromat, a hires bajusz-pedrő gyárost, hogy legyen közvetitő az ügyemben. Megtörtént: elfogadtak; látogatást tettem náluk. Előadtam a komoly szándékomat. Meghallgatták. Kezemet és szivemet és vagyonomat — tehermentesen — ajánlám fel. Megtörtént a kiengesztelődés. Az apa is beleegyezett. Egy fehérnemű kereskedőnek egészen helyes egy tollkereskedő vőt kapcsolni magához. A kis barna is megszeretett és nem kivánta már a fejemet levágatni.

Időközben ugyan kaptunk holmi megidézéseket a birósághoz az elhalasztott ügyben; de hát már azokon nagyokat nevettünk. Persze, hogy tájékára sem mentünk a törvényszéknek.

Végbement szerencsésen az esküvőnk is: anyósom fényes reggelivel vendégelte meg a násznépet; s onnan egyenesen hajtattam a menyasszonyommal a központiba,

megkezdendő a tündéri nászutazást a narancsok hazájába. Az egész család kikisért az indulóházig.

Midőn azonban épen jegyet akarok váltani, odalép hozzám egy két csillagos rendőrbiztos s barátságosan a vállamra téve a kezét, a fülembe súgja:

— Uram! Én nekem parancsom van önt elfogni.

— Elfogni engem? Hisz nem szököm én pénztárral.

— Igen sajnálom. Nekem egy elfogatási parancsom van ön ellen: a ki a kerületi biróság által közerkölcsiség elleni vétkezés miatt három heti államfogságra itéltetett.

— Ah! az a bolondság! Az a csók história? Hiszen nézze uram: már rendben van a dolog. A panaszos fél kibékült: feleségemmé lett.

— Az önöknek a magánügye. De az államügyész nem vonta vissza a vádat, a mit hivatalból emelt ön ellen; s ön in kontumáczium el lett itélve három heti fogságra, a mit rögtön meg fog kezdeni az én kiséretemben: már meg is váltottam a jegyeket Szegedre.

A feleségem elájult, az asszonyok jajgattak, a férfiak szedtevettéztek, de az mind nem használt semmit; engem bizony a szép Olaszország helyett elvittek Szögedébe a csillagbörtönbe, a hol három hétig ültem párbajvivásért elitélt krakélerek s sajtó ellen vétett újságirók s más afféle országháborítók társaságában, s mire a feleségem, apósom, anyósom, sógoraim kiszaladgáltak számomra a legfelsőbb kegyelmet, akkor már csak három nap volt hátra a strófomból.

És mind ezt azért, hogy megcsókoltam a tulajdon saját esküdt feleségemet.

HÁZASSÁG ÉHSÉGBŐL.

(Elbeszélés.)

LORD MAC-MILLAN DAGOBERT.

Lord Mac-Millan Dagobert valóságos ujabbkori Krözus volt. Hozzá adva még Dáriust és Polykratest is, a kiknek elvesztegethetlen mennyiségű kincseik valának. S ha még Midást is hozzávesszük, a kinek a keze érintésére minden aranynyá változott: akkor mindent kimerítettünk, a mit a mythologia és história hasonlatosságok dolgában kezünk ügyébe engedett.

És mégis rajta kellett megtörténni a házasságnak — éhségből.

A mylord a zöld sziget lakója volt; törzsvagyonát irlandi fekvőségei képezték, de azokon kívül Skócziában is voltak anyai örökül kapott uradalmai; Londonban egész utczája bérházakból. De azonkívül is értett a pénzcsináláshoz, s mindenben szerencséje volt. Bankokat és tengeri hajózási társulatokat alapított; üres, elhagyott telkekre piaczokat épített; kőszénbányákat nyitott; versenyparipák számára idomító istállót tartott, a lóversenyeken mesés összegekkel állta a fogadást; kávé-ringeket, gabona-ringeket csinált, szövetkezve a termelőkkel s fölcsavarva az árát az élelmi czikkeknek. És minden sikerült neki — soha sem vesztett rajta a vállalatain. Mint a jó gyereknek, csak a csizmáit kellett kitenni az ablakba este, hogy a Mikulás reggelre telerakja ajándékkal.

Ő maga nem látott az ügyek után: azokat végezték a bankárjai, ügynökei, csendes társai. A mylord, mint igazi nagy úr, csak a pénzelköltéshez látott s abban azután valódi virtuóz volt.

Szüntelen utazott, a legnagyobb kényelemmel. Még akkor nem voltak vasuthálózatok a kontinensen, a század első felében. Mindenüvé a saját fogatain járt. Hordott magával orvost, házi káplánt, felolvasót, titkárt, szakácsot, komornyikot, zenészt, rajzolót, vadászt, szerecsent.

A hol megtelepedett, első dolga volt jótékonyságot gyakorolni; a szegények leghamarább megtanulták a nevét. Rendesen egy olyan házat vett a városban (soha sem bérelt lakást, mindig megvásárolta a házat), a mely magányosan állt, kert közepén; azt saját kényelmére átalakíttatá, kápolnát is rendezett bele, a hol reggelenkint a káplán misét tartott, melyen minden utitársnak ott kellett lenni, a szerecsent kivéve, a ki magát Mohamed hívének vallotta.

Myladyje is volt a mylordnak, a ki csak lefátyolozott arczczal volt látható a nagy világban; mindenütt a mylord oldalán: hintóban, szinházi páholyban, lóversenytéren. Bizonyos, hogy nagyon szerették egymást, vagy nagyon féltékeny volt a kettő közül valamelyik a másikra.

Csak az volt a feltünő, hogy nő-cseléd még sem volt az egész utazó háztartásban.

LENORMAND ASSZONY.

Lenormand asszony világhirű egyéniség volt; még híresebb, mint napjainkban dr. Falb, mert ő nem az időjárást jövendölte meg, hanem az embereknek az életsorsát. Magasabb rendű kártyavetőnő volt. Egész mythoszi legendakör van róla följegyezve: hogy jósolta meg kiváló nagy alakoknak a sorsfordulatait, mely jóslatai mind bámulatosan beteljesültek.

Ez időben Mac-Millan Dagobert lord Párisban ütötte föl pompás tanyáját. Valami világgyűlölő hagyatékából

vásárolt meg egy palotát, azt idomíttatá át a maga izlése szerint. Addig nem is hozta oda a myladyt, a míg annak a lakosztálya is be nem volt rendezve.

Az alatt eljárt a klubokba kártyázni, a szinházakba, a turfra; mindenütt ismerős alak volt. Délczeg termete, jól edzett izmokkal; magasra bodrozott gesztenyeszín haja, szokatlan szabású öltözetei, kiváltképen nőiesen fehér-piros arcza, egy látásra ismerőssé tették. Az árnyékáról még jobban ismerték: az volt a bőkezüsége.

Párisban egész legényéletet élt; nem vetette meg a mulatságokat, melyeknek érdekesebb részét a hölgyek képezik.

Egyszer rá hagyta magát beszéltetni, hogy meglátogassa a hirhedett jövendőmondónőt rue de vivienne-i palotájában.

Egy héttel elébb be kellett magát jelentetnie a jósnőnél; mert annak az ideje el volt foglalva, s üléseket csak éhomra szokott tartani délelőtt.

Lenormand asszony megcsinálta a horoskópot s ezt a jóslatot olvasta ki belőle Dagobert lordnak:

— Ön, mylord, a legközelebb lefolyó év alatt meg fog házasodni.

Dagobert lord nagyot kaczagott erre a jövendőmondásra.

— Hát nem tudja, madame, hogy én nekem már van feleségem?

— Tudom jól. Nem egy felesége van önnek, hanem hét. Van szőke, barna, fekete, veres hajú; kékszemű, feketeszemű; van alacsony és magas termetű, karcsu és molett; egyet elvett ön Lyonban, azt elhagyta Sevillában; a másikat elvette Madridban, azt elhagyta Genuában; a harmadikat elvette Rómában, s elhagyta Bécsben, és így tovább: meridianusok szerint körülrakta a földglóbust elhagyott feleségekkel. És azok — csodamódon — nem szaladtak ön után, hogy soknejűség miatt bepereljék, hanem teljesen meg vannak elégedve sorsukkal. Mylord ügyesen el tudta velük igazítani a dolgot.

Dagobert lord elejté a szemüvegét s nem is vette fel, hanem rátaposott. Igy tán jobban látni?

— Ki mondta azt önnek, madame?

— Hát a kártyák. Az én kártyáim.

— No, hát legyünk jó barátok, madame. Én lefizetem a taksát. Úgy, a hogy eddig megházasodtam, valószinű, hogy ez év folytán is meg fogok házasodni.

— Nem úgy van, mylord. Ön legközelebb olyan házasságot fog kötni, a mely az egész életre felbonthatatlan marad.

— Hiszen az is meg fog rajtam esni. Csakhogy az a hölgy, a ki erre a balsorsra ki van jelölve, még nagyon fiatal: nincs tizenkét éves.

— Azt is tudom. Önnek ezelőtt tizennégy évvel egy csodaszép fiatal német herczegnőt kellett volna nőül venni: akkor ön azt mondta, hogy «eh, mit? menjen férjhez máshoz, majd ha aztán leánya lesz, elveszem azt.»

— Egészen úgy van. Ez az a kiszemelt mátka. Hanem erre még legalább öt esztendeig várnom kell, s így nagy sajnálatomra nem szolgáltathatok igazat az ön kártyáinak az idén.

— Az én kártyáim nem hagynak magukkal alkudozni. Én így látom, így mondom. Itt a horoskóp. Önnek ez évben házasság áll.

— De hát miféle házasság? Mert a házasságnak vannak különféle alapokai, formái, módjai. Vannak házasságok szerelemből, érdekből, becsületből; van pénzházasság; van kényszerházasság; van művészházasság; van házasság dicsvágyból, kétségbeesésből; köttetnek házasságok magasabb politikai tekintetből; de mi kényszeríthetne engemet arra, hogy szivemet, kezemet, nevemet holtomiglan lekössem, mikor az elsorolt kategoriák közül egyiket sem találom magamra alkalmazhatónak?

— Sajnálom, mylord, hogy még ezt is meg kell önnek mondanom: de a kártyák nem ismernek irgalmat. Ön meg fog házasodni — éhségből.

De már az olyan bolond jóslat volt, hogy Dagobert lord felcsapta a kalapját a fejére a jósnő előtt, s kaczagva hagyta ott a szobáját. Még az utczán is kaczagott. «Éhségből megházasodni!»

DONNA IDÓL.

Abban az időben, hogy lord Dagobert a párisi palotáját tette rezidencziájává, az új Ninivében egy spanyol tánczosnő volt a szinpadi csillag: Donna Idól.

Nem a közönséges iskolázott ballerinák svadronjához tartozott, a kik lábújjhegyen szaladgálnak, s körben forognak; inkább jellemtánczosnő volt; nemzeti tánczokat adott elő; hanem azokat aztán ördögi tűzzel járta. A Saltarellában olyan szökéseket tett, hogy az már repülésnek is bevált volna, mintha szárnyak volnának a lábain; tündéri termete minden mozdulatában új ingert fejezett ki, s olyan pokoli eleven volt az arcza is; csábító varázsló mosolyában, duzzogásában, negédességében; hát még az epedésben! És azok a nagy fekete szemek! Azoknak a kacsintása volt az igazi fekete villámlás. — Mikor megint a seguidillában előjött, sarkig érő fekete palástba burkolva, mint egy gyászoló alak, s aztán egyet fordulva, szétbomlott rajta a sürű palást, nem volt az egyéb, mint a saját dusgazdag hajzata, még a földet is söprötte a nyomában. S e szétszórt felhő közül úgy kelt ki ő maga, mint egy napszülte tündér! — Nem csoda, ha minden férfi bolondult utána.

De hát hiába bolondultak; mert Donna Idól senkit sem tett okosabbá. Udvarlókat nem bocsátott magához közel, ajándékokat nem fogadott el, egyetlen ékszere egy kis fekete zománczú arany kereszt volt, a mit zsinórra kötve viselt a nyakában. A mi leveleket küldtek hozzá, azokat a duegnájával olvastatta el, az pedig egy élemedett apácza volt. Az utczán mindig ennek a társaságában lehetett őt látni, lesütött szempillákkal és összetett kezekkel, a leg-

egyszerűbb öltözetben; s más útja nem is volt, mint a templomba.

Valami költő meg is énekelte: «Egy tánczosnő, a kinek nincsenek gyémántjai.»

Az egész fiatalság, a 17 évestől kezdve a 71 évesig, kétségbe volt esve a miatt, hogy Donna Idól csak imádtatni engedi magát, de szerettetni nem.

Mikor az utczán járt, valóságos hadkisérete a keresztes és kereszt nélküli lovagoknak taposott a nyomába, egész a templom ajtóig, — de beljebb már nem követték. A duegna világosan tudtára adta az udvarlóknak, hogy Donna Idól pártáját csak a menyasszonyi koszoruért adják cserébe. — Ez mégis magas ár volt! Hogy a virágvásáron legdrágább a myrtus!

Azt a legendát is elhiresztelték Donna Idólról, hogy a térdszalagja mellé tűzve visel egy aczél gyilkot, melynek hegye vipera-méreggel van zománczolva, azzal egy karczolás elég, hogy női erényének durva megtámadóját holt emberré tegye. S elég castiliai vére van hozzá, hogy azt elkövesse.

ABBÉ SEVERUS.

Egy péntek napon tiszteletreméltó látogató lett bejelentve Donna Idól jól őrzött lakásán, diszes soutanba öltözött egyházi személy.

Elfogadták.

Hanem azért annak elébb a purgatoriumon kellett keresztülmenni, a társalkodónő szobáján, a ki őt egyedül fogadta.

A látogató nemcsak jól táplált termete és kenetteljes, mosolyra derülő arcza által bizonyitá be, hogy ő valóságos abbé, hanem a folyékony latin konverzácziója által még inkább, mely nyelven egyedül értheték meg egymást a duegnával, a ki ezenkívül csak a legeredetibb baszk nyelvet beszélte.

— Én vagyok abbé Severus, — mutatá be magát a látogató.

— Ha te Severus vagy, akkor én Severa vagyok, — mondá kőhideg arczkifejezéssel a duegna. (Mind a kettő hím és nő-nemben azt teszi, hogy «szigorú».)

Abbé Sever aztán előadá az ügyet, mely őt idehozta.

Patronusa, az istenfélő lord Mac-Millan Dagobert, a ki világszerte ismeretes arról, hogy óriási vagyonát a keresztyénség terjesztésére fordítja, a ki e czélra missziókat tart fenn Khinában, Lapponiában, a pattagonok és a chippewasindiánok földén, a kinek évenként százezer guineáját eszik meg a missziónáriusok, s száz missziónáriusát a kannibálok; ez a kegyes férfiú elvégre meghódolni kénytelen annak a magasabb sugallatnak, hogy ős nemzetsége fentartásáról gondoskodjék. S miután a kerek világot beutazva, arra a tapasztalatra jött, hogy a földlakó leányok mind valamennyien csak a hivalkodásban serények: egyes egyedül Donna Idól az, a ki egy áhitatos lélek eszményképének tökéletesen megfelel, annálfogva szent elhatározása, hogy Donna Idólt feleségül megkéri, egész szabály szerint.

Ez már megfontolásra érdemes ajánlat volt.

Azonban a duegna nemcsak hogy diákul tudott, hanem a szokásos rendszabályokat is ismerte, melyek megtartandók, a midőn egy finemen levő ifjú egy nőnemen levő fiatallal egy párt képezni kiván.

Hol fognak esküdni?

A mylord saját kápolnájában. A párisi templomok neki nem elég áhitatosak.

Ki lesz az eskető pap?

Maga abbé Severus.

És a tanuk?

Az egyik lesz sir Flibbertiggibet Erazmus, a mylord major domusa; a másik lord Knickerbocker, a mylord kebelbarátja.

A nyoszolyó leányok: miss Kelly és Milly. Mind a kettő

az első arisztokrata-családok leánya. Az egyik világoskék, a másik rózsaszin öltözetben.

A móring, melynek lefizetésére a vőlegény kötelezi magát, huszezer font sterling.

Azonkívül a duegnának évenkénti kétezer frank rente viagère.

Hozzáértetődik természetesen a nagyszerű trousseau (kelengye), ékszerek, toilettek, a melyekről gondoskodni a vőlegény kötelessége. Obligát nászút Itáliába. Nyáron biarritzi, vagy trouvillei fürdők. Palota, ekvipázs, páholy az operában.

És a mi mellékes dolog: tizezer frank penále kifizetése az Odeon direktorának, a kinek Donna Idól még ötven fellépéssel tartozik, melyek természetesen a férjhez menetele által mind elmaradnak. Mylady Mac-Millan gazdag hajpalástja nem söpörheti többé a szinpadot.

Mindezek az előföltételek kellő pontossággal meg levén hányva-vetve az abbé és a duegna között, — elvégre meg lett engedve az abbénak, hogy magával a donnával is ismertesse meg az ajánlatot.

Donna Idól az első hallásra öngyilkosságot akart elkövetni; kést akart szúrni a szivébe; rettenetesnek találta azt a gondolatot, hogy ő egyedül ebédeljen és vacsoráljon egy emberrel, a kinek szakálla van; de miután megnyugtatták a felől, hogy leborotváltatja a szakállát és soha a keztyűjét le nem fogja húzni a kezéről, mikor vele egyedül értekezik: nagy nehezen ráhagyta magát beszéltetni, hogy ősanyái példáját követve, legyőzze hajadoni iszonyatát a házasság ellen s másnapra, azaz szombatra halaszsza a boldogitó «igen» kimondását.

A NÁSZ NAPJÁN.

Háromszori kihirdetés előzte meg az esküvőt, három vasárnapon, és a közbeeső két hét alatt a Palais royal legelső piperekereskedésének kirakatában közszemlére

volt kiállítva a Donna Idól mennyasszonyi kelengyéje. A csipkék és himzések értékét a hozzáértők negvenezer franknál alább nem becsülték.

Maga az egyházi szertartás a mylord saját házi kápolnájában ment végbe; a megnevezett násznagyok és nyoszolyó leányok, valamint a kegyes duegna jelenlétében. Severus abbé pompás casulában, drága infulával a fején végezte a czeremoniát s áhítatos szónoklat előre bocsátása mellett, megáldá a bársony vánkosokon térdeplő boldog párt.

Azután pedig megírta annak rendén a szabály szerint végbe ment házasságról a hivatalos bizonyítványt s azt átadta a duegnának, a ki e becses okmányt eltette az imádságos könyvébe s azt háromszorosan körülcsavarta kendőjével, hogy jól megőrizze.

Akkor aztán következett a mennyasszony és a duegna közötti bucsuvételi jelenet, a mi nem történt meg sürü könyhullatások nélkül. Végre is el kellett egymástól szakadniok, s Donna Idólnak átvenni a háznál az urnői birodalmat.

A két nyoszolyó leány átvezette őt az öltöző szobájába, a hol levették fejéről a mennyasszonyi koszorút és fátyolt: kiszabadíták a mindenféle selyem és csipke pánczélok közül; azok helyett felékesíték a fejét a pántlikás csepeszszel, ráadták a himzett pongyolát, melynek patyolatát a Mac-Millan családi czímer griffmadarai ékesíték. Azután szerényen visszavonulának.

Utánuk belépett, elébb az ajtón kopogtatva a boldog vőlegény, az előleges megegyezés szerint keztyüvel a kezén s myladynak szólítá a mennyasszonyát, engedelmet kérve tőle, hogy a kezét megcsókolhassa.

Ezt elnyerve, finom gyöngédséggel a karja alá vonta Donna Idólnak a kezét s suttogva beszélt hozzá.

– Mylady! Madonna! Ez az egész palota az öné. On itt korlátlan hatalmu urnő. Nem óhajtja birodalmát szemügyre venni?

Hogyne óhajtotta volna!

Lord Dagobert aztán végig hordozá Donna Idólt a pompás szalonokon, couloirokon; megmutogatta neki a ritkaságokat, az ékszereket, az órákat és szekrényeket, a régi mesterek festményeit, a melyek Donna Idólnak mind nagy gyönyörűséget szerzének.

Azután elmondá neki, hogy az egész belletage az asszony rendelkezésére áll; a parterre a férfi lakosztály, a souterain a valetaille tanyája és a konyha.

Végre bevezette az urnőt a legérdekesebb szobába, melynek a nevét csak a száj elé tett kézzel szokás kimondani: ez a boudoir, a hálóterem.

A fal csupa szelyemszőnyeg, nehéz damaszt függönyök borulnak rejtek zugok fölé. Kinálkozó kerevetek között egy gömbölyű asztal japán terítővel letakarva.

— Ez a mi boldogságunknak az édene — suttogá a vőlegény mennyasszonya fülébe s feltárta minden kényelmét a tündéri szobának. Megmagyarázta a chemiai lámpagyujtó gép mesterségét; betanította, hogyan kell a trombitaalakú szócsövön át a cselédeknek, meg a szakácsnak parancsolatokat osztani. A nagy damaszt függöny félszárnyát is félrehuzta, azok mögött volt látható a remekbe készült kettős nyoszolya.

— Ah! uram — suttogá a mennyasszony szemérmesen visszahátrálva, s hasztalan kecsegteté a vőlegény azzal, hogy ez a fekhely a hirhedett lady Hamilton ágyának a mintájára készült, melyben titkos zenemű van elrejtve, mely az álomra készülő terhe alatt megszólal s édes fuvolahangokon a «Di tanti palpiti» és az «Ah, la gioja» melodiáit sipolja végig. A mennyasszony nem akart róla hallani; se a nyoszolyáról, se a nótáiról.

Akkor a boudoir átelleni oldalára vezette lord Dagobert lady Idólt. Ott egy alacsony ajtócska volt, fényes veres rézből, remek vésésekkel kiczifrázva; benne volt a zárban az aczél kulcs; az ajtó közepén volt egy kerek ablak, kristályüveggel fedve, akkora, mint egy embernek a feje.

Lord Dagobert felnyitá az ajtót, mely befelé nyílt. Ott pedig egy fürdő szoba volt; keleties pompával feldiszítve, aranyozott fürdő medencze, vízokádó sárkányok, illatozó fűszerlámpák.

Innen meg már épen iszonyodva szökött vissza lady Idól.

Micsoda vakmerőség!

— No, ezt szeretem — mondá lord Dagobert. Menyasszony, a ki még az esküvő után is szemérmes. Ez hiányzik Mohamed paradicsomából. Ez a borban a bouquet! Ivott már mylady bort valaha?

— Soha!

— Pedig nászlakoma a nélkül meg nem esik. Ha én az ön egészségére fogok toasztozni, akkor csak koczint velem?

— Akkor igen.

— No és aztán az első pohár hozza maga után a másodikat, s a második az utolsót.

— De én sehol sem látok itt előkészületet a lakomához. Az egész lakosztályomban sehol sincs fölterítve.

— Majd mindjárt lesz — szólt lord Dagobert, megsimogatva hölgye kezét. — Mi nem hódolunk annak a rossz divatnak, miszerint a házaspárok meg a násznép az esküvő után egész parádéban negyvenedmagukkal végig ülnek egy hosszu asztalt; a hol mindenki jól lakik, csak a mennyasszony, meg a vőlegény maradnak éhen. Mi csak kettecskén — tête à tête fogjuk a nászlakomát elkölteni.

— Ez nekem is jobban tetszik! kapott rajta lady Idól.

— Ugy-e bár? Isteni asszony! Az ember ehetik, ihatik, a hogy akar. És közbe talán? . . . Nono? Nem mondtam ki azt a rossz szót, csak a szájammal mutattam: On már asszony, mylady. S nem feszélyezi a lakománál sem a corsette, sem az etiquette.

— De szeretném tudni, hogy hol van az a lakoma?

— Mindjárt megjelenik. Úgy van ez minálunk, mint

Aladin szultán palotájában. A dzsinek szolgálnak fel. Látja mylady itt a kerevet előtt azt a gömbölyü asztalt? Egy titkos rugó nyomására az rögtön lesülyed s alászáll a konyháig. Ott az étekfogó megrakja ételekkel és palaczkokkal s a gép megint feltolja elénk az asztalt mindennel ellátva. S ha valami kivánságunk van: a beszélő trombitán keresztül leszólunk; az asztalt alá eresztjük, s az ismét visszatér azzal a tárgygyal, a mit kivántunk!

— Hisz ez olyan, mint egy tündérmese!

— Mint a tündérmeséében! A mit kivánunk, rögtön itt van. S a mi legszebb benne, az, hogy alkalmatlan emberek közelléte nem háborit bennünket. Az egész lakosztályban minden ajtó zárva. Senki be nem jöhet. S a cselédeim, az egész háznépem tudja már jól a szokást, hogy ilyenkor legalább három nap három éjjel nem szabad nekik bennünket háborítani.

Lady Idól nagyot bámult lord Dagobert szeme közé.

— A «szokás?» ... «Ilyenkor?» ... Hát szokott ön többször is megházasodni?

Lord Dagobert egész szabadjára eresztė a nevetését.

— Minden esztendőben, mylady! De becsületemre mondom, hogy az esztendőt pontosan megtartom.

— Hisz akkor ön a valóságos «kékszakállú herczeg!» S mit csinál ön a feleségeivel egy esztendő mulva? Megöli őket?

Lord Dagobert még jobban nevetett: «Dehogy ölöm, dehogy ölöm! Mind élnek és vigan vannak, a hányan csak vannak».

Donna Idól azt hitte, hogy neki is nevetni kell: ez valami tréfa!

No természetes! Ha a férj nevet, akkor a nőnek is illik nevetni. Ez benne van az esketési formuláréban.

— Donna Idól, — mondá lord Dagobert, maga mellé vonva a dagadó kerevetre hölgyét — én nagyon szeretem, ha ön nevet. Imádom ezeket a megnyiló korallajkakat, bámulom ezeket a gyöngysor fogakat, s mikor így össze-

huzza a szemeit nevetés közben, az olyan, mintha a villámtüzet konczentrálnák egy gyujtó-üvegben; hanem ezúttal mégis azt tanácslom önnek, hogy ne nevessen. Ez a mi mai esküvőnk csak tréfa volt.

Ez a tréfa szó csakugyan komolylyá tette a hölgyet.

-- Tréfa volt? S ön engem «Donna» Idólnak szólít?

— Bizony Donna Idól ön és nem lady Idól! Ön nem szerzett kellő ismereteket párisi vendégszereplése alatt a francziaországi törvényes szokásokról. Itt csak a polgári hatóság előtt kötött házasság bir törvényes jelleggel; az egyházi szertartás meg van engedve, mint czeremónia, de semmi érvénynyel nem bir Francziaország területén.

Donna Idól vállat vont.

— Hát bánom is én! Nem akarok Francziaországban maradni. Átmegyek Angliába, s ott a pap előtt kötött házasság el van ismerve törvényesnek. Ön pedig Angliában van otthon.

— Az ám. Csakhogy isteni Donna Idól! egy illuziótól kénytelen vagyok önt megfosztani. Ha emlékezetem nem csal, ez a bizonyos főtisztelendő Páter Severus üres óráiban az én lovászmesterem, egy megszökött skoláris, a ki tudtommal soha sem volt papnak fölszentelve, csak hogy épen jól megtanulta a litániát. Ön nem az első és hiszem, hogy nem is az utolsó azon hölgyek között, a kik ez álpapnak az áldása által fel lettek szentelve az én hitvestársamnak. De mondhatom önnek, hogy egynek sem volt ellenem panasza.

Erre aztán bekövetkezett az a jelenet, a mi rendesen következni szokott. A kétségbeesés, ájuldozás, átkozódás a rútul rászedett, a kelepczébe csalt ártatlan hölgy részéről, melynek lord Dagobert ugyanannyi mennyiségü esküdözést, engesztelést és végül kiméletlen erőszakot vetett ellen. Hiszen ez volt ránézve a gyönyörnek a hatványozása. Holmi csendes, szelid átadás, türelmesen nyujtott kegyek az ő vágyait nem elégitették ki; neki az áldozatul

esett ártatlanság vergődő kétségbeesése szaporítá a gyönyöreit. Azért sietett a hölgyet felvilágosítani a helyzetéről mindjárt a kezdetén az egyedüllétnek.

Donna Idól e felfedezés után azt tette, a mit a többiek, sirt, könyörgött, átkozódott, küzdött; hasztalan! A viperamérges tőr nem volt már a kezeügyében. Menekülni nem volt hová. Az ablaktáblák mind bezárva, az ajtók csukva, a palota távol a lakott házaktól, a házi cselédség betanítva és megszoktatva már az efféle jelenetekhez.

Végső kétségbeesésében bemenekült azon a kis rézajtón.

— No, hiszen ide futottál a legjobb helyre! — kiáltá lord Dagobert, áldozatát utolérve.

Onnan nem volt hová menekülnie.

Itt azonban a hajdani akrobata nő, kinek izmai a gyakorlattól aczéllá voltak edzve, egy hatalmas taszítást adott az üldözőjének, a mitől az, sulyegyent vesztve, hanyatt esett a vízzel telt medenczébe. Donna Idól pedig egy gazellai szökéssel keresztül ugrott a fürdőmedenczén, ki az ajtón, azt hirtelen becsapta maga mögött, bezárta a kulcscsal, s a kulcsot eltette a zsebébe.

Kis idő mulva aztán megjelent a rézajtó gömbölyü ablakában lord Dagobertnek, az önkénytelen vett fürdőtől, de még inkább a haragtól lángvörösre duzzadt arcza.

Igazán tréfás látvány! Egy haragos emberarcz, a kinek se keze, se lába.

— Donna Idól! Ezért ön kegyetlenül meg fog lakolni!

— Gondolja, lord Dagó?

— Ne hijon engem Dagónak, hanem ereszszen ki innen azonnal!

— S ha nem ereszteném?

— Ki fogom törni az ajtót.

— Nem lehet; mert csak befelé nyilik.

— De hát itt csak nem hagy?

— Bizonyos, hogy nem hagyom ott. A férjemet! Csak van eszem!

— No hát ereszszen ki innen.

— Nem addig, a míg ön a jegyzőt ide nem hivatja s a franczia törvények rendeletei szerint velem szabályszerü házasságot nem köt.

— Ah, az botor beszéd! Arról ne is álmodjon, Donna Idól.

— Hát majd meglássuk: monsieur Dagó.

— Hát mit akar ön? El nem futhat innen, mert a szobája ajtajának a kulcsa nálam van, s a cselédjeim ki nem eresztik.

— Eszembe sincs innen elfutni. Nagyon jó itten. Önnek a cselédjei ismerik már a szokásokat. Három nap, három éjjel föl sem jönnek az emeletre. Nem háborítják a paradicsomi boldogságot. Én tudok várni, csak ön is tudjon. Dörömbözni szabad az ajtón. Az ön hozzátartozandói már ismerik az eféle zajgást. Good bye mylord.

Azzal Donna Idól odament a kerevethez; megnyomta az asztalkán a titkos rugót; arra az lesülyedt s rövid időn ismét fölemelkedett, megrakva étkekkel, csemegékkel és palaczkokkal.

Donna Idól felnyitogatta az ételes tálak födeleit s inyencz gyönyörrel mustrálta a drága étkeket, a melyekhez aranynyomatu papiron mellékelve volt az elnevezés.

— Ah, potage à la Montesquieu! Ez az én kedvencz levesem! Micsoda fölséges illat! Szarvasgomba pástétom! Az én ideálom! «Petites timballes à la chasseur!» Ennek még hirét sem hallottam. Valami jó lehet. «Zephyr des poulardes aux pointes d'asperges!» Zefir! kappan és spárga! Fölséges valami. Galantine! Macedoine! Ez még épen egy fajdtyúk suprêmeje! Fejedelmi lakoma! Ilyent csak Aladin szultán asztalára hordnak a dzsinek. Nos, uram! hát nem tart ön velem?

S azzal neki könyökölt a dús lakomának s tömte a két piros orczája duzzadtáig a drága jókat a szájába.

Lord Dagobert pedig onnan a kis kerek ablakból káromkodott s rugdalta az ajtót.

— Ez a bor is fölséges, annyit mondhatok! szólt Donna Idól, felhörpentve egy pohár chablist. Követte egy pohár sherry. Hanem a bordeauxi nagyon erős! Szereti ön a bordeauxit, uram?

— Az ördög vigye el önt a bordeauxival együtt! ordítá Lord Dagobert a rézajtó közepéből.

— Vigyázzon! Most ugrik a dugó! Még egy pezsgős palaczkot is felnyitott Donna Idól, a minek a dugója kicsiny hija, hogy orron nem találta a haragos vőlegényt.

— Donna Idól! Most már elég volt!

— Nem, uram! Még egy pohár chartreuse következik. Csodálom, hogy ön meg tud vetni egy ilyen válogatott vendégséget. Ön valódi aszkéta. Bámulom a mértékletességét.

— Ön egy valóságos ördög, Donna Idól.

— Ismeri ön Tantalusnak a meséjét Dagikám? Azt hiszem, hogy ha Tantalusnak azt mondták volna, hogy hivassa a jegyzőt, mindjárt elhivatta volna.

— Azt nem fogja ön kidaczolni tőlem!

Donna Idól aztán, mikor jól megvacsorált, odament a lefüggönyözött alkovenhez, széthuzta a damaszt kárpitokat, s éji toillettjét végezte a lepihenéshez s hogy a boldog vőlegény lássa, mit veszitett, égni hagyott minden gyertyát.

A varázsnyoszolya muzsikálta az olasz áriákat; Lord Dagobert pedig káromkodott négyféle nyelven, a ketreczébe bezárva.

A PIRÍTOTT SZALONNA.

Lord Dagobert végre mesterére talált.

Donna Idól elfogadta a tervezett komédiát, csakhogy megfordította a szerepet.

Ha a férj dörömbözött az ajtón és szitkozódott, a hölgy elkezdett rimánkodni és segitségért kiabálni. A házbeliek

azt hitték, hogy ő az ostromolt fél. Hozzá voltak már szokva az ilyen jelenetekhez.

Ha lord Dagobert nagyon ordított, akkor Donna Idól előre-hátra szaladgált a szobában s döntögette a székeket, asztalokat egymásra — mintha kergetnék.

Mikor pedig a szócsövön át a szakácsnak küldött le izeneteket a konyhába, akkor lord Dagobert hangját utánozta remekül.

A lordnak át kellett látni, hogy nyomorultul meg van fogva a saját csapdájában.

De még sem akart kapitulálni.

Donna Idól ott reggelizett, ebédelt és vacsorált az orra előtt, s neki csak az ételeknek a szaga jutott.

A mi legjobban ingerelte, az volt, hogy hát a kártyavetőnő jóslatának be kell teljesülni. Egy ostoba jósnő, a kinek a jövendölésére okos ember csak a furcsaság végett lehet kiváncsi, kimond egy lehetetlen dolgot, egy abszurdumot. És ime az a lehetetlenség közel van hozzá, hogy beteljesüljön.

Két napig kiállta az éheztetést. Már könyörgésre is fogta a dolgot: «Ön kegyetlen dæmon! Meg hagy halni egy embert éhen! Egy Mac-Millan lordot, utolsó sarját a nagyhirü családnak!»

— Ön maga tartja magát fogva, ön maga kárhoztatja el magát erre a kinzásra. Egy Mac-Millan lord! Ha ön egy bookmakernek szavát adja, azt megtartani becsületbeli kötelességének ismeri: hát egy ártatlan hajadonnak adott szavát kijátszani gavallérhoz illőnek tartja? Hogy hamis oltár, hamis pap előtt lett adva az a szó? De a mylord igazi gentleman: angliai earl, a Bath-rend lovagja, s adott szava csak puszta lég volt? Én életemben eleget éheztem azért, hogy a becsületemet megőrizzem: ön most azért éhezik, hogy a becsületét kijátszsza.

A harmadik nap reggelén azt gondolta ki Donna Idól, hogy a közlekedő asztalkával egy darab szalonnát hozatott fel magának.

— Ejh, meguntam már azt a sok mindenféle drága körömfaladékot. Nem kell több osztriga meg pástétom: vágyom a szalonna után. A hogy hajdan szoktuk, mikor faluról falura kóboroltunk, s kinn tanyáztunk a sátor alatt.

Azzal oda kuporodott a kandalló elé, melyben maga megrakta az illatos olajfából a tüzet, s elkezdte a kenyérszeletet, aztán meg a szalonnát pirítani a tűznél.

Azt pedig mindenki tudja, hogy nincs invitálóbb illat a világon, mint a pirított szalonnáé. A pirított szalonnaillat képes egy kikoplalt emberrel a hitét megtagadtatni.

— Irgalom! ordítá az ajtó ablakán keresztül lord Dagobert. — Feleségül veszem önt, csak abból a szalonnából adjon egy harapást.

— Komolyan mondja ön?

— Komolyan mondom.

Arra aztán megszánta Donna Idól; vagy talán nem is szánta meg: kitelik tőle, hogy csak kiszámított furfang volt. Odavitte a piritott szalonnát és kenyérszeletet az ablakocskához s egy falatra valót levágott belőlük, azt rózsás ujjai közé csiptetve, odadugta lord Dagobert szájába.

Egy percz alatt lenn volt.

De többet aztán nem adott neki belőle.

Az pedig, hogy egy agyonéhezett embernek «egy» falatot adjanak a szalonnából, többet nem, tultett Arbuez minden torturáin.

Lord Dagobert szemei kék-zöld karikákat hánytak a dühtől.

— Hivassa ön a jegyzőt, — mondá neki Donna Idól.

— Kivel hivassam? Mikor nem mehetek ki.

— Irja meg neki a nyilatkozatot, hogy házasságot akar kötni velem.

— Mivel irjak? Hisz nincs irószerem.

— Dehogy nincs, én már arról is gondoskodtam. A varázsasztal mindent felhozott.

Azzal odavitte az ajtóhoz az irószereket s azokat a csiptetővel benyujtá a fogolynak.

Aztán diktálta neki, hogy mit irjon? Valóságos kapituláczió volt az, kényre-kegyre.

Lord Dagobert jól tudta, hogy a törvények értelmében már ennek a levélnek az erejénél fogva is el fogják marasztalni, ha a házassági igéretét be nem váltja, legalább is a móringolt huszezer fontba; de már ezt nem bánta. A levél Donna Idól kezében volt már.

— No, már most bocsásson ki.

— Dehogy bocsátom! Előbb összekelünk. Adja ide a szobám kulcsát, hogy a jegyzőt a tanuival együtt bebocsáthassam.

Még ennek is meg kellett történni.

Donna Idól a sülyedő asztallal leszállítá a jegyzőnek szóló levelet, s a szócsövön át lekiáltá az utasítást, hogy mit tegyenek vele.

A legrövidebb időhaladék mulva ott volt a jegyző a két hivatalos tanuval.

A kis asztal már terítve volt a nászlakomához.

— Hol van a vőlegény? kérdezé a jegyző az elfogadására siető mennyasszonytól.

— Ott van, — szólt Donna Idól a rézajtóra mutatva, melynek ablakán lord Dagobert sáppadt arcza tekintett ki. — Nem volt már veres.

— Uram! kiáltá a jegyzőnek. — Ön látja, hogy én rajtam itt erőszakot tesznek. Engem akaratom ellenére bezártak.

— Azt látom. Ki zárta önt be?

— Az az ördögi nő ottan..

— Ah! Donna Idól? — Hát Donna Idól hozta önt ide erőszakosan, vagy ön hozta ide Donna Idólt?

— Én hoztam ide.

— Csalás által? Megesküdött vele álpap előtt? De furcsa helyet választott ön magának a mézes napok eltöltésére mylord!

— Választott az ördög! Ő csukott be ide.

— S most nem ereszti önt ki addig, a mig ön a Code civil értelmében törvényesen egybe nem kél vele.

— De ez a házasság erőszakolva van.

— A miatt tessék majd a biróhoz fordulni. Az előzmények rám nem tartoznak.

— De én protestálok ellene.

— Hát az az ön dolga. Akarja ön az egybekelést végrehajtani, vagy nem akarja? Ha nem akarja: én megyek a dolgomra. Ön fizet százötven frankot a hiába idefárasztásért.

— Nem! Maradjon! Hol a szerződés? — Irom alá!

Mindent megtett már, a mit csak kivántak tőle.

A jegyző és a tanuk hitelesíték a házassági levelet s átadták Donna Idólnak.

Akkor aztán Donna Idól kibocsátá a csapdából a — boldog férjet. Most már csakugyan férj volt: s annyiban boldog is volt, hogy rögtön neki eshetett — a terített asztalnak, hol hatalmába kerített egy egész suprême de fajdkakas pástétomot, s azt oly mohón betömte, hogy a vendégeknek még csak kostolót sem hagyott belőle. Ivott is a mellett, a legnagyobb poharakból, a melyek csak az asztalon voltak. Egy szót sem szólt senkihez. Mikor aztán egyszer pihenőt tartott, azt mondá neki a jegyző: «No most mylord, ősi szokás szerint úgy illik, hogy a vőlegény mondjon egy toasztot a menyasszonyára». — «Várjunk egy cseppet, — mondá lord Dagobert — úgy megterheltem a gyomromat, hogy addig nem tudok többet inni, a míg a «pastilles digestives de Bilin»-eimből be nem veszek.» Azzal felkelt, kiment a szobából s soha se jött többet oda vissza.

A LOVAS KOLDUS.

Lord Dagobert nem indított pert lady Idól ellen. Tudhatta jól, hogy nem fogja megnyerni — erőszak alapján.

Egy férfi, a kit erőszakkal vesz el egy nő — a saját házánál! Még ki is fogják nevetni. Sőt tetejébe még maga kaphat egy kellemetlen processust az egyházi szentségekkel való komédia-játszás miatt. Kifizette a móringot a myladynek s aztán úgy tett, mintha ő csapta volna el az asszonyt magától. Csak azt tiltotta meg neki, hogy a míg az ő nevét viseli, a szinpadon tánczoljon.

Azután lefolyt valami tíz esztendő. Ez alatt lord Dagobert az ő óriási vagyonának tökéletesen a nyakára hágott. Őrült pazarlások, vakmerő vállalatok, meg a szép asszonyok iránti szenvedélyei tönkre juttatták. Az ősi vagyonának utolsó részét elnyelte egy skót banknak a bukása, a hol neki kellett helyt állani az igazgatók által elsinkófált összes betételekért.

Ekkor aztán lótott-futott a világban, hogy a hajótörött vagyon roncsaiból valamit megmentsen; de mind sikertelenül. Az a bizonyos házasság is kárbaveszett rá nézve a hajdani imádottja leányával. A lady Idóllal kötött törvényes viszonya azt lehetetlenné tette.

Mikor aztán az utolsó fonala is elszakadt a reménységnek s nem maradt a zsebében több egy louisdornál, egy reggel szépen megborotválkozott, felkötötte tükörből a nyakravalóját, gomblyukába tűzte az ibolya-csokrot s a legujabb áriát dudolgatva a Donizetti operájából, megindult a Szajna hídja felé, azzal a szándékkal, hogy a vízbe öli magát.

Útközben azon gondolkozott, hogy mit csináljon azzal a megmaradt egy aranynyal?

A Szajna hídja előtt találkozott a lovas koldussal.

Ez egy ismeretes alakja volt a párisi életnek. Egy invalidus, fél lábú, a kinek az az ötlete volt, hogy ő lóháton fog koldulni Páris utczáin. Szerzett magának egy rokkant gebét, azzal a vak lóval botorkálta végig a boulevardokat. Jó üzletet csinált. Az emberek nevették, szidták, de észrevették. Egy koldus, a ki lóháton koldul a gyalogjáróktól!

Lord Dagobert szembe találkozott a lovas koldussal.

Az már messziről rázta eléje a levett kalapját s panaszolta a Waterloónál kiállott hős tetteit.

A mylord odadobta a koldus kalapjába az utolsó aranyát s aztán ment a híd felé.

Egyszer csak «klipp-klapp, klipp-klapp», koczog utána erősen a lovas koldus a sánta lovával, s a mint utoléri, elkezdi szidni tele torokkal:

— Szégyen gyalázat! Egy ilyen úrtól! Hamis louisdort adni a szegény koldusnak. A lovas koldusnak! A kinek magán kívül még a lovát is kell tartani: azt a lovat, a ki a waterlooi ütközetet látta s azóta nem akar látni semmit. — Szégyelje az úr magát! Itt van a hamis louisdorja! Tegye vele bolonddá Tortonit, de ne a szegény lovas koldust.

Ez a szó egy eszmét adott Dagobertnek. «Tortoni!»

Eszébe jutott, hogy tegnap elfelejtett ebédelni, ma pedig még nem reggelizett. Éhomra kellemetlen érzés lehet a vízbe fulni.

Visszafordult Tortonihoz.

Ott ő sok szép pénzt elpocsékolt néha napján: ez az utolsó arany is hadd menjen oda. Hamis arany ugyan: de a vendéglős azt nem nézi, s ha felismeri is, elhallgat vele. Régi ismerőse ott minden pinczér.

Igaz, hogy husz frankért Tortoninál nagyon mértékletesen lehet reggelizni; de a fődolog az, hogy az utolsó reggelijét Tortoninál költötte legyen el. Fütyölve ment odáig.

JOBB HOLNAP EGY TUZOK, MINT MA EGY VERÉB.

Lord Dagobert helyet foglalva egy asztalkánál, tanácsot tartott a pinczérrel, hogy miféle lakomát lehetne csapni húsz frankból?

Lássuk csak! Mi a legkisebb vad, a mi tíz frankért kapható?

— Két veréb.

— Helyes. Süttessen nekem két verebet; de jó vastag szalonnát piríttasson hozzá.

(Átkozott emlék! Azzal a pirított szalonnával!)

— Miféle ital az, a miből sokat lehet inni öt frankért? (Tortoninál.)

— Egy pohár bokk.

— No, hát egy pohár bokkot. És aztán egy vajas kenyeret.

— Az három frank.

— Marad még önnek borravaló egy louisdorból két frank.

— Köszönöm mylord.

E közben két hölgy telepedett le a szomszéd asztalhoz. Az egyik délczeg, élte virágában levő delnő volt, a másik éltesebb; olyan társalkodónő forma. Mind a kettő elegáns öltözetben.

A fiatal hölgy elég fenhangon rendelt meg pástétomot fajdtyuk suprèmeből.

(Fajdtyuk suprème! Fatális emlékek!)

A pinczér megjegyzé, hogy fajdtyuk suprème pástétomot nem szolgáltatnak adagonként; hanem csak egészben.

— Úgy volt értve. Aztán egy palaczk Cliquot-t.

S annak a két hölgy magában meg akar felelni.

Lord Dagobert odainté magához a pinczért.

— Ki ez a hölgy a szomszéd asztalnál?

A pinczér nagyot nevetett.

— Ez a hölgy? — Ez a hölgy önnek a felesége, lord Mac-Millan: Lady Mac-Millan.

A név említésére a hölgy is odatekintett.

— Ah! Lord Dagobert! Milyen véletlen találkozás! Hát mit csinál ön?

— Az utolsó louisdoromat fogyasztom. S akkor aztán készen vagyok a világgal.

— No, lássa ön, én jobban gazdálkodtam. Én a húszezer fontomat szerencsés spekuláczиókkal felszaporítottam százezer fontra. Most már visszavonultam s a rentéimből

élek. Van nyolczvanezer frank jövedelmem és semmi adósságom.

— No — adósságom nekem sincs már.

— De igen is van, lord Mac-Millan. Nekem adósom ön még azzal a bizonyos toaszttal. Tudja ön, mikor kiment megkeresni a pastilles de Bilint? Megtalálta ön már a gyomormegterhelés elleni lapdacsait?

— Most már semmi szükségem rájuk.

— No, hát most leróhatná ön az adósságát, lord Dagobert: itt a pohár!

Lord Dagobert végig gondolta a dolgot. Itt van egy szép asszony, még most is nagyon szép, nyolczvanezer frank évi jövedelemmel. Aztán el se kell venni, mert már meg van. — Fogta magát, otthagyta a két mai verebet s átült a másik asztalhoz a fajdtyuk pástétom mellé s aztán elmondá a tartozásban maradt felköszöntőt.

«Ezt a poharat az én kedves feleségem egészségére. Mylady Mac-Millan cheers!»

... És így lord Mac-Millan másodszor is megnősült — éhségből.

BABSZEMEK.

Egy szóval: nem tudok dolgozni.

Megvolna hozzá minden: sima papiros, kék tinta, jó irótoll; gondolatom is volna, a mit leirjak s a mi fődolog: volna abszolut magányosságom, a hol senki sem háborgat; hozzá nyári napok; a nappal együtt kelek fel. Mégsem tudok dolgozni. Olyan szép ez a világ, hogy nem kerül sor a «sorra».

Először ez a gyönyörü panoráma, a mit innen a gunyhóm ajtajából látok. Nincs a világon ehhez fogható szép! Alattam terjeszkedik az ifjudad testvérváros, keresztülszelve a hatalmas Duna szigetektől szakgatott, kettős medre által. Negyven esztendő óta nézem innen erről a helyről, hogyan nő, hogyan emelkedik, hogyan foglal tért, hogyan hódít ez a szép Budapest. A magasan kiemelkedő bazilika most már egész világváros-képet ad neki s a központi pályaudvar homlokzata úgy tünik föl, tőlem nézve, mint egy óriási diadalkapu, melyen át dicsőség, gazdagság, nemzeti életerő özönlik be a szétdagadó fővárosba. Uj palotasorok a két parton és be a Rákos felé, melyek már Kőbánya házcsoportjaival összeérnek s a széles erdősor a város körül szintén tele van házakkal, de azokat még eltakarják a fák: csak egy nagy kupola, egy-egy háztömb jelzi, hogy ott is világ van. Az én időmben e paloták, ez erdők helyén csak homoksivatag volt, melyről minden szél porfelleget zudított a városra.

Az előtérben meg az ős Buda, a királyi várral s az új palotákkal, a Mátyás templommal. A százablaku Ferdi-

nánd-kaszárnya mellől a tulparton versenyző magasra emelkedik a monumentális országház, maga a Gellérthegy is bástyakoronájával beillik kontrasztnak e felséges képbe.

És aztán tovább az a végtelen nagy alföldi sikság, melynek láthatárát csak napfelköltén látni, a mikor még az ég aranyból van: nappal az már összeolvad az éggel. S e meleg síkságot az Istenkéz himezte ki rét zöldjével, kalászaranynyal. Szebb ez a tengernél! Mennyi színpompa! Milyen vakmerő ellentétek az ég és föld koloritja között! A Duna azurjában gyorsan siklanak fel és alá a karcsu gőzösök s a mezők sík tábláján fehér gőzkigyókat huz maga után a távozó vagy közeledő vonat, melynek dübörgése ide hallik hozzám. Ez a kép mozog és beszél.

De sok órámat elvitte már ez a felséges panoráma! De szivesen adtam!

(No lássunk komolyabb dolog után, mert panorámanézésből meg nem élünk. Vár az iróasztal!)

Igen, igen; de előbb körül kell járni a szőlőkertet. Máskor is szerettem a szőlőt elnézni. Ezt az isteni növényt, mely az olyan elátkozott földben, a melyben a burgonya nem adja meg a vetőmagot, vigan tenyészik és ontja az emberi kedély örökké gyógyitó panaczeáját, a föld lelkét: a bort. Máskor is kalaplevéve jártam közötte. Hát még most! A mikor az a pokolbeli szörnyeteg, az ördögök legapróbbika, kinek neve nem «légió», hanem «trillió», az egész szép budai hegységet sivataggá tarolta már, a melyen egész hegyoldalonkint nem látni mást, mint kutyatejet, farkasalmát, méregsalátát, bűzlabodát, elpusztuló szőlők szomorú bozotját s e boszorkány-avar közepett, úgyszólván, még az én kertem az utolsó oázis, a hol buja zöld szőlőket látni, megrakva tömött fürtökkel. Védelmezem őket a gonosz ellen szénkéneggel, műtrágyával. A hol a fillokszéra már kipusztitott egy-egy telket, azt beültettem ujra amerikai szőlővel és hazai fajokkal. Ezeket mindennap tanulmányozni kell. Mert nagyon

különböző az amerikai szőlőknek a hivatása, rendeltetése, habitusa és természete. A riparia sauvage (két éves) harmadfélöles vesszőket hajt, s felkapaszkodik a fák tetejére, gyönyörü piros a venyige, korallból vannak a kaccsai, a levele sötétzöld; de ez csak venyigét szaporítani lesz jó, a bogyója tintának való, nem bornak: ezt be kell ójtani, ha megerősödik. A Jaquez, a Solonis, a Vialla meg a Herbemont már iható bort is ád, de nagyon késön érik. Ezeket már az idén beójtottam s szépen megmaradtak az ójtások. De már ezeket forró napokon öntöztetni kell; azután az ójtás helyéig feltakartatni, a nemes galyról a harmadgyökereket s az alanyról a fattyuhajtásokat levagdalni s megint betakarni. Ezt mind magamnak kell elintézni, mert én tanultam ezt. Az «Othello» aztán már egészen jó és korán érő gyümölcsöt hoz, néhány már meg is vallja a termését: már augusztusban egész feketék a fürtök. Van azután idei ültetésü, amerikai gyökérbe ójtott, hazai szőlőből is egy táblám. Szegénykék, már most a földön futnak, mint a földi szeder s már egy része fürtöket hozott, fehéret, rózsaszínüt, finomat. Javában érik, régi tőke, új ültetés gyümölcse; aranyért nem adnám.

Csakhogy vannak, a kik aranyat nem adnak érte, hanem ingyen kérik. Ez a sok sárgarigó!

Madarat persze az én kertemben meglőni nem szabad; hanem jó nevelést kell nekik adni. Egész esztendőn át ők segítik nekem a hernyót pusztítani s én jutalmul átengedem nekik az összes eperfáim termését. De a fügéimet, meg a szőlőimet nem szabad bántani. Az is mesével határos, hogy a Svábhegyen füge teremjen; pedig hát nálam kitünő terem: jobb az olasznál; valóságos balkáni szultánfüge. Ezeket én úgy védelmezem, hogy mikor a gyümölcs az éréshez kezd nőni (három nap alatt megnégyszereződik az alakja), akkor tüllből zacskókat huzatok rá: így aztán se madár, se bogár nem bántja. A szőlőnek pedig ilyenforma a védelme nálam. Hosszú spárgákat huzok keresztül-kasul egyik karótól a másikig s erre a

spárgára négyfelé hasitott hirlapokat akasztok. Rendesen a Pesti Naplót használom rá. A Nemzettől nem félnek a rigók. Tudják, hogy az még a madárnak sem vét. Hanem az idén már a Pesti Naplótól sem ijednek meg: más strategémát kellett kigondolni. Egy-egy fára hatalmas ürükolompokat akasztottam fel; ezeket aztán hol magam, hol a vinczellérem meg-meg kongatjuk s a kolompszótól azután riad szét a rigó, seregély nagy visitozással.

(No de már most elég volt a rigók tragédiájából; menjünk az asztalhoz — dolgozni.)

Kezemben már a toll! Kezdem már! Csak a hegedüt stimmolom.

Ekkor elkezdtek az ablakon koczogtatni.

Ki az? Mi az?

Két czinege. Egy kékfejű, bóbitás, meg egy fekete fejű.

Hja! Igaz! Erről bizony meg is feledkeztem. Ez ugyan a piktor fiam kötelessége volna, de ha ő ma el van foglalva a kartonjaival, hát ez is én reám vár. Még ma nem kaptak a czinegék diót. Hja bizony, a ki czinegét akar tartani, az gondoskodjék róluk.

Ezt mi úgy csináljuk: a rózsafák közé tüzdelünk le hosszú mogyorófavesszőket. Azoknak a hasított vége közé odaszoritunk egy fél diót. Arra aztán előjön tiz-tizenkét czinege, a ki már ott czinczog a májusfán, lármáz, követeli a maga ángáriáját; rákapaszkodik a pálczákra, egyik a másikat kergeti: összevesznek, hajbakapnak úgy, hogy leesnek a földre. Ezeket már mi mind ismerjük, mint a jó policzáj a maga gyanus csavargóit: ez a fekete fejű, ez a bóbás, az az öreg, ez a fecskefarku, az a sánta lábu (a legvakmerőbb veszekedő valamennyi között). Ez a mi mindennapi konczertünk. Néha aztán odavetődik vendégszereplésre közéjük egy-egy harkály is: van egy feketehátu, veresfejű, piros bugyogóju, aztán egy zöld hátu, veres begyü; aztán meg egy barnán pettyegetett, veres bóbitás, a mit a székelyek «tarka Jézus»-nak neveznek, s az is ott produkálja magát a dióevésből. Egy cseppet

sem zsenirozza magát egyik sem, hogy mi ott járunk-kelünk.

De hát ezek hogy nem repülnek világgá a kolomphangtól? Úgy, hogy ezeknek jó lelkiismeretük van. Ők bogarakat, hernyókat szedegetnek, beérik a napraforgó tányérbelével, a mi az ő számukra van is ültetve; tudják jól, hogy ők az én kosztosaim.

(No de már most igazán menjünk ám dolgozni!)

Mi is a czim? Ha én azt tudnám!

Már megint micsoda lárma van odakinn? Kinézek az ablakon. No ez már hallatlan! Most meg a «mókus!»

Tudniillik, hogy ott ütött tanyát nálam még tavaly egy mókuspár. Azok már az idén családot is alapítottak. Éppen a ház mellett van egy jókora iharfa, azon van egy nagy sárgarigó-fészek; ezt a fészket a mókuspár kisajátította magának s egyszer csak előjön belőle három kis fiók mókusával. Persze, hogy ezek is egészen a családhoz tartozónak tekintik magukat. Ott játszanak napestig a fán, soha czirkuszi bohóczok ezeknél tréfásabb saltimbankokat nem csináltak, mind a hárman belefogóznak egymásnak a farkába s így kergetőznek alá s fel a fa derekán; majd meg szembeszállnak, pofozzák, harapják egymást s mikor elfáradtak, akkor végighasalnak egy faágon s nézik, hogy hát mi mit csinálunk? Időközben diót majszolnak.

No hát én kiadtam nekik a konvencziót. Nézzétek: itt van tizenegy diófa, ez a ti örökségtek; a mi ezen termett, azt elhordhatjátok; hanem az egyetlenegy körtefámnak, a min az idén termés van, békét hagyjatok.

Hanem hát ilyen a gyerek! Nem éri be azzal, a mit megengedtem neki. Mit csinál? Leszáll a fáról s a féldiókat, a miket én a czinegéknek raktam a karóra, azokat lopja el. Ezt jöttek bepanaszolni a czinegék az ablakomra.

Ki kellett mennem, elejét venni diplomácziai úton a kitörésre készülő czinege-mókus-háborunak. Nem tréfa dolog! A czinegék a fa tetején is megtámadják a mókust, s ha öt-hat körülcsiripeli, megfutamítják.

Erre a mókusherczeg nagy mérgesen felfutott egy vadgesztenyefára. Lekapott egy gubót s elkezdte sebesen tisztogatni az apró fogaival. — Én váltig intettem őt jóakaratu tanácscsal: «Pirincz! Az vadgesztenye. Az nem mókusnak való; ne fáraszd vele magad!» A fiatalságnak hiába beszél az ember. Egyszer aztán, mikor beleharapott a vadgesztenye belébe, érezte, hogy az csunya, fanyar, keserű, úgy a fejemhez vágta, csak úgy koppant! S aztán megugatott. Ez a hála!

(Hát lehet az embernek itten valamit dolgozni?)

Mire mégegyszer leülök az iróasztalhoz, delet harangoznak s nálunk igazhivőknél az a rituális szokás, hogy tizenkét órai harangszóra betálalnak. Azaz, hogy kitálalnak, mert a verandán ebédelünk. A czinegék odajönnek az asztal széléig, a korlátra ülnek.

Már most aztán mondja meg valaki, hogy gulyáshus, zöld bab csuspájz, meg palacsinta után, meg egy—két—három—négy pohár svábhegyi sajáttermésű bor után lehet-e, illik-e, szabad-e dolgozni?

Abszurdum! A délutáni dolgozást hitem és vallásom tiltja.

Ilyen nonpossumus állapotban látogat minap meg az én kedves öcsém, Tóth Béla, a Budapesti Hirlap munkatársa.

— Mit hoztál, kedves öcsém, Béla?

— Nem hoztam én, kedves bátyám, hanem vinni akarok. Nem volna valami?

— Jaj, kedves öcsém, az idén nem termett se alma, se szilva, se poézis a Svábhegyen. Nem termett egyebem, mint három métermázsa babom (prima qualitét). Abból két zsákkal eladhatok.

— Nem kell nekünk zsák számra bab, édes bátyám, hanem ha ád el kelmed belőle szemenkint, azt megveszszük, hanem hogy minden szem babhoz irjon valamit, akármit.

Így támadtak a «Babszemek.»

Előre is megmondom, hogy ezekben semmiféle poézis

nincsen, mert ezek mind olyan megtörtént dolgok, a miket egyszer-másszor feljegyezgettem magamnak! S biz ezek nem is érnek többet, mint egy «babot.»

I. A FURCSA DRÓTOS TÓT.

Volt egyszer egy hatalmas miniszter Bécs városában, a kit úgy híttak, hogy Metternich. Az ő engedelme nélkül semminek sem volt szabad történni a nagy császárvárosban s ha valaki prüsszenteni akart, elébb engedelmet kellett neki rá kérni a policzájtól s letenni érte a taksát. Nagyra is volt a miniszter a policzájával, hogy olyan nincs több a kerek világon, mert az még azt is megtudja, hogy ki mit álmodott az éjjel?

Volt azonban a hatalmas miniszternek egy veje, a ki magyar gróf volt, a leghiresebb lovas a világon, a kinek lóháton elkövetett kalandjairól egész könyvet irtak: hogyan ugratta keresztül a paripájával az útjába akadt szekeret a benne ülőkkel együtt; hogy szöktetett alá a bástyáról, hogy lovagolt fel a budai várba a földalatti lépcsősikátoron. De gyalog is túljárt annak az esze a másén.

Egyszer azt mondja a gróf az apósának:

— Ugyan öreg, ne légy olyan nagyra azzal a te bécsi rendőrségeddel. Én fogadok veled, hogy legközelebb elfogatom magamat itt Bécs város közepén a te policzájoddal; pedig semmit sem fogok tenni, a mit becsületes, jól nevelt gavallérnak megtenni nem illik, se olyan öltözetet nem fogok felvenni, a milyenben nem szokás az utczán járni, se olyan helyre nem megyek, a hová nem szabad mindenkinek belépni, se olyan szót ki nem mondok, a mi akár a törvényt, akár az illendőséget megsértse, és mégis vasra fognak verni s úgy hoznak ide tehozzád, négy szuronyos katona közé fogva, lánczon.

— Tartom a fogadást, mondá a miniszter. Mibe fogadjunk?

— Potom kétezer aranyba.

A miniszter kapott rajta, parolát adott rá. Előre örült neki, hogy lesz valahára olyan csodaeset a világtörténetben, hogy egy após kap pénzt a vejétől.

A policzájának pedig erősen meghagyta, hogy ugyan duplán vigyázzanak e napságtól fogva az ő kedves vejére, hogy valami Stikk * ne essék rajta.

Volt akkoriban egy hires vendéglő Bécsben, a mit úgy híttak, hogy Matsakkerhof. A nevét Csák Mátétól kapta, a hatalmas magyar dinasztától, a ki Róbert Károly idejében ellenkirály volt. Ő építteté azt a máig is hires házat Bécsben, nevének dicsőségére, a mit fenn is tartanak a jó borok, a miket a vendéglőben mérnek. Idejártak akkoriban a Magyarországról jövő uraságok.

Egy délben beállít a fényes étterembe egy drótos tót, az egész világon jól ismert fakó gubájában, derekán rézcsattos tüsző, oldalán pitykés szeredás. Arra akasztva egy karika sodrony, meg egy pár drót egérfogó; lábai drótosdivatszerű bocskorokba fűzve, kezében egy hűséges vasasvégű somfa czelőke.

A drótos körülnéz, meglát egy üres asztalt a szegletben, a mellé letelepszik, a botját a székhez támasztva s a szurtos kalapját a bot végére tűzve. S azzal elkezd csengetni a kés fokával a poháron.

A pinczérek rohannak hozzá, hogy mit akar?

— Ebédelni.

— De itt drága ám az ebéd!

— Az a jó, a mi drága. Mi a legdrágább?

— A fáczán-pecsenye.

— Azt kell hozni. — Hát az mi, a mit ott a másik asztalnál békateknőből szürcsölgetnek?

— Az meg osztriga. Tuczatja két forint.

— No hát három tuczatot belőle. — Azután jöhet a fáczán. Bor is kell hozzá. Milyen van?

— Van gumpoldskircheni: három forint a flaska.

* Csokonay «Békaegérharcz»: «Hogy rajta ily stikk esett.»

— Az nem kell! Nincs más? Drágább?

— Tetszik Johannisberger? Az nyolcz forint.

— Két flaskával.

A drótos szép nyugodt lélekkel megebédelt. Tudta, hogy mire való a szalvéta. Nem ivott a palaczkból, hanem rendén pohárba töltötte a bort, nem szopta le az ujjait a fáczánpecsenye után s nem törülte a kést a bocskorához, a csontokat sem dobálta el a földre.

Még azután fekete kávét is hozatott, s a kávéhoz kikereste a legdrágább likört, a «mandarint.»

Mondták neki, hogy abból egy forint egy kupiczával.

— Akkor hát kérek egy egész üveggel.

A fizető pinczér nagyon vakarta a füle tövét: a különös vendég számlája felment száz forintra.

— Ki fizeti ezt meg?

— Magam vagyok az az úr, mondá a drótos s azzal felkapcsolá a tüszője négy csatját egymás után, kivett belőle egy bugyellárist, szép piros bőrbe kötött bugyellárist, aranyos czímerrel a hátán. Elkezdett a pénzben válogatni. Biz abban nem volt kisebb bankó ezresnél. Kivett egyet a sok közül s odanyujtá a fizető-pinczérnek: «nyek sza lubi!»

Az bocsánatot kért, hogy annyi pénzzel nem rendelkezik, hogy vissza tudjon adni; majd mindjárt elfuttat a bankhoz, ott felváltják.

A drótos ráért várakozni; azalatt iszogatta a drága likőrt poharankint, mint a ki ilyenhez van szokva.

Egyszer csak jön ám a pénzváltó pinczér vissza; de nem egymagában, hanem egypár fogdmeg és egy biztos kíséretében.

A rendőrbiztos felszólítá a drótost, hogy minden ellenkezés nélkül adja meg magát s kövesse őt a rendőrségre. Nagyobb tisztesség kedvéért egy pár vaskarpereczet is kapcsoltak a két kezére.

A drótos engedelmeskedett, hagyta magát a rendőrfőnök elé vitetni. Ott megvizsgálták a tüszőjét s megtalál-

ták bennė a kérdéses pénztárczát. Sőt még többet: egy muzsikáló arany tubákos pixist, egy arany repetir órát, meg egy briliántos gyűrűt. Semmi kétség. Itt vannak a bűn-tanujelek! Nagy rablógyilkosság van itt!

A hatalmas miniszter éppen maga is ebédnél ült: neki csak «pakene händli» járta, egy pfiff vözlaui mellett. A miniszter mindig panaszost eszik. Még sem hizik. A midőn betoppan hozzá maga a rendőrfőnök, sápadt arczczal.

— Herczegem! Gonosz hírt hozok. Önnek a vejét meggyilkolták, a gyilkost elfogtuk. Megtaláltuk nála a gróf pénzes tárczáját, tele sajátkezű jegyzeteivel és egyéb ékszereit. Itt hozzák a gonosztevőt, vasraverve, négy katona között.

Akkor kezdett el csak «szakramentezni» a hatalmas miniszter, mikor meglátta a vasravert drótost.

— No ti szépen kirántottatok a zsebemből kétezer aranyat! Hisz ez a drótos maga az én vőm, gróf Sándor Móricz!

A fogadás minden pontjában meg volt nyerve.

A gróf semmit sem tett, a mit becsületes gavallérnak nem szabad megtenni; mert a Matsakkerben ebédelni nincs tiltva. Nem viselt olyan öltözetet, a milyenben az utczán nem szokás járni; mert drótós tót mindig ilyen öltözetben jár az utczán. Nem mondott, nem tett semmit, a mi törvény és illendőség ellen van; mert jó bort inni s ezressel fizetni se nem bűn, se nem illetlenség; és mégis vasraverték.

A gróf megkapta a kétezer aranyat, a policzáj meg egy hosszú nagy bolond orrot, ezt viselhette, a míg benne tartott.

II. A PIA MATER.

Volt egy jeles intézmény a hajdani kálvinista iskolai életben, a mit úgy híttak, hogy «academica promotio.»

«Akadémiai előmozdítás» — szóról szóra. Nem «előléptetés», hanem «előmozdítás.»

Arra, hogy előléptessen valakit, nem volt joga a kollégiumnak; de hogy előmozdítson, azt megtehette.

A következő módon:

Minden egyházkerületben vannak olyan jól dotált rektóriák, a melyeknek a jövedelme fölér egy viczispánsággal. Már most az ilyen kitünő kondicziókra kiszemelték a teológiát végzett ifjak közül azokat, a kik a tudományokban való előmenetelük által jogos reményre szolgáltattak okot, hogy belőlük valamikor még professzor, vagy esperes fog válni s ezek lettek odaküldve. Három esztendeig tartott a boldogság. Addig a rektornak paradicsom volt az élete. Ez idő alatt azonban a fizetését meg kellett takarítania s az így gyűjtött összeggel ki kellett mennie külföldi akadémiákra s ott tökéletesítenie magát valamely kedve szerint való katedrára. Igy támadtak a leghiresebb tanáraik az atyafiaknak. Ez megint egy adalék a «gazdag szegények» történetéhez. Kincsszórás üres marokból. Olajtöltögetés az özvegyasszony kifogyhatatlan korsójából.

Ilyen jól helyezett rektória volt a Dunántúl az ó-szőnyi, Révkomárommal szemben.

Mikor én kis gyerek voltam, akkoriban is egy később hirneves tudóssá emelkedett rektor volt Ó-Szőnyön.

Komáromban pedig Kalmár Ferencz nagytiszteletű úr volt az esperes.

Gyönyörű egy pátriárkai alak, országszerte ismeretes prédikátor, a kinek a szónoklatait nyomtatásban is kiadták.

Én csak egyszer láttam életemben: kis «sexta»-diák koromban. Még akkor csak félesztendeje, hogy koptattam az iskola küszöbét.

Jöttek a vizitátorok (a kiket mi gyerekek úgy hittunk, hogy «vizi tatárok»): az esperes, a főkurátor, meg egy presbiter. Azok a diákokat megexaminálták.

Nem ijedtünk ám meg tőlük! Nagy az öntudat büszkesége a helyét jól megálló diáknál!

Én tőlem azt kérdezte a hatalmas nagy ember, Kalmár Ferencz:

— No kis fiacskám, hát tudod-e már a zsoltárokat?

— Igenis, tudom.

— Hát meg tudnád-e mondani, hogy hányadik zsoltár az, a mely ezen kezdődik: «Aru kankaru netsi sőre za?

— Igenis, tudom; a LXVII. zsoltár.

Tudniillik, hogy az kezdődik ezzel a sorral: «Az erős Isten uraknak ura.» A mi visszájáról olvasva, a fentebbi mondatot adja ki.

Ebből az tünik ki, hogy a dicső emlékű nagy ember szerette a tréfát.

De én is kitüntettem, hogy megértem a tréfát.

Azonban egész klassziczitásában tünteté fel attikus humorát a mi főpapunk, a midőn az ó-szőnyi rektornak (letelvén az academica promotio három éve) kiadta a hivatalos bizonyítványát, mind tanítói működéséről, mind erkölcsi magaviseletéről.

A bizonyítvány, akkori szokás szerint, latinul volt fogalmazva.

A vége így hangzott:

«Utpote omnes puerorum pias matres gravidas fecit.»

No iszen lett elszörnyedés a kollégiumban, mikor ezt a lepecsételt bizonyítványt az iskolaszék előtt felolvasták!

Hisz ez egy szörnyeteg! Egy Minotaurus! Egy Sardanapal! A kit nem akadémiákra küldeni; de örökre ártalmatlanná tenni kötelessége a szent eklézsiának.

Szerencsére nagytudományu Márton Ferencz professzszor prezideált a sedesben.

— Nem úgy van az, doctissimi. A szó megöl, a lélek megelevenít. Ez a szó «pia mater» az anatómia szerinti elnevezése annak a harmadik legfinomabb hártyának, mely az agyvelőt beburkolja s mely a tudósok megállapodása szerint minden tudománynak a lerakodó helye. «Ezt» terhesíté meg a tanítványainál a mi derék kandidátusunk — és nem mást.

. . Akkor «bene!» — Tollatur ad academiam!

III. A SZÉP MUZSIKÁLÓ ÓRA.

Dunnyogi Matyinak volt egy csinos hivatala, meg egy csinos felesége.

Csinos hivatalnak nevezi az ember azt, a mi 2400 frt fix fizetéssel jár; s csinos feleségnek azt, a ki ebből a fizetésből ki tud jönni elegáns módon.

Azonkívül volt mind a kettőjüknek egy házi orvosuk, a kinek szintén csinos praxisa volt; a mi ismét azt jelenti, hogy többnyire szép asszonyok voltak a pácziensei.

Az asszonyság neve volt Iduna; a házi orvosé pedig Henrik.

Mind a hárman igen jó egyetértésben éltek. Ha mind a hárman együtt voltak, akkor játszottak klabriászt; ha csak ketten voltak együtt, akkor pikétet.

Egyszer, a karácsonyünnep közeledtével azt mondja magában Iduna asszonyság: «ennek az én jó Matyimnak kellene valami krisztkindlit venni, Nézzünk be Kertész Tódorhoz.»

Ott, a sok válogatás után, megakad a szeme egy muzsikáló órán, a mi háromféle zeneművet játszott: volt rajta egy malom is, a mit egy patak hajtott; mikor az órát ütötte, a molnár mindig kidugta a fejét az ablakon.

— Ez lesz jó az én uramnak! Mondá magában Iduna asszony. Tudom, hogy nagyon szereti a muzsikáló órát. S ennek a molnárnak akkurát olyan képe van, mint az én Matyimnak.

Megalkudott az órára s kifizette az árát. Kitelt az a konyhapénzből.

Azt kérdezték tőle, hogy hová küldjék?

— Csak ide erre az adressere, mondá az asszonyság s kivett a tárczájából egy névjegyet.

Az a névjegy pedig hogyan, hogyan nem keveredett oda? nem az övé volt, hanem Henrik uré, a házi orvosé.

A galanterie kereskedő elküldte a muzsikáló órát Henrik úrnak, a doktornak.

— Nini, egy muzsikáló óra! mondja doktor Henrik. Ezt nekem bizonyosan valami pacziensem küldi. Nem is sejti, hogy én ki nem állhatom a muzsikáló órákat. Nem is egészségesek; mert háborgatják az álmot. Számos esetet tudok rá, hogy valaki megőrült, azért, mert muzsikáló óra volt a házánál. Ezzel én boldoggá teszek valakit.

Az óra éppen ütött, a molnár kidugta a fejét a malomablakon.

— Ecce! Hisz ennek a molnárnak éppen olyan pofája van, mint az én Matyi barátomnak. Ugy is éppen azon törtem a fejemet, hogy mit vegyek neki karácsonyra? Jó lesz neki ez az óra.

S azzal doktor Henrik szépen összepakolta a muzsikáló órát, s elküldte az inasa által Dunnyogi Matyi barátjának, szives üdvkivánsága mellett.

Dunnyogi Matyi, mikor délben két órakor hazakerül a hivatalból, ott talál egy skatulyát az asztalán. Felbontja: egy muzsikáló óra van benne.

— Quid hoc? Egy muzsikáló óra? Nekem küldik ajándékba. Ennek a háta mögött valami lappang. Mit muzsikál ez az óra?

Meghúzza a zsinórját: az óra rákezdi:

«Az asszony ingatag, álnok csalfa lény! stb.»

— Tudom én azt régen: minek azt nekem muzsikaszóval mondani?

Mi a másik nóta?

«A mely leány sokat szeret, Jámbor asszony soh'sem lehet. Here tyu-tyu-tyu!»

— Hogy a kakas csípje meg! Ez az óra goromba egy ficzkó!

— Hát a harmadik? — Ez még a legszebb nóta:

«Mi haszna, hogy szép vagy!
Ha mindig beteg vagy,

Szombaton jobban vagy; vasárnap czifra vagy;
— Hétfőn csak beteg vagy!»

S mind annyiszor kidugta a molnár a fejét a malomablakon. Abban meg saját magára ismert.

— Hisz ez világos czélzás! — Hogy a kutya szánkázza meg ezt a doktort; de megtréfált ezzel az órával! No majd tudom én, hogy mit csinálok vele?

Következett a bűvös-bájos karácsonyest, a mikor mindenki, a ki szeret valakit, iparkodik annak a vágyát kitalálni s valami olyan ajándékot hozatni a Jézuskával, a mi annak bizonyosan tetszeni fog.

Dunnyogi Matyi nyájasan édelgő mosolylyal prezentálta a maga karácsonyi ajándékát az ő kedves muczuskájának.

— Nézd csak, kedves Duduskám, milyen szép muzsikáló órát vettem én te neked karácsonyi ajándékba...

Annak nagyra nyilt fel szeme-szája.

— «Te» vetted «nekem» ezt a muzsikáló órát?

IV. AB INVISIS.

Az áldott szivű főpap.

Ne tessék azt gondolni, hogy ferblizni fogunk s én most e jelszó mellett a «mäuslit» tartom a befogott markomban!

Sokkal veszedelmesebb játékról van szó.

Arról a «vaktában» gyakorolt jótékonyságról, melylyel kiváló czelebritások, a kikről az a hit, hogy nagy befolyásuk van, több kárt tesznek, mint hasznot. Az eltévesztett szamaritánusságról.

Bekopogtat egy ilyen hirneves egyéniséghez egy tökéletesen ismeretlen ember s felkéri, hogy ajánlja őt egy másik embernek, a kit szinte nem ismer, egy olyan hivatalra, a miről semmit sem tud.

Megteszi neki! Mert hát jó szive van.

Már az ismert egyéneknek az ajánlgatása is nagy koczkajáték, mert meglehet, hogy egy más embernek az érdemeit paralizálja.

Egyszer a megboldogult Pauler Tivadar igazságügyminisztertől hallottam az országház folyosóján ezt a nevezetes végkielégítést (Abfertigung) egy ajánlgató képviselőhöz. (Nem én voltam az ajánlgató; ámbár én is lehettem volna.)

— Kedves barátom! Én e tekintetben Waldeck Rousseauval tartok, a ki miniszter korában azt mondá, hogy «nekem elég ok az, hogy egy képviselő ajánl valakit, hogy azt az embert ki ne nevezzem arra a hivatalra».

Van benne logika. A képviselő ajánlgatása az a vargafolt, a mely elárulja, hogy annak a csizmának valami hibája van.

Ezért a katonai montursz-komissziónál az új bakancsokat csak kifényesítetlen állapotban szokták átvenni. A hivatalra versenyzőket sem volna szabad kisuviczkolni.

Egyikét e legnevezetesebb beajánlási impromptüknek ** biboros érsekünktől hallottam.

Főpapunk világszerte dicsőségesen ismeretes bőkezű áldozatkészségéről. Áldva örökítik meg a nevét az emberbaráti intézetek, növeldék, iskolák, közművelődési intézmények, tudományos vállalatok s azonkívül számatudhatatlan sorsüldözte nyomorult halandó.

És a mellett mindenkire nézve hozzájárulható. Ha Budapesten, ha Bécsben időzik, olyan vendéglőben van a szállása, a hol a lépcsőről egyenesen az ő szobájába lehet benyitni. Sokszor még az inasa sincs ottan, maga nyitja ki a kopogtatónak az ajtót.

Hát még az a tömérdek levél, a mit naponkint hoz a posta! Azokat ő mind sajátkezüleg bontja fel, maga elejétől végig elolvassa s intézkedik róluk. A melyikben csak inséget enyhítő segélyt kérnek: arra a prælatus-titkár is megküldheti a választ. A balkéz is adhat, a nélkül, hogy

a jobb kéz tudna róla. De még többször kérnek tőle ajánló levelet mindenféle hivatalra aspirálók. Ezeknél azután már a jobb kéznek kell megmozdulni. Egy pár sor a biboros-főpap kezéből aranykulcs — generáliskulcs minden hivatalfőnök ajtajához és belakatolt szivéhez. Ezzel sem szokott fukarkodni.

Egyszer aztán kap a dicső főpap a sok könyörgő és hálálkodó levél között egy levelet, a melyben minden volt, csak egy mákszemnyi hizelkedés nem. S a kiméletlen tenorú levél irója kitette a sorai alá az egész nevét, a minőségével együtt. Postatiszt volt valahol a vidéken. Szemrehányást tett az érseknek, hogy minek avatkozik világi dolgokba, a mikben nem jártas. Mindenféle tolvajokat beajánlgat a megürült felsőbb hivatalokba, s ez által megbuktatja az igazi érdemekkel biró becsületes alsóbbrendű tisztviselőket, kik ugyanazon állásokra versenyeztek. Jövendőben maradjon csak az ecclesiasticumoknál.

Ilyen hangon nem beszéltek a főpappal soha! Nem is birta azt a levelet elfelejteni.

Pár nap mulva nagy temetési szertartás volt Budapesten. Magas állású főhivatalnok halt meg, kinek végtisztességtételére összesereglett a miniszteriumok hivatalszobáinak minden lakossága és a képviselőház, a főrendek és főpapok és a nagyszámú jó barátok.

A véletlen úgy hozta magával, hogy az érsek a gyászkiséretben összekerült a posták főigazgatójával.

Nem állhatta meg, hogy el ne panaszolja a hivatalfőnöknek, minő goromba levelet kapott egy alsóbbrendű postatiszt aláirásával.

Készen volt rá, hogy majd midőn a postaigazgató szintén osztani fogja felháborodását s kérdeni találja, hogy mi neve a faragatlan tollu levélirónak? apostoli bocsánatkészséggel azt fogja felelni, hogy a nevét nem mondja meg az illetőnek s nem kivánja, hogy ő miatta bárminő büntetés érje. — Neki csak az kellett, hogy a hivatalfőnök is osztozzék az indignácziójában.

A főigazgató azonban csak borotvált állát simogatta ez expectoratióra s arról kezdett el beszélni, hogy milyen korán beállt a tél!

— De hát nem szörnyűség az, hogy én nekem ilyen levelet ir valaki?

Ez aposztrofálásra aztán a főhivatalnok is megemberelte magát.

— Engedelmet kérek eminencziádtól; de ama levél irójának teljesen igaza van. A mult héten kegyeskedett eminencziád nekünk egy derék fiatal embert beajánlani alkalmazás végett. Mi ezt betettük a pénzeslevelek expeditur ájába s a derék fiatal embernek az volt az első dolga, hogy egy negyvenezer forintos levelet elsikkasztott, a pénzt elrejtette s csak egy kartársának a feljelentése folytán tudtunk rátalálni az ellopott összegre. Ez a tényállás.

A biborosérsek sem adott aztán több ajánló levelet ab invisis hivatalkeresőknek.

A rendőrhivatalnok.

Évek előtt igen jó rend volt az én házamnál. Az én dolgozó szobámba nem jöhetett be semmiféle látogató — a feleségem tudta nélkül. Még a postás sem. Ennek a pompás controlleriának voltak kellemetes oldalai. Az asszonyi csalhatatlanság rostája meg tudta válogatni a kéregetők garmadájából a gyámolításra érdemes tiszta buzaszemet a kiseprendő konkolytól és polyvától.

Egy napon az asszonyom azzal fogadott, hogy «kár, hogy nem voltál itthon. Most volt itt egy szegény fiatal ember, a ki igazán megérdemli a gyámolítást. Mívelt, tanult ember, ügyvédi diplomája is van. Szolgált a városnál, mint diurnista, volt magánnevelő egy előkelő családnál, legutóljára ügyvédsegéd egy fővárosi híres ügyvédnél. Mind a háromszor azért kellett elhagyni az állását, mert kórházba került. Egyszer egy bérkocsi gázolta el,

hat hétig feküdt bele. Máskor egy cserepező esett rá a háztetőről s eltörte a lábát. Legutóljára egy vizbe ugrott leányt mentett ki a Dunából s tüdőgyulladást kapott. Van egy szegény öreg anyja, meg egy nénje, a kik mind a ketten fehérnemű-varrásból élnek. Az utóbbi púpos hátú. Most azok is megbetegedtek. Ő tartja bennük a lelket. De most maga is kereset nélkül van. Szeretne a rendőrséghez bejutni; ott most üresedés van. Itt hagyta a bizonyítványait: nézd át. Ha rendben vannak, irj mellette egy ajánló szót a főrendőrtanácsosnak.»

— Megteszem.

Átvettem az ott hagyott bizonyítványokat. Számszerint nyolcz darab volt. Ügyvédi diploma; — három rendbeli bizonyítvány a szolgálatadók részéről; három a Rókus-kórház igazgatóságától, egy az előljáróságtól, mely a beteg anya és nővér munkaképtelenségét igazolta. A jó magaviselet és szorgalom, hűség és becsületesség különösen ki volt emelve a szolgálati bizonyítványokban; bélyeg, pecsét, stampiglia a kellő helyen; a hivatalos okmányok nyomtatott rovancsos papiron.

Ez az ember megérdemli az utánjárást.

Azonnal irtam Jekelfalussy Lajosnak, meleg szavakkal ajánlva e derék fiatal embert az általa kérvényezett alkalmaztatásra.

Még aznap eljött a quidám az ajánlólevélért s azt megkapva, az okmányaival együtt repült fel Budára a gőzsikló sodronyain.

Este találkoztam a klubban mélyen tisztelt barátommal, Jekelfalussy miniszteri tanácsossal. Igen nyájas volt hozzám.

— No, kineveztük a protegédet a rendőrséghez segédfogalmazónak.

Hálás köszönetemet fejeztem ki érte.

Másnap már korán reggel beállított az ujon kinevezett segédfogalmazó a házunkhoz. Alig tudott szólni az örömtől, meg a nagy sietségtől. A könnyek elfojtották a szavait.

Kezében hozta a nagy pecsétes levelet a kinevezéssel. Reszketett a papir a kezében.

— Uram! — Asszonyom! - Ime itt van! — Vágyaim netovábbja. — Önök három embert tettek boldoggá. — Szegény anyám! — Szegény néném! — Még nem tudják. — Ide siettem legelőször. — Hogy fognak térdre borulva imádkozni önökért! — Nekem nincs szavam. — Hálám örök.

Magamat is elérzékenyitett. Szegény feleségemnek milyen jól esett, hogy ilyen gyors sikere volt közbenjárásomnak.

Nem! Az ilyen hálálkodást én el szoktam utasítani magamtól.

«A jó sikert nem az én ajánlatomnak köszönheti; hanem a saját érdemeinek. Kitünő bizonyítványaihoz nem volt szükség senki ajánlatára. Csak folytassa így, a hogy eddig. Bizonyosan előbbre fog menni. A hivatalban a szorgalmas és hüséges embert meg tudják becsülni.»

Mégis csak meg voltam elégedve a sikerrel.

Másnap este megint találkoztam a klubban Jekelfalussy miniszteri tanácsos barátommal. — Igen nyájas volt hozzám.

— No, a protegédet ma reggel elfogták az utczán. — Valaki ráismert. — Hisz ez egy híres betörő, szélhámos, — a ki kurrentálva van. Nem volt annak se beteg anyja, se púpos hátú nénje, se törött lába, se hivatala soha.

— Hát az a nyolcz bizonyítvány?

Az mind egytől-egyig hamisított utánzat volt, Aláirás, pecsét, stampiglia, mind remekül utánozva.

Az egészben az volt a legjobb ötlet tőle, hogy a rendőrséghez állt be hivatalnoknak: hogy majd ott nem találnak rá.

Brunswick gróf főkertésze.

Egy délután, mikor az asszonyom a rendes öreg társalkodónéjával egyedül volt otthon, beállít hozzá egy tisztességesen öltözött fiatal ember, miután elébb beküldte a névjegyét, a mire a foglalkozása is föl volt irva: Brunswick gróf főkertésze Martonvásáron.

Vajjon mi hozza ide?

— Nem ismer rám, asszonyom, úgy-e? De én annál jobban emlékszem önre. Hát nem jut eszébe az a vak kintornás, a ki idejárt az udvarra muzsikálni, a kinek rendesen egy hatost kegyeskedett adni azért, hogy ne muzsikáljon. A kutyák mindig megugatták.

(No ilyen vak kintornásra csakugyan lehetett emlékezni.)

— Annak a vak muzsikusnak a vezetője volt egy nagy kamasz fiu: a ki a piczulát a sipkájában felfogta. Az én voltam. A vak muzsikus volt az én apám. — Egyszer kegyeskedett engemet asszonyom, lepirongatni: miért nem látok valami mesterség után? Mit kóborlok házról-házra, nagy kamasz létemre, koldulni, lebzselni? — Én azt mondtam, hogy szivesen mennék én valami mesterséget tanulni, de ilyen rongyosan, szurtosan senki sem fogad be. — Erre kegyed, jó asszonyom, bement az úr szobájába s kihozott nekem onnan egy pár csizmát, meg egy kabátot, aztán meg egy fehér kalapot. Megajándékozott vele.

(No ilyen eset is fordult elő legalább is minden esztendőben egyszer.)

— Hát ez az ajándék fordította meg az én sorsomat. Eképpen tisztességesen felruházva megjelenhettem az itteni Wéber műkertész úrnál. A kertészethez volt nagy szenvedélyem. Ott kitanultam a virág- és diszkertészetet; azután elmentem praktizálni az alcsuthi főherczegi uradalomba: ott is megkedveltek. A legmagasabb ajánlat

mellett aztán bejutottam Brunswick gróf martonvásári díszkertjébe elébb segédkertésznek. Ott megnyertem a főkertész leányának a vonzalmát. Azt nőül vettem. És aztán a főkertész nyugdijaztatásával én nyertem el az apa állását. Háromezer forint fizetésem van, különféle deputátumokkal. És most nem ismerek nálamnál boldogabb embert a világon. — És mindezt annak köszönhetem, hogy kegyed, tisztelt asszonyom, évek előtt úgy lepirongatott a csavargó életemért. No meg annak az ajándékba kapott öltözetnek.

(No ez hát igen kellemetes látogató, a ki a multakért hálálkodni kerül vissza.)

— Tessék helyet foglalni.

— Köszönöm. Nem alkalmatlankodom tovább. Vissza kell sietnem a déli vaspályához. — Hogy hálámat csak részben is kifejezhessem, engedje meg, tisztelt asszonyom, hogy tizenkét darab azaleáát és tizenkét rhododendront adhassak át ajándékba, a melyeket kegyed számára hoztam; ott vannak a vasutnál. Tessék valakit elküldeni velem, a kinek átadjam.

A feleségemnek erre az első gondolatja az volt, hogy de szabad-e vajjon egy uradalmi főkertésznek a rábizott kert virágaiból ajándékokat adni.

— Tessék megnyugodni. A konventiómban van, hogy cserépvirágokat a saját elárusításomra nevelhessek.

Másodszor pedig arra volt észrevétele a feleségemnek, hogy mi ajándékokat egyáltalában senkitől elfogadni nem szoktunk. Az azaleáákat szivesen veszi (akkor téli kertünk is volt a saját házunkban), hanem szabja valami árát.

— Ah, azt semmi esetre sem.

Utoljára mégis sok unszolásra annyit megtett a derék férfiú, hogy szállítási költségek czíme alatt elfogadott valami három forintot. De igen restelte azt is.

A feleségem aztán utasította a mi jó derék Gábor diákunkat, hogy kövesse a főkertész urat a budai vaspályá-

hoz, vegye át tőle az azaléákat és rhododendronokat s egy targonczással hozassa haza.

A pályaháznál a főkertész úr bement a málharaktárba, a Gábort künn hagyta a folyosón. A Gábor csak várt sötét estig, akkor megsokalta a dicsőséget, bement a málharaktárba utána kérdezősködni.

Hát soh'se látta ott senki se a főkertészt, se az azaléákat.

A quidam sok helyen megfizetteté magának ugyanezzel a mesével a martonvásári azaléák szállítási költségeit.

V. A VAK FESTŐ.

Mikor dologban van az ember, olyankor nem szereti a látogatókat.

Különösen a kiknél a munkájok sikere a kedélyhangulattól függ: az irók, festők, zenészek, általában mindenféle múzsaivadék.

A hangulat melegségét nem lehet úgy visszaidézni, mint a kihült kandallót újra befűteni.

A kik pedig legkevésbbé szeretik a látogatókat, azok a festők.

Nincs kellemetlenebb figura, mint egy profánus ember egy félig kész kép előtt. Annak látszik a pofáján, hogy nincs megelégedve, nem érti, hogy mi lesz ebből? Mi a fránya lesz abból a szürkefakó liktáriumból, a mit ott most szétkennek?

Kivételt képez, ha festő látogatja meg a festőt. Azt már szivesen fogadják. Az érzi, tudja, előre sejti, hogy mi fog ebből a szinkaoszból kikeveredni? Ha tesz észrevételt, annak komoly alapja van.

Megint kopogtatnak! «Hogy a kánya vitt volna el! Tessék!»

Vadonat idegen arcz nyomul elő a függöny mögül, nagy karimájú kalappal.

Németül szólal meg.

— X. Meyer. Müncheni akadémiai festő.

— Ah! Krisztikott. Wie kétsz. A festő leszáll a staffelei mellől s kezet szorít.

— Sok szép üdvözletet Benczurtól, Wagner Sándortól, Lietzen-Meyertől.

— Köszönöm! Nagyon örülök.

— Mind lelkemre kötötték, hogy ha itt járok, önt felkeresni el ne mulaszszam.

— Tessék helyet foglalni. Ott a kerevet. Szabad egy szivarral megkinálnom?

— Oh köszönöm!

A festő gyufát is lobbant el s odatartja a szivar végéhez.

A látogató pöfékel.

— Megengedi ön, hogy folytassam a munkámat. A tempera festék nagyon hamar beszárad.

— Oh, kérem. Magam is tudom, hogy a tempera festék hamar beszárad.

— Ön tanulmányokat csinálni jött Magyarországra?

— Oh, igen. Hallottam magasztalni a Hortobágyot, vad lovaival és szilaj ökreivel! — Ott dolgoztam. — Fölöttébb érdekes. Csak az a fatális dolog, hogy a hortobágyi nagy portól olyan szemgyuladást kaptam, hogy most nem vagyok képes festeni.

— Ohó!

— Annál fogva egészen kereset nélkül vagyok, minden segédeszközeimből kifogytam.

— Ahán!

— Egy ilyen idegen nagy városban kihez forduljon az ember, mint a pályatársaihoz. Önnek a nemeslelküségét annyiszor hallottam magasztalni.

— Ühüm.

A festő nagy keservesen nyul a zsebébe.

— Segithetek önön egy öt forintossal.

A látogató ezer hálára van kötelezve. Kötelességének fogja tartani a kapott kölcsönt azonnal visszafizetni, a mint a nagy internáczionális kiállításon a hortobágyi

képével az első dijat megnyeri. Aztán veszi a kalapját és elkomplementozik.

A festő csak a szivarját sajnálja, a mit maga segitett neki meggyujtani.

Pár nap mulva megint kopogtatnak az ajtón.

Idegen arcz. Matróz-sapka. Bársony-blouse.

Ez is piktor.

— Münchenből jövök. Szives üdvözleteket Benczurtól, Wagner Sándortól, Lietzen-Meyertől.

— Köszönöm.

De már szivarral nem kinálta meg.

— Ide jöttem Magyarországra tanulmányokat csinálni.

— Igen derék.

— Halottam magasztaltatni a Balatont: tömérdek szinvázlatot vettem fel.

— Nagyon szép.

— Azonban a víztükör folytonos csillogásától olyan erős szemgyuladást kaptam, hogy nem vagyok képes festeni.

— Itt van, tessék, egy forint. Sietek. A festék beszárad.

A látogató megköszöni az egy forintot s odább szelel.

Alig mulik el három nap, megint kopogtatnak.

— Kit hoz megint a sátán? Tessék.

Idegen arcz, borzas haj, hegyes kecskeszakáll, szalmakalap, kék ing, veres nyakravaló, koczkás blouse, bő pantallon, sárga czipő.

— Ich habe die Ehre! (Furcsa, hogy a német mindig azt mondja «van becsületem».)

— Csak röviden.

— Most jövök Münchenből. Sok szép üdvözletet hoztam Benczurtól, Wagner Sándortól, Lietzen-Meyertől.

— Studiumokat csinálni jött ön ide, ugy-e bár?

— Igenis.

— Aztán a Hortobágy porától meg a Balaton csillogásától megtetszett vakulni, ugy-e bár?

A látogató szája nyitva maradt a bámulattól. Hát már ez azt hogy találta ki?

— No hát itt van öt hatos. Tessék. Hanem már most, ha összetalálkozik ön még egy vak festővel, megmondja neki, hogy hozzám ne jöjjön, mert már azt kidobom az ajtón.

VI. ELKERESZTELÉS.

(Nem akartam ezt az adomát elébb közölni, mint a «vita» befejeződött: nehogy az ellenzék fegyvert kovácsoljon belőle — ebből pedig kitelt volna egy mitrailleuse.)

Tehát:

Beállít egy szép reggel a koltói kastélyba a vándor czigánykaraván vajdája — vigyorgó ábrázattal, hanem a fejét vakarva s keresi a földesurat.

— No, vajda, hát mi az a fejvakarással együtt járó nagy öröm?

— Csókolom kezit lábát az aranyos száju méltóságos úrnak, kegyes engedelmével egy fiucskánk született az éjjel a sátor alatt, első kakaskukorításkor, olyan szép fekete, mint én magam.

— Hát keresztapa kék a trónörökösnek, ugy-e?

— Igen is. Csókolom ezt az oltárkoptató térdekalácsát a kegyelmes úrnak, ha lenne keresztapja néki; csak egy akkora kis nevet adjon néki, a mennyit egyszerre ki lehet mondani, de csak az én nevemet ne tessék neki adni: mert az olyan csunya, hogy a ki úgy szólít, elébb magamat ütöm pofon, azután meg azt, a ki hozzám szólt.

— De hát mi vallásod van, vajda?

— Az a vallásom, a mi az excellencziás úré.

— Római katolikus vagy?

— Az az! Roma! Persze, hogy roma vagyok. Az egész pereputyom, rajkó, dádé, moré, mind csupa szemenszedett roma.

(A czigányok a saját nyelvükön «romá»-nak hivatnak».)

— No, hát gyerünk a paphoz.

A derék, jószivü földesúr aztán elvezette a boldog apát, a kiséretét képező frekvencziával együtt a paphoz s az ujdonsült princzet megkeresztelték «Aladár»-nak.

— Jaj, jaj, jaj! sápitott a vajda: «Kan agár»-nak keresztelték a rajkót.

Hanem aztán egy tíz forintos bankó, a mit a keresztapától kapott a keresztelési lakomára, teljesen megvigasztalá.

Másnap felkerekedett a karaván s odább vándorolt Berkesre.

A vajda kiszemelte a legszebb úri házat a faluban s beállított nagy örvendezéssel.

— No, mi kell vajda? kérdi tőle a háziúr.

— Csókolom azt az aranygyürüs öregujját a nagyságos úrnak, megesett rajtunk a nagy szerencsétlenség: a feleségemnek fia született az éjjel, épen mikor az ég dörgött, olyan fekete, mint az anyja; talán fehérebb lenne, ha egy kis keresztvíz érné.

— De hát mi a te vallásod vajda?

— Éppen az, cseppentett ugyanaz, a mi a méltóságos úré.

— De hisz én egyesült görög hitü vagyok.

— Én is éppen az vagyok: görög vagyok, négy görög kitelik belőlem; egyesült is vagyok; dehogy nem vagyok az, az ördög mindjárt elvinne, ha az nem volnék.

A berkesi földesúr aztán elvezette a vajdát a sokadalommal együtt a maga templomába: ott megkeresztelték a rajkót. A keresztapa, szokás szerint, egy aranyat dugott a pólyába: ez eltenni való örök emlékül, öt forintot pedig paszitára adott a vajdának.

Másnap vándorolt a czigánykaraván tovább.

Egy oláh faluba értek, melyben a házak két mértföldnyi távolban vannak elszórva. A vajda kikereste a legmaga-

sabb tetejü zsindelyes házat, oda rukkolt be. Ott pedig egy oláh nemes úr lakott. Felszólította azt is, hogy legyen a ma született fiának keresztapja.

— De én óhitű vagyok, vajda.

— Én vagyok az igazán, a legeslegócskább hitü vagyok, az enyim kopott is már, rongyos is már, nem visel a czigány ujat.

Jól van. Ez is elvállalta a keresztapaságot. Hanem ez már nem adott készpénzben többet, mint öt darab «kutya nyelvet». (Így hitták kecses alakjáért és szinéért a régi tíz krajczáros bankót.)

— Hát érdemes volt ezért megkeresztelni a gyereket? Hanem aztán küldött a keresztapa a karavánnak egy birkát, meg egy csobolyó fenyővizet.

— No, hát még is érdemes volt.

Megint vándoroltak odább: eljutottak Körtvélyesre. Ott a földesúri kastélyban bérlő lakott. Azt már tudta a vajda, hogy mit jelent az a csillag a tornyon? Itt kálvinisták laknak.

Bemegy a kastélyba s elkezd jajveszékelni torkaszakadtából.

— Já, já, já, odavagyok! Megrugott a devla.

— No, mi baj van, vajda?

— Ne tessék haragudni, nem tehetek róla, már egy hete, hogy született a feleségemnek egy rajkója, nem kapok neki keresztapát sehol, mindenünnen elkergetnek, azt mondják, ha kálomista vagyok, menjek kálomista keresztapát keresni.

— Hát igazán kálomista vagy, vajda?

— De olyan igazán, hogy a hátam is borsózik, ha bőjtrül beszélnek. Nagy pénteken is megeszem a szalonnát.

Itt is elvállalták a keresztapaságot. A vajda kapott öt szép fényes tallért a keresztelési paszitára.

És ezen a módon utazta végig Erdélyt a vajda és az ő karavánja — egy újszülött rajkó és a keresztelő me-

dencze segítségével. Mire Toroczkóra beértek, volt a vajda rajkójának huszonhárom (!) neve és hatféle vallása: annyiféle pap keresztelte meg ugyanannyi templomban s vezette be a maga matrikulájába — két hónap alatt.

Már most kérdés, hogy melyik papnak a matrikulája hiteles?

VII. A LABDA.

Tulajdonképpen nagy kérdés, hogy szabad-e még ezt a szót «labda» használnom? Miután a nyelvtisztítók szerint a «da» végző a magyarban jogosulatlan s mint ilyen ünnepiesen letiltatott, száműzetett és kiakolbulittatott: azóta a «zárda» — zárosház; — a «járda» — talpaló út; — a «csárda» — ivóház; — a «csorda» — marhagyülekezet; — a «borda» — oldalcsont; — a «konda» — sertéssereglet; — a «bunda» — szörmedvény; — a «kaloda» — lábtiló; — a «csoda» — bámulvány; — a «micsoda?» — mizé? — a «duda» — nyeggető síp; — ősi «Buda» is csak úgy kerülte el a megtalpaltatást, hogy «Pest» hozzávarratódott. — De mi lesz a «dadából», a ki elől is «da», hátul is «da»?

Ezóta már a «labda» is bizonyosan «gömbcze».

Egy gyermekkori iskolatársamnak nem rég eszébe jutott egy ötven év óta tartogatott emléktárgy megküldésével engem megörvendeztetni. Egy hajdankori labda.

Ha ti azt tudnátok, gyermekek, hogy mi fán termett a régi labda? Nem volt ám még akkor játékos bolt, a hol hálószámra árulják a kész kaucsuk gömböket; nem is értek volna azok nekünk semmit: hisz azt meg sem érzi az ember, ha hátba dobják vele. Magunknak kellett a játékszerszámot elkészítenünk.

Az maga egy mulatság volt.

Legelőször ismeretséget kellett kötni a szomszéd csizmadia inasával s azzal, ozsonna megfelezés árán, szerződésre lépni, hogy a hasznavehetetlen bőrmaradékokat

szedje össze a számunkra. Azokat aztán szakértelemmel kiszabtuk háromszögű szelvényekre, míg nyolcz egyenlő darab összekerült; volt a között fekete, zöld, sárga, piros, mindenféle szinü.

Akkor azután a szolgálónak kellett jó szót adni, hogy fonjon a számunkra a ponyvának szánt kenderből jó erős fonalat. Ahhoz szereztünk viaszkot a méhesben. Azzal a fonállal aztán összevartuk a nyolcz bőrdarabot, még pedig az utolsó nyilásig a visszáját szegve be.

Azután mikor disznóölés volt, jókor felkeltünk, hogy a leölt mangaliczának, mielőtt megperzselnék, kitépjük a java sertéjét labdatölteléknek. Azzal aztán jól megtömtük a labdát keményre. Akkor a nyolczadik nyilást is összevarrtuk rajta.

De még azért ez nem volt labda. Így nagyon hamar elszakadt volna. Ennek még köpönyeg is kellett. Az egészet be kellett fonni spárgával, mint a hogy a tajték pipát bedrótozzák. No de ti drótfonatos tajtékpipát sem láttatok soha.

A bespárgázás is nagy mesterség volt; de még nagyobb mesterség a spárgát beszerezni. A spárgát, mint tudva van, pénzért adják. Az én időmben pedig a gyereknek a kezébe nem adtak pénzt. S ha mégis valahogy, lemásolás, vagy végtisztességtételnél éneklés dijában egy széles susztertallér (= 2 garas) ütötte markunkat, dehogy vettünk rajta játékszert; nagy volt az én időmben az étvágy, nem kellett nekünk vasas pilulákat adni, hogy gyomrunk képzelő tehetsége fölébredjen. Jobb volt a két garas sóspereczre.

No hát, hogy a spárgához hogyan jutottunk? azt majd elmondom a «sárkány» rovat alatt.

A labda hát megvolt. Már most még csak arra kellett várnunk, hogy egyszer a szolgáló eltörje az istállói lapátot. Mivel hogy a lapátnyél a legjobb «ütőfa» a világon.

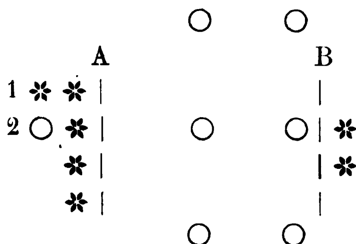
Akkor aztán szombaton délután nem levén iskola,

kivonult az egész klaszszis a czigánymezőre. Itt jó tágas tér volt; nem kellett félni, hogy a messze elütött labda beveri az ablakot. Ha beüti a czigányház ablakát: más papirost ragasztunk rá s megint ablak lesz. Akkor aztán kezdődött a válogatás (úgy hívtuk, hogy «eligálás»), volt két vezérünk: a legmarkosabb legények. Ezek legelébb is fogták az ütőfát s háromszor egymás kezébe hajíták; a harmadiknál aztán egyik vezér a másik ökle fölött átmarkolva az ütőfát, a melyiknek utóljára kezében maradt az ütőfa, az volt az elektor.

Ennek nagy előnye volt, mert a bajtársak közül ő választott elébb egyesével maga mellé valókat, utána a másik. Azért az ütőfa elkapásnál már úgy számította ki szemmérték szerint, hogy az ő markában maradjon az ütőfa vége. De néha csak annyi maradt ki legfelül, hogy alig foghatta meg az ökle kisujjával. Ekkor aztán az ellenfélnek jogában állt próbát követelni. Ha az ellenfél az egy mutatóujjával ki tudta az ütőfát lódítani a versenytárs markából: akkor ő lett az elektor.

De nemcsak ez az előny járt az ütőfapróbával, hanem az is, hogy az elektor és ő szövetségesei maradtak belől a «métá»-ban, a másik csoport jutott kívül. Amazoké az ácsorgás és labdakapás.

Hogy az egész játékot áttekinthetővé tegyem, megjelölöm az egész terepet. A csillagok az elektor bajtársai, a gömbök az ellenfelei. A vonalak jelzik a métát.

A 2 ○ az «adogató». Ennek kötelessége felhajítani a labdát, úgy, hogy 1 ✣ az ütőfával elüthesse. Ha nem

találta el a labdát, az ő baja, akkor kiállhat a métára. Ha eltalálta s jó messze elröpíté, akkor aztán átszalad az A métáról a B métára, a míg az oldalt álldogálók a labdát kergetik. Az oldalasoknak s az adogatónak nem szabad a futót meghajítani a labdával, csak a két középsőnek s azoknak is csak az A—B métákon belül. Ezért valamennyinek előbb a két középső vezér kezébe kell az elfogott labdát áthajítani, hogy az a futó ellenfelet megüthesse vele. Ha azonban a 1 ✲ ütő bármily ügyesen röpítette is el a labdát, de azt a két középső O valamelyik röptében elkapta, akkor ugyancsak igyekeznie kell, hogy visszafusson az elhagyott métához, mert hátba dobják.

Sokszor megesik, hogy a csillagosok mind kinn rekednek a B métánál. Ekkor jön a liberátor, a szabadító. Ez maga a vezér. Ennek három ütése van. Ha egy is sikerül, akkor aztán a kinn rekedt társak nagy zsivajjal rohannak végig a «longá»-n; még nagyobb kiabálás az ellenpárt részéről: «labdát, labdát!» S jaj annak a gyámoltalannak, a melyik meg hagyja magát hajíttatni; mert ekkor az egész társasága elveszti a játékot, annak kell kimenni a gyepre; az ellenfél vonul be a sánczba.

De gyakran megesett ám, hogy maga a liberátor is mind a három ütést elhibázta, vagy olyan egyenesen ütött, hogy elkapták a labdát. Ekkor aztán jött a legnehezebb feladat. Egynek a kinnrekedt társak közül fel kell áldoznia magát, hogy egyedül keresztülfuthasson B határtól az A határig, a míg az ellenfél legügyesebb vezére a kezében tartott labdával várja kapóra.

Volt egy bajtársunk, egy Melchior nevü német gyerek, a ki cserében volt nálunk; ez tudott az ilyen kényszerített átfutásoknál remekelni. Ez mindig hátrafelé fordított fejjel loholt. Nem is szaladt, csak ügetett, de akármilyen közel hajítottak hozzá a labdával, azt sohasem találták el; olyan ügyesen nyaklott annak a termete előre-hátra, hogy mindig mellette repült el a labda; ha felül vet-

ték, lebukkant, ha alul vették, felugrott, soha sem lehetett eltalálni.

Hajh de fölséges mulatság is volt ez! csak az esteli harangszó vert bennünket belőle haza. S egy krajczárba sem került az apánknak.

Mindez eszembe jutott, mikor ezt a régi labdámat megláttam.

Még vele is álmodtam.

Ott voltam a czigánymezőn; a kabátjainkat egy halomra hánytuk. (Nem féltünk az influenzától.) A Szücs Sándor meg a Goda Sándor eligáltak az ütőfával. A Melchior futott hátrafordított fejjel: társaim rosszul ütöttek. Nagy volt a rémület a pártban. Bukunk! Ne féljetek, itt vagyok én! Én maradtam liberátornak. El is ütöttem a labdát fel az égbe. Társaim szerencsésen bejutottak. Hanem helyettük engem dobtak hátba a labdával, úgy, hogy fölébredtem bele.

Hajh ha engemet még egyszer így hátba dobnának ezzel a labdával!

Dehogy dobnak!

Labda nincs már a világon: labdázó gyerekek sincsenek már. Most már csak filozófáló, politizáló, kommandóra tornázó gyerekek vannak s egy-egy szerelmi bánatában, életunalmában öngyilkossá lett gyerek esete hirdeti, hogy manapság kész vén emberek születnek.

Vegyétek még egyszer kezetekbe azt a labdát, fiúk!

VIII. A NAGY DEÁK, MINT KIS DEÁK.

Mert Deák Ferenczet is hívták ám egyszer Ferkónak s ő is volt kis betüvel «deák».

Abban az időben «humaniorá»-nak neveztek három klasszist, melynek a diszczipulusai valának az első évben «rhetorok», a másodikban «poéták», a harmadikban pediglen «logikusok».

Ezt a három klasszist Deák «Ferkó» Győrben végezte, a méltán jóhirű benediktinusok gimnáziumában.

Hogy milyen rhetor lehetett a «Ferkó?» hát hisz azt a «Ferencz» eléggé megmutatta. A «chriáin» alig hiszem, hogy korrigált volna valaha a professzor. Bizonyos, hogy Cornelius Nepos-t egy szó hiba nélkül tudta. A «τυπτομην»-t is bevágta kegyetlenül. A «der-die-das»-t pedig éppenséggel legyürte.

Vakáczióra aztán hazakerült a bátyjához, a nagytekintélyü zalamegyei táblabiróhoz.

— No hát, Ferkó öcsém, milyen a kalkulus?

Ez volt az első kérdés.

Ferkó büszke öntudattal vette elő a tesztimoniumát.

«Ex omnibus eminens».

— Mindenből kitünő? No ez hát szép! Eminens? Eminens? De hát hányadik eminens vagy?

Ferkó szerényen megvallá, hogy csak — második.

— Csak második! — S kicsoda az első? Akkor az valami portentum!

Ferkó azt is megvallá őszintén.

— A Klein Móricz.

— Micsoda «Móricz?» Csak nem zsidó talán?

— Igen is, az.

— Micsoda az apja?

— Szatócs.

— No már ez hallatlan! Hogy egy Deák Ferkót második helyre szorítson egy Klein Móricz, egy zsidó gyerek, egy szatócsnak a fia! Hogy lehet ez?

— Úgy, hogy a professzorom igazságos.

— No én nekem jövő esztendőre azt a Móriczot leverd, mert én azt el nem viszem a lelkemre, hogy az én Ferkó öcsém második legyen a maga klasszisában. A hogy Julius Caseár mondta: «inkább egy faluban első, mint Rómában második».

Ferkó megigérte, hogy törekedni fog rajta.

A második esztendőben következett a «poézis.»

No már azt tudjuk, hogy «Ferencz» nem sokat segített munkadús életében Apollónak a babérfát koppasztani. A poézisnak soha sem volt nagy barátja; — hanem hát «Ferkó» megtette azt, nemes ambiczió által ösztönözve, hogy még verseket is irt: természetesen latin verseket, hexameterekben, alkaikusokban: beh kár, hogy nem lettek megőrizve az utókor számára! Valószínüleg korán égbe szálltak sárkányalakban. De tudta ám könyv nélkül Horácz «ars poeticáját», a latin «prosodiát»; — az «antiquitates græcoromanæ»-t, a «mythologiának» nem kevésbé szorgalmas kultiválója volt, sőt a gyakorlati téren is el tudott bánni a tropusokkal, allegoriákkal; tudott czitálni a klasszikusokból s körmondatokat kikanyarítani az ornata syntaxis regulái szerint, soha sem vette segítségül a «gradus ad Parnassum»-ot, a mit gyönge diákok használatára szamárlajtorjának is neveznek.

S a hol a diligenczia párosul a talentummal, ott a triumfus sem maradhat el.

A bekövetkező vakáczióra már győzelemtől ragyogó arczczal tért meg a bátyjaurához «Ferkó deák.» Hozta a zsebében a tesztimóniumot.

— No hát milyen a kalkulus?

«Ex omnibus eminens primus — æqualis.»

— «Mindenekből egyenlő első kitünő.»

Az urabátyja nagyon pödrögette a bajuszát.

— Aequalis? æqualis? Micsoda csuda ez?

— Hát most ketten vagyunk egyformán első eminensek. Egyik nap én ülök az első helyen, másik nap a Móricz.

— Már megint a Móricz? Ez nem ér semmit. Koszorut, koronát nem lehet kétfelé vágni, hogy két ember viselje. Nekem a harmadik esztendőben az egész koszorut hozd haza.

Ferkó megigérte, hogy majd törekedni fog rajta.

Mellékes uton nem lehetett ám ezt a törekvést előmozditani. A megvesztegetéshez az is hiányzott, a ki

vesztegetni akarjon, de az is, a ki meghagyja magát vesztegetni. Dicséretesen jellemzi a benediktinus rendet, hogy annak a tanárait semmi világi tekintet nem befolyásolta, mikor a hatalmas Deák-család sarja s a szegény zsidó szatócs fia között kellett klasszifikálni.

Hárman voltak Körmendy testvérek, mind a három benediktinus, mind a három direktor. A révkomáromi nyomott négy mázsa tíz fontot, a pannonhalmi négy mázsa huszonöt fontot és a győri négy mázsa negyvenöt fontot. S a tudományuk és karakterük éppen æquivalenst ponderált. Azok nem engedték magukat se «flecti» se «frangi» : se hajtani se törni.

No de a harmadik évben már olyan pályasík nyilt meg «Ferkó» előtt, a melyen a «nagy Deák»-ot sem győzte le senki: a «logikai» kurzus.

A második szemesztris végén a «humaniorákat» végzett ifjú diadalmasan mutathatta fel a bátyjának a végleges iskolai bizonyítványt.

«Ex omnibus eminens primus ...»

— No! Most már tökéletes a triumfus! — Mondá a bátya. No — hát a Móricz ?

— A Klein Móriczot elvitte a szemesztris közepén az apja Bécsbe kereskedősegédnek.

— Ühm! Hát csak úgy tudtál győzni, hogy a Móricz magadra hagyott ? Akkor még sem tökéletes a triumfus.

BÉCSI DOLGOK.

Jajh! Csak már egyszer otthon lehetnék, hogy egy kis jó bablevest ehetném disznókörömmel! Már negyedik vasárnapja, hogy a drágalátos töltött káposzta illatát nem szivhatom.

Egészen melankólikussá leszek ebben a Bécsben.

Ha az ember csak két esztendőnkint lakik meg egy várost, mennyi minden változást talál a visszatéréskor! Már nem merek az itteni jó barátaimtól kérdezősködni az otthonlevők felől: annyiszor megbotlottam a kérdezésben. «Hogy van a kedves szép asszonyod?» «Hát nem tudod, hogy elváltunk? Másutt lakom én is, ő is...» Majd másutt: «Add át szives üdvözletemet ő nagyságának.» — «Nem adhatom édesem; szegény nőm Döblingben van...» Aztán ismét: «Kedves leányod nem ment még férjhez?» «De igen, tavaly temettük el.» — Mennyi kedves alak volt, a ki még néhány év előtt óhajtottá tette a viszonttalálkozást! — Nem találok rájuk. — Az a derék irodalompártoló egylet, melynek társas estélyein a tudósok és művészek világa találkozott a társadalom előkelőségeivel, a hol én is tartottam felolvasást s annak emlékét, az ezüstkoszorut, hiven őrzöm: felbomlott, széjjelment. — A szinházigazgató, a ki a darabjaimat szinpadra hozta, megharagudott Bécsre, elment Berlinbe. A kedves művésznő, a ki olyan hiven játszta a Noémit, meghalt. Szerkesztőtársam Weilen, a ki oly igazi nemeslelkű jó barát volt, (mind nekem, mind a hazámnak) oly hirtelen meghalt. Követte a másik jóakaróm, Bombelles rövid időn. —

Hát azt az érzést lehet-e tollnak visszaadni, mikor a császári várlak udvarán keresztül van a járásom, s meglátom azt a repkénytől befutott oldalkaput, melyen annyi reménytől lelkesülve jártam be egykor...?

... Ma kaptam egy levelet Abbaziából. Sötét hamuszin a papir, nagy fekete pecsét rajta; alatta a koronás fehér monogramm.

Ő felsége, a császár és király kegyelméből az Osztrák-magyar monarchia irásban és képben czímű munkának védnöksége az özvegy trónörökösnére lett átruházva, ki e védnökséget nagy érdeklődéssel vezeti. A szerkesztőségek időnkint felküldik hozzá előterjesztéseiket, különösen ha a programmon valamit igazítani szándékoznak. Egy ilyen előterjesztésemre adott válasz volt az abbaziai levél. Azonkívül egy magánkérésem is volt: most irtam meg egy mesés könyvet gyermekek számára. Még eddig a gyermekközönségnek nem irtam semmit. Arra kértem a magas védnököt, hogy engedjen meg e műből egy példányt a kis főherczegnőnek, Erzsébetnek átadnom. Válaszában szivesen fogadta s azt igérte, hogy maga fog belőle felolvasni a kis leányának.

...Ah! Nem jó erről gondolkozni! — Pedig lehetetlen róla nem gondolkozni.

A világ azonban halad. — Csakhogy nem jól halad.

Ez az egész bécsi hangulat olyan elfanyalitó.

Az okos emberek nem akarnak egymással egyetérteni s kölcsönösen a bolondoknál keresnek szövetséget.

Nem örülnek itt semminek; de nem is aggódnak semmin.

Most már meg volna nekik a Nagy-Bécs. De az e fölötti lelkesedést preczipitálja a krajczáros érdek.

Heulmeiernek van tiz fia s ő azok után élt. Olyan formán élt a fiai után, hogy azok mindennap kimentek négyszer a vámvonalon s ugyanannyiszor visszajöttek, minden fordulónál egy kiló zsirt s rizskását s más effélét hozva be magukkal. Egy kiló élelmiszer egy gyalogosnál

vámmentes. A vámdij kilónkint 4 és fél krajczár lévén, Heulmeier polgárnak a négy fia sétálva megkeresett naponkint egy forint 80 krajczárt. Most a vámvonalak megszüntek s Heulmeier a tíz fiával együtt a szárazon maradt. Hát ennek aztán hiába beszélnek Nagy-Bécs dicső jövendőjéről.

Hát még a községtanácsban! Milyen diskurzusokat olvasunk mindennap e rovat alatt. Kevés kivétellel (a milyen a derék Silberer beszéde) az ember azt hiszi, hogy Schilda és Kraehwinkel delegátusai tartanak együtt ülést. Persze száz szónak is az a vége, hogy a zsidók az okai minden bajnak. Azért aztán bajnak kell lenni ott is, a hol nincs.

Ha nem a legilletékesebb helyen hallottam volna, díszes társaság közepett, azt mondanám, hogy rossz anekdota; de mert igaz történet, hát nem engedhetem el, hogy meg ne örökítsem (mától holnapig). A napokban holdfogyatkozás volt Bécsben. (Azt hiszem, Budapesten is volt.) A bécsi csillagászi intézet obszervatóriumát egész éjjel sürün látogatták volt — hirlapirók, kik az égi eseményről a reggeli lapok számára referádákat irtak. Másnap este oda jön egy ujságiró a csillagvizsgálóba s kéri, hogy eresszék a teleskóphoz. «Mit akar rajta nézni?» — «A holdfogyatkozást.» — «Hisz az a mult éjjel volt!» — «Azt hallottam, hogy ma reprise lesz.» — Mondták aztán neki, hogy nem lesz reprise, csak jövő májusban. — Nagyot mordult rá: «Átkozott zsidók! még a holdfogyatkozást is elkapták az orrunk elől!»

Soha nagyobb örömöm nem volt, mint mikor a városi képviselőválasztásoknál engem is bevettek városatyának. Ezentul minden gyülésen ott fogok ülni végesvégig, s hallgatva az ottani okos, lelkes, hazafias beszédeket és bölcs határozatokat — hagyom nagyranőni a büszkeségem unicornisát.

Hiszen mi nekünk nincsen párunk.

*

Szombaton este fényes diplomatai estély volt herczeg Schönburg-Hartenstein Rainer-utczai palotájában.

Az a palota is emlékezetes egy épület: a század elején fényes vendéglátó gyülhelye a Bécsben lakó magyar főuraknak, kik ideát mind saját palotáikban laktak. Tulajdonosa volt gróf Keglevich, a mi mostani, sok szép észszel megáldott volt intendánsunknak az atyja.

Változtak az idők; hajdanta a magyar nagybirtokosok építtettek palotákat Bécsben, mostanság Budapesten építenek palotákat — az osztrák nagyiparosok. — Magyar ember pedig erre azt mondja: «örüljön-e, busuljon-e? nem tudja.»

Mint magyar delegátusok mi is hivatalosok voltunk e főuri estélyre, melyben csupa férfiak vettek részt. Egyetlen egy női arcz volt, a hárfajátszónőé, ki a konczert-teremben zenélő Strausz Ede kapellájában működött.

Rettenetes egy társaság, a hol csupa férfiak és csupa okos emberek vannak jelen. (Magamat is oda számítva! Mert ahhoz, hogy egy szittyamagyar németül beszéljen, már eo ipso kell nyelvismeret: ergo tudomány, ergo okosság.)

Ott voltak a monarchia mindkét országának delegátusai. Régi ismerősök és új ismeretlenek. Katonai egyenruhák, rendcsillagokkal rakott frakkok. A derék lengyelek, a kikkel már régóta jó barátságot tartok, s az ifjú-csehek, a kik először taposnak most a lábamra. Visszalépett magyar és osztrák miniszterek, a kik nagyon örülnek, hogy ogymást láthatják és mostani miniszterek, a kik már nem olyan nagyon örülnek a találkozásnak. Azután az osztrák parlament kitünőségei. Udvari főméltóságok. Főherczegek! Aztán meg a diplomácziai testület tagjai. Angol, franczia, dán, svéd, orosz, olasz, német nagykövetek. (Nekünk Pesten csak a generálkonzulok jutnak.)

Csak egy kiváló alakot nélkülözök a fényes társaságban, a kinek a látásához úgy hozzá vagyok szokva (még 1863-ból in effigie). A jeles Schmerling lovag. Máskor

míndig itt volt a diplomaták nagy gyülekezetén. Feltünt az arany himzéses lángveres frakkjáról. Azt hittem, valami admirális egyenruhája, mig felvilágosítottak róla, hogy ez a felső-ausztriai tűzoltók kosztümje, melynek ő az elnöke. Ma már nem ragyogott itt. Nyugalomba vonult huszonhat esztendős legfelsőbb törvényszéki elnöki pályafutása után. Én csak azt sajnálom, hogy nem harmincz esztendős birói pályafutását jubileáljuk most.

Az egy terembe összekerült politikai és diplomácziai nevezetességek, mint a legjobban rendezett menuettben jönnek-mennek egyik oldalról a másikra egymással üdvözleteket váltani. A kik egymást még nem ismerik, azokat az előkelő finom aristokrata házi úr s délczeg, lekötelező nyájasságú fia sietnek egymással megismertetni. Engemet sokan ismernek a fényes urak közül — a «Czigány báróról», melynek fél librettójához virtuálításom van és így igényem van egy fertály báróhoz és három fertály czigányhoz, s ez is rangfokozat már.

Én azonban csendesen kontemplálgatom, milyen nyájasan, milyen udvariasan diskurálnak, enyelegnek ezek a sima arczú államférfiak egymással; hogy társalog nagy bizalmasan az egykori (anno Ignatiev) stambuli magyar és muszka nagykövet (gróf Zichy Ferencz és Lobanoff) egy pamlagon ülve egymással; hogy vált bókokat a külügyminiszter a franczia nagykövettel; hogy kinálják egymást a buffetben az angol és orosz diplomaták az olasz salátával s aztán arra gondolok, hogy a mint éjfél lesz s egyet kukorít a kakas (a franczia kakas?), hogy fogják ezek a nyájas alakok egyszerre előrántani a frakkzsebből a késeiket s egymás torkának esni vele!

Siettem is, mielőtt a kakas kukorít, az ágyamba bujni.

*

Hanem aztán most jön a korollárium!

Földicsértem Bécset, hogy milyen drága jó vize van;

most azután kisül, hogy milyen drága ez a jó viz? A jövő évi költségvetése Nagy-Bécsnek negyedfél millió forint deficzitnél áll meg.

Szent Dárius! Ez egy országnak is elég volna.

Már mos a város atyái, hogy elég vizet adhassanak a bécsieknek, nagy adót fognak vetni a sörre, borra; a korcsmárosok, hogy a nagy adót megfizethessék, még több vizet fognak tölteni a sör—bor közé s így még több vizre lesz szükség. S ebből a czirkulus vicziózusból sohasem fognak kijöhetni.

Már most hát azt mondom, hogy maradjunk mi budapestiek a mi megemberesített vizünknél.

A thezis így van fölállítva: akarunk-e inni jó vizet, de rossz bort; vagy jó bort, de rossz vizet? Bocsássuk szavazásra a kérdést!

Csak már a delegácziókban is azt mondhatnánk, hogy szavazzunk már! De hát soká lesz az.

Valami malicziózus ember azt mondta, hogy a ki Bécsben igazi szép hóchdájts beszédeket akar hallani, az jöjjön a magyar delegáczió osztályüléseibe.

No, magamra nem mondhatom ezt a dicséretet. Mert én először is egy kukkot sem szólok, másodszor pedig minden második évben tartatván Bécsben a delegáczió, ez alatt a két év alatt pedig senkivel németül beszélni alkalmam nem lévén, úgy kijövök a gyakorlatból, hogy már-már olyan formán fejezem ki magamat Adelung nyelvén, a hogy Donát szobrász barátunk szokott magyarul beszélni, a ki egy izben így adta elő az esetet, a midőn ő a Strobl tégláit sikkasztó tolvajt megriasztá, rá uszítva a kutyáját.

«A tolvaj akarta lefordítani a kerítést (den Zaun übersetzen) a kutya megcsomagolta (hat ihn angepackt) és eltörte a nadrágját. Ezért az ember nagyon rossz lett (wurde sehr böse) s megfordította magát a biróhoz (wendete sich). Erre föl fel (darauf hin) biró engemet magához előretöltötte (zu sich vorgeladen). Tolvaj befejezte (behauptete) hogy

én kutyát utána vadásztam (nachgejagt), kutya csinálta neki nadrágjába a gödröt (Loch). Én meglátogattam nadrágját (besichtigte) és lettem őrködve (wurde gewahr), hogy a gödör már be van dugaszolva (verstopft) egy pecséttel (mit einem Fleck). Aztán adtam az embernek két forintot. S azzal szépen megfiusitottam (habe ihn versöhnt). Donát különben «vizes katona» volt (Marinesoldat).

Én ilyenformán beszélek németül.

Mit mond Petőfi «őrültje»?

«Sirunk és nevetünk! — De a halál azt mondja: csitt!»

Tegnap este két itteni író kollegám vetődött oda magányos vacsoráló asztalomhoz s ott eldobzódtunk (hárman fél liter bor mellett) várva a negyediket, a ki Szana Tamás barátunk lett volna, a ki saját mondása szerint csak három dologért szokott Bécsbe felrándulni: az első az X utczai antiquárius könyváros, második a jó marhahus, a harmadik Neugebauer László. Valószinüleg az első úgy lefoglalta, hogy a másodikra, meg a harmadikra nem került a sor.

Természetesen a magyar irodalomról beszéltünk. Szénégetőnek tőkén a szeme. Különösen a drámairodalomról. Szinművekről és szinészekről.

Én utoljára azt mondtam, hogy «én Csiky Gergely nélkül nem is tudom képzelni a magyar szinmű-irodalmat: oly nagy helyet tölt be, mint egykor Szigligeti és Czakó».

Kollégáim is folytatták a magasztalását. Klasszikus műveltségéről, sokoldalu talentumáról egy volt a véleményünk.

«Pedig bizony Csikyvel nem sokáig fogunk már dicsekedni», mondá az egyik írótársam.

«Hogyan? Kérdém megütközve, hisz az erőteljes férfi! Nem rég találkoztam vele az akadémia gyülésén».

«És mégis egy perczen függ mindig az élete, egy nagy szivdobbanáson s ezt ő maga is jól tudja».

«Ejh! Mondám. Ne beszéljünk így! Éljen soká a mi pótolhatlan drámaírónk!»

S egy pohár Altvatert ürítettünk az egészségére.

... Ma reggel az első távirat, a mit a lapban meglátok, az, hogy Csiky Gergely tegnap hirtelen meghalt.

Igazán országos csapás a magyar irodalomra.

Az utána támadt ür fogja csak mutatni, hogy mily nagy író volt!

S még tegnap hosszú életet kivántunk neki az égtől.

AZ ÉN BIRÓI HIVATALOM.

Mert úgy tessék rám nézni, hogy én nemcsak afféle hányt-vetett skribler, ütött-kopott képviselő, megrézmedaljonozott kertész vagyok, hanem egy fényes czímnek a viselője is vagyok. «... törvényszék elnöke.»

Valóságos kinevezett hivatalnok. Kultuszminiszteri ellenjegyzés mellett. Kezembe teszik le az esküt a törvényszék tagjai, a kik között egy államtitkár is van. Az általam kimondott itélet nem appellálható.

Fizetés is jár hozzá.

Hisz ez abszurdum! Képviselőnek nem szabad kormány kinevezéséből eredő fizetéses birói hivatalt viselni! Micsoda dolog ez?

És én mégis viselem. Nyolcz esztendeje már, hogy e nagy czímet hordozom.

De majd mindjárt nem lesz ez olyan nagy czím, ha az elejét is hozzáteszem: «A szerzői jog sérelmeiben itélő törvényszék elnöke.»

No ezért nem utasítanak az összeférhetlenségi bizottsághoz.

Fizetésem pedig (törvény §-a szerint) tiz perczentje annak a birságnak, melyet a vétkesre kiszabunk; a többi a törvényszék tagjai között oszlik fel. Jut rájuk fejenkint 65 krajczár egy tűzpróbás törvényszéki ülésnél. Nekem kétszer annyi. De el is jönnek pontosan és lelkiismeretesen s végig ülik a hosszu zöld asztalt az akadémia szöglettermében. Vannak közöttük alsó és felsőházi tagok, jogtudósok, akademikusok, államtitkárok és egyetemi ta-

nárok, piktorok, poéták, szobrászok, könyvárusok, fotográfusok, xilografusok és typografusok. Gyulai Pál is ott van!

Nagyon komolyan megy ez!

Az első biróság hivatalos pecsét alatt átküldi hozzám a periratokat (portómentesen). Azokat én kiadom a jegyzőnek, kötelességévé téve, hogy azt a peres tárgy természetéhez képest megválasztott előadónak kösse a lelkére. Mert a főfeladata az elnöknek, a szerint a mint a peres ügy eltulajdonított vers, fotográfia, tankönyv, vagy zenemű körül forog: annak az előadóságával azt bizni meg, a ki ért hozzá. És tapintatom soha nem csalt. Fotografushoz nem küldtem zenemű fölött támasztott processzust, se piktorhoz jogi tankönyvet.

Az előadó azután, mikor elkészült a periratok áttanulmányozásával, arról a jegyző által nekem jelentést teszen; én aztán kitüzöm a határnapot, melyen a törvényszék ülése megtartatik, s arra hivatalosan meghivom az öszszes tagokat, a kik pontosan megjelennek.

Teljes lévén az ülés, elfoglaljuk a helyeinket a T alaku asztalnál. Én középen; szemben a lámpával, előttem a csengetyü; balról ül a jegyző, jobbról az alelnök, tisztelt barátom Arany László (a ki kritikus pillanatokban súgja, hogy mit mondjak?), ő rajta túl az előadó.

A törvénytevés megkezdése előtt azonban még egy ünnepélyes ténykedés elvégzendő. Ujon kinevezett tag jelent meg. Annak elébb le kell tennie az esküt az én kezembe. Mindnyájan felállunk. A jegyző olvassa az eskümintát, az új tag, mellére tett kézzel, utána mondja azt: «úgysegéljen».

Ekkor ismét leülünk. Elnök felszólítja előadót, hogy olvassa fel a periratokból merített véleményét. Az közfigyelem mellett végig hallgattatik. A két vitás munka: t. i. az eredeti és a plagium, a birák között kézről kézre adatik, összehasonlítás végett: ha operette dallam ellopásáról van szó, az élő hanggal is hallhatóvá tétetik.

Akkor elnök felszólítja a birákat, hogy méltóztassanak az előadottakhoz hozzá szólni.

Vagy vannak eltérő nézetek, vagy nincsenek. Ha vannak, elnök szavazásra bocsátja a kérdést; ha nincsenek, kimondja, hogy egyhangulag elfogadtatik az előadó véleménye.

Elnök kimondja az itéletet, szavazattöbbség, vagy egyhangusság alapján.

Ekkor elnök kiszabja a birságot a bűnösre.

Ha kiderült a lopás, akkor az alperes a bűnös; ha nem derült ki, akkor a felperes az, de valakinek bünösnek kell maradni, a ki a perköltséget megfizeti.

Vannak pedig igen érdekes pöresetek.

Egy hirhedett egyetemi tanárnak (a rigorozálók rémkirályának) van egy kitünő tankönyve, derék vaskos kötet: valami jogbölcsészeti mű. Mindenki elismeri róla, hogy annak a stylusa valódi próbaköve az emlékezetnek. Ritka legény az, a ki ebből eminenter tud felelni; az is terno, ha már «elégségest» kap.

Hát egy esztendőben azt kezdi észrevenni a tudós tanár, hogy az ő jogászai mind igen kitünően felelnek az ő jogbölcsészeti kérdéseire, csak hogy nem abban a stylusban, a melyben ő megirta. — De még nagyobb volt a csodálkozása a munkája kiadójának, a ki más esztendőben ötszáz példányt szokott eladni a jogbölcsészeti tankönyvből ebben az évben pedig csak öt darabot. Kisült, hogy valami jámbor samaritánus könyörült a szorongatott fiatal scithákon s a vastag könyvből kivonatos munkát csinált; a diákok mind azt vették: abból feleltek.

Per lett belőle s elénk tódult a nagy kérdés: «valjon plagizátornak tekintendő-e az a kivonat csináló, vagy pedig az emberiség jóltevőjének» s mondhatom, hogy erős parlamenti vita után, azt hiszem, hogy csekély szavazattöbbség mellett lehetett kimondanom az itéletet, hogy «ámbár Szent Crispinnek érdemül tudatik be, a mért bőrt lopott a gazdagoktól, hogy a szegények számára sarut varrjon

belőle: mindazáltal a jogtanár spanyolczizmáját nem szabad az ifjak kényelmére turistaczipővé átalakítani! Plagizátor! Büntetésre méltó.

De a legközelebbi napokban épen erős próbára lett téve igazságosztó hajlandóságom.

Egy czukrász, meg egy korcsmáros volt a peres fél.

A czukrász irt egy szakácskönyvet 's a korcsmáros azt szépen utána nyomatta.

A czukrász pert akasztott a korcsmáros nyakába. S ez a per került a mi törvényszékünk elé, szakértői eldöntés végett. A czukrász, mondhatom, hogy fogas prókátort választott magának.

Az alperes azt hozta fel a maga védelmére, hogy a szakácskönyv nem irodalmi mű; nem tartozik azon tárgyak sorába, melyeknek szerzői joga védelemben részesülhet.

«Micsoda! hogy a szakácskönyv nem irodalmi mű? Hogy a szakácsmesterség nem művészet? Hát van a világirodalomnak olyan remeke, a minő egy szarvasgombás libamáj pastétom? Tud-e a kerek föld minden zeneszerzője olyan kompozicziót csinálni, a milyen egy olasz saláta a la napolitén? S ha valamennyi fővárosi szobrász mind összeteszi a tudományát, tud-e produkálni egy tál sült malaczot? — Sőt ellenben a szakácskönyv, az a könyv, a melyet az asszonyoknak sokkal inkább üdvösséges volna a kezükben forgatni, mint holmi hiába való regényeket!»

Ipsissima verba!

S nekem — kérem «nekem» ki kellett mondanom az itéletet, hogy a prókátor ugyan goromba fráter, hanem azért igaza van. A biró csak egyféle becsületet ismer. A szakácskönyv irójának az irói becsülete csak olyan, mint a regényiróé. Alperes bünössége kimondatik. Szakácskönyvet sem szabad lopni.

Ilyen brutusi szigorral mondá ki egykor Foscari velenczei dozse saját fiára a kemény itéletet.

A NÉVTELEN TÁRSASÁG.

Van Budapesten egy pár év óta egy társaság, a melynek nincs neve, nincsenek statutumai, nincs igazgatótanácsa, nincs székhelye, nincs titkára; és azért ez mégis igen derék, dicséretre méltó testület, mely jó példát ád s nagy hézagot tölt ki.

Tagjainak száma eddigelé ötven: csupa kézmüvesek, iparosok, kőmüvesek, bádogosok, asztalosok, epítőmesterek. Van köztük egy fiatal gróf is meg egy miniszteri hivatalnok is; de azok is csak egy sorban vannak a többiekkel. Az elnökük egy bádogosmester.

A tagok mindegyike fizet a közös pénztárba havonkint tiz forintot; egy évre százhuszat.

S mi czélja ennek az egyesületnek?

A hazai festőművészetet praktikus uton gyámolítani.

A részvevő tagok azt mondák: «ne vegyük mi a lakásaink diszítésére jövőben azt a sok rossz színnyomatot, a mit kapuk alatt árulnak, hanem festessünk hazai művészekkel eredeti olajfestményeket.»

S a hazai festőművészeknek megtetszett ez a gondolat: ők is elfogadták az eszmét. Olajfestményeket késziteni a magyar iparos polgárok számára, darabját százhusz forintért.

Nem beszél az ő kiállításukról semmi hírlap: nem irják le reporterek, kritikusok a műtárlatuk remekét, pedig ott vannak abban a legjobb nevű budapesti festészeink, s az e czélra készült képeik mind túl érnek a szabott áron, ők azokat skizzeknek nevezik; de valósággal gondosan kidol-

gozott képek. Vannak köztük igazi kabinet darabok, melyekért 3—400 forintot adna nekik a műkereskedő: az mind egy árba megy.

Márczius hóban van a hirdetetlen műkiállítás s a képek kiosztása.

Össze van kötve az érdekes ünnepély egy kedélyes vácsorával a Petanovicsban, melyben részt vesznek a műpártolók a művészekkel együtt. Megelőzi a vacsora az ünnepélyt, a mi nagyon észszerű. Nincs ok a toasztozásra. Senki sem tudja, hogy kinek a képe lesz az övé; senki sem tudja, hogy ki lesz az ő képének a gazdája. Minden egoizmus nélkül, interesszáczió nélkül mulathat mindenki. A vacsora végeztével aztán a társulat két legszebb kisasszonya feláll egy emelvényre, s két e czélra fölajánlott kalapból kihúzza a neveket. Az egyik a művésznek a nevét a megszámozott képpel, a másik a műpártolóét.

(Sietek tiltakozó szóval óvni a pénzügyminiszteri közegeket mindenféle megadóztatási kisérlettől! Ez nem sorsjáték, csak szétosztása a megvett tárgyaknak. Minden részvényes kap egy képet; tehát nem szerencsejáték az egész: csak osztozás.)

Csupa gyönyörűség elnézni, hogy ez az egyszerű iparosokból álló társaság milyen örömteljes érdeklődéssel osztozik meg a maga művészi tárlatán, hogy dicséri, magasztalja azt a képet, a mit megnyert! Egy bádogosmesternek, a ki egy Papp Henrik vagy Stetka-féle képet nyert, a kőműves sógora cserét kinált a neki jutott képpel s igért kétszáz forint felülfizetést is a hegyébe. Dehogy állt rá! Nincsenek olyan bankók, a minőkért a nyert festményétől megválna! Hogy fog neki örülni a feleség!

S ez a tisztességes, zajtalan, csendes társaság, melynek tagjai hétköznapi munkás polgárok, évenkint hat ezer forinttal gyámolítja a magyar festőművészetet. Épen annyit szavaz meg az országgyülés ugyanezen hazafias és közművelődési czélra.

Legközelebb magam is beállok a társaságukba. Ha

ugyan bevesznek? Be kell, hogy vegyenek. Vagyok én is — egyebek közt, — becsületes csizmadiamester (tréfa nélkül), van hitelesen kiállított mesterlevelem: nem fogok szégyenére válni ennek a derék, hazafias társaságnak.

Bár többen is lennénk!

A HÉT NEMES.

Heten vannak ők, miként az ősvezérek valának. S abban is hasonlatosak az ős hét vezérhez, hogy ők emelik paizsra a választó kerület meghódítóját, a képviselőt. Lehet őket nevezni «hét választóknak.»

Mivelhogy a magyar törvény holtigtartó választói joggal ruházta fel azon nemeseket, a kik 1848-ban születési nemességnél fogva gyakorolták választói jogukat; a későbbieket már nem. Annak pedig 44 esztendeje és így a hét nemes életkora meglehetősen a hetven felé jár: ha még meg nem haladta.

A legfiatalabb közülök kocsis egy földmives gazdánál, a ki büszke is rá: «nekem még a kocsisom is választó!»

Egy másik éjjeli bakter.

A harmadik temető-őr.

A negyedik városi utczaseprő.

Az ötödik strázsa a fakereskedőknél.

A hatodik és hetedik pedig szabad — napszámos, favágó, zsákhordó, hólapátoló: a hogy jön.

De azért, hogy a sors igy szétszórta az életpályáikat: az összetartozás érzülete szoros kapcsolatot képez közöttük. Mikor a képviselőválasztás ideje elérkezik, nagy kelete van a hét nemesnek.

A választók száma nem nagy: hét szavazat nagy sort vet benne.

Azt pedig mindenki tudja, hogy nem az a virtus: megszerezni a szavazatokat; hanem megtartani. Ez a tudomány.

Mert hogyha azért, hogy az ember a zöld tollat feltűzi a kalapjára, adnak egy forintot, egy liter bort, meg egy gulyást: hát az «jó.» De ha jön a veres toll, az meg ád két forintot, sert és bort is, a mennyi dukál, dupla porczió gulyást, az a «jobb»; akkor az ember azt tűzi a kalapja mellé. De hogy a választás előtt két nappal jön a háromszinű toll: piros-fehér-zöld, hozzá három forint diurnum, czigánypecsenye, mákos rétes, ser, bor, fekete kávé, szivar, krampámpuli, czigány: az a «legjobb.» Azt megtartsátok! — Így mondja azt a szentirás.

Tehát nem az a kérdés, hogy ki tudja megnyerni a hét nemest? hanem hogy ki tudja behozni a választás napján?

— Czudar idő! Mondja az egyik hólapátoló a másiknak.

— Gonosz esztendő! felel rá a másik. A pálinka is megdrágult. Az embernek egy kis gugyira is alig telik.

— Restelláczió lesz az idén.

— Lesz ám: de csak olyan restelláczió. Videtis, sed non bibetis. (Ez valamikor iskolába is járt: diákos ember.)

Odakerül a városi utczaseprő, a ki a hólapátolókat dirigálja.

— No hát mit tud az úr? (Egymást «urazni» szokták.) Az úr már belső ember. Mit beszélnek odafenn a városházán?

— Csunya világ készül. Egyhangú választás lesz.

— Egyhangú? Verje meg a csuda! Hát azután se potya bor, se ingyen gulyás? Hát azután mitől buzduljon fel a hazafiúi kebel?

— Valami hires embert akarnak a nyakunkra tukmálni.

— Híres embert? Hisz annak lyukas a zsebe.

— Gonosz idők járnak!

Egy hét mulva a két nemes azt a kellemetes nemét folytatja a testgyakorlásnak, hogy tüzelő fát fűrészel az utczán.

— Lágyul az idő.

— Engedelmes szellők járnak.

— Engem ma a patyikus megszólított a boltajtóbul s azt mondta, hogy de régen nem látott már.

— Engem meg a fiskárus állított meg az utczán s kérdezte, hogy csinál-e még a feleségem csiramálét?

— A bakter sógor azt mondja, hogy olyan urak, a kik nyolcz órakor már haza szoktak menni a kaszinóból, két nap óta mindig éjfél után kerülnek haza.

— A kocsis koma meg azt beszéli, hogy a gazdája megkenette a czézát: nagy kocsikázás készül!

Egyszerre csak ott terem előttük egy falusi kinézésü uri ember, bekecsben, asztrakán süveggel, bagariákban.

— Alászolgájuk az uraknak. Ha meg nem sérteném. Valami nagy munka volna, legalább tiz napra való. Tizezer mérő kukoriczát kell megforgatni a bököđi pusztán. Két forint napi díj, teljes ellátással.

— Hja, a kukoriczaforgatás sok porral jár: az az embernek a torkára száll; szigorú munka.

— Lesz toroköblítő, a mennyi csak kivántatik.

— Az már más szó. Tehát tiz napra husz forint: fele előre fizetve. Itt a kezem. Csak a feleségemhez viszem haza a pénzt.

A tiz forint foglaló megadatik: a nemes urak ott hagyják a favágást s mennek haza a fürészszel, meg a bakkal. Fél óra mulva ott áll a lakásuk ajtaja előtt a csésza.

— Nini! Hisz ez a kocsis koma!

— Milyen véletlen, hogy a harmadik nemes is odakerült.

Vágtatva mennek ki a bököđi pusztára. Ott már várja őket a jó vacsora. Az ispánné kitett magáért.

Aztán csupa csuda! Egyenkint odakerült a bakter koma, a temető-őr bátya, a strázsa sógor, utoljára még az utczaseprő atyánkfia is. Együtt vannak mind a heten.

Éjszakára paplanos ágy várja valamennyit s alhatnak, a mig a szomjuság fel nem költi. Az ellen pedig oda van készitve a pálinkás butykos.

Még azon éjszaka a város minden utczáját tele ragasz-

tották rószaszinű kiáltványokkal. Itt van a piros toll! Itt az ellenjelölt. A tanyák megnyilnak! A zászlók kitüzetnek. A kortes vezérek nyargalnak választókat fogdosni. — Keresik a hét nemest. Egyen kivül mindeniknek van felesége. — Azok értesítik a kortes urakat, hogy a gazdát elvitték csézával kukoriczát forgatni a böködi pusztára.

«Hisz ez emberrablás!»

Nosza egy csomó markos legényt szekerekre ültetnek, vágtatnak ki lobogó zászlókkal, hazafiias dalokat énekelve, a saraglyában a czigányok muszikálnak, — visszavívni az elrabolt hét nemest.

Az ám! Csakhogy mire a böködi pusztára megérkezik az ellentábor, akkorra már a hét nemesnek ottan se híre se hamva. Az ispánné azt mondja, hogy elvitték őket a berkenyesi pusztára. — Természetes, hogy nem oda vitték őket. — Üthetik már azoknak bottal a nyomát! Sehol sincsenek azok egy napnál tovább. Viszik őket egyik tanyáról a másikra: etetik, itatják mindenféle jóval s tartják lelkesítő honfi szónoklattal. Persze kukoriczát egy szemet se látnak.

A kilenczedik napon azonban már megszólal a lelkiismeret a nemes sírásó komában: meginterpellálja a vezető ispánt.

— Hallja, nemzetes úr! Hadd lássuk már egyszer azt a kukoriczát, a kit meg kell forgatni! Mert az én lelkem nem veszi azt magára, hogy ingyen szedjem fel a diurnumot. Azt sem engedem ám, hogy az én lelkemet pénzen megvásárolják. Én a hazafiúi szent meggyőződésemet pénzért, borért el nem adom. Holnap lesz a nagy alkotmányos nemzeti nap, a követrestelláczió. Én azon a nemes barátaimmal együtt az én alkotmányos jogaimat gyakorolni kivánom.

Mind a heten azt kivánták.

Tudták, hogy mit cselekesznek? Otthon meghagyták a feleségeiknek, hogy ha új jóltevő jelentkezik, el ne utasitsák. Azok meg is tarták.

A zöld tollas kortesek aztán kilenczed nap kocsira rakták a hét nemest s vitték haza a városba nagy muzsikaszóval. Ott pedig a veres tollasok, a mint meglátták az érkezőket, éktelen dühbe jöttek; hóval, kavicscsal meghajigálták, pribéknek, árulónak szidták, halállal fenyegették s ez nagy taktikai hiba volt részükről.

A hét nemes halálra rémülten érkezett meg a zöld tollas tanyára. A zöld tollas főhadiszertár mestere még öregbíté az ijedelmüket az érkezett rémhírekkel. A veres tollasak ki akarják fordítani a bőrükből a nemes urakat, ha megkaphatják. Hanem aztán megnyugtatá őket.

— Ne féljenek nemes barátim! Van még renddel párosult szabadság Magyarországon! Irjunk egy folyamodványt a városkapitányhoz azonnal. «Mi alólirottak, nemes választó polgárok, fenyegetve vagyunk a veres tollas párttól, gátolva szabad véleményünk nyilvánításában, életünk veszélyben forog; felszólítjuk önt, a törvény nevében, hogy megvédelmezésünkről gondoskodjék, szükség esetén fegyveres assziszttencziával is». Következnek az aláirások. Történetesen a közjegyző is ott van a tanyán, a ki hitelesiti az aláirásokat hivatalos pecsétjével ellátva. Az okiratot a fővezér elteszi a zsebébe s megy vele a városházára.

Mert azt már jól tudja, hogy ezalatt meg a veres toll főkortese szedte össze a nemes urak feleségeit s viszi már őket magával a városkapitányhoz, nagy lármával követelve, hogy az ő jámbor férjeiket, a kiket a gonosz zöld tollasok orozva elraboltak s erőszakos fogságban tartanak a primae nonus ellenére, azonnal szabadítsa ki tatár rabszijáról.

Ekkor azonban a zöldtollas vezér előhúzza a zsebéből a hét nemes folyamodványát, melyben azok fegyveres oltalmat kérnek a veres tollasok ellen. S még közjegyző által is hitelesitve van az aláirásuk!

Le vagyunk pipálva! Mond a veres toll vezére.

No de hátra van még a holnap reggel. Majd ott várják

az asszonyok az ajtónál a hét nemest s kiragadják őket rabtartóik körme közűl. Ez az egy reménység!

Csakhogy hosszú az éjszaka, s az argumentumok sora még hosszabb; a bor után következik a puncs, a puncs után a krampámpuli. A választás csatanapján «nyugosznak ők, a hősfiak»; csak egy bírta ki fennálló egészségben az ütközetet: a nemes utczaseprő (annak nem volt felesége) fel tudott menni a maga lábán a választás szinhelyére; csak az a kis baja történt, hogy nem tudta kimondani a jelöltnek a nevét, a kire szavazott: a nyelve nem fordult rá sehogy.

Hanem azért másnap, mikor a városház előtt seperné össze a sok szemétpapirost, plakátot, programmot, kortesdalt: arrafelé jön a nagyságos úr, a tegnapig együtt mulató fővezér a zöld tollas táborból; a nemes úr odatámasztja a falhoz a seprőt s barátságos leereszkedéssel és nagy diadalérzettel szól hozzá:

«No, úgy e, hogy kivívtuk a diadalt!»

S hatalmasan megrázza a kezét a nagyságos úrnak.

S azzal söpri tovább a dicső papirkaczatot s az eldobált veres tollakat a piaczról s lapátolja talyigára.

A MÁNDRUCZ KIRÁLY.

Mondhatom, hogy még úgy rám nem ijesztett se élő ember, se csoszogó kisértet, mint e napokban a Mándruczok királya.

De hát kik azok a mándruczok?

A mándruczok nemzete az a boldog nép, a ki között soha sincs kormánypárt, minden ember ellenzék. A mándruczok azok, kik senkinek szót nem fogadnak, mindenkibe belekötnek, mindenki által megverettetnek s akkor meg vannak elégedve.

De nehogy valaki politikai czélzást keressen a soraimban, sietek kijelenteni, hogy szindarabokról van szó.

Mivelhogy azon sok jó mulatság közé, a melyekkel az én kopasz fejem meg vagyon rakva, az is tartozik, hogy a Karácsonyi-pályadíjra beérkezett versenydrámákat végig olvassam és megbiráljam.

Huszonnégy darab jelent meg a versenydíjra; a mi, tekintve a kitűzött 400 arany díjat, nem is nevezhető soknak. A 40 ezer forintos pályadíjra a lóversenyen sokkal kevesebben szoktak pályázni.

Tehát huszonnégy prémieret (a hogy a magyar ujságírók mondják) élveztem végig egymagamban; a mi fejedelmi gyönyörűség.

S meg kell vallanom, hogy azok között voltak olyan darabok is, a melyeknek a nyelvét meg lehetett érteni; míg a nagyobb rész bámulatra ragadott azzal a virtuozitásával, mely szerint Ballagi szótárának tizezernyi szavát hogyan lehet úgy összerakni, hogy az olvasó (hát még a hallgató?) meg ne tudja, hogy miről folyik a tárgyalás?

Voltak közöttük komoly darabok, melyekben a szónokok egyike sem adja alább három oldalnál, a másiknak a válasza négy oldal, legkisebb közbekiáltás nélkül. Ott vannak aztán tiszteletben tartott házszabályok. Másoknál ellenben fél sort sem enged egyik szónok elmondani a társának. S mindenki siet kadencziát mondani az előtte szólott nyilatkozatára.

Találtam olyan szomorújátékot, melynek világos feladata a közönséget folyton derült hangulatban tartani. Ó-egyptomi történet. Faraó király azt mondja a főpapjának: «előttem nem lehet ilyen Kunststikliket produkálni», ellenben a királyné szemrehányást tesz az imádott hősnek: «miért nem jött el ön a rándevura?»

Még nagyobb hatású ennél a «Márczius 15-ikéről» irott darab, melyben a jelen század valamennyi nevezetes emberei együtt szerepelnek. Én ugyan nem igen emlékezem már rá, hogy Kölcsey és felsőbüki Nagy Pál ölelkeztek volna Petőfivel a Pillvax kávéházban; az is kiment már a fejemből, hogy Deák Ferencz hogy kergette meg a pipaszárral Jellasich bánt; hanem ez bizonyára az én emlékező tehetségemnek a hibája. Ellenben azt konstatálhatom, hogy a második felvonásban nagy országgyülés lett ebből. Míg a harmadik felvonásban végre a mindenféle vesztegetések és erőszakoskodások utján többségre jutott Haynau behozza a klotürt, s ezzel véget vet a darabnak. Ha volna egy csepp hazafiság a többi birálókban, ennek itélnék oda a jutalmat. Nekem — fájdalom — nincsen szavazatom, mert én elnök vagyok.

Aztán megint jön egy historiai darab, a hol magas állású úrhölgyek olyan leplezetlen nyiltsággal és őszinte szavakkal kinálgatják a kegyeiket tapasztalatlan fiatal hősöknek, hogy azok a kegyességek egy kadetkáplárt is megfutamodásra birnának. S ezzel a virtussal több darab is dicsekszik. Úgy látszik a divatos realizmus jutott érvényre. Olyan női alakok, kiket a magyar historia mint az erény, szüzesség mintaképeit örökitett meg: dehogy

voltak azok! «Ez a kis lány hamis kis lány, Maga jár a legény után, Maga mondja a legénynek: Adjon Isten engem kendnek!» Ha aztán megégeti a száját a kása, magára vessen.

A közben pedig hangzanak shakespearei mondatok; észlelhetők fényes föllobbanásai egy kezdő zseninek, a mik aztán legszebb röptükben megint csak leszállnak a csincsébe s lesz a dalzengő hattyúból hápogó kácsa.

Közbe-közbe megjelenik egy-egy tisztességes darab is, a mi olyan, mint az «Industrie und Glück» a fölvett talonban: «jobb, mintha egy vulpes volna!»

. . . De hol van hát a Mándrucz király!?

Hát hiszen azért hagytam legutoljára, mert ez a legnevezetesebb valamennyi között. Ez nem egy estére, hanem háromra való darab. Tizenhárom fölvonásban játszik, minden fölvonás egy darab világtörténet; ha az ember élvezni akarja, körül kell raknia magát Rotteckel és Schlosserrel. A kik a darab elején iskolás-gyerekek, a vége felé már nyugalmazott generálisok s mikor az utolsó fölvonás hősei egymás ellen fenik a kardjaikat, akkor az első fölvonások hősei már mind meghaltak s a Szikszaiban ülnek a vacsoránál. Csak maga a Mándrucz király állja ki mind a tizenhárom fölvonáson keresztül. A szakálla is megőszült már, a fogai is kihullottak; beszélni is alig tud már; csak úgy támaszkodik székhez-mihez, a mikor jár.

De hát mért ijedtem én meg olyan nagyon a Mándrucz királytól?

Elmondom rendén.

A fölirati vita kezdődött; odabenn meleg volt, kimentem friss dohányfüstöt színi a folyosóra, ott pedig szembe találkoztam Gyulai Pállal. Elfogott, nyakon csípett.

— Hallja az úr! Küldje már haza a pályadarabokat; mert más is akarja azokat olvasni.

— Huszonhármat már hazaküldtem.

— A huszonnegyedik még ott maradt.

— Az a Mándrucz király. Ezer bocsánatot kérek. Nagyon hosszú volt s most olyan rövidek az éjszakák.

— Toldja meg az úr a napallal az éjszakát: ne alugyék olyan sokat. Az a darab holnap ott legyen az akadémiában.

Jó szerencsémre odavetődött Beöthy Ákos. Akkor Gyulai azt ragadta meg s kegyetlenül belekapaszkodott. Én megmenekültem.

Siettem is haza komfertábeli szárnyakon.

Neki ültem a Mándrucz királynak. Föl sem keltem, a míg a temetésére szóló harsonák meg nem zendültek.

Ezzel is készen voltam hát. Még csak haza kellett volna szállítani az Akadémiába a darabot.

Ekkor betoppan hozzám Nagy Miklós! A ki ismeri Nagy Miklóst, az bizonyára tudni fogja, hogy miért irjuk a nevét fölkiáltó jellel? Hozott egy hosszú czikket, a mit meg kell tetemesen röviditeni, aztán meg egy rövid czikket, a mit ki kell toldani huszonegy sorral; se többel, se kevesebbel.

— Jól van, Miklóskám, meglesz. Csinálom.

— De mindjárt kell ám.

— Jaj, most sietek. Az akadémiába kell nyargalnom. Viszem a Mándrucz királyt, mert Gyulai megesz.

— Csak tessék itthon maradni s megirni a huszonegy sort. Majd elviszem én a Mándrucz királyt az akadémiába.

— De nagyon sok az!

— Elbirom. Kocsival vagyok itt.

- De el ne veszítsd! Az egekre kérlek.

Én? És elveszíteni kéziratot!

Nagy Miklós barátomnak az az emlékezetes mondata, hogy ő sokkal jobban szereti a telet, mint a nyarat; mert a télikabát zsebeibe sokkal több kézirat, levél, kép, kefelevonat belefér, mint a nyáriébe. Rá mertem bízni a Mándrucz királyt.

Hát valami négy nap mulva csak benyit ám hozzám Pulay úr az akadémiából, azzal a szóval, hogy köszöntet

Gyulai Pál úr, kiadom-e már valahára a tiz körmöm közül azt a Mándrucz királyt? vagy bracchiumot küldjön.

Szentséges Apolló! Hiszen én már egy örökkévalósággal ezelőtt hazaküldtem a Mándrucz királyt.

— Nem látta azt senki az akadémiában.'

— Nosza Gábor diák! Vágtass omnibuszhalálában Nagy Miklóshoz, az akadémiához! Keressétek meg a Mándrucz királyt!

Ekkor voltam aztán megijedve.

Ha el talált veszni a Mándrucz király, mi lesz én velem? Elsikkasztani egy pályaművet, melynek joga van a pályakoszorúhoz! Hísz ez több a gyilkosságnál! Ez megölése a halhatatlanságnak! Erre még nincs is paragrafus a büntető kódexben! Mivel menthetem magamat a meggyilkolt szelleme előtt? Mi kárpótlást adhatok neki az elveszett tizenhárom felvonásért? Magam írjam meg újból az elveszett Mándrucz királyt? Tudni kellene ahhoz! No még ilyen szorongattatások között nem éreztem magamat soha.

Felfogadtam erősen, hogy ha most az egyszer kiszabadulhatok ebből a hinárból, soha többet nem leszek biráló.

Végre estefelé haza került a Gábor diák: szegény jó fiú, étlen szomjan üldözte egész nap a Mándrucz királyt, míg végre rátalált valahol az akadémia valamelyik szögletében. Jött nagy örömmel jelenteni a nagy diadalmat: «Meg van a Mándrucz király».

A gellérthegyi czitadella esett le a szivemről.

. . . De meg is tartom a fogadásomat!

EGY ÚR ÉS EGY ASSZONYSÁG.

(Igaz történet.)

Egy egész elsőosztályu félkupénak az árát fizette meg Budapesttől Párisig az orient-expresz-vonaton, hogy egyedül lehessen. A dejeunert is oda vitette fel magának. A pinczérnek adott egy forint borravalót, a kalauznak kettőt. Az ujságáruló kis leánynak a kosarából minden hirlapot felvásárolt.

A második csengetés után benyit hozzá a kalauz s ezer bocsánatkérés mellett azt mondja:

— Méltóságos uram, engedjen meg, egy úri dáma nem kap helyet.

— Hát én adjak neki a kupémban?

— Ha lenne olyan nemeslelkű.

— Szép-e?

— Tessék megnézni az ablakon keresztül.

Fölkelt és kinézett.

— Teringettét! Milyen termet! Micsoda tüzes szemek! Ezekkel egy ördögöt meg lehetne téríteni. Eh! Mondja ön annak a hölgynek, hogy én szenvedélyes szivarozó vagyok.

— Hisz az a hölgy is az: épen azért nem kap helyet sehol a dámenkupékban, mert nem tudja nélkülözni a szivarozást, ott pedig nem engedik meg neki.

— A menykőbe! Akkor ez egészen nekem való utitárs. Szivesen látom.

A hölgy bejött, valami köszönetformát rebegett. A kalauzzal elhelyezteté az utitáskáját, meg a hosszúnyelű en

tout castját s leült az ajtó melletti szegletbe. Hosszú keztyűi voltak s divatos aranyláncz karpereczei, lecsüggő golyókkal.

Harmadikat csengettek, a mozdony fütyült, a vonat megindult, a kalauz sorrajárta a szakaszokat, keresztülcsikkentve az utijegyeket, azután betette az ajtót.

Egyedül maradtak. Egy fiatal hölgy és egy fiatal úr.

A hölgy barna volt, fekete szemekkel, az úr szőke, tengerszinszemű.

A hölgy elővett az oldalán lógó táskából egy szivart, a legvastagabb regáliákból; a szájába dugta s az úti tűzszerszámmal rágyújtott.

— Szabad kérnem. Mondá az úr, ki egyelőre a czigarettánál kezdte.

— Tessék! szólt a hölgy, az égő szivart tűzcsókra nyujtva.

Azzal füstöltek versenyben.

— Nagysám Bécsbe utazik?

— Nem. Tovább.

— Talán Párisba?

— Még annál is tovább.

— Tán épen Londonba?

— Nem. Én New-Yorkba megyek.

— Ah! Ez nevezetes találkozás! Én is épen oda utazom.

— Akkor egész odáig együtt utazunk.

— Ez nagyon kellemetes. Üzleti ügyben méltóztatik?

— Nekem üzleti ügy. Szerződésem van egy amerikai impreszárióval.

— Ah! Nagysám művésznő? Ez nagyon érdekes.

— Igen. Az vagyok.

— Az operai téren.

— Nem, uram.

— Tehát a koreográfia mezején?

— Az sem.

— Talán hát a magasabb régiókban? Lóháton, vagy épen a sodronykötélen? A levegők királynéja?

— Olyanforma. Én vagyok a «Magneta».

— Ah! Ezért volt hát olyan ismerős az arcza! Most már egészen otthon vagyok.

E közben a fiatal úr egész közel huzódott a szép hölgyhöz.

— Ugyan mondja meg kegyed nekem, bájos Magneta, mi annak a titka, hogy ön ott függ a levegőben, semmihez sem támaszkodva, semmi sodronyhoz sem kötve, fejjel lefelé fordul, majd a földtekét kirugja a lába alól s ott marad a semmiben?

— Hja uram, ez az én művészetemnek a titka. Ezt én el nem árulhatom, mert én ebből a titokból tartom fenn az existencziámat.

— De hátha én ezt egy egyenértékű titokkal váltanám be.

— Az már más volna.

— Lássa, nagysám, mi egész Európán és az Oceánon így utazhatnánk keresztül, mint férj és feleség. Én viselném kegyednek minden kiadását, teljes ellátását és az utiköltséget.

— Hát ez nem megvetendő ajánlat. Hanem elébb én nekem kellene tudnom, hogy ön kicsoda, micsoda? Mert mindenféle emberrel én viszonyba nem léphetek.

— Hogy kicsoda, micsoda vagyok? arra feleljen meg a tárczám.

Ezzel kivette a fiatal úr a bőrtárczáját, végig pergetett az ujjaival a hölgy előtt egy bankjegy csomagot, mely lehetett száz darab ezres.

— Ez már meggyőz, mondá a szép hölgy s kivette a szivart a szájából. Tehát úgy utazunk, min monsieur és madame.

— Megengedi nagysám, hogy behuzzam az ablakfüggönyöket?

— A hogy önnek tetszik.

Mikor ez megvolt, azt mondá a gavallér:

— Megbocsát nagysám, — ha én itt most átöltözködöm.

— Nem fog zsenirozni.

Az ifju úr elővette az utitáskáját s aztán kiszedett belőle egy — jupont, egy alsószoknyát, egy tricot-taillet, egy fichut, egy fauxcolt, egy ruhaderekat, egy turnürt, egy pár könyök-keztyüt, meg egy fejdisznek való capottot, chignonnal együtt.

Ezeket mind felszedte magára (természetesen a férfiruhákat előbb lerakva). Végül egy kissé ki is puderezte az arczát s finom kinai festékkel pirossá tette: nem lehetett rajta észrevenni a borotválást.

— Van önnek valami oka erre a maszkerádra? Kérdezé a szép hölgy.

— Egy kis okom. Ezek a bankjegyek sirnak.

— Értem; ki akarja ön kerülni, hogy valami személyleirásba beleilljék.

— Csitt! Ha New-Yorkba megérkezünk, tizezer forintot ajándékozok önnek a titoktartásért.

— De már most egy kis baj lesz. Mondá a hölgy. Ha Bécsbe megérkezünk, vagy még hamarább is, ha a kalauz bejön: látni fogja, hogy itt egy úr és egy asszonyság helyett két dáma van s ez egyszerre gyanut fog nála kelteni. Nem jó volna, ha én meg most átöltözködném férfinak?

— A lelkemből beszél, szép Magneta!

— Az ön ruhái épen jól illenének én rám.

— El vagyok bűvölve az eszme által.

— Hát kérem, forduljon addig az ajtó felé, a mig átöltözöm. A kalauz be ne találjon jönni. Nagyobb csalódás kedvéért oda kölcsönözném önnek a karpereczemet.

— Köszönöm, nem szeretem a lánczot a kezemen, még ha aranyból van is.

A delnő rövid időn készen volt az átalakulással: tökéletes fess gavallér lett belőle.

— Már most visszafordulhat ön.

Az úr el volt ragadtatva. Azt mondá az átöltözött hölgynek:

— Most már senki sem fogja mondani, hogy nem vagyunk férj és feleség. Én a feleség, kegyed a férj. Tökéletes a csalódás.

— Már most hát mondja meg kegyed, szép tündérnő, miután nincs közöttünk többé titok, hogyan lebeghet a levegőben a bűbájos Magneta, minden támasz nélkül?

— Azt én nem tudom önnek megmondani, mert magam sem tudom. — Hanem mondok önnek valami más titkot, a mi önt érdekelni fogja. Én nem vagyok Magneta kisasszony, hanem vagyok a budapesti rendőrségnek detektivje; a ki azért jött ide, hogy önnek a gallérját megcsipje s elvezesse Fortuna — de nem az istenasszony — ölelő karjai közé. És már most csakugyan kölcsönözök önnek egy pár karpereczet: csakhogy nem aranyból.

Pozsonynál aztán szépen kiszállt az ifju szerelmes pár, egy úr és egy asszonyság; csakhogy nem karonfogva, hanem egyik a másikat nyakonfogva.

———

PULVIS ET UMBRA SUMUS.

(Isa por ees chomuv vogmuk.)

Az «Isten kertjében» jártam. Ezzel a szép névvel ruházták föl a temetőt.

Mikor az ibolyák nyilnak, ki szokunk menni a leányommal a kerepesi temetőbe: a «mieinknek» a nyugvó helyéről gondoskodni, hogy tavasztól őszig nyiló virág legyen rajtuk; a legelsőt magunk viszszük oda: az ibolyákat. Ők azt szerették nagyon.

A kapubejáratnál van egy ház, melyben a megrendeléseket elfogadják. A hivatalszoba mindig tele van: három kanczellista meg egy főnök alig bir eleget tenni a kegyeletes óhajtásnak.

Mikor a magunk ügyét elvégeztük, az irodafőnök valamit sugott a fülembe.

— Az élő költők gondolnak-e a megholt költőkre?

Bátran mertem azt felelni, hogy bizonyosan gondolnak.

Erre aztán a derék hivatalfőnök elővette a maga lajstromát.

Neki is van katalogusa, a hogy a bibliothekariusoknak szokott lenni: melyik szekrényben, melyik fiókban található ez és amaz iró «összes munkáival».

Csak az az egy külömbség, hogy a melyikünk egyszer egy országos bibliothekába belekerült: az ott aztán a napok végéig ott marad; ott lepheti a por; de nem úgy ám a kerepesi nagy antiquariatusban.

— Nézzen ön ide: — Garay János, — Obernyik Ká-

roly, — Papp Endre, — Sztrokay, — Vahot, mind a Numero VIII. táblában elhelyezve. — Harmincz esztendő eltelt. — Rendszabály következtében harmincz év multán a parczellák új mivelés alá kerülnek. — Nem lehet máskép. — Sok a halott. — Nincs hely. — A régiek helyt adnak az ujaknak.

— S mi történik a régiekkel?

— Azoknak a maradványai egy közös sirba lesznek eltakarítva.

— A fölmondás már megtörtént. — Folyó évi november elsejéig lehet gondoskodni. — Azontúl a rubrikában levő költők mind egy sirba lesznek hányva.

— — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —

Hát az Isten kertjének is van «ugar» része!

Végig jártunk benne.

Szép dolog meghalni, de elfeledtetni még szebb.

A halmok elsimultak már, a sirkövek félredültek: az irást benőtte rajtuk a sárga tarjag. Jobb is, hogy eltakarta, legalább nem olvashatni rajtuk: «Örök nyugodalmat.» (Harmincz esztendeig.) — «nemzetének büszkesége.» (Ki tud róla?) «Él sziveinkben.» (Hol a szivek?) A tavalyi labodaszárak közül egy vas sirkereszt áll ki, de azon a Jézus alak már veres a rozsdától s arcz nem látszik rajta. Egy-egy loboralaku vén életfa védi még a maga halottjának az emlékét, megkapaszkodva a gyökereivel a pázsitban. Majd azt is kivágják. Egy behorpadt sir mellől kirohadt már a keresztfa; a kő is kidült mellőle, a ráültetett liliomok is (vándorló virágok!) elszöktek mellőle erre-arra, hanem azért még tavaly halottak napján láttam a fejénél elhelyezve egy koszorut s annak a közepében egy égő mécsest. Erre még most is emlékezik valaki! Ezért még most is dobog egy szerető sziv.

Micsoda szeretet lehet az, mely tartósabb a kőnél, vasnál, hűségesebb a liliomgyökérnél?!

S a jövő halottak napján már ki lesz hányva innen a

nagynevű halottak sirköve s a névtelen halott mécseskéje egyaránt. Kell a hely az új beköltözőknek.

Csak harmincz esztendeje mult.

Garay János, a Kont ballada irója: a kinek hősi költeményeit minden szinpadon, minden díszünnepélyen szavalták; a kinek Háry Jánosát minden iskolában és minden úri teremben emlegették; a kinek emlékére nemzeti gyüjtés indult meg nagy sikerrel. — Por és hamu.

Obernyik Károly. Az akadémiai pályadij nyertese, «Brankovics György» szerzője; a «tizek» egyike. — Por és hamu.

Papp Endre, Sztrokay, Vahot: koruknak nagyhatásu kedvenczei; munkás férfiai a nemzeti ujjáébredés korszakának. — Por és hamu.

Hiszen az, hogy por és hamu vagyunk, nem bánt: jól van így; de hogy nem hagynak bennünket nyugodtan ott aludni, a hol por és hamu lettünk: ez fölháborít.

Azt mondjátok: «Omnes eodem cogimur.» (Hisz mind oda csikartatunk.)

Miért kellene külön sors a poétáknak? Van nekik valami kiváltságuk a halál után?

Igenis van!

«Mi», a kik egész életünket arra áldoztuk, hogy a hazai nyelv, közmüvelődés, a nemzetiség diadalra juttatásához fejünknek minden gondolatjával hűségesen szolgáljunk: követelhetjük azt, hogy ezekkel a mi kifáradt koponyáinkkal holtunk után ne gurigázzanak.

A legközelebb sorra került költőtársaim hamvainak védelmére szót emelhetnék én azon testületeknél is, melyek pályatársi viszonyban állnak az elhunytakhoz. Felhivhatnám a magyar akadémiát, a Kisfaludy-társaságot, a Petőfi-társaságot; az irók és művészek körét, az «Otthont», hogy dicső emlékü elhunytaink hamvainak tisztességes elhelyezéséről gondoskodjanak, s hiszem, hogy azt meg is fogják tenni. De én nem ide folyamodom, hanem egyenest Budapest főváros közönségéhez, képviselőtestü-

letéhez és tanácsához. Kiáltok sürgető szóval: «hagyják békével aludni a «nemzet napszámosait!» Ha egy parczelláját az Isten kertjének ujra beültetjük, ne ássuk fel azt a helyet, a hol a szellem bajnoka nyugszik; mert annak még a pora is fáj! De hozzuk meg azt az áldozatot a kegyeletnek, hogy a hol egy költő, egy művész sirkövének füzfájára találunk, azt ott hagyjuk tiszteletben a századok századáig, s nem bántjuk sem a sirkőt, sem a fűzfát!

Hiszen egy új sirveremnek az ára csak száz forint. S száz forintot talán megér egy költő, egy művész még holta után is.

A BUDAPESTI SAMARITÁNUSOK.

Husvéthoz egy hétre vasárnap a főváros valamennyi keresztyén templomaiban, katholikus és protestáns papok egyértelmüleg erről a textusról fognak egyházi szónoklatokat tartani.

«Máté evangéliuma X. részének 25-ik és következő versei.»

Ezek tartalmazzák a szentirás egyik legszebb legendáját, melyet világi irók túl nem szárnyalhatnak soha.

Egy törvénytudó azt kérdi Jézustól, mely uton lehet a mennyországba bejutni? Jézus idézi a törvényt: Szeresd az Istent teljes lelkedből – és szeresd a felebarátodat, mint saját magadat.»

«De ki légyen az én felebarátom?» kérdezi a farizeus.

Erre a Megváltó mond neki egy történetet.

Egy utazót, a ki Jeruzsálemből Jerikóba vándorolt, útközben megtámadnak a rablók, mindenéből kifosztják, s magát nehéz sebekkel elborítva, ott hagyják az út közepén.

Arra jön egy papi ember: félretér az útból, kikerüli a sebesültet és ott hagyja fetrengeni.

Azután jön egy levita, meglátja a sebesültet: kitér előle s engedi kinlódni.

Utoljára jön egy Samaritánus, az könyörül a sebesültön, fölteszi a lovára, bort és olajat tölt a sebeibe, s aztán elviszi magával a vendégfogadóba: ott ápolja mig életre tér. És aztán pénzt ád a fogadósnak, utasítva őt, hogy a sebesültet ápolja tovább; ha elfogy a pénz s több lesz a költség, visszatérett azt is meg fogja neki téríteni.

«Már most e három ember közül melyik volt a sebesültnek a felebarátja?» kérdezi Jézus.

«Bizonyára a Samaritánus volt az.»

«Tehát eredj és tégy hasonlóul: akkor megtalálod az utat a mennyországba.»

..... Milyen fenséges, és mennyire igaz képlet ez! Minden szó Isten szava benne: az alapgondolat az egész emberiségé.

S a mi legmegragadóbb, az, hogy a Megváltó épen egy Samaritánust választott e legenda hősének.

Ez volt a leggyülöltebb faj Palæstinában: a Samaritánus; a ki nem ment el Babylonba a fogságra, a kinek meg volt tiltva az igazhivőkkel egy tálba mártani, a kinek nem volt szabad az ő templomukba belépni, az ő falujokban meghálni, az ő leányaikat feleségül venni: a megvetett, a kitaszított testvér.

És Jézus azt mondta: «ez a te felebarátod; mert irgalmat cselekedett a nyomorulttal, s mikor megszabadította, nem kérdezte tőle, hogy mely nemzetségbe való».

S a Megváltó ezen szavai óta a «Samaritánus» név egyértelmü az irgalomtudóval, az emberszeretővel. Erről fognak szónokolni a szent helyeken husvét utáni úrnapján.

S ugyanekkor egész délig nyitva lesznek a templomok, s azoknak az ajtajában Budapest hölgyei a társadalom minden osztályából, könyöradományokat fognak gyüjteni az ájtatos közönségtől, a budapesti Samaritánus egylet számára.

Mi az a Samaritánus egylet Budapesten?

Megmentője az útfélen hagyott nyomorultaknak.

Mert nincs nyomorultabb teremtése a kerek világnak annál a szerencsétlen embernél, a kit a kórházból kibocsátanak — meggyógyultan.

Addig, a mig beteg volt, meleg szobája volt, ápolták, táplálták, jó szót adtak neki, még az álmát is őrizték; mikor aztán elmultak a lázak, a sebek begyógyultak: ki

kell mennie a világba; mert a hely kell új betegnek. S a felgyógyultra nem vár a világban sem meleg szoba, sem meleg sziv; ott áll rokontalan, hajléktalan, öltözetlen, a hideg ég alatt. — Nyár volt, a mikor a kórházba felvették, s zordon tél idején bocsátják el onnan, ugyanabban a szellős köntösben, a mit magával hozott. Kijön féllábbal, nyomorék lett, munkaképtelen. Értelmes, tanult hivatalnok volt, azt a hivatalt a betegsége alatt mással töltötték be. Ajtóról-ajtóra jár, sehol sem fogadják: lábbadozó beteg számára nincsen alkalmazás. Talán van otthona valahol vidéken: de egy fillérje sincs az útra, gyalog utazni meg nincs jártányi ereje. Koldulni meg nem tud, szégyenli, de nem is szabad, mert befogják érte, mint csavargót.

Ezeknek sorsát enyhíteni alakult meg tavaly a Samaritánus egylet. Dr. Müller Kálmán, a fővárosi kórházak igazgatója, kinél tudományos praxis az emberbaráti sziv tapasztalataival testvéresült, inditá meg e nemes mozgalmat, melynek vezetését a legnemesebb szivü úrhölgyek egyike, gróf Szapáry Gézáné vállalta el.

Ezek a Samaritánusok gondoskodnak róla, hogy a kórházból elbocsátott felgyógyult Lázároknak az első kilépés a világba lehetővé legyen téve. Adnak nekik meleg öltözetet, a sántának műlábat, a tracheotomiával megszabadítottnak ezüst légzőcsövet; annyi pénzt, hogy egy ideig meleg ételt, fekhelyet szerezzen magának, a mig munkájával kenyeret találhat; utiköltséget, hogy hazavándorolhasson.

«Ezek a te felebarátaid!» Mondá az Idvezítő. «Eredj és tégy úgy, miként ők!»

.... Erről fognak husvét utáni vasárnap (ápril 12-ikén) Budapest templomaiban a hitszónokok prédikálni: ezeknek fognak Budapest legkegyesebb hölgyei a templomajtókban könyöradományokat gyüjteni.

«Eredj! És tégy hasonlatosképen!»

ÚJ FÖLDESÚR.

(Kiegészités az «ab invisis»-hez.)

Épen az ab invisis utolsó czikkét irtam; korán reggel nyolcz óra volt, mikor a szolgálattevő-lélek jelenti, hogy itt van egy úr, a ki beszélni akar velem: ime a névjegye.

A névjegyen ezt olvasom: «Csáky András.»

Ez magyar nemesi név: — magyar nemes nem jár 8 órakor látogatóba — Budapesten.

— Kérdezd meg a tisztelt úrtól, hogy mi tárgyban akar velem értekezni.

— Kérdeztem már, de olyan nyelven beszél, a mit nem értek.

— Akkor küldd be.

Egy középtermetü szikár férfi jön be az ajtómon s franczia nyelven kiván jó reggelt.

— Miben lehetek szolgálatjára?

Elmondja, hogy ő Csáky András; nem magyar, hanem lengyel nemes; nem beszél, csak francziául, meg lengyelül, németül keveset.

— Hát maradjunk a francziánál. Miben lehetek szolgálatjára?

Az én látogatóm előadja, hogy ő lengyel nemes; velünk magyarokkal nagyon rokonszenvez: egész családjával idejött Budapestre. Itt azonban senki ismerőse nincsen. Engemet ismer a munkáim után, a mik lengyelre le vannak fordítva, ezért fordult egyenesen hozzám.

Ezt a bevezetést már többször hallottam.

Eszembe jutottak az Árpád fiam vak festői.

— Tehát valami segítségre volna önnek szüksége.

— Igen is: önnek a segítségét veszem igénybe, a kiről tudom, hogy a lengyeleknek olyan jó barátja.

Én már elkezdtem a tárczám után keresgélni.

— És mi volna az a segítség, a mit én nyujthatnék önnek?

— Arra kérem önt, hogy utasítson ön engem Budapesten egy olyan prókátorhoz, a ki engem nem fog megcsalni.

Ne adj' Isten! Ez jól kezdi.

— De hát minek önnek egy olyan ügyvéd Budapesten, a ki önt nem csalja meg?

(Ez csakugyan új motivuma az idegenek forgalmának fővárosunkban.)

— Hát mert én akarok vásárolni itten valami jót.

(Az persze az én hibám, hogy a franczia szólásmódot nem értettem meg jól.)

— Valami jót vásárolni? De hisz, uram, az itt nálunk egészen szokatlan valami, hogy valaki, a ki valami jót akar vásárolni, ügyvédet hordjon magával.

— Hát én félek, hogy rászednek; mert nem tudok sem magyarul, sem németül; csak francziául, meg lengyelül.

— De ne féljen ön e miatt, uram, egy csöppet sem! Legyen nyugodt. A mi boltosaink mind tudnak francziául. S akár bőröndöt, akár úti bundát akar ön vásárolni, nem csalják azok önt meg, ha ügyvéd nélkül megy is a boltjukba.

— De én nem bőröndöt vagy lábzsákot akarok venni az utra; hanem egy nagy nemesi birtokot akarok vásárolni és itt letelepedni.

Ekkor világosodtam aztán fel, hogy kivel van dolgom!

— Tessék leülni a kanapéra!

Azonnal megirtam az ajánló levelet egy hires parla-

menti czelebritáshoz, a ki a mellett jóhitelü ügyvéd s átadtam a látogatómnak. Megköszönte, eltávozott.

Azóta néhány hét elmult.

Ma ismét reggel 8 órakor behozzák a látogató jegyét.

«Csáky András.»

A találkozásnál egy levelet nyujt át attól az ügyvéd barátomtól, a kinek ajánlottam az ügyét.

A levélben azt tudatja velem a barátom, hogy a lengyel nemes úr a tegnapi napon lett hivatalosan beiktatva a szép, nagy nemesi birtokba Tápió-Bicskén, melyet a Bicskey-családtól vásárolt meg örök áron.

Én gratuláltam hozzá a látogatómnak.

Ő megköszönte nekem, hogy olyan becsületes ügyvédhez utasítottam; nagyon meg van elégedve a vétellel. Azzal lengyel szokás szerint megcsókolta a vállamat, megszorítá a kezemet s biztosított róla, hogy mind ő, mind a fiai igaz jó magyar hazafiak fognak lenni. Segítse őket az Isten!

. . . . Hát ilyen kellemetes csalódások is vannak az ab invisisben.

TARTALOM.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

